

Mikael Livson

Jeesus-Jeshua Galilealainen

nähtynä Judean ja Galilean poliittisten ja taloudellisten olosuhteiden sekä henkisen kulttuurin taustalta .

*Muistoksi Ben: 110
rakkaudella papalle. 1/4 ss.*

*© Copyright Dr. Mikael Livson Estate 2006.
ALL RIGHTS RESERVED.*

Lukijalle.

Jeesuksesta (Jeshua, Jeshu) ja hänen opetuksestaan sekä muusta toiminnastaan on kerrottu Uudessa Testamentissa, lähinnä evankeliumeissa. Kirkkoon kuuluvat eivät enempää kuin muutkaan yleensä tiedä Jeesuksesta tai hänen juutalaisuudestaan muuta kuin sen ja sellaisena kuin siitä on evankeliumeissa, apostoolisissa teoissa ja muissa Uuden testamentin kirjoituksissa kerrottu. Ne kuvaavat lähes 2000 vuoden takaista murhenäytelmää roomalaisten ja heidän vasalliensä hallitsemassa Judeassa ja Galileassa, jättämällä selvittämättä tapahtumiin vaikuttaneet historialliset tekijät. Uuden testamentin kirjoittajien tarkoituksena ei ollut historiaan perustuvien selvitysten antaminen, vaan kristinuskon julistaminen, levittäminen ja vakiinnuttaminen.

Eräs tämän tutkimukseni keskeisimmistä kohteista on ollut sen kysymyksen selvittäminen, onko Jeesusta pidettävä uuden uskonnon eli kristinuskon perustajana vai perustuiko hänen opetuksensa pelkästään Vanhan Testamentin (Tanach) kirjoituksiin, ja mikä oli siinä tapauksessa hänen sanomansa.

Tämän tarkasteluni kohteena on siis Jeesuksen usko eikä usko Jeesukseen.

Koska tarkoitukseni on kertoa historiallisesta Jeesuksesta Judean ja Galilean poliittisten ja taloudellisten olosuhteiden sekä henkisen kulttuurin taustalta eikä kristinuskosta ja sen kehityksestä enemmän kuin sellainen on aiheeni kannalta tuiki tarpeellista, niin en ole tässä yhtey-

dessä lainkaan selostanut Egyptin hellenisoituneen juutalaisuuden hengentuotteita, enempää Filon Aleksandrialaisen kuin muidenkaan Egyptin juutalaisten oppineiden kirjoituksia kuin yleensäkin hellenististä kulttuuria, koska se on ollut täysin vieras Jeesukselle eikä ole vaikuttanut millään tavalla hänen ajatusmaailmaansa.

En ole kirjassani ottanut kantaa enempää Vanhasa kuin Uudessakaan Testamentissa kerrottuihin ihmeisiin tai ihmetekoihin. Asennoitumisemme niihin riippuu luonnollisesti kokonaan siitä, uskommeko niihin vai emmekö usko. Linaan tähän ajanlaskumme ensimmäisellä vuosisadalla eläneen historioitsijan, fariseolaisen papin Flavius Josefuksen sanat Vanhasa Testamentissa kerrotuista ihmeistä ja ihmeteoista, joihin hän teoksestaan päätellen ehdottomasti uskoi: " olen kaiken niin merkinnyt, kuin olen pyhistä kirjoituksista lukenut . Jos jollakin on niistä toinen ajatus, niin pitäköön se minun puolestani esteettä". Näin hänen teoksessaan vuodelta 94 juutalaisten menneisyydestä, *Antiquitates Judaicae* X, 2, 7. Suvaitsevaisuutta, jota harvoin tapaamme omana aikanamme.

Olen kertonut kaiken sellaisena kuin olen opintojeni perusteella todennut tapahtuneeksi, minkä kaiken olen esittänyt, niin kuin jo aikaisemmin olen maininnut, yksinomaan sen ajan historian valossa.

Tel - Aviv 1983 - 1985

Uppsala 1985 - 1987

Mikael Livson
Oikeustieteen tohtori

1. Poliittiset olosuhteet	6 - 36
a) Syyrialaiset	7 - 10
b) Danielin Kirja	10 - 13
c) Makkabealaisruhtinaat	13 - 19
d) Herodes I	19 - 25
e) Arkelaaoksen karkoittaminen, verollepano ja roomalaiset prokuraattorit	26 - 35
f) Vuoden 66 kansannousu Roomaa vastaan	35 - 36
2. Taloudelliset olosuhteet	36 - 47
3. Henkinen kulttuuri	47 -- 68
a) Fariseolaiset	48 - 54
b) Sadukkealaiset	54 - 57
c) Essealaiset	57 - 63
d) Proselyytit	63 -- 68
4. Jeesus - Jeshua	68 - 199
a) Historialliset ja muut lähteet	68 - 81
b) Jeesuksen lapsuus	81 - 83
c) Opettaja, maallikkosaarnaaja ja parantaja	84 - 90
d) Meitseellinen syntyminen	90 - 95
e) Daavidilaiset sukuluettelot	95 - 99
f) Beetlehemin lastenmurha, pakko Egyptiin ja paluu sieltä	99 - 105
g) Johannes (Johannan) Kastaja	105 - 114
h) Jeesuksen opetuksen lähteet	114 - 117
i) Vaeltava galilealainen rabbi	118 - 122
j) Jeesuksen opetustoiminta:	122 - 129
- Rakkaus lähimmäistä ja vihamiestä kohtaan	122 - 126
- Jeesuksen opetus Jumalasta Isänä	126 - 129

k) Vuorisaarna	130	-	132
l) Evankeliumien kuvaus Jeesuksen ja fariseolaisten välisistä suhteista ei perustu historiallisille tosiasioille	132	-	153
m) Pitikö Jeesus itseään messiaana	154	-	154
n) Ihmisen poika	155	-	156
o) Jumalan Poika	157	-	161
p) Tempppelin miehitys vai vain väkivaltainen mielenosoitus temppelissä ?	161	-	168
q) Jeesuksen viimeinen Pääsiäinen	168	-	172
r) Vangitseminen	172	-	178
s) Oikeudenkänti ja sen päätöksen täytäntöönpano	179	-	199
Kirjallisuusluettelo	200	-	208
Viitteet	210	-	226

Historiallinen katsaus

Voidaksemme ymmärtää historian kulkuun vaikuttaneen persoonallisuuden esittämiä ajatuksia ja tuntea ne syyt, joista hänen toimintansa on johtunut, on meidän perehdyttävä sen ajan ja paikan historiaan, missä hän on elänyt ja toiminut.

Kaikella tapahtumisella tai tapahtumatta jäämisellä on omat syynsä ja seurauksensa. Ex nihilo nihil fit-tyhjästä ei synny mitään.

Niinpä kun ryhdymme kuvaamaan Jeesuksen elämää, hänen opetustaan ja muuta toimintaansa, on meidän sitä ennen selvitettävä hänen aikansa Galilean ja Judean historialliset olosuhteet pääpiirteissään. Tällöin emme saa rajoittaa kuvaustamme vain siihen lyhyeen aikaan jonka hän vaikutti kansansa keskuudessa, vaan kokonaiskuvan saamiseksi meidän on luotava katsaus myös lähimpään aikaan ennen Jeesusta ja hänen jälkeensä.

Se aikakausi, josta nyt kerron, on makkabealaisten, Herodes I ja hänen seuraajiensa sekä roomalaisten prokuraattoreiden hallituskausi.

1. Poliittiset olosuhteet

Maa, johon vähäinen osa Babylooniaan 587 e.a. (ennen ajanlaskuamme) pakkosiirretyistä israelilaisista palasi 50 vuotta myöhemmin kuningas Kyroksen antamalla julistuksella, käsitti Jerusalemin rauniokaupungin ja sen ympäristön 20 km säteellä. Tuo vähäinen autonoominen Persian valtakuntaan

kuuluva alue oli niin tuntematon, ettei edes historioitsija Herododos, joka historiaansa kirjoittaessaan merkitsi vähäisimmänkin asian muistiin, maininnut siitä sanallakaan, vaan kertoi ainoastaan Filisteasta.¹

Tuon 50 vuoden aikana, jonka Juudan kansa eli Babylooniassa pakkosiirtolaisuudessa, Juudan valtio oli pirstottu alkutekijöihinsä. Rannikkokaupungit olivat täysin hellenisoituneet ja muuttuneet pieniksi kaupunkivaltioiksi. Myös Transjordanian ja Samarian kaupungit olivat itsenäistyneet ja Galilea oli kokonaan irroitettu Juudan alueista.

Lähes 340 vuotta siitä, kun osa Juudan kansasta oli pälannut vuonna 537 e.a. typistettyyn maahansa, se vietti täydellistä hiljaiseloa. Vuonna 330 e.a. Aleksanteri Suuri valloitti Persian valtakunnan. Tämäkään maailmanhistoriallinen tapahtuma ei muuttanut Juudan² valtiollista asemaa muulla tavoin, kuin että siitä tuli nyt Aleksanteri Suuren vasallivaltio entisin oikeuksin ja velvollisuuksin.

Aleksanteri Suuren kuoltua hänen sotapäällikkönsä aikansa keskenään vallasta taisteltuaan jakoivat hänen valtakuntansa maat. Juuda kuului ensinnä Syyrian Seleukiidelle, sitten Egyptin Plotemaioksille ja vuodesta 198 e.a. jälleen Syyrialle, jolloin Antiokos III Suuri (223-187 e.a.) löi egyptiläiset Jordanin lähteillä lähellä Panionin kaupunkia.

a) Syyrialaiset

Antiokos III Suuri suhtautui Aleksanteri Suuren tavoin suopeasti Juudan kansaan. Korkeimmille hallitusmiehille, pa-

peille ja kirjanoppineille (sofrim) hän myönsi täydellisen verovapauden, samalla kun maan muulle väestölle suotiin huomattavia verohuojennuksia. Juudan kansalla oli täysi syy odottaa, että se saisi viettää autonomiansa puitteissa turvallisesta elämästä seleukiidien hallitessa. Mutta hyvinkin pian se sai kokea pettyneensä toiveissaan, kun valtaistuimelle nousi Antiokos IV. (175 - 164 e.a.), viralliselta nimeltään Epifanes eli "maan päälle ilmestynyt jumala", mutta epäviralliselta nimeltään Epimanes eli "mielenvikainen".³

Antiokos IV. päätti hellenisoida kaikki valtansa alaiset kansat ja pakottaa ne tunnustamaan kreikkalaisten uskoa. Juudassa hänelle antoi erinomaisen aiheen puuttua maan asioihin siellä syntyneet välien selvittelyt hellenistisen puolueen ja chassidealaisten välillä. Jälkimmäiset, jotka pysyivät uskollisina kulttuurilleen, ryhtyivät päätäväisesti vastustamaan Juudan kansan hellenisoitua.

Vuonna 170 e.a. Antiokos IV. miehitti Jeruselemin, surmautti joukon kaupunkilaisia, vaikka nämä eivät olleet tehneet minkäänlaista vastarintaa , ja ryösti temppelistä siellä vielä olleet kalleudet.

Tapahtumat Jerusalemissa olivat vain esivalmistelua Juudan kansan murskaamiseksi. Antiokos tiesi hyvin, että kansan voimana, jolla se teki tyhjiksi yritykset sen hellenisoimiseksi oli kansan Thoora eli Mooseksen Kirjat, jotka käsittivät uskonnon, si-veysopin ja yhteiselämän muut normit sekä kansan historian ja lait. Tämän vuoksi isku oli suunnattava juuri tuohon sen kansallisen kulttuurin peruskirjaan ja kumottava sen opit. Lepopäivän eli sapatin (schabbat) viettäminen ja ympärileikkaus (brit mila) kiellettiin. Eräät kieltonormit määrättyjen eläinten , esimerkiksi sianlihan käyttäminen ravintona, kumottiin. Lisäksi määrättiin, että kaikkien oli uhrattava tarkoitusta varten rakennetuissa temppeleissä tai alttareilla Zeukselle ja muille kreikkalaisten jumalille. Uhkaysten noudattamatta jättämisestä oli kuolemanrangaistus .⁴

Miehet, jotka asettuivat vastustamaan annettuja määräyksiä, ruoskittiin, minkä jälkeen heidät ristiinnaulittiin. Naiset ja lapset myytiin orjiksi.⁵ Tätä terrorin aikaa kesti kolme vuotta eli 168 - 165 e.a.⁶

Tältä ajalta on Danielin Kirja, jonka tuntemattomaksi jäänyt tekijä on kirjoittanut 167 - 165 e.a., kuitenkin ennen temppelin uudelleen vihkimistä joulukuussa 165 e.a. Tämä tapahtuma on näet vielä Danielin Kirjan tekijän näköpiirin ulkopuolella.

Tekijä on kirjoittanut kirjansa rohkaistaakseen juutalaisia uskonveljiään. Tuntemattomaksi jäänyt tekijä on välttyäkseen vainoilta käyttänyt nimenään Babyloonian pakkosiirtolaisajalta hurskaan miehen Danielin nimeä ja pannut tämän kertomaksi ajatuksensa. Tunneimme tämän nimen jo Hezekielen (Jehatzkelin) Kirjasta (14:4 ja 20 sekä 28:3) Nooan ja Jobin seurassa.

Danielin Kirja jakaantuu kahteen osaan. Luvut 1 - 6 on kirjoitettu kansan rohkaisemiseksi. Luvut 7 - 12 sisältävät ennustuksia kehityksestä tuossa maailmankolkassa. Niin sanotut ennustukset tulevat yhä tarkemmiksi, mitä lähemmäksi ne tulevat Antiokos IV. aikaa. Tämän kuninkaan historia hänen nimeään mainitsematta on kerrottu Danielin 11:21. Ennustukset sisältävät vielä temppelin hävittämisen ja makkabealaisen kansannousun syn.

tymisen (Dan 11:32-35). Mutta tähän päätyvät "ennustukset" yhtäkkiä, ja tekijä odottaa nyt, että välittömästi noiden taistelujen jälkeen tulee maailman loppu ja että koittaa Taivasten valtakunta (malkut schomaim). Maailman loppua ei kuitenkaan tullut eikä "Jumalan valtakuntaa", enempää kuin Antiokos IV toista sotaa Egyptiä vastaan. Kun näet hän marssi armeijoineen Aleksandrian edustalle, niin hänen sotaleiriinsä saapui roomalainen sotapäällikkö Popilius Laenas, joka ojensi kunikaalle Rooman senaatin käskykirjeen, jossa Antiokos IV. vaadittiin heti ja viivyttelämättä vetäytymään joukkoineen pois Egyptistä. Kun Antiokos IV ilmoitti tahtovansa ajatella asiaa, niin Popilius Laenas piirsi hiekkaan kehän kuninkaan ympärille ja sanoi: "ajattele tässä ja nyt".

Tämä riitti. Antiokos IV vetäytyi armeijoineen heti Egyptistä. Hän ei jäänyt odottamaan Rooman kotkia.

Danielin tekijän "ennustukset" eivät lopu yhtäkkiä vain 11 luvussa, vaan tekijän näkökenttä ei ulotu tämän ajan ulkopuolelle, eikä myöskään kertomuksissa neljästä maailmanvallasta luvuissa 2 ja 7 tuo neljäs maailmanvalta ollut roomalainen vaan kreikkalainen, niin kuin ennakkolulottomasta tarkastelusta voidaan epäilyksettä päätellä.⁷ Näistä maailmanvalloista ensimmäinen oli babyloonialainen, toinen meedialainen, kolmas persialainen ja neljäs kreikkalainen. Tämä vastaa historiallista tapahtumainkulkua. Tähän tulokseen ovat päätyneet tutkimuksissaan muun muassa historioitsijat Schürer ja Renán sekä kirjallisuushistorioitsija Heinrich Schück (e.m.t. s. 894) joka kirjoittaa,

ettei sen kauheampaa historiallisten tapahtumien seka =
sotkua kuin Danielin Kirjassa voi mistään muualta löy =
tää, ja ettei Danielin tekijä ole ollut selvillä edes
Israelin historiasta.

Tänä Juudan kansan marttyyriuden aikana syntyi kak =
si siitä kertovaa Psalmia (Thilim) 74 ja 79. Psalmissa
74 kerrotaan säkeessä 8: "He polttivat kaikki Jumalan
rukoushuoneet maasta". Psalmissa 79 kerrotaan säkeissä
2 ja 3 : "He antoivat maan pedoille sinun hurskaittesi
lihan ".

Mutta ahdistettu kansa ei jättäytynyt pelkästään
passiivisen vastarinnan varaan. Se oli vihdoinkin viimein
hädän hetkellä herännyt vuosisataisesta unestaan ja ta =
jusi, että sen olemassaolo oli vaakalaudalla. Hyvin pian
se saikin kokea, ettei lopulliseen tuhoon ollut enään
pitkääkään matkaa kuljettavana.

Vuoden 168 e.a. joulukuun 15 päivänä Jerusalemin
Jahvealttarin perustuksille oli rakennettu uusi alttari
Zeus - Olympioksen kunniaksi. Järkyttyneet kaupunkilaiset
näkivät nyt temppelissään "hävityksen kauhistuksen " ⁸
eli epäjumalan patsaan, jonka edessä suoritettiin uhri =
menot kreikkalaisten uskonnollisten menojen mukaisesti.

c) Mahakkabealaisruhtinaat

Kapina puhkesi vuonna 165 e.a. Modinin kaupungissa lähellä Jerusalemia, kun iäkäs pappi Matathia haschmonealaisten suvusta surmasi Zeuksen alttarille polvistuneen kaupunkilaisen ja kuninkaallisen uhrimenojen valvojan. Kohta tämän jälkeen Matathia perheineen pakeni Juudan vuorille. Hänellä oli viisi poikaa: Johannan, Simon, Juuda, Jonathan ja Elazar, jotka kaikki olivat aktivisteja. Matathia nimesi kuollessaan kansannousun johtajaksi Simonin, mutta kapina-armeijan komentajaksi Juudan, jota kutsuttiin Makkabiksi.⁹ Tämän mukaan haschmonean suvun jäseniä ruvettiin pian kutsumaan makkabealaisiksi.

Juuda Makkabealainen oli uljas sotilas, joka hyvinkin pian osoittautui myös eteväksi sotapäälliköksi. Monista hänen käymistään taisteluista Syyriaa vastaan, lienee kuuluisin lähellä Jerusalemia Emmauksessa käyty taistelu.

Antiokos IV nimitti armeijoittensa komentajiksi tunnetut sotapäällikkönsä, Nikanorin ja Georgiaksen. Nämä olivat niin varmoja taistelun lopputuloksesta, että ottivat edeltäkäsien mukaan joukon palestiinalaisia orjakauppiaita, jotka kuljettivat sotaleiriin suuret määrät kultaa sotavankien ostamiseksi.

Juuda Makkabealaisen joukko-osastot kokoontuivat Mizpaan. Syyrialaisyksiköt järjestäytyivät taisteluun Emmauksessa. Syyrian armeijoiden komentajat pyrkivät yllättämään Juudan joukot hyökkäämällä yöllä vain osalla armeijoistaan Mitzpaan ja jättivät pääjoukot Emmauksessa olevalle sotalei-

rille. Saatuaan kuulla tiedustelijoiltaan tästä hankkeesta, Juuda Makkabealainen saartoi salamannopealla sotaliikkeellä¹⁰ Emmauksessa olevat vihollisjoukot ja pani sotaleirin tuleen. Hajalle lyödyt syyrialaisyksiköt joutuivat vaikeita tappioita kärsien perääntymään palestiinaan eli Filisteean.

Emmauksen taistelun jälkeen sota jatkui vielä vuosia Syyrian kanssa. Kerrotun voittonsa jälkeen Juuda Makkabealainen marssi Jerusalemiin, jossa vietti miehineen kahdeksan päiväisen valon juhlan (hanuka).

Sota, jota alunperin käytiin uskon vapauden puolustamiseksi, muuttui vähitellen poliittiseksi vapaussodaksi. Voidakseen saada tunnustetuksi maan itsenäisyyden, Juuda Makkabealainen lähetti Roomaan vltuuskunnan pyynnöin, että Rooma solmisi suojeluliiton Juudan vallankumoushallituksen kanssa. Kun Rooman etuihin kuului tuolloin estää Syyriaa levittämästä valtaansa idässä, niin Rooman senaatti suostui kernaasti tehtyyn pyyntöön, semminkin, kun se vastasi täysin Rooman poliittisia päämääriä, ja Juuda (Judea) siten joutuisi Rooman vaikutuspiiriin.

Tämän "keskinäisestä yhteistyöstä ja avunannosta" tehdyn sopimuksen mukaan "molemmat maat olivat velvollisia sodan syttyessä idässä, auttamaan toisiaan niin kuin olosuhteet kulloinkin tulevat heiltä sitä vaatimaan".¹¹

Juudan hallitusmiehet, jotka näin ensimmäistä kertaa joutuivat kosketuksiin Rooman kanssa, eivät pystyneet ennalta näkemään, että tämä kyltymätön maailmanvalta 100 vuotta myöhemmin tulisi pala palalta murentamaan Juudan itsenäisyyden.

Vuonna 143 e.a. Simon Makkabealainen valittiin Juudan ruhtinaaksi ja ylipapiksi. Viimeinen daavidilainen hallitusmies, prinssi Serubaabel toimi vuoteen 520 e.a. persialaisena satraappina tynkä-Juudassa, mutta todellisen hallitsijana oli ylipappi Joosua. Serubaabelin viimeisistä ajoista ei tiedetä mitään. Hänen kuudennen polven jälkeläistensä mukana, joista vanhin oli 420 e.a. syntynyt Hodavia, daavidilainen hallitsijasuku häipyi historian hämärään.¹²

Serubaabel oli viimeinen daavidilainen hallitseva ruhtinas (nasi). Ylipapin asema muuttui tuon viimeisen Daavidin sukua olevan hallitusmiehen kadottua julkisuudesta, entistä tärkeämmäksi tuona aikana. Juuda on jättänyt luettelon näistä temppeliruhtinaista.¹³ Kun Serubaabelin perilliset maattomina ja ilman ruhtinasarvoa vaipuivat vähitellen köyhälistöön, ei heistä pidetty enää minkäänlaisia luetteloita, joita pidettiin vain arvohenkilöistä.

Makkabealaiset ruhtinaat jatkoivat valtakunnan jälleenrakentamista. Simon Makkabealaisen jälkeen hänen seuraajansa Johannes (Johannan) Hyrkanus I (135 - 104 e.a.), Aristobul I (105 - 104 e.a.) ja Aleksanteri Janneus

Jannai (104-78 e.a.) valloituksillaan loivat uudelleen Israelin maan (Erez Israel). Johannes Hyrkanus valloitti takaisin Samarian, Idumean, osan Moabia ja Etelä-Galilean.¹⁴ Hän käännnytti idumealaiset juudan uskoon ja asutti Samarian ja Moabin juutalaisella väestöllä.

Juuda Aristobul, joka hallitsi vain vuoden, onnistui valloittamaan Pohjois-Galilean, jossa jo aikaisemmin, niin kuin Etelä-Galileassakin asui juutalaista väestöä, ja muuttamaan sen kokonaan juutalaiseksi maakunnaksi.

Aleksanteri Jannai valloitti Gadaran, Gerassan, Gaulaniitoksen maakunnan, Seleukian, Gamalan Jordanian tuolta puolen sekä täysin hellenisoituneet kaupungit, jollaisia olivat Raphia (Refiach), Anthedon ja Gaza. Ilman näitä kolmea ruhtinasta ei olisi ollut myöskään silloista Israelia. Ehkä olisi jäänyt vähäinen Juudan alue, joka olisi kokonaan sulautunut suureen Syyrian valtakuntaan.

Vähää ennen kuolemaansa kuningas Aleksanteri Jannai piiritti Ragaban kaupunkia Transjordaniassa, minkä kaupungin hänen vaimonsa Salma Aleksandra (Schalome - Zion), josta tuli hallitsija Aleksanteri Jannain jälkeen, valloitti. Näiden valloitusotien jälkeen vähäinen Juuda oli palautunut rajoiltaan lähes Daavidin aikaisen valtakunnan suuruiseksi.

Useiden valloitetujen alueiden asukkaat käännytettiin Juudan uskoon jopa pakolla, elleivät vapaaehtoisesti käänntyneet. Tällainen pakolla käännnyttäminen, mikä ei muuten ollut kirkollekaan sen päästyä valtaan, kovin tuntematonta toimintaa, ei ollut moraalisesti mitenkään puolustettavista

sa, semminkään kun se suorittivat ne, joiden esivanhemmat itse olivat niin paljon kärsineet uskonsa vuoksi vainoista Antiokos IV. aikana ja taistelleet kaikkea pakkoa vastaan. Kuitenkin ratkaiseva ero oli siinä, ettei käännytettäviä vastaan käytetty minkäänlaista fyysistä väkivaltaa, vaan heille asetettiin vaihtoehto, joko kääntyivät tai jättivät asuinalueensa, mikä sekin oli kaikki tyyni pakolla käännyttämistä.

Makkabealaisten, erittäinkin Johannes Hyrkanuksen ja Aleksanteri Jannain valloitukset olivat erittäin tärkeitä Juudan kansalle. Useimmat heidän valtaamistaan alueista, muun muassa Idumea, jäivät täysin juutalaisiksi siitä huolimatta, että roomalaiset myöhemmin valloittivat maan.

Fariseolainen veljeskunta, joka oli syntynyt chassidealaisista, asettui ennen pitkään vastustamaan makkabealaisia kuningashuonetta. He eivät voineet hyväksyä sitä, että Israelista muodostui samanlainen sotilasvaltio kuin olivat sen naapurit. Essenalaiset, jotka myös olivat chassidealaisten seuraajia ja jotka uskonnon harjoittamisessa olivat vielä ankarampia kuin fariseolaiset, muuttivat asumaan Kumraniin, jonkun matkan päähän Kuolleen Meren länsirannasta. Osa näistä superfariseolaisista jäi kuitenkin asumaan kyliin ja pieniin kaupunkeihin. Mutta hekin noudatti-

vat Kumranin yhdyskunnan sääntöjä.¹⁵

Jo Johannes Hyrkanuksen aikana fariseolainen veljeskunta oli joutunut makkabealaisen ruhtinashuoneen epäsuosioon. Sen tilalle oli kutsuttu maan hallitukseen miehiä sadukkealaisesta puolueesta.

Vuonna 94 e.a. farisealaiset (perusim) aloittivat sisällissodan, joka kesti 6 vuotta. Niin kuin sisällissodissa yleensä ja kaikkialla, niin ei tässäkään sodassa puolin eikä toisin kaihdettu minkäänlaista julmuutta. Pahinta kaikesta oli vielä fariseolaispuolueen turvautuminen tässä sodassa vieraan apuun. Niinpä fariseolaiset liittoutuivat maan vihollisen Syyrian kuninkaan Demetrios III Eukaruksen kanssa, joka hyökkäsi armeijoineen Juudaan, missä kapinalliset liittyivät hänen armeijaansa Sikkimissä. Täällä liittoutuneet perivät täydellisen voiton, ja Aleksanteri Jannain oli päätävä vuonna 88 e.a. Efraimin vuorille. Nyt kuitenkin tapahtui odottamaton käänne. Osa kansasta tajusi, että oli tehty kohtalokas erehdys kutsumalla perivihollinen avuksi. Ainakin 6000 aseellista miestä meni Aleksanteri Jannain puolelle, joka oli koonnut uudelleen armeijan. Demetrios palasi joukkoi-neen kansannousun pelosta Syyriaan takaisin. Kapina päättyi vuonna 88 e.a., kun Aleksanteri Jannai valloitti viimeisenkin kapinallisten linnoituksen Bet-Horonissa, missä loputkin kapinallisista antautuivat ehdoitta. Kapinallisista teloitettiin 800 miestä ja 8000 karkoitettiin Syyriaan ja Egyptiin, jonne joutuivat jäämään aina vuoteen 78 e.a., jolloin Aleksanteri Jannai kuoli, ja hänen seuraajansa valtaistui-mella kuningatar Salma Aleksandra kutsui karkoitettut takai-

sin kotimaahansa. Aleksanteri Jannai oli sotilas, mies, jonka kanssa ei leikitty.

Kuningatar Salma Aleksandran aikana maa eli kukoistus-kauttaan. Hänen hallituksensa ajan kansa sai elää rauhan aikaa. Mutta hänen kuoltuaan vuonna 69 e.a. hänen poikansa Hyrkanus II ja Aristobul II sotivat keskenään kruunusta. Taivalle ilmestyi roomalainen kotka, joka kierteli ja kaarteli keskenään sotivien kuninkaan poikien maan yllä. Se ei pitänyt kiirettä. Se tiesi, että saalis oli varma.

Syksyllä vuonna 63 e.a. Pompeijus marssi armeijoineen Jerusalemiin, jonka portit Hyrkanus II. puoluelaiset avasivat Pompeijuksen legioonille. Aristobul II oli puolestaan miehittänyt temppelialueen, jonka valtauksessa roomalaiset joukot panivat toimeen todellisen verilöylyn, jossa ainakin 12.000 Aristobuloksen sotilasta sai surmansa.

Seuraavien noin 30 vuoden ajan käytiin lukemattomia taisteluita¹⁶, joissa toisella puolella olivat roomalaiset joukot ja heidän suosikkinsa Herodes, myöhemmin kuninkaana Herodes I, ja toisella puolella Aristobul II ja hänen jälkeensä hänen poikansa Aleksanteri sekä viimeisenä makkabealaiskuninkaana Antigonos (40-37 e.a.), jolloin päättyi makkabealaisruhtinaiden hallituskausi, loistavin luku Juuden kansan muinaisuuden historiassa.

d) Herodes I hallituskausi

Sotien ja ahdistusten täyttämiä vuosia seurasi Herodes I verinen hirmuhallitus (37-4 e.a.). Kohta Herodes I kuol-

tua saapui keisari Augustuksen luokse Juudan kansan valtuuskunta valittamaan hänen seuraajansa Arkeolaoksen hallinnosta. Herodes I hallitusaikaa se kuvasi näin:

"Arvonsa mukaan Herodes oli kyllä kuningas, mutta todellisuudessa hän harjoitti pahinta tyranniutta. Suuren joukon ihmisiä hän raivasi tieltään ennen tuntemattomalla julmuudella. Ne taas, jotka hän jätti henkiin, kärsivät vielä enemmän hänen verenhimoisten tekojensa ja jatkuvien konfiskaattioitensa pelosta. Naapurimaissa olevat kaupungit hän monella tavalla kaunisti, mutta omassa maassaan olevat kaupungit hän saattoi verotuksellaan perikatoon. Kansan, joka hänen noustessaan valtaistuimelle, saattoi vielä iloita hyvinvoinnistaan, hän köyhdytti täydellisesti, ylhäiset hän pienimmästäkin syystä surmautti ja konfiskoi heidän omaisuutensa, mutta ne taas, jotka hän jätti eloon, hän saattoi rutiköyhiksi. Hän ei ainoastaan perinyt vuotuisia veroja kovimmalla ankaruudella, vaan pakotti antamaan kallisarvoisia lahjoja itselleen, sukulaisilleen ja ystävilleen. Veronkantomiesten (publikaanien) kiusaamiselta saattoi pelastua vain antamalla hopeaa tai kultaa. Siitä häpeämättömyydestä, jolla hän häväisi vaimoja ja neitsyeitä, on parasta vaijeta, koska on uhreille parempi, että nämä salaisesti tapahtuneet pahoinpitelyt jäävät salatuiksi, ikäänkuin ne eivät olisi koskaan tapahtuneet. Lyhyesti, nämä hänen juutalaiset alamaisansa Herodes on niin pahoinpidellyt, että petoeläin hallitsijana ei olisi voinut tehdä heille mitään parempaa."¹⁷

Kaikki tämä sisältyi siis Herodes I "Suuren" ansioluete-

teloon. Verenvuodatusta, omaisuuden julistamista valtiolle menetetyksi (konfiskaatiota) korkeat verot, irstailemiset ja lain rikkomiset, parhaiden kulttuurivoimien menetys, vaikea poliittinen sorto, vapaudenriistot, poliisivakoilu, suurten liehittely, köyhyyden ja hädän lisääntyminen - kaikki tämä jatkui hänen hallitus kautensa ajan aina hänen kuolemaansa asti, ja kaikesta tästä ja lisäksi hänen monista murhistaan Flavius Josefus kertoo tarkasti niin hyvin teoksessaan *Antiquitates judaicae* kuin kirjassaan *De bello judaico*. Tuossa jälkimmäisessä kirjassaan Flavius Josefus kertoo Herodeksesta lyhyesti, mutta sitä kovempaa kieltä käyttäen:

"Herodes ei ollut mikään kuningas, vaan julmin tyranni, joka koskaan on päässyt valtaistuimelle. Hän on murhautanut suuren joukon ihmisiä, ja niiden kohtalo, jotka hän jätti henkiin, oli niin surullinen, että henkensä menettäneitä oli syytä vielä ylistää onnellisiksi. Hän ei vain kiduttanut yksityisiä alamaisiaan, vaan pahoinpiteli kokonaisia yhdyskuntia. Kaunistaakseen kaupunkeja naapurimaissa hän ryösti omiltaan ja teki lahjoituksia vieraille kansoille, mitkä lahjoitukset maksettiin Juudan kansan verellä. Tämän vuoksi on aikaisemman hyvinvoinnin ja kunnioitettavien tapojen sijaan tullut täydellinen köyhtyminen ja tapojen löyhtyminen.¹⁸

Herodeksen valtakauden 12 ensimmäistä vuotta 37-25 e.a. kuluivat toimiin hänen valtansa turvaamiseksi. Hänen onnistui viekkaudella tai julmuudella, diplomaattisin keinoin tai hirmuvaltiaan toimenpitein voittaa kaiken hänen tielleen syn-

tyneen vastarinnan, niin hyvin maassa kuin sen ulkopuolellakin. Hän jäi eloon liittolaisensa Antoniuksen kukistuttua, voitti puolelleen Octaviaanuksen, josta tuli imperaattori Augustus, suosion, loi umpeen viimeistenkin makkabealaisten haudat, ja joko hävitti tai ajoi maanpakoon kaikki poliittiset vastustajansa.¹⁹

Seuraavat 12 vuotta, 25-13 e.a. hän saattoi rauhassa hallita vaijennettua ja ahdistettua kansaansa. Nyt seurasi Herodeksen ajan ulkonaisen loiston ja hyvinvoinnin kausi, joka ei suinkaan tullut kansan hyväksi, vaan yksinomaan kuninkaan, hovin ja talouselämää hallitsevien piirien hyväksi. Vieraana juutalaiskansallisille ihanteille tämä synnyltään puoliksi idumealainen, puoliksi nabataalainen eli arabi hyväksyi vain kreikkalais-roomalaiset elämäntavat ja helleenisen kulttuurin ja hallitsi maata kuin vierasmaalainen käskynhaltija pikemmin kuin kotimainen hallitsija. Kaikilla toimenpiteillään hän pyrki olemaan keisari Augustuksen mieliksi ja nauttimaan hyvästä maineesta Rooman kansainvälisissä seurapiireissä.

Saadakseen kansan myötämieliseksi, hän rakennutti uuden Jerusalemin temppelin. Mutta tässäkään Herodes ei voinut olla loukkaamatta Juudan kansan syvimpiä tunteita. Osoittaakseen kiintymyksensä Roomaan kaiken maailman nähtäväksi, hän laitatti temppelin pääportin yläpuolelle jättiläismäisen kotkan, Rooman sotilasmahdin tunnuksen. Tässä hän loukkasi sitä uskon normia, jossa kiellettiin kaikki kuvallinen esitys pyhätössä, puhumattakaan siitä, että tuo näytteillepantu tunnus Judean vasalliasemasta loukkasi kan-

sallistunnetta.²⁰

Viralliselta arvoltaan Herodes I oli Rooman kansan liittolaiskuningas ja ystävä -rex socius et amicus populi Romani.²¹

Evankeliumeissa puhutaan "ylipapeista". Tämä saattaa herättää ihmettelyä, sillä ylipappi (kohen ha gadol) oli virassaan eroittamaton ja elinikäinen. Virka oli ennen Herodesta aina ollut perinnöllinen. Herodes lakkautti tuon viran perinnöllisyyden ja nimitteli ylipappeja piittaamatta rahtuakaan kansan tahdosta tai siitä, olivatko ne aroniideja eli Aaronin jälkeläisiä tai eivät, puhumattakaan siitä, oliko niillä kelpoisuus virkaan. Herodeksen ajoista ylipapin virka menetti kokonaan entisen merkityksensä. 33-vuotisen hallitus kautensa aikana hän nimitti ja erotti kuusi eri henkilöä ylipapeiksi aina sen mukaan, kuin hän katsoi tilanteen vaatineen. Niin kuin tulemme pian näkemään, niin roomalaiset prokuraattorit eli maaherrat, joille tämä oikeus ylipapin nimittämiseen siirtyi Herodeksen seuraajan Arke-laoksen jälkeen vuonna 6, loivat tästä oikeudestaan todellisen tulolähteen itselleen, nimittelemällä ylipapiksi aina eniten lahjuksia tarjonneen hakijan. Tässä ovat nyt sitten nuo evankeliumien "ylipapit", jota sanontaa on mahdotonta käsittää oikein tuntematta sen ajan historiallisia olosuhteita Judeassa. Evankeliumien kirjoittajat kyllä hyvin tunsivat nämä olosuhteet, mutta väärän kuvan antamiseksi jättivät visusti kokonaan kertomatta, etteivät nuo "ylipapit" suinkaan olleet laillisessa järjestyksessä virkaansa nimitettyjä pappismiehiä, vaan roomalaisten prokuraattorei-

den rikollisella tavalla virkaan nimittämiä heittiöitä, Jot-
ka kaikessa osoittautuivat roomalaisten yhteistoimintamie-
hiksi, kvislingeiksi. Kun kristinuskoa, joka oli syntynyt
Jeesuksen kuoleman jälkeen, juuri noihin aikoihin alettiin
levittää Rooman valtakunnassa, niin oli syytä tämän vuoksi
vaijeta roomalaisten prokuraattoreiden likaisista puuhis-
ta. Tämän vuoksi roomalaisten maaherrojen nimittämät "yli-
papit" kuvattiin Juudan kansan laillisina edustajina.
Näin vastuu historian tunnetuimpiin kuuluvasta oikeusmurhas-
ta, roomalaisen maaherran Pontius Pilatuksen tuomitessa Jee-
suksen kuolemaan, missä tapahtumassa ylipappi Kaifas oli
epäilemättä yhteistoiminnassa Pilatuksen kanssa, ainakin
Jeesuksen vangitsemisessa, voitiin vierittää Juudan kansal-
le. Tästä puhun tarkemmin kirjani kahdessa viimeisessä
luvussa.

Samalla tavalla kuin ylipapin virka, menetti myös Syn-
hedria, joka toimi aikaisemmin korkeimpana oikeusasteena,
arvonsa ja merkityksensä. Se kutistui nyt Herodes I suku-
laisista ja ystävistä muodostetuksi kruununneuvostoksi, ja
vastaavasti roomalaisten hallituskaudella heidän nimittämän-
sä ylipapin neuvostoksi, johon tämä sadukkealainen prelaat-
ti kutsui jäseniksi sopiviksi katsomansa sadukkealaiset
puoluetoverinsa. Fariseolaisilla ei ollut tuossa neuvostos-
sa enempää kuin maan paikallishallinnossa osaa eikä arpaa.
Niin kuin Herodes I aikana neuvosto täytti hänen jokaisen
toivomuksensa, niin siitä tuli myös prokuraattoreiden aika-
na näiden pelkkä työkalu.

Fariseolaiset kirjanoppineet pysyivät täydellisesti

erillään tästä neuvostosta niin kuin kaikesta muustakin valtiollisesta toiminnasta. Heidän ansiokseen on lisäksi luettava, että he rangaistusuhasta piittaamatta kieltäytyivät yhtenä miehenä antamasta uskollisuuden valaa enempää Herodekselle kuin hänen seuraajalleenkaan, herttu a Arkelaaokselle . Herodes varoi ärsyttämästä kansallista eji fariseolaista veljeskuntaa siihen katsomatta, että näitä oli kaikkiaan korkeintaan 6.000. Herodes näet tiesi liiankin hyvin, että sellaisesta saattoi syntyä tavallista laajempi kapinaliike. Poliittiset salaliitot eivät suinkaan Herodeksen ensimmäisten 12 vuoden hallituskaudella olleet harvinaisia. Mutta ne kukistettiin heti alkuunsa hyvin organisoidun valtiollisen poliisi toimesta. Kuitenkin hänen ensimmäisten hallitusvuosiensa aikana vallankumouksen vaara oli aina olemassa huolimatta kokoontumiskielloista ja ankarista rangaistuksista kieltojen ja käsien rikkomisesta.

Herodeksesta ,joka teki itsensä kansan niin vihaamaksi ,on sattuvasti sanottu:

"Hän hiipi valtaistuimelle kuin kettu, hallitsi kuin tiikeri ja kuoli kuin koira". Herodes kuoli ennen pääsiäistä vuonna 4 e.a. kauhistuttavan sairauden piinatessa hänet hengiltä.

e) Arkelaaoksen karkoittaminen ja verollepano.

Kohta Herodeksen kuoltua puhkesivat kapinat ja levottomuudet sellaisessa laajuudessa, jollaista kansa ei ollut aikaisemmin kokenut. Arkelaaos, josta tuli Judean, Samarian ja idumean herttua eli etnarkki, saapui heti suruajan kuluuttua umpeen ja pääsiäispyhien alettua Jerusalemiin, jolloin kansa vaati häneltä heti poliittisten vankien vapauttamista, Herodes I. neuvonantajien rankaisemista ja verohuojennuksia. Arkelaaos lupasi harkita tehtyjä vaatimuksia heti, kun keisari vahvistaisi hänelle testamentissa määrätyt oikeudet. Mutta nyt eivät lupaukset auttaneet. Katkeroitunut kansa liittyi kapinan johtajiin, niin myös suuret Jerusalemiin saapuneet pyhiinvaeltajien joukot. Pyhän aattona Arkelaaos toimitti temppelialueelle joukko-osaston järjestyksen palauttamiseksi. Tämän osaston kansa ajoi pakosalle. Kun Arkelaaos nyt totesi, että kapinaliike yhä laajeni, niin hän toimitti paikalle jalkaväki- ja ratsuväkiyksikköjä väkijoukon hajoittamiseksi. Tämä järjestyksen palauttaminen toteutettiin aito herodiaanisella perinpohjaisuudella: seuranneessa verilöylyssä yli 3000 ihmistä sai surmansa, satojen loukkaantuuksa. Tämän jälkeen Arkelaaos määräsi, että jokaisen oli palattava heti kotiseudulleen. Näin tuli Arkelaaos pian yhtä vihatuksi kuin isänsä oli ollut. Ja kapina levisi pääkaupungista maaseudulle.

Jerusalemissa puhjennut Kapina uhkasi välillisesti Roo-

man hallintoa maassa. Tämän vuoksi keisari Augustus määräsi Sabiniuksen prokuraattorina tälle suoduin erikoisvaltuuksin hoitamaan maan hallintoa, kunnes keisari olisi lopullisesti päättänyt siitä. Samalla Antiokiassa oleva Rooman käskynhaltija Quintius Varus ryhtyi järjestelyihin yhden legioonan siirtämisestä Jerusalemiin.

Onnettomampaa järjestelyä kuin määrätä Sabinius johtamaan maan hallintoa, ei olisi voitu tehdä. Kiristämisisillään hän vain kiihdytti kansaa ryhtymään väkivaltaisuuksiin. Sabinius pyrki ehdoin tahdoin provo-soimaan kapinan laajentumisen entisestään, voidakseen kääntää keisarin huomion pois tekemistään rosvouksista. Hän oli näet anastanut kalleuksia Herodoksen palatsista ja linnoituksista. Kun Pääsiäiseksi saapui väkeä kaikkialta maasta, niin nämä liittoutuivat Jerusalemin asukkaiden kanssa kostaakseen Sabiniukselle hänen laittomuksistaan. Sabinius pelastui kuitenkin Varuksen tultua pian legioonansa kanssa hänen avukseen. Itse temppeliin murtautuneille legioonalaisille Sabinius näytti esimerkiksi, ryöstämällä temppelistä ainakin 40 talenttia kultaa.²²

Vaarallisim herodiaaneille ja heidän jälkeensä maata hallitseville roomalaisille oli tulisieluinen vapaustaiste-

lija Juuda Galilealainen, tunnettu seloottipäällikkö. Hänen isänsä Hiskiaan, joka oli miehistä jaloin ja urhoollisin, Herodes oli antanut teloittaa, saatuaan hänet viekkaudella käsiinsä. Isä oli jättänyt pojalleen Juudaalle perinnöksi sammumattoman vihan roomalaisiin ja heidän vasalleihinsa.

Lähellä Zepporista, vain päivämatkan päässä Jeesuksen syntymäkylästä Nazaretista, Juuda Galilealainen häneen liittyneiden patrioottien kanssa otti haltuunsa kuninkaallisen asevaraston ja varusti joukkonsa kaapatuilla aseilla. Tämän jälkeen hän aloitti sodan kaikkia maan vihollisia vastaan, katsomatta siihen, olivatko nämä roomalaisia tai näiden juutalaisia yhteistoimintamiehiä.

Kapina levisi kaikkiin maakuntiin. Kaikesta kapinoinnista Vaarus teki lyhyen lopun. Jerusalemin antautui hänelle miekaniskutta ja ehdoitta. Tämän jälkeen Vaarus vangitutti kapinoitsijoista 2.000 miestä, jotka hänen käskystään kaikki ristiinnaulittiin samana päivänä.²³ Tämä tapahtui 4 e.a., noin 2 vuotta ennen Jeesuksen syntymän.

Seuraavana eli vuonna 3 e.a. keisari Augustus vahvisti eräin vähäisin muutoksin Herodes I testamentin hänen perillistensä välisestä vallanjaosta. Arkeolaoksesta ei tullut kuningasta, vaan etnarkki eli herttua. Hän sai hallittavakseen Judean, johon kuului varsinaisen Juudan lisäksi Samaria ja Idumea. Herodes Antipas puolestaan sai hallittavakseen Galilean ja Perean tetrarkkana eli neljännesruhtinaana. Herodes Philippus sai osalleen Traconitiksen, Batanean ja Auraniitiksen, jotka muodostivat yhdessä Judean koillisen reuna-alueen. Myös Herodes Philippus sai tetrarkan arvon.

Nimittäessään Arkelaaoksen herttuaksi keisari Augustus nimenomaan kehoitti häntä osoittamaan lempeyttä paljon kärsineelle Juudean kansalle ja lupasi suoda hänelle aikanaan kuninkaan arvon, jos hän osoittautuisi sen arvoiseksi. Arkelaaos ei kuitenkaan millään tavalla täyttänyt keisarin häneen kiinnittämiä toiveita. Ennen pitkään juutalaisen ja samarialaisen väestön yhteinen valtuuskunta saapui Roomaan, jossa se valitti keisarille Arkelaaoksen mielivaltaisuuksista. Keisari kutsui tämän antamaan hallinnostaan tilin. Kun Arkelaaos ei pystynyt osoittamaan häneen kohdistettujen syytösten tueksi esitettyjä todisteita vääräksi, niin keisari tuomitsi hänet menettämään herttuan arvonsa ja Judean ja karkoitti hänet Galliaan vuonna 6.

Välittömästi tämän jälkeen Judea liitettiin Syyriaan, kuitenkin erillisenä Rooman provinssina, johon keisari nimitti prokuraattoriksi Caponiuksen. Samalla keisari antoi legaatilleen Publius Sulpicius Quiriniukselle tehtäväksi luetteloida ja ottaa haltuunsa Rooman valtion nimiin Arkelaaoksen omaisuuden ja toimittaa verollepanon eli censuksen, mikä käsitti provinssin asukkaiden ja heidän maaomaisuutensa luetteloinnista ja verotuksen. Tämän mukaisesti Quirinius toimitti verollepanon Arkelaaoksen karkoituksen jälkeen vuonna 6.

Ap.t. 5:36 ja 37 Luukas on kertonut, puhuessaan muun muassa verollepanosta, että Teudas olisi yrittänyt kapinaa ennen Juuda Galilealaista. Tosiasiassa Teudas eli ja vaikutti 40 vuotta Juuda Galilealaisen jälkeen, Guspian Faduksen ollessa prokuraattorina 44 -46.²⁵ Kun Teudas, joka ilmoitti olevansa messias, joutui Faduksen käsiin, niin tämä mestautti oitis tuon messias-kandidaatin ja toi hänen päänsä Jerusalemiin²⁶.

Ap.t. Luukas kertoo,että "Teudaksen jälkeen nousi Juuda Galilealainen verollepanon päivinä ja vietteli kansaa luopumaan puolellensa".Juuda Galilealainen todellakin yritti taivuttaa kansaa vastustamaan verollepanoa,mutta ei suinkaan Teudaksen ja prokuraattori Faduksen aikana 44 - 46 , vaan vuonna 6 Arkelaaoksen karkoituksen jälkeen,jolloin ylipappi Joasar ja muu korkea papisto teki kaikkensa kansan tyynnyttämiseksi,vakuuttamalla,ettei verollepanosta koidu kansan orjuuttamista enempää kuin siihen liittyvää väestön laskennastakaan sen pelkäämiä seurauksia²⁷Kansan näet pelkäsi väestön laskennasta seuraavan onnettomuuksia.Näin tapahtui Vanhan Testamentin mukaan Daavidin aikana hänen määrättyään väestön laskennan toimitettavaksi(2. Sam.24:1 ja Aikak.21:1).

Arkelaaoksen karkoituksen jälkeen roomalaiseksi provinssiksi muutettua Judeaa hallitsi roomalainen prokuraattori,joka oli maakunnan korkein hallitusmies.Hänelle kuului vastuu verohallinnosta ja hän oli maakunnassa olevien sotavoimien päällikkö.tämän lisäksi hän toimi korkeimpana tuomarina provinssissa.Hänen tuomiovallastaan riippui provinssin asukkaiden elämä ja kuolema,mikä hänen valtansa perustui,niin kuin imperaattorinkin,miekan oikeuteen,jus Gladi.²⁸

Vuosien 6-15 aikana Judeassa vaihtui kolmasti prokuraattori: Caponius 6-9, Marcus ambivius 9-12 ja Annius Rufus 12-15. Mutta Tiberiuksen noustua valtaistuimelle vuonna 14 hän lopetti tuon prokuraattoreiden vaihtamisen ehtimiseen provinssissa. Tiberius tunsu näet varsin hyvin provinssien virkamiesten taipumuksen kiristämisiin ja ryöstötalouteen. Hän ymmärsi, että näiden verta imevien virkamiesten alati toistuva vaihtaminen johtaisi heidän hallittavakseen uskotun väestön täydelliseen taloudelliseen perikatoon. "Älkää hädistelkö pois haavoittuneesta kärpäsiä, jotka imevät itsensä kylläisiksi hänen verestään, muuten tulevat tilalle vielä verenhimoisemmat kärpäset, jotka imevät hänet kuoliaaksi", Tiberiuksella oli tapana sanoa. Provinssiehin nimittämilleen prokuraattoreille imperaattori antoi matkaväiksi seuraavan neuvon: "Hyvä paimen kerii lampaansa, mutta ei nylje niitä." ²⁹

Keisari Tiberiuksen aikana Judeaa hallitsi vain kaksi prokuraattoria: Valerius Gratus 15-26 ja Pontius Pilatus 26-36. Näistä Gratus tuli tunnetuksi lahjusten kerääjänä. Tuon 11 vuoden aikana, jonka Gratus oli prokuraattorina, viisi ylipappia seurasi toisiaan Gratusen virkaan nimittämänä! ³⁰

Pontius Pilatusen keisari Tiberius nimitti virkaansa lähimmän miehensä, pretoriaanien päällikön Sejanuksen suosituksesta. Sejanus, joka oli tunnettu Juudan kansan vihaaja ja jolla oli n.s. kokonaisratkaisu Juudan kansan tuhoamiseksi, ei olisi voinut saada Pilatusta sopivampaa miestä edustamaan itseään Judean provinssiin. Pilatus oli

Sejaanuksen henkiystävä, johon tämä saattoi täydellisesti luottaa.

Kohta Jerusalemiin saavuttuaan hän takavarikoi temppeliaarten (korban). Sitä pidettiin loukkaamattomana, koska se oli kertynyt kaikkialla diasporassa asuvien juutalaisten ja juutalaisuuteen kääntyneiden proselyyttien temppelille tekemistä lahjoituksista. Kun Pilatus sai tietää salaiselta poliisiltaan, että väestö Jerusalemissa aikoi esittää hänelle vastalauseita hänen kajottuaan temppeliaarteeseen, niin Pilatus puetutti sotilasosaston siviilivaatteisiin ja antoi osastolle ennalta sovitun merkin hyökätä kokoontuneita kaupunkilaisia vastaan. Tuhannet asettomat asukkaat saivat tässä verilöylyssä surmansa ja paljon oli myös haavoittuneita.³¹

Näin kuvaa Pilatusta ja hänen luonnettaan Filo Aleksandrialainen: "Hän oli julma ja hänen kovasydämeisyytensä ei tuntenut minkäänlaista armoa. Hän harjoitti Judeassa lahjusten kiristämistä, väkivaltaa, ryöstämistä, sortamista, nöyryyttämistä ja ristiinnaulitsemisia ilman minkäänlaista oikeudenkäyntiä tai muuta tutkimusta".³²

Evankeliumeissa annettu kuva Pilatuksesta on vähintään myönteinen. Hänen kerrotaan olleen hyväntahtoinen ja täynnä armoa, ja että hänet oli väki torilla pakottanut tuomitsemaan Jeesus kuolemaan. Kaiken tämän otan tarkasteluni kohteeksi tämän kirjani viimeisessä luvussa.

Evankeliumeissa on vain yksi kohta, joka täysin poikkeaa tuosta edelläkerrotusta roomalaisen prokuraattorin ylistelystä ja liehakoinnista. Luukas kertoo (13:1),

että "saapuvilla oli muutamia, jotka kertoivat hänelle (Jeesukselle) niistä galilealaisista, joiden veren Pilatus oli sekoittanut heidän uhriensa (uhrieläintensä) vereen". Tämä kohta kuvaa tapausta, jossa Pilatus oli surmauttanut joukon galilealaisia pyhiinvaeltajia, jotka olivat tulleet uhraamaan temppeliin. Ilman minkäänlaista tutkimusta, oikeudenkäynnistä puhumattakaan, Pilatus surmautti nuo miehet. Luukas ei suinkaan mainitse tätä tapauksta kertoakseen Pilatuksen konnuudesta, vaan tämä oli lähinnä varotus "ellette tee parannusta, niin te kaikki hukutte", mikä on laitettu Jeesuksen sanomaksi, että roomalaiset ymmärtäisivät, että Luukkaan kertomus on varotus - jos jatkatte kapinointia roomalaisia vastaan, niin "te kaikki hukutte". Mistä galilealaisten muuten oli tehtävä parannus?

Näin ei Jeesus sanonut. Galilealaisessa juutalaiskodissa syntyneenä ja kasvaneena Jeesus tiesi, että hänen maanmiehensä olivat harrasta väkeä ja viettivät hiljaista ja nuhteetonta perhe-elämää. Galilealaiset olivat kyllä aktiivisen vastarinnan miehiä, mutta niiden, jotka Pilatus tuolla raakalla tavalla murhautti, ei oltu todettu osallistuneen minkäänlaiseen kapinointiin. Mutta myös Pilatukselle, tuolle "elähtäneelle ja laillisuutta halveksivalle tyrannille"³³ löytyi lopulta lakinsa.

Samarialaisilla oli vanha periytynyt uskomus, että heidän pyhällä vuorellansa Garizimillä oli sitten Mooseksen aikoihin piiloitettuna temppeliastiasto. Eräs samarialainen profeetta tarjoutui vuonna 36 näyttämään tämän astiaston, jos kansa nousisi vuorelle. Samarialaiset, joilla oli oikeus

kantaa asetta roomalaisten hallitessa, koska samarialaiset eivät olleet koskaan kapinoineet Roomaa vastaan, kokoontuivat vuoren juurella sijaitsevaan Tirathaban kylään aseistettuina, kivutaaksensa sieltä vuoren laelle, jossa heitä lupauksen mukaan odotti pyhä näytelmä. Mutta ennenkuin he pääsivät lähtemään, niin Pilatus toimitti kylään voimakkaan sotilasosaston, vaikka hän hyvin tiesi maaherrana, etteivät samarialaiset koskaan olleet kapinoineet eikä heillä sellaiseen ollut minkäänlaista syytä.³⁴

Roomalainen sotilasosasto surmasi joukon samarialaisia ja otti loput vangeiksi. Näistä arvossa ylimmät Pilatuksen käskystä ristiinnaulittiin enemmittä tutkimuksitta!³⁵

Samarialaiset valittivat näistä murhista Syyriassa ollelle keisarin käskynhaltijalle Vitelliukselle, joka pidätti Pilatuksen ja toimitti hänet Roomaan vastaamaan teoistaan keisarin edessä. Samalla Vitellius määräsi Marcelluksen hoitamaan prokuraattorin tehtäviä Judeassa.³⁶ Pilatus karkoitettiin Galliaan. Välttyäkseen keisarin lopulliselta tuomiolta hän teki vuonna 39 itsemurhan.³⁶

Myös Pilatuksen suosija ja suojelija, keisari Tiberiuksen kaikkivaltias ministeri Sejanus sai palkkansa. Hänet tuomittiin valtiopetoksen valmistelusta ja monista murhistaan kuolemaan ja teloitettiin vuonna 31 Roomassa.³⁷

Viimeiset seitsemän prokuraattoria ennen 66-70 kansannousua eivät suinkaan jääneet Pöntius Pilatuksesta jälkeen Juudan kansan sortamisessa. Ristiinnaulitsemiset, suoranaiset ryöstöt, lahjusten kiristäminen ja pahoinpitelyt kuuluivat lähes päiväjärjestykseen. Ja kaikkein pahin heistä oli

luopio, Filo Aleksandrialaisen veljenpoika Tiberius Aleksander, joka oli luopunut kansastaan ja mennyt roomalaisten puolelle. Tästä hänet kyllä palkittiin ruhtinaallisesti. Tästä petturista tuli Judean prokuraattori, kansannousun aikana 66-70 Tituksen pääesikunnan päällikkö ja Aleksandrian käskynhaltija. Siellä hän juutalaisessa kaupunginosassa pani toimeen kauhistuttavan verilöylyn.³⁸

"Kun tutustuu prokuraattoreiden hallintoon Judeassa, niin voi syntyä sellainen ajatus, että he kaikki kuin salaisesta sopimuksesta suunnitelman mukaisesti työskentelivät ajaakseen kansan kapinaan." Näin kuvaa tunnettu saksalainen teologi ja historioitsija Emil Schürer roomalaisten prokuraattoreiden hallintoa Judeassa.³⁹

Sota Roomaa vastaan, joka oli syttynyt vuonna 66, päättyi vuonna 70, roomalaisten joukkojen vallattua Jerusalemin. Kansannousun kukistumisen hetkellä roomalaisten joukkojen päämajassa olivat Tituksen seurueessa rooman pääesikunnan päällikkö tuo luopio Tiberius Aleksander ja Flavius Josefus, jonka kansannousun hallitus oli onnettomuudekseen nimennyt Galilean käskynhaltijaksi, mutta joka antautui ihailemilleen roomalaisille ja vehkeili Rooman vasallikuninkaan Herodes Agrippa II kanssa. Flavius Josefus häpäisi lippunsa, mutta historiantutkimukselle hän teki myöhemmin korvaamattoman palveluksen teoksillaan tuon ajan tapahtumista, sillä muuten ei Juudan kansan vaiheista antiikin aikana tiedettäisi juuri muuta, kuin mitä on kerrottu Makkabealaiskirjoissa.

Kansannousun kukistuttua vielä yksi vuorilinnoitus Kuolleen Meren äärellä piti puoliaan kolme vuotta: Massada.

Siellä oli komentajana seloottipäällikkö Elazar ben Jair, roomalaisia piiritysjoukkoja komensi kenraali Flavius Silva. Kun viimein Rooman kotkat nousivat Massadaan, niin sen puolustajat olivat surmanneet itsensä välttyäkseen joutumasta orjamarkkinoille. Parempi kuolla vapaana kuin elää orjana!

Huolimatta Jerusalemin puolustajien keskinäisistä taisteluista, roomalaisten oli jännitettävä voimansa äärimmilleen saadakseen kansannousun kukistetuksi. Keisari Neron oli kutsuttava etevin sotapäällikkönsä Vespasianus ja 4 legioonaa valiojoukkoja Britanniaasta ja lisäksi vielä lukuisia apujoukkoja vastarinnan nujertamiseksi.⁴⁰

2 . Taloudelliset olosuhteet.

Israelilaiset olivat erämaavaelluksensa aikana paimentolaisia. Asetuttuaan pysyvästi asumaan Kaanaan maahan, heistä tuli maata viljelevä kansa. Kaanaa oli hedelmällistä maata, joka palkitsi moninkertaisesti viljelijänsä uutteruuden. Siellä oli myös vihantia laidunmaita karjan käydä. Mutta aivan erikoisesti Juudan kansa arvosti maanviljelijän työtä.

Flavius Josefus kirjoittaa kirjassaan "Contra Apionem": "me (israelilaiset) emme pidä kaupanharjoittamisesta, hedelmällisen maan asukkaina me harjoitamme mieluummin maanviljelystä".

Charles Henri Petiot, kirjailija ja Ranskan akatemian jäsen,⁴¹ sanoo, että tuo Josefuksen kohta yllättää aikamme lukijan, sillä menneinä vuosisatoina on yleensä saatu se käsitys, että juutalaiset ovat kaup-

piaita eikä maanviljelijöitä. Ja Petiot jatkaa: "Mutta ei pidä sekoittaa hankittuja ja synnynnäisiä ominaisuuksia, ja on muistettava, että juutalaisten keskittyminen kauppaan on ollut historiallisten tekijöiden ansiota. Myös Israelin kibbutsien ja muun maanviljelyksen kukoistus meidän päivinämmme osoittaa, että vanha Josefus oli sittenkin oikeassa. Ainakin on osoitettu vääräksi antisemiittien väite, etteivät juutalaiset pysty viljelemään maata.⁴²"

Joskin Juudan kansa harjoitti muitakin elinkeinoja kuin maataloutta, kuten metsätaloutta, vuoritointa, kalastusta ja kotimaan kauppaa sekä erilaisia käsityöammatteja, niin maatalous oli ja pysyi sen pääelinkeinona koko sen ajan, minkä kansa eli Galileassa ja Judeassa.

Kansan ytimenä olivat pientilalliset, jotka asuivat kylissä ja pienissä kaupungeissa. He suorittivat kaiken työn itse vaimonsa ja lastensa avulla. Suurimman osan tuotteistaan he käyttivät omassa taloudessaan, ja mikä jäi yli oman tarpeen, he toivat kaupunkiin myyntiin tai vaihtoon, hankiakseen tuiki tarpeellisia tavaroita. He elivät vaatimattomissa olosuhteissa, mutta heillä ei ollut kuitenkaan puutetta tai huolia toimeentulostaan. Mutta suurempia säästöjä he eivät pystyneet tekemään, ja jos ei pariin vuoteen sata-nut tai jos heinäsirkkaparvet tuhosivat sadon tahi kova sairaus tai muu onnettomuus teki työhön kykenemättömäksi, niin he joutuivat lainaamaan parempiosaisilta kiinnittämällä näille tilansa.

Taloudelliseen hätään joutuneita pyrittiin suojelemaan kieltämällä koron ottaminen. Niinpä 2. Moos. 22:25 määrä-

tään tästä: "Kun lainaat rahaa jollekulle köyhälle sinun tykönäsi kansastani, niin ei sinun pidä --- korkoa hänen päällensä paneman".⁴³

Kieltämättä tästä kieltonormista voidaan todeta, että se koski vain omien heimojen jäseniä, mutta ei sitävastoin muukalaisia. On kuitenkin muistettava, että jokainen normi on ymmärrettävä vain oman aikansa valossa.⁴⁴ Mainittu järjestely oli tuon ajan olosuhteissa täysin ymmärrettävä ja kohtuullinen. Juudan heimot olivat näet noihin aikoihin maatalouden varassa elävää väestöä. Rahaa otettiin lainaksi vain satunnaisen hädän tai puutteen torjumiseksi. Sensijaan "muukalaiset", joina olivat pääasiallisesti foinikealaiset kauppiaat, käyttivät lainaamiaan rahoja tuotoisissa liiketoimissaan. Tämän vuoksi olikin luonnollista, ettei koron ottamisen kielto voinut koskea heitä. Sitävastoin kielto ehdottomasti ulottui maassa asuviin muukalaisiin, jotka oli rinnastettu omien heimojen jäseniin. Tästä on perusnormina 3. Moos. 19:34., jossa nimenomaan sanotaan: "Muukalainen, joka asuu teidän luonanne, olkoon, niin kuin maassa syntynyt teikäläinen. Rakasta häntä niin kuin itseäsi, sillä tekin olitte kerran muukalaisia Egyptin maassa". Tämän lisäksi on Mooseksen Kirjoissa ainakin 15. eri kohdassa normeja muukalaisen suojelemiseksi.

Mutta ei vain foinikealaisilta vaan myös omien heimojen jäseniltä otettiin myöhempinä aikoina korkoa kiellosta huolimatta. Niinpä jo profeetta Nehemia kertoo, kuinka hän ollessaan (400 -luvun puolivälissä e.a.) Juudan maaherrana joutui kaikella ankaruudella puuttumaan kansansa "ylim-

mäisten ja päämiesten" koron ottamiseen.⁴⁵

Jo kuningas Salomon aikana (970-930 e.a.) monista hänen suosikeistaan ja korkeista virkamiehistään (sarim) tuli suurtilallisia, jotka lainasivat köyhtyneille talonpojille rahaa tai siemenviljaa tilan kiinnitystä vastaan, jolloin velan tai sen koron jäädessä määrää aikana maksamatta, tila joutui velkojille.

Pientilallisista, jotka menettivät vähäiset maansa, tuli päiväpalkkalaisia tai muita maatyöläisiä, ja heistä ja heidän lapsistaan syntyi maahan lukuisa köyhälistö, proletariaatti, joka ei muuta omistanut kuin työvoimansa. Jos he eivät saaneet työtä, niin heistä tuli n.s. ryysyköyhälistöä: kerjäläisiä tai varkaita.

Päiväpalkkalaiset olivat työmiehiä, jotka pestattiin vain päiväksi kerrallaan työhön. Työtä tehtiin 10 tuntia päivässä, ja keskimääräinen päiväansio oli dinari.⁴⁶

Suurtilalliset loivat perustan kaupankäynnille ja muille liiketoimille. He harjoittivat kauppaa rahoilla, jotka saivat tilojensa tuotteiden myynnistä. Erittäinkin herodiaanien hallituskaudella maassa oli jo hyvin rikkaita suurtilallisia, joista osa kuului joko kuninkaan tai hänen nimittämässä korkeimman papiston perheisiin. Mutta varsinaisia latifundioita, sellaisia jättiläistiloja, joista olemme lukeneet Rooman historiasta, ja jotka aiheuttivat Rooman talousrakennelman sortumisen ja sitä tietä valtakunnan häviön, ei maassa ollut lainkaan. Evankeliumeissa puhutaan tilanhoitajista ja huoneenhaltijoista⁴⁷, jotka valvoivat lukuisten työläisten työntekoa suurtiloilla, joiden omistajat asuivat

kaupungeissa tai olivat liikematkoilla. Näillä ei kuitenkaan larkoitettu talifundioilla, vaan kysymyksessä olivat tavallista suuremmat tilat, joita niiden omistajat eivät itse viljelleet.

Työmiehet olivat alipalkattuja, koska töihin tarjoutuvia oli yli tarpeen. Niinpä Matteuksen Evankeliumissa kerrotaan, että kun isäntä oli palkannut joukon työttömiä töihin viinilarhaansa sovitusta dinarin päiväpalkasta, niin hän näki tämän jälkeen kolmasti samana päivänä miehiä seisomassa torilla joutilaina, kun kukaan ei ollut palkannut heitä töihin.⁴⁸

Erikoisesti silloin, kun jotkut tavallista suuremmat rakennustyöt päättyivät, niin jäi työttömiksi jopa tuhansia käsityöläisiä ja muita työläisiä yhdellä kertaa. Niinpä kun Jerusalemin temppeli, jonka rakennustyöt kuningas Herodes I oli pannut käyntiin vuonna 20 e.a. valmistui 84 vuotta myöhemmin eli vuonna 64 prokuraattori Albinuksen aikana.⁴⁹ niin 18.000 työläistä jäi työttömiksi ja olisivat jääneet leivättä, jollei kuningas Herodes Agrippa II olisi sijoittanut heitä hätäaputöihin. Hänellä oli näet oikeus käyttää tällaisiin tarkoituksiin varoja temppeliaarteesta. Niinpä hän siitä otetuista varoista hätäaputöinä antoi päällystää Jerusalemin kadut valkoisella kalkkikivellä.⁵⁰ Tuskin tuo Rooman vasalli ja matelija olisi ryhtynyt luohon sosiaaliseen toimintaan työttömiä auttaakseen, vaan hän ilmeisesti näki hyväksi aloittaa hätäaputyöt, koska oli pelättävissä laajoja levottomuuksia, semminkin kun elettiin vuoden 66 kansannousun kynnyksellä.

Käsityöammatteja ja niiden harjoittajia oli paljon Jeesuksen aikana. Jeesus itsekin oli käsityöläinen niin kuin isänsäkin Josef, puuseppä. Myös Paavali (Saul) Tarsoosta oli käsityöläinen, teltankutoja.⁵¹ Käsityöammatti periytyi tavallisesti isältä pojalle, jota kuvaa esimerkiksi sellainen sanonta kuin "kirvesmies ja kirvesmiehen poika".

Oli kokonaisia kaupunkeja, joiden asukkaat tunnettiin jonkun määrätyn käsityön harjoittajina. Niinpä esimerkiksi Kfar Chananjassa ja Kfar Sikhimissä asuivat ruukunvalajat, Zephoriksessa oli paljon kutojia ja Nazareth oli kirvesmies-ten, puuseppien ja puunsahaajien kylä. Betsaida oli kalastajien kaupunki, jossa asuivat verkonkutojat.⁵²

Aivan erikoisesti on syytä kertoa, että evankeliumien kirjoittajien yhtenäen parhaamat "kirjanoppineet"⁵³ joilla ei ollut minkäänlaista palkkaa tai palkkiota opetustyöstään, ja joille ei kerätty kolehtia, olivat melkein poikkeuksetta käsityöläisiä tai hankkivat muulla työllä elantonsa. Niinpä kuuluisin fariseolainen oppinut Hillel vanhempi elätti itsensä pitemmän ajan halonhakkuulla, rabbi Jehoschua ben Chananja oli seppä ja rabbi Nechonja kaivostyöläinen. Tunnettuja ei vain oppineina, vaan myös käsityöläisinä olivat rabbi Jehuda, joka oli leipuri, rabbi Johannan, joka oli suutari ja rabbi Joosua, joka oli mylläri.⁵⁴

Jeesuksen aikoina Judeassa, johon kuuluivat myös Samaria ja Idumea, oli harvojen suurtilallisten ja lukuisten pientilallisten lisäksi valtava maaton köyhälistö, joka koostui työttömistä käsityöläisistä ja muista työläisistä. Näille oli yhteistä, etteivät he omistaneet muuta kuin työ-

taitonsa ja mahdollisesta työvälineensä. Milloin he saivat työtä, he tulivat joten kulan toimeen, mutta työttöminä heistä tuli kerjäläisiä, haaveilijoita tai kumouksellisia.

Melkein kaikki köyhälistöön kuuluvista olivat ainakin muodollisoikeudellisesti itsenäisiä. He eivät olleet kenenkään orjia. Maassa oli kuitenkin myös orjia.⁵⁵ Nämä olivat joko velasta orjiksi joutuneita tai n.s. kaananilaisia orjia. Kun heillä ei ollut suhteellisesti läheskään sellaisia määriä kuin muualla Rooman valtakunnassa, niin heillä ei ollut sellaista enempää poliittista kuin taloudellistakaan merkitystä, kuin mitä heillä oli muualla Rooman valtakunnassa. Mutta he saattoivat tulla silti tärkeäksi tekijäksi sodan tai muun vaaratilanteen aikana. Eräs vuoden 66 kansannousun johtajista, Simon bar Giora antoi jo vuonna 67 juulalais-roomalaisen sodan aikana julistuksen orjien vapauttamisesta.⁵⁶

5. Moos. 23:16 on isännältään paenneen orjan suojelemiseksi normi, joka inhimillisyydessään on liikuttava: "älä luovuta orjaa, joka on paennut isäntänsä luota sinun luoksesi hänen isännälleen". Yhdessä 5. Moos. 23:17 kanssa, jossa kehoitetaan suomaan paenneelle orjalle hänen asuttavakseen paikan jalkiellon hänen kohtelemisekseen kaltoin, on Mooseksen opissa siten lausuttu julki ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiassa ajatus turvapaikka- eli asyylioikeudesta. Vielä tänä päivänä on maita, joissa ei suoda turvapaikkaoikeutta poliittista tai muuta sortoa paenneille!

Aleksanteri Suuren aikana Judeaan syntyi lähinnä rannikkokaupunkoihin huomattavia kreikkalaisia kauppakeskuksia.

varoista. Herodes I oli korottanut veroat ja tullimaksut yli kaiken järjellisen määrän. Niinpä hän joutuikin luopumaan toisinaan $\frac{1}{3}$ tai $\frac{1}{4}$ määräämistään veroista. Hänen hallituksensa aikana publikaanit,⁵⁷ jotka olivat niin hyvin verojen kuin tullimaksujenkin vuokraajia ja joilla oli verojen ja maksujen kerääjiä, oli rinnastettu "ryöväreihin ja roistoihin". Publikaaneja ei voitu käyttää todistajina, heidän rahojaan ei voitu ottaa vastaan jaettaviksi köyhille lahjoina, eikä vaihdettaviksi, koska oli syytä epäillä, että ne oli hankittu kansalta "ryöstämällä". Evankeliumeissa mainitaan publikaanit ja syntiset yhdessä useimmissa kohdissa (Matt. 9:10; Mark. 2:15 ja Luuk. 5:30). Veronkantajat eli publikaanit olivat hylkyainesta, usein monet heistä porttojen liikekumppaneita.⁵⁸

Rooman oikeuden mukaan vain tullimaksut voitiin jättää publikaanien perittäviksi. Varsinaiset verot keräsi tar koitukseen määrätty virkamies, joten Juudan muututtua Judea nimiseksi Rooman provinssiksi, publikaanit eivät enään saaneet siellä kerätä veroja, vaan yksinomaan tullimaksuja.

Rooma vaati kaikilta välittömästi valtansa alaisten provinssien asukkailta maaveron, tuloveron ja henkiveron lisäksi vesiveron, kaupunkiveron, veron elintarvikkeista, joita käytettiin jokapäiväisessä elämässä, kuten lihasta ja suolasta, sekä talo- ja vieveron. Jokaisella kaupungilla oli omat tullirajansa. Tämän vuoksi tavaroiden hinta saattoi nousta myyntipaikalla jopa moninkertaiseksi siinä, mitä se maksoi valmistuspaikalla.

Kansa köyhtyi näiden verojen ja ennenkaikkea tullimaksujen vuoksi, mitkä se joutui loppukädessä maksamaan. Se vihasi leppymättömästi tuota despoottista valtaa, joka imi publikaanien ja muitten kätyreittensä välityksin sen veren.

Lopulta kansa menetti kärsivällisyytensä, ja kansan ruumiiltaan ja hengeltään vahvimmat nousivat sortajiaan vastaan, kun samanaikaisesti muut auvottomuudessaan odottivat messiasia, joka yliluonnollisin voimin vapahtaisi kansansa Rooman ikeestä, ja tulisi taivasten valtakunta (malkut scho-maim).

Vähäinen osa kansaa eli ylenpalttisuudessa. Näitä olivat suurtilalliset, suurkauppiaat ja laivanvarustajat sekä pankkiirit. Juutalaiset laivat juutalaisine miehistöineen ja tuotteineen purjehtivat Galilean Merellä, Kuolleella Merellä, Eufraatilla, Niilillä ja Välimerellä. Ne kävivät Espanjassa, Karthagossa ja Roomassa. Tällä merenkululla ja kaupankäynnillä sekä juutalaisten merimiesten, talonpoikien ja työläisten uutleruudesta pieni osa kansaa vaurastui.

Herodes I ja roomalaisten prokuraattoreiden aikana upporikkaat nousukkaat ja heidän perheensä rehentelivät ja pöyhkeilivät yltäkylläisyydessään, niin kuin nousukkaat kaikkialla ja kaikkina aikoina. Herodes I. ylellisen hovin ja haaremin ylläpitoon, laajoihin rakennushankkeisiin, palkkasoturiarmeijan ja poliisi- ja urkintalaitoksen kustannuksiin sekä lahjoihin Rooman vallanpitäjille minkäänlaiset verotulot eivät riittäneet siitä huolimatta, että verotusta oli kiristetty äärimmilleen. Saadakseen tulo- ja menoarvion tasapainoon Herodes sai monen varakkään miehen tuomitukseksi vallankaap-

pauksen valmistelusta, vetoamalla tunnustuksiin, jotka todellisuudessa oli saatu kiduttamalla. Kun nämä onnettomat tuomittiin Herodeksen asettamassa kruununneuvostossa kuolemaan, niin heidän omaisuutensa julistettiin kruunulle menetetyksi. Näillä konfiguraatioilla Herodes sai lisää tuloja menojojensa peittämiseksi. Näissä niin kuin monissa muissakin rikollisissa puuhissa Herodes I oli mestari, jolla ei ollut aikalaistensa joukossa vertaistaan konnuudessa.

Herodes I. on ilmeisesti pitänyt kuningas Salomoa esikuvanaan verohallinnossa. Verokuorman kasvattaminen sietämättömäksi kestää oli molemmille yhteistä. Yhteisenä molemmille oli myös se despotismi, jolla he rasittivat kansaa, Salomo lisäksi vielä suunnattomilla töillä, joihin pakotti alamaaisensa. Seuraukset moisesta verohallinnosta, jota ei Juudan kansan antiikin historiasta tunneta kuin roomalaisten prokuraattoreiden ajalta, olivat molemmissa tapauksissa samat: kapinallinen kansa ja valtion saattaminen perikatoon. Niin kuin Salomon kuoleman jälkeen kansa pyysi hänen seuraajaltaan Rechabeamilta: "huojenna sinä nyt se kova työ, jota isäsi teetti, ja se raskas ies, jonka hän pani meidän niskaamme",⁵⁹ niin myös kansa vaati kohta Herodes I kuoltua hänen seuraajaltaan Arkelaaokselta vuotuisten verojen vähentämistä ja tullien poistamista.

Kun Salomo oli ainakin näennäisesti suurvalloista riippumaton hallitsija, niin Herodes I oli Rooman keisarin vasalli. Tämän vuoksi kansan edustajisto ei valittanut Herodeksen hallinnosta vain hänen pojalleen, vaan myöskin keisarin edessä: "Herodes on saattanut kansan, joka joutuessaan hä-

nen hallittavakseen, oli joltisenkin varakas, täydellisen köyhyyden tilaan.⁶⁰

Nämä sanat kertovat meille makkabealaisajan taloudellisesta kukoistuksesta ja Herodes I ajan taloudellisesta rappiosta.

Herodes I ja hänen jälkeensä roomalaisten prokuraattoreiden säälimätön taloudellinen riisto ja poliittinen sorto, kansan silloisen maallisen aristokratian ja sadukkealaisen temppeliylimystön matelu roomalaisten vallanpitäjien edessä ja puolueriidat, herättivät eloon messiaaniset odotukset voidellun (maschia) tulosta. Todellisuus ei kuitenkaan vastannut näiden onnettomien haaveilijoiden unelmia. "Taivastan valtakuntaa ei tullut", mutta roomalaiset olivat ja pysyivät maassa.

3. Henkinen kulttuuri

Noin 180-160 e.a. välisenä aikana uskontonsa harjoittamisen puolesta taistelleiden chassidealaisten seuraajia olivat fariseolaiset ja essealaiset. Edelliset liittyivät veljekkunnaksi (hevra), jälkimmäiset perustivat oman yhdyskunnan, jota on pidettävä juutalaisuuteen kuuluvana lahkona. Ennen makkabealaissotia hellenisointia ajaneet sadukkealaiset muodostivat puolueen, joka myöhemmin roomalaisten prokuraattoreiden aikana tuli tunnetuksi yhteistoiminnastaan näiden kanssa.

a) Fariseolaiset .

Myös fariseolaisia on kutsuttu puolueeksi. Nimitys on ehdottomasti harhaanjohtava. Melkein koko kansa noudatti heidän oppejaan. Heidän veljeskuntansa edusti kaupunkien keskiluokkaa, työväestöä ja suurimmalta osin maalaisväestöä sekä sivistyneistöä. Viimeksimainittu tunsivat V.T:n kirjoitusten tulkinnan ja pakkosiirtolaisuusajan jälkeen syntyneen laajan apokryyfisen ja apokalyptisen kirjallisuuden. Tähän kuuluvista kirjoista ovat tunnetuimmat eräät Psalmit (Thilim) Henok, Tobia, Ester, Judaith, Job, Daniel, Saarnaaja (Kohélet) ja Jeesus Syrakkilainen (Jeshua ben Schira). Näistä olen Danielin Kirjan selostanut kertoessani Antiochos IV. ajasta.

Näistä otettiin V.T:n kaanoniin Psalmit, Ester, Job, Daniel ja Saarnaaja, kun taas muut jätettiin kaanonin ulko puolelle, vaikka nekin olivat kansallisia ja uskonnollisia. Hämmästyttä herättää, että Korkea Veisu eli oikealta nimeltään Laulujen laulu (schir ha schirim), joka ei ole vähemmässäkään määrin enempää kansallinen kuin uskonnollinenkaan, otettiin Vanhaan Testamenttiin. Laulujen laulu kertoo paimenpojan ja paimetytön hehkuvasta rakkaudesta ja heidän kaipuustaan. Se on tyypillinen romanttinen paimedylli, rakkausruno, jolla ei ole mitään tekemistä uskonnon kanssa.

Synoptisissa evankeliumeissa puhutaan useissa kohdissa fariseolaisista ja kirjanoppineista, mikä johtaa siihen erheelliseen kuvaan, että kaikki kirjanoppineet olivat fari-

seolaisia. Todellisuudessa myös sadukkealaisilla oli omat kirjanoppineensa.

Kirjanoppineiden tehtävänä oli tulkita Thooran (Moosesen Kirjat) oppeja ja sovittaa ne palvelemaan elämän tarpeita. He muodostivat kansallisen sivistyneistön.⁶¹

Fariseolaiset opettivat, että sen, joka tahtoi tulla osalliseksi Taivasten valtakunnasta, sen tuli noudattaa pyhyttä elämäntavoissaan. Jumalan käskyt oli pidettävä, ei pelosta eikä palkkion toivossa, vaan koska sellainen oli Jumalan tahto. He opettivat kansalle, ettei perisyntiä ole lainkaan olemassa,⁶² että maailma oli hyvä eikä paha, ja ettei luopuminen maailmasta ollut uskonnon harjoittamisen edellytys. He korostivat oppia Jumalasta armollisena isänä lapsilleen, jotka on luotu hänen kuvakseen.⁶³

Fariseolaisten suullista oppia, joka käsitti perimätietoa, oppineiden tulkintoja ja kansan tapoja, pidettiin uskon asioissa sitovana. Tämän niin sanotun seremoonialain tarkoituksena oli "aidata" Thooraa ja muut uskoon kuuluvat opit lähinnä helleenien, t.s. kreikkalaisten ja syyrialalaisten vaikutukselta ja siten pelastaa kansa hukkumasta ympärillä asuvien kreikkalaisten, syyrialalaisten ja muiden Vähä-Aasian kansojen mereen, semminkin, kun kansalla ei enään ollut itsestä valtiota. Tätä tarkoitusta eivät kirkon teologit harvoja poikkeuksia lukuunottamatta ole vielääkään ymmärtäneet tai eivät halua ymmärtää, vaan puhuvat jatkuvasti kirjoissaan ja saarnoissaan jo lähes 2.000 vuoden ajan "seremoonialain ikeestä", joka kuulemma "tukahduttaa kaiken sisäisen hartaudenharjoituksen".

Oli koko joukko fariseolaisia, joista läydellä syillä voiliin sanoa, että he olivat tekopyhiä ja ulkokullalluja ja hakivat vain omia etujaan, piittaamatta kanssaihmissen oikeuksista.⁶⁴

On sanottava, että aina on ollut, on ja on oleva puolueita ja järjestöjä, joita edustavat arvottomat jäsenet, jotka vääristelevät ihanteet ja antavat kunnian- ja vallanhimon ja jopa aineellisen voitonpyynnön vallita itseään. Tällaisia oli myös fariseolaisessa veljeskunnassa, johon oli pesiytynyt hurskastelijoita ja viekkaita saalistajia. Tällaisia "fariseolaisia" oikeat fariseolaiset itse kutsuivat "värjättyiksi" (zevuim). Niin hyvin Jeesuksella kuin oikeilla fariseolaisilla oli läysi syy tuomita näitä "värjättyjä". Mutta lästä ei toki seuraa, että fariseolaisuus sellaisenaan olisi ollut vastuussa eräiden veljeskuntaan pesiytyneiden hylkijöiden suhtautumisesta kanssaihmissiinsä.

Kuningas Aleksanteri Jannai, joka oli fariseolaisten leppymätön vastustaja, käytyään heidän kanssaan monta vuotta kestäneen sisällissodan, neuvoi vaimoaan Salma Aleksandraa, josta tuli hänen seuraajansa valtaistuimella: "älä pelkää fariseolaisia enempää kuin niitäkään, jotka eivät ole fariseolaisia, mutta varjele itseäsi niiltä, jotka näyttävät fariseolaisilta, mutta ovatkin teeskentelijöitä ja ulkokullattuja". Tästä voimme päätellä, etteivät fariseolaiset ja teeskentelijät olleet identtisiä myöskään fariseolaisten vastustajille.

Teeskentelijöitä ja heittäjiä on ollut, on ja on oleva aina jokaisessa uskontokunnassa, lahkossa ja puolueessa.

Mitä sanoisivatkaan oikeat kristityt, niin hyvin hengenmiehet kuin maallikotkin, jos kristinuskoa ei arvosteltaisi tosikristittyjen ja marttyyriensa mukaan, vaan monien kirkkoon kuuluvien teeskentelijöiden ja suvaitsemattomien lurjusten mukaan, joita on aina ollut, on ja on aina oleva.

Jokaista uskontokuntaa, lakkoa, uskonnollista - tai muuta liikettä on arvosteltava sen parhaiden edustajiensa mukaan, eikä enemmän tai vähemmän kelvottomien teeskentelijöitensä mukaan.

Kun ottaa käteensä jonkun kotimaisen tietokirjan, niin siinä evankeliumien mukaisesti on sana "fariseolainen" samaisteltu teeskentelijän tai ulkokultaisen kanssa. Tämä loukkaa törkeällä tavalla niillä, jotka vielä tänä päivänä ovat fariseolaisia. Poikkeuksena tälläisestä asennoitumisesta on Heikki Palvan "Raamatun Tietokirja", joka antaa fariseolaisista seuraavan kuvauksen:

"Fariseolaisten eettiset periaatteet olivat jaloja. He vaativat itseltään enemmän kuin muilla. He jos ketkä olivat vapaita teeskentelystä, ottivathan he Jumalan lain todesta koko elämässään. Jumalan lakiin iloiten alistuva ihminen sai odottaa palkkiota kuolemansa jälkeen. Fariseukset uskoivat näet ylösnousemukseen ja viimeiseen tuomioon, joita sadukkealaiset pitivät naurettavina kansan uskomuksina. Kaikkien evankeliumien mukaan Jeesuksen ja fariseolaisten välillä olivat kireät. Tämä voi tuntua merkillisellä, olihan Jeesuksella fariseolaisten kanssa paljon enemmän yhteistä kuin muiden puolueiden?"⁶⁵

Evangeliumeja lukiessa saa sen käsityksen, että fariseo-

laiset olivat kaikki tyyni teeskentelijöitä ja ulkokullattuja, kun taas publikaaneilla ja "syntisiltä" voitiin odottaa, että he kohta näytlämölle astuttuansa tekisivät jotain jaloa.

Fariseolaisten tunnetuin oppinut oli Hillel vanhempi (75 e.a. - 5), samannimisen koulukunnan perustaja. Hän oli syntynyt Babylooniassa, mistä tuli Jerusalemiin opiskelemaan. Perimätieto kertoo, että hän noina aikoina kärsi puutetta ja elätti itseään satunnaisilla töillä, m.m. halonhakkuulla. Ahdingostaan huolimatta hän hankki lahjakkaana ja ahkerana sellaiset tiedot niin hyvin kirjallisessa kuin suullisessakin opissa, että hänet kutsuttiin oppineiden kolleegion jäseneksi, ja hänestä tuli myöhemmin tuon kolleegion esimies. ⁶⁶

Hillelin suurin ansio teologian alalla oli korvata uskonopissa vallalla olleet perimätiedon ja tukeutumisen auktoriteetteihin, johdonmukaisen tulkinnan menelelmällä. Tähän perustui juuri hänen suullisen seremoonialain uudistus. Oli näel vaara olemassa, että perimätietoon perustuvien normien paljous ja sokean auktorilettiuskon opinkappaleet lamauttaisivat luovan voiman ja estäisivät kehityksen. Tulkinnalle annettiin Hillelin järjestelmässä niin laaja liikkuma-ala, että sen rajoissa saatettiin Thooran normeja elämän vaatimusten mukaisesti täydentää. ⁶⁷

Hillel tuli kuuluisaksi myös lainoppineena, mutta vielä kuuluisammaksi etiikassa. Uskonnollisia riittejä Hillel ei pitänyt minään itsetarkoituksena. "Ihmisten velvollisuudet lähimmäistään kohtaan painavat enemmän kuin ihmisen velvollisuudet Jumalaa kohtaan". ⁶⁸ Näin Hillel opetti. Eräs hel-

leeni, joka halusi kääntyä Juudan uskoon, mutta jota pelotti uskoon kuuluvien normien ja tapojen paljous, pyysi Hilleliä selvittämään hänelle Juudan uskon luonteen. Hillel opetti: "Mikä on sinulle itsellesi vastenmielistä, sitä älä tee toiselle. Tämä on Thooran pääsisältö, kaikki muu on vain tulkintaa." ⁶⁹ 3. Moos. 19:18 ja 34: rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi" on siis esitetty enemmän konkreettisesti muodossa "älä tee toiselle sitä, jota et toivo toisen tekevän sinulle".

Hillel oli sivellisten periaatteiden ruumiillistuma. Tämä mies, joka muistutti opettajana ja ihmisenä Sokratesia, oli lempeä ja nöyrä. Tunnettuja olivat eräät hänen lausumansa ajatuksel:

"Joka ylistystä tavoittelee, menettää nimensä."

"Joka ei tietojaan lisää, hän vähentää niitä."

"Ellen itse huolehdi sielustani, niin kuka sen tekee?"

"Rakasta ihmisiä, niin saatat heidät uskoon."

Fariolaisten tunnetuimpia miehiä olivat Hillelin lisäksi muun muassa Schammai samannimisen koulukunnan perustaja, Antigonus Sochosta noin 50 e.a., joka tuli tunnetuksi ajatuksellaan: "älkää olko palvelijoitten kaltaisia, jotka palvelevat isäntäänsä palkkion vuoksi, vaan olkaa niiden kaltaisia, jotka palvelevat palkkiotta". Viimeksimainittuja kahta kuuluisammaksi tuli fariseolaisista oppineista Danielin kirjan tuntemattomaksi jäänyt tekijä ⁷⁰ päätellen hänen opistaan ruumiiden ylösnousemuksesta. Tunnettu fariseolainen oli myöskin Simon ben Schetach, joka eli vuoden 70 e.a. molemmien puolin. Häntä pidetään koululaitoksen perustajana Judeas-

sa. Hänen tunnetuin ajatuksensa oli yleisen oppivelvollisuuden säätäminen.

Eräänä fariseolaisten huomattavimmista saavutuksista oli heidän uudistuksensa rikosoikeudessa. "Hooran ikivanha normi "silmä silmästä, hammas hampaasta", joka perustui rangaistuksena koston periaatteelle, ja tuli Mooseksen oppiin Hammurabin laista sellaisenaan noin 1200 e.a., oli jo ennen paluuta pakkosiirtolaisuudesta kumoutunut käyttämättä jättämisen eli testuetuuden vuoksi. Fariseolaiset lainoppineet poistivat kokonaan sanotun lain ja korvasivat sen sakko- ja vankeusrangaistuksella.

Fariseolaisuuden merkitys Juudan kansalle oli siinä, että se toi lohtua kovia kokouksia kansalle ja rohkaisi sitä sen kovissa koettelemuksissa ja valoi siihen toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

b) Sadukkealaiset.

Sadukkealaiset ovat saaneet nimensä Zadok nimisestä kuningas Salomon aikaisesta ylipapista. He olivat fariseolaisten vannoutuneita vastustajia. Sadukkealaisilla oli politiikka ensisijalla, uskonto vasta toisella sijalla. He lähtivät siitä ajatuksesta, että uskon käskyjen täyttämisen ei yksin riittänyt suojelemaan maan itsenäisyyttä. Tä-

män mukaisesti he esittivät perusajatuksenaan, että ihmisen ei tulisi uskon käskyjen ja kieltojen estää itseään käymästä sotia, milloin sellainen oli välttämätöntä, siihen katso-matta, että sellainen johtaisi auttamattomasti uskon normien rikkomiseen. Heidän käsityksensä mukaan Jumala on antanut ihmisille vapaan tahdon itse määrätä teoistaan ja kantamaan myös itse vastuun teoistaan. Ihminen on lämän mukaan oman onnensa seppä. Jumala ei lainkaan puutu ihmisten asioihin. Ihmisen onni tai onnettomuus riippuu hänestä itsestään, hänen toiminnastaan. Olisi mieleföntä istua kädet ristissä ja odottaa Jumalan väliintuloa olosuhteiden muuttamiseksi yksilön tai kansan hyväksi.⁷¹

Kun fariseolaiset opettivat, että ihminen nousee kuoleista ja joutuu antamaan tilin teoistaan, niin sadukkealaiset hylkäsivät opin ruumiiden ylösnousemuksesta, koska Thoorassa ei puhuta sellaisesta mitään, ja myös opin palkkiosta ja rangaistuksesta kuoleman jälkeen. Lisäksi he katsoivat, että kansa voi olla kuolematon, mutta ei sitävästoin yksilö. Sadukkealaiset pitivät oppia ruumiiden ylösnousemuksesta ja viimeisestä tuomiosta naurettavina kansan uskomuksina.⁷² He sanoivat huvittuneina fariseolaisista, että nämä kiusasivat itseään tässä maailmassa paastoilla ja kiellälylmällä elämän tarjoamista nautinnoista, mutta että he eivät "tulevassakaan maailmassa" tule saamaan yhtään mitään.

Sadukkealaiset hylkäsivät fariseolaisten seremoniaalisäännöstön ja kielsivät sen sitovuuden. Kaikki se, mikä ei ollut Thoorassa tai muissa pyhissä kirjoituksissa oli voimaa ja vaikutusta vaille. • Vaikka he eivät ottaneetkaan Moo-

seksen Kirjojen rikosoikeudellisia säännöksiä kirjaaimellisesti, niin he olivat lainkäytössä paljon ankarampia kuin fariseolaiset.

Juudan kansa omaksui persialaisilta opin, jonka mukaan Jumalalla oli paljon palvelijoita, joita kutsuttiin hänen sanansaattajikseen. Nämä olivat enkeleitä. Persialaisilta juutalaiset saivat myös ajatuksen pahoista hengistä, joiden päällikkönä oli saatana.⁷³ On luonnollista, etteivät sadukkealaiset hyväksyneet enempää oppia enkeleistä kuin pahoista hengistäkään eli riivaajista.

Fariseolaisten vaalimaa ajatusta daavidilaisesta messiaasta, joka tulisi ja vapauttaisi kansansa sen sortajista, sadukkealaiset pitivät pelkästään toiveajatteluna, niin kuin se todellisuudessa olikin.

Vaikka sadukkealaiset vaativatkin seremooniaalisäännösten noudattamiseen helpotuksia, niin he eivät nauttineet kansan suosiota. Ajan suuntaus oli heitä vastaan. Kansalle oli usko, jonka se oli paljolla verellä pelastanut häviöltä, kallis perintö. Kansa ei ollut perillä oppisuuntien edustajien vaikeatajuisesta välienselvittelystä. Sille oli uskossa määrävänä V.T:n kirjoitukset ja tradiitio. Lisäksi kansa karttoi sadukkealaisia näiden ylpeän ja ylimielisen asenteen vuoksi.

Kuningas Aleksanteri Jannain aikana (104-79 e.a.) sadukkealaisten käsissä oli maan sotilas - ja ulkomaanhallinnon korkeimmat virat. Herodes I aikana he joutuivat tyytymään huomattavasti vaatimattomampiin tehtäviin, sillä Herodes I ei ollut unohtanut heidän hyviä suhteitaan makkabea-

laisruhtinaihin, ja hän ei muutenkaan jakanut valtaansa kenenkään kanssa. Juudan muututtua roomalaiseksi provinssiksi sadukkealaiset toimivat roomalaisten yhteistoimintamiehinä. Ylimystönä heille oli tuiki tärkeätä, ettei minkäänlaisia levottomuuksia syntynyt maassa. Tässä he jouluivat vastakkain kiihkeiden isänmaanystävien, seloottien kanssa, jotka kuuluivat fariseolaisten vähemmistönä oleviin aktivisteihin, fariseolaisten enemmistön hyväksyessä vain passiivisen vastarinnan.

Kun temppeli, jossa sadukkealaisten hallussa oli ylipapin ja muun korkean papiston virat, tuhoutui sodassa, niin sadukkealaiset menettivät jalansijan julkisessa elämässä. Heidän puolueensa hajosi, ja he katosivat historian näytelmällä. Sic transit gloria mundi.

c) Essealaiset

Sama kriisi, joka makkabealaishaudella maan muututtua teokraattisesta monarkistiseen hallitusmuotoon kärjisti hallitsevan ruhtinaan ja fariseolaisten välisiä ristiriitoja, johti myös uuden järjestyksen, essealaislahkon syntymiseen. Suunnilleen kaiken sen, minkä tiedämme essealaisista Kumranin löytöjen jälkeen, lukuunottamatta heidän kirjoituksiaan (käärölöydöt), on kirjoittanut lähes 2.000 vuotta sitten heistä vanha historioitsijamme Flavius Josefus, jonka kertomusta essealaisista pidettiin monella taholla mielikuvituksen tuotteena aina Kumranin löytöihin asti (1940-luvun loppupuolelle). Kumranin löydöt ovat sitten osoittaneet

Flavius Josefuksen kertomuksen essealaisista oikeaksi.⁷⁴

Jos jätämme pois Flavius Josefuksen roomalaisten ylistelyn ja näiden mieliksi seloottien ryöväreiksi nimittelyn, mikä hänellä on evankeliumien kirjoittajien kanssa yhteistä, itsensä kehuskelun ja roomalaisten hyväksi tekemiensä palvelusten salaamisen vuoden 66 kansannousussa, niin muilta osin hänen historian kirjoituksensa on kerta toisensa jälkeen osoittautunut luotettavaksi. Ja hän on kirjoittanut teoksensa, niin kuin hän itse neuvoa niitä, jotka historiaa kirjoittavat: "on kirjoitettava viehättävästi, jotta se kiehtois lukijaa".

Essealaiset lähtivät siitä ajatuksesta, ettei "oikeaa elämää Jumalassa" ole saavutettavissa maalistuneessa yhteiskunnassa, vaan sellaiseen voi päästä vain hengellisessä muusla eristäytyneessä veljeskunnassa. Kun sadukkealaisilla uskonnolla oli yhteiskunnan elämässä vain toissijainen rooli, ja fariseolaiset puolestaan pyrkivät yhdistämään uskonnon ja kansan elämän yhdeksi kokonaisuudeksi, niin essealaiset saivat irti kokonaan yhteiskunnan maallisista reinnoista ja omistivat elämänsä uskolle.

Se siveellisyyteen ja traditioon perustuva elämäntapa, joka fariseolaisilla oli takeena kansakunnan olemassaolon jatkumiselle, sai essealaisilla yksilöllisiä muotoja ja oli heille tienä sielun autuuteen.

Mainitussa tarkoituksessa essealaiset perustivat oman seurakuntansa tai yhdyskuntansa Kumraniin, lähelle Kuolleen Meren Israelin puoleista rantaa. Perustamaansa yhdyskuntaa he kutsuivat "Uudeksi liitoksi" (brit

hadascha). Tämän liiton johtajana oli "viisauden opettaja", jota essealaiset pitivät Israelin ainoana oikeana ylipappina. Näin John Allegro, Dödahavsrullarna, s. 77-80. Mutta heitä asui myös muista erillään monissa kylissä. Kumranin yhdyskunnan ulkopuolella kylissä asuvat essealaiset noudattivat tarkoin essealaislahkon sääntöjä.⁷⁵

Enimmillään Kumranin yhdyskunnassa ja siellä täällä kylissä oli essealaisia yhteensä noin 4.000, mikä ilmenee Flavius Josefuksen kirjoituksista. Essealaiset muodostivat kiinteän järjestön, jossa elämä perustui kurille ja järjestykselle. Järjestöön liittyvien oli alistuttava koeaikoihin, joita oli kaksi, yksivuotinen ja sen jälkeen vielä kaksivuotinen. Ensimmäisen vuoden jälkeen kokelas pääsi osallistumaan vesikasteeseen ja oltuaan kokeella lisäksi kaksi vuotta, hänet otettiin järjestöön, ja hän sai osallistua yhteisille veljesaterioille. Tultuaan lopullisesti otetuksi jäseneksi veljeskuntaan, hyväksytyn oli tehtävä vala, jossa hän lupasi täyttää veljeskunnan vanhinten tai johtajien käskyt, olla ehdottomasti avomielinen toisia jäseniä kohtaan, mutta olla ilmaisematta ulkopuolisille lahkon salassa pidettävät asiat. Muuten essealaiset pidättäytyivät niin hyvin todistamisesta kuin valanteostakin. He eivät lehneet valaa edes jonkun tosiasian vahvistamiseksi, vaan heillä oli tapana sanoa "on on" tai "ei ei".⁷⁶ Kun Matt. kertoo Jeesuksen sanoneen "älkää ensinkään vannoko", vaan olkoon teidän puheenne "on on" tai "ei ei", niin epäilystäkään ei voi olla siitä, ellei-
kö tämä ajatus olisi ollut essealaisilta, jotka perustivat yhdyskuntansa Kumraniin Johannes Hyrkanuksen hallituskaudel-

la (135-104 e.a.) tai kohta sen jälkeen. Näin John Allegro, Dödahavsrullorna, s. 74.

Essealaisista kirjoittaa Hippolytos: "He olivat rehellisiä jokaista kohtaan eivätkä tehneet vääryyttä kenellekään. He eivät vihanneet sitä, joka suhtautui heihin vihamielisesti, vaan rukoilivat hänen puolestaan." 77

Essealaisten taloudellinen järjestelmä oli rakennettu, niin kuin toista sataa vuotta myöhemmin Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan talouskommuunin periaatteilla. 78 Jäsenet eivät omistaneet mitään, ei edes käyttämiään vaatteita. Jokainen jäsen luovutti omaisuutensa yhdyskunnalle, joka hoiti asunnon, ruuan ja vaatteet, jotka olivat väriltään valkoiset.

Jokaisen tuli osallistua ruumiilliseen työhön yhdyskunnan toimeentulon hyväksi. Orjuus ja palvelijoiden pito oli yhdyskunnan säännössä kielletty. Essealaiset harjoittivat maanviljelystä ja käsityötä. Kaupan harjoittaminen, joka käsityksen mukaan edisti voitonhimoa, oli kiellettyä. Samoin oli kielletty aseiden ja muiden niihin verrattavien esineiden valmistaminen, joita voitiin käyttää lähimmäisten vahingoittamiseksi.

Päivätyöt oli tarkasti määritetty. Aamuvarhain rukoiltuaan he menivät töihin, minkä jälkeen he kastoivat itsensä kylmissä vesissä . Tämä oli tärkein uskonnollinen toimitus. Essealaiset olivat hyljänneet temppelin uhrisereemoonian, minkä sijasta he pitivät yhteisiä veljesaterioita. Ruuan valmistivat papit noudattaen rituaalia. Näin kuvaa Flavius Josefus näitä yhteisaterioita: "Kasteen jälkeen he

menevät asuntoihinsa, joihin ei pääse kukaan vieras. Sieltä he menevät puhdistautuneina ruokasaliin ikäänkuin pyhättöön. Kun he olivat istuuntuneet, niin kokkina toimiva veli laittaa jokaiselle leipää ja keiton. Pappi rukoilee ennen ateriaa, eikä kukaan nauti mitään ennen rukousta. Aterian jälkeen pappi lukee kiitosrukouksen. Aterian alussa ja lopussa he kunnioittavat Jumalaa ravinnon lahjoittajana. Tämän jälkeen he pukeutuvat työvaatteisiin ja menevät töihin iltaan asti. Työstä palattuaan he viettävät jälleen yhteisaterian jo kerrotulla tavalla. 79

Essealaisten johtajina oli 3 pappia ja 12 maallikkoa. Jos essealainen oli erolettava kokonaan seurakunnasta, niin asian ratkaisi 100 miehinen tuomioistuin, jonka päätöksestä ei ollut muutoksenhakuoikeutta.

Useimmat essealaiset, ainakin kaikki ne, jotka asuivat yhdyskunnassa, kieltäytyivät avioliitosta, jota he pitivät synnillisenä. Ne kylissä asuvat, jotka avioituivat, tekivät sen vain lasten toivossa. Essealaiset, joilla ei itsellään ollut lapsia, täydensivät seurakuntaansa ottamalla kasvateikseen toisten lapsia tai orpoja.

Essealaiset tulivat tunnetuiksi kansan keskuudessa ennen kaikkea niin sanottujen riivaajien vaivaamien ihmisten parantajina. Kerrotaan essealaisten myös parantaneen spilaalia potevia ja verenvuolotautia sairastavia naisia. Kaikista käyttämistään lääkkeistä ja parannuskeinoista he pitivät lääkekirjaa (sefer refuot).

Käsitys, jonka mukaan essealaiset kokonaan kieltäytyivät viinin nauttimisesta ja lihan syömisestä, ei saa tukea

mistään vanhemmista lähteistä. Yleensä essealaiset noudattivat äärimmäistä kohtuullisuutta, jolloin heidän pidettyväisyytensä ravinnon nauttimisessa läheni yhdyskunnan loppuaikoina askeettisuutta.

Fariseolaisista essealaiset erosivat pääasiassa siinä, etteivät he uskoneet ruumiiden ylösnousemukseen, vaan opettivat sielun kuolemattomuudesta. Heidän oppinsa mukaan ruumis oli katoava, ja että sielu, joka oli "keveintä eetteriä", oli vain ohimenevästi kahlehdittu ruumiiseen ja tuli kuoleman jälkeen vapaaksi. Ruumiiden ylösnousemusopin lisäksi essealaiset poistivat uskostaan opin viimeisestä tuomiosta, mutta toisaalta he uskoivat paratiisiin ja helvettiin.⁸⁰

Kun fariseolaisilla predestinaatio eli ennaltamääräämisoppi on lievennelyssä muodossa, jonka mukaan Jumala kyllä määräsi kaiken tapahtumisen, mutta ihmisellä oli myös jossain määrin vapaa tahto vaikuttaa tapahtumien kulkuun, jotka johtuivat hänestä itsestään, niin essealaisilla predestinaatiooppi oli ehdoton. Edellä tässä selostamiani eroavaisuuksia lukuunottamatta essealaisten opit perustuivat Juudan uskoon.⁸¹ Riittien ja tradiition noudattamisessa heitä on pidettävä ehdottomasti superfariseolaisina!

Essealaiset kielsivät sodan, mutta vuoden 66 kansannousuun he osallistuivat. Niinpä Timnan piirissä, johon kuuluivat Lydda, Jaffa ja Emmaus, komentajana oli Johannes (Johannan) Essealainen. Jos kerran nämä strategisesti tärkeät kohteet uskottiin essealaiselle sotapäällikölle, niin essealaisen yhteisön täytyi olla vahvasti juutalaiskansallinen loppuun asti. Essealaiset taistelivat koko sodan ajan etu-

linjoilla. Vaikka he kammoksuivatkin verenvuodatusta sinänsä, niin he olivat valmiit taistelemaan maansa ja kansansa puolesta.

Kun roomalaiset joukot kukistivat kansannousun vuonna 70, niin he hävittivät essealaisten yhdyskunnan Kumranissa. Essealaiset taistelivat vuoden 70 jälkeen vielä kolmen vuoden ajan Massadan vuorilinnoituksessa Kuolleen Meren rannalla, mikä voidaan päätellä siitä, että israelilaisen arkeologin Yigal Yadinin johdolla suoritetuissa kaivauksissa on löydetty Massadasta essealaisten kirjoituskääröjä.

Proselyytit

Pakkosiirtolaisuuden jälkeinen Juuda oli vähäinen alue, Jerusalemistä rajalle ei ollut enempää kuin 20 km syvimmällä kohtaa. Asukkaita oli tällä alueella noin 120.000, tästä määrästä ilse Jerusalemissa noin 20.000. Juuda oli karua seutua. Se oli ylikansoitettu ja pysyi sellaisena aina makkabealaisaikaan asti, jolloin valloitukset alkoivat. Etelässä Johannes Hyrkanus valloitti Idumean ja pakotti sen asukkaat kääntymään Juudan uskoon. Lännessä makkabealaiset tunkeutuivat merelle asti ja kukistivat vanhat filistealaiset rannikkokaupungit, joista ainakin kaksi, Jamnia ja Joppe asutettiin täysin juutalaisella väestöllä. Pohjoisessa valloitettiin Galilea. Niin kuin tunnettua, niin Galilea oli myöhemmin jo noin 120 vuotta ennen Jeesuksen aikaa täydellisesti juutalaisten asuttama. Samoin valloitti Aleksanteri Jannai Jordanilta itään olevan alueen ja käännutti asukkaat

Juudan uskoon. Valloituksista johtuen asukasluku viisin-
kertaistui, nimenomaan käännnytystoiminnan seurauksena,
joten se nousi noin 700.000 asukkaaseen.⁸²

Mutta tämä pakolla käännnyttäminen, jossa pakko ilme-
ni vaihtoehtona, joko kääntyä tai jättää asuma-alueensa,
oli kuitenkin vähäistä verrattuna niihin miljooniin,
jotka kääntyivät juutalaisuuteen diasporassa vapaaehtoi-
sesti. Aleksanteri Suuren Seuraajien, diadookkien aikana
siirtolaisuus lähinnä Egyptiin ja Syyriaan saavutti val-
tavat mittasuhteet muualta kuin Juudasta, erittäinkin kun
niille, jotka asettuivat asumaan vastaperustettuihin kau-
punkeihin, tarjottiin etuoikeuksia. Mutta siirtolaisuus Juu-
dasta oli vähäistä, koska maa oli kerrottujen valloitusten
jälkeen harvaan asuttua. Maasta muuttaneita lienee ollut
kaikkiaan noin 40.000 makkabealaisaikana. Kun tämä määrä
nousi 150 vuotta myöhemmin 4.000.000 - 4.500.000⁸³, niin
tuon väestön kasvun on täytynyt johtua muista syistä kuin
syntyvyydestä, joka olisi ollut täysin mahdotonta verrattu-
na muiden samanaikaisten kansojen syntyvyyteen Rooman val-
takunnassa.

Egyptiin muuttaneita oli noin puolet tuosta 40.000.
eli siis 20.000, mutta Filon Aleksanterilaisen aikana eli
ensimmäisen vuosisadan alkupuolella juutalaisiin seurakun-
tiin Egyptissä kuului 1.000.000 jäsentä. Juutalaisväestö
kasvoi siis noin 150 vuodessa 20.000. - 1.000.000., mikä ei
ole voinut perustua syntyvyyteen, vaan kääntymisestä juu-
talaisuuteen.

Egyptistä proselyytit asettuivat suurin joukoin asu-
maan Afrikan pohjoirannikolle. Niinpä heillä oli aikanaan

hyvin lukuisia seurakuntia siellä. Keisariajalla juutalaisia seurakuntia oli Kartagossa, Hadrumentumissa ja Hippoossa. Syyriassa juutalaisia oli vielä lukuisammin kuin Egyptissä ja Afrikan pohjoisrannikolla. Lähinnä juutalaisia seurakuntia oli Damaskoksessa ja maan pääkaupungissa Antiokiassa, joissa molemmissa kaupunkien naispuolinen väestö kääntyi kokonaisuudessaan juutalaisuuteen.

Erittäin suuri diaspora oli myös Mesopotaamiassa, jo pakkosiirtolaisuuden ajalta. Tämän seurakunnan laajenemisen voimasta meillä on todisteena Tigriksen varrella sijainneen Adiabenen kuningaskunnan hallitsijaperheen kääntyminen Juudan uskoon.⁸⁴ Kuningatar Helena oli proselyyteistä ehkä kaikkein tunnetuin. Myös Adiabenen hallitsevat ruhtinaat Izates ja Monobassus II sekä jälkimmäisen molemmat pojat kääntyivät juutalaisuuteen, ja jälkimmäiset olivat osaa vuoden 66 kansannousuun.⁸⁵ Adiabenen kuningasperheellä oli Jerusalemissa palatsi ja hautakammio. Suuren nälänhädän aikana kuningatar Helena hankki Egyptistä ja Kyprokselta laivalasteittain viljaa ja hedelmiä.⁸⁶

Kuningatar Helena ja hänen molemmat poikansa olivat Juudan uskon täydellisesti omaksuneita proselyyttejä. Toisen ja huomattavasti suuremman ryhmän proselyyttejä muodistivat ne, jotka vain osittain olivat kääntyneet, eivät siis noudattaneet Mooseksen oppia kokonaisuudessaan. Joka kääntyi kokonaan, hänen tuli ottaa kaste, sellaisena kuin essealaiset ja Johannes (Johannan) Kastaja sen suorittivat, mikä oli yhteisenä naisille ja miehille, minkä lisäksi miesten tuli antaa ympärileikata itsensä.* Jos tästä jälkimmäisestä ja

eräiden seremoniaalimääräysten noudattamisesta olisi luovuttu, niin kääntyneitä, proselyyttejä olisi ollut vielä moninkertaisesti enemmän. Tälläsen tuloksen saavuttikin Paavali (Saul) jättämällä vaatimatta ympärileikkauksen ja elämisen Mooseksen opin sekä seremoniaalimääräysten mukaan. Ja kun hän jatkuvasti heittäytyi "fariseolaiseksi ja fariseolaisen pojaksi", vaikka oli luopunut Juudan uskosta, niin hänellä oli käytettävissään sadat Rooman valtakunnassa olevat synagoogat eli rukoushuoneet kristinuskon levittämiseen. Synagoogiin kerääntyivät niin hyvin juutalaiset kuin muutkin kuuntelemaan vähänkin huomattavampaa saarnamiestä.

Juutalaisilla taas oli ehdottoman vaatimuksena kääntymiselle naisille ja miehille kaste (tvila) ja jälkimmäisille lisäksi ympärileikkaus (brit mila). Kääntyä sai jokainen kerrotuin ehdoin. Proselyytit olivat sanotuilla ehdoilla oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa nähden rinnastettuja ja israelilaisten kanssa.

Aivan erikoinen ilmiö oli siinä, että kääntyminen Juudan uskoon oli lukuisinta nimenomaan Jerusalemin kukistumisen (70) ja keisari Domitianuksen hallituskauden (81-96) välisenä aikana. Tämä on hämmästyttävää. Olisi näet voinut olettaa, että kaikki kääntyminen Juudan uskoon, kansan kärsittyä poliittisen häviön, olisi kokonaan tyrehtynyt, eikä suinkaan kasvanut entisestään. Tämä voinee osin johtua siitä, että roomalaiset joutuivat näkemään, kuinka juutalaiset ja juutalaisuuteen kääntyneet pysyivät uskossaan kaikista sodan ja tappion aiheuttamista kärsimyksistä huolimatta. Niinpä roomalainen historioitsija Dio Cassius kertoo, että

keisari Domitianus viimeisenä hallitusvuotenaan (96) määräsi serkkunsa, konsuli Flavius Clemensin teloitettavaksi, koska hän oli "joutunut harhateille omaksumalla juutalaisia tapoja", niin kuin tämä historioitsija luonnehti syytä teloitukseen.⁸⁷

Eräät kaikkein tunnetuimpia kreikkalaisista proselyyteistä olivat Aquila Pontuksesta, joka oli erittäin huomattavasta perheestä, ja Theodotion Efesoksesta, molemmat toisen vuosisadan keskivaiheilta. Aquila ja Theodotion hankkivat täydellisen hepreankielen taidon ja kumpikin tahollaan käänsi kreikan kielelle Vanhan Testamentin kirjoitukset niin suuremmoisella tuloksella, että juutalaissurakunnat diasporassa luopuivat käyttämästä monista virheistään tunnnettua Septuaginta-käännöstä.

Juutalaisuuteen kääntyneistä voidaan todeta, että heihin kuului lukuisesti silloisen luokkajaon mukaan ylempiin kulttuuripiireihin lukeutuvia, kun taas kirkko valtasi alaa silloisista alemmistakansankerroksista. Vasta myöhemmin 300-luvulla kirkko sai uskolleen tunnustajia myös ylemmista virkamiespiireistä. Niinpä itse keisari Konstantinus kääntyi kuolinvuoteellaan kristinuskoon, mutta jo sitä ennen hän oli huomattavalla tavalla suosinut kirkon miehiä, muun muassa hän

johti puhetta Nikean kirkolliskokouksessa vuonna 325.

Kirkon päästyä valta-asemaan 300 -luvun alussa Rooman valtakunnassa n.s. proselyyttikäännytys kiellettiin ankarien rangaistusten uhalla. Kirkon saatua Rooman valtiomahdin taakseen, proselyyttikäännytys loppui tyystin yhtä poikkeusta lukuunottamatta, joka tunnetaan vielä 700 -luvulta.

Jo ennen ajanlaskuamme siirtyi juutalaista väestöä Kaspian Meren etelärannikolle, josta jatkoivat Mustan Meren pohjoisrannikolle, missä jo makkabealaisajalla (165-63 e.a.) oli lukuisia seurakuntia, myöhemmin kazaarien perustaman valtakunnan alueella. Kazaarit, jotka olivat turkkilaissukuista kansaa, olivat 600 -luvulla perustaneet mahtavan valtakunnan, joka käsitti koko eteläisen Venäjän, ulottuen Kaspian merestä Mustalle Merelle. Vuonna 740 kazaarien kuningas Bulan perheineen ja kazaarien yläluokka kääntyi Juudan uskoon. ⁸⁸

Kazaarien valtakunta tuhoutui lopullisesti 1100-luvulla. Väestö, joka oli osin kääntynyt juutalaisuuteen, osin islamin uskoon, käännytetttiin väkivakolla kreikkalaiskatoooliseen uskoon. Mutta vielä tänä päivänä on näitä juutalaisuuteen kääntyneiden jälkeläisiä Neuvostoliiton Kaukaasiassa, josta vähäinen määrä on saanut luvan muuttaa Israeliin.

4. Jeesus (Jeshua)

a) Historialliset lähteet

Kaikkein vanhimmat historialliset tiedot Jeesuksesta

tapaamme apostoli Paavalin eräistä kirjeistä noin vuosien 50 - 60 väliseltä ajalta. Niissä ei kuitenkaan ole Jeesuksesta muita historiallisia tietoja, kuin että hän oli syntytään juutalainen (Gal. 3:16 ja 4:4) saarnasi vain juutalaisille (Rom. 15:8), hänellä oli oppilaita (Gal. 1:18 - 19) ja että hän kuoli ristillä (Kor. 15:3)⁸⁹.

Ratkaisevinta Paavalille ei ollut Jeesus, opettaja ja syntisten ja publikaanien ystävä, vaan Paavalin opin mukaan ristillä kuollut Jumalan Poika, joka nousi kuolleista ylös elämään. ⁹⁰

Niistä 27 kirjoituksesta, joista Uusi Testamentti koostuu, historiallisia lähteitä ovat jo mainittujen Paavalin kirjeiden lisäksi evankeliumit Markuksen, Matteuksen ja Luukkaan mukaan. Ne ovat läheistä sukua toisilleen sisällöltään, joten niitä voidaan tarkastella yhdessä. Niitä kutsutaan yhteisellä nimellä synoptisiksi, yleiskatsaukselliseksi evankeliumeiksi Johan Jakob Griesbachin mukaan. Historiallisiin lähteisiin on luettava vielä otaksuttavasti Luukkaan "Apostooliset teot", joskin sekin sisältää paljon epähistoriallisia kertomuksia.

Johanneksen evankeliumi ei ole historiallinen kuin vähäiseltä osin, koska se ei pidä Jeesusta historiallisesti vaikuttaneena persoonallisuutena, vaan lihaksi tulleet Loogoksena, jonka mukaan Jeesus oli Jumalassa jo aikojen alusta lähtien (Joh. 1:1 - 4).

Johanneksen evankeliumista ovat kadonneet fariseolaiset. Tavallinen ilmaisu on "juutalaiset". Fariseolaiset eivät enään esiinny Jeesuksen vastustajona, vaan ti-

lalle ovat ilmestyneet "uskottomat juutalaiset". Tästä on kirkko saanut jo lähes 2.000 vuotta saarnoissaan ja muussa toiminnassaan käyttämänsä asetelman "Jeesus - juutalaiset" ikäänkuin Jeesus eli omalta nimeltään Jeshua ei olisi ollut juutalainen. Tästä on ehkä räikeimpänä esimerkkinä seuraava tapaus.

Kardinaali Pietro Perlione, jonka isoisa oli kääntynyt kristinuskoon, valittiin vuonna 1130 Anakletus II. nimisenä paaviksi. Hänen tultuaan valituksi, kuuluisa ranskalainen kirkonmies, apotti Bernhard Clairvaux kirjoitti Saksan keisarille: "On Jeesuksen Kristuksen häpäisemistä, että juutalaisten jälkeläinen on asetettu Pyhän Pietarin istuimelle.⁹¹ Eikö sitten tuo Pietarikaan omalta nimeltään Simon hankkään ollut juutalainen?

Professori Heikki Räisänen on meillä ainoa teologi, joka on asennoitunut jo mainittuun kuvaustapaan kielteisesti. Puhuessaan Joh. ev. 9:22 hän kirjoittaa: "Johanneksen evankeliumissa sanotaan, että miehen vanhemmat, jonka Jeesus oli parantanut, eivät uskaltaneet puhua tapauksesta "koska pelkäsivät juutalaisia". --- "jo puhe juutalaisista erittelemättömänä massana paljastaa myöhemmän perspektiivin: ikäänkuin Jeesus ja hänen opetuslapsensa tai parannettu vanhempineen eivät olisi olleet juutalaisia". Vielä selvemmin kertoja (Johannes) paljastaa itsensä jatkossa: "sillä juutalaiset olivat jo sopineet keskenään, että se, joka tunnustaa hänet Kristukseksi, oli erotettava seurakunnasta".⁹²

Synoptisissa evankeliumeissa tapaamme jo koko joukon

kertomuksia Jeesuksesta historiallisena henkilönä. Kuitenkin on pidettävä mielessä, etteivät niidenkään kirjoittajat ole "kertoneet kertoakseen", eivät siis ole kuvanneet olosuhteita ja tapahtumia aina puolueettoman kronikoitsijan tapaan, vaan käyttäneet propagandaa uskonsa levittämisessä turvautuen estottomasti liioitteluihin, yleistyksiin ja jopa vääristelyihin. Ennen kaikkea evankeliumit ovat juutalaisvastaisen propagandan värittämiä, erittäinkin evankeliumi Johanneksen mukaan. Tämän kaiken tulen tässä kirjassani osoittamaan todeksi.

Meidän on lisäksi huomattava, ettei meillä ole historiallisesti Jeesuksesta minkäänlaista ensikäden kuvausta tai sellaista tietoa hänen sanoistaan. Kaikki on kulkenut monien välikäsien kautta seurakuntatraditiona.⁹³

Kristillisessä teologiassa oletetaan yleensä evankeliumien tulleen kirjoitetuiksi, Markuksen 70-80, Matteuksen kohta 80 jälkeen, Luukkaan noin 90 ja Johanneksen noin 110-120.

Heinrich Graetz on laajassa Juudan kansan vaiheita kuvaavassa historiallisessa teoksessaan "Geschichte des jüdischen Volkes" väittänyt, että Matteuksen evankeliumi on kirjoitettu vasta Bar Koheban johtaman kansannousun aikana 132-135 Pellassa Jordanin itäpuolella, johon alkuseurakunnan jäsenet pakenivat kansannousun kynnyksellä.

Tämän väitteensä tueksi professori Graetz on esittänyt seuraavan todistelun:⁹⁴

Matt. 24:15 ja 16 sanotaan: "Kun te siis näette hävityksen kauhistuksen, josta puhutaan Danielin kautta, seisovan

pyhässä paikassa - silloin ne jotka Juudassa ovat, paetkoot vuorille." Teologit ovat yhdistäneet tämän Jeesuksen tule-
mista, parusiaa koskevan kohdan Jerusalemin valloitukseen
Vespasiaanuksen aikana vuonna 70 ja ilmeisesti tämän mukaan
päättelleet matteuksen evankeliumin tulleen kirjoitetuksi
noin 70-80. Matteuksen kerrottu kohta ei kuitenkaan tarkoi-
ta Juudan kansan ensimmäistä suurta kansannousua 66-70, vaan
kansannousua 132-135, sillä ei Vespasianus asettanut temppe-
liin "hävityksen kauhislusta" eli epäjumalan patsasta, vaan
Hadrianus muuttaessaan Jerusalemin Aelia Capitolinaksi vuon-
na 135. Graetz vetoaa vielä tämän tunnelun tosiasian lisäk-
si kirkkoisä Hieronymukseen, joka sanoo, että Hadrianus
asetti Jupiterin patsaan Jumalan temppeliin. ⁹⁵

Matteuksen evankeliumia ei siis tämän todistelun mukaan
ole voitu kirjoittaa 70-80, vaan 132-135. ⁹⁶

Eräs kaikkein vanhimpia kertomuksia Jeesuksesta on Fla-
vius Josefuksen kirjoittamassa teoksessa *Antiquitates Judai-
cae* vuodelta 94. ⁹⁷ Tämän mukaan Flavius Iosephus olisi kir-
joittanut, että "noihin aikoihin eli Jeesus, viisas mies, jos
häntä yleensä voidaan nimittää ihmiseksi. Hän oli näet aivan
uskomattomien tekojen tekijä ja kaikkien niiden ihmisten opet-
taja, jotka ilolla ottivat vastaan totuuden. Niin hän sai
kannattajia juutalaisista ja pakanoista. Ja vaikka Pontius
Pilatus tuomitsikin hänet ristiinnaulittavaksi kansamme ylim-
mäisten toimesta, niin hänen aikaisemmat kannattajansa eivät
tulleet hänelle uskottomiksi. Hän ilmestyi heille kolmanle-
n päivänä jälleen elävänä, niin kuin Jumalan lähettämät pro-
feetat olivat tämän ja tuhatta muuta ihmeellistä asiaa aikai-

semmin ennustaneet hänestä. Ja vielä tänä päivänä elää ihmisiä, jotka hänen mukaansa kutsuvat itseään kristityiksi".

Tämä Flavius Josefuksen teoksen kohta olisi verrattoman arvokas lähteenä, ellei se olisi alusta loppuun jonkun kirkonmiehen räikeä ja kömpelö interpolaatio eli väliinlisääminen Flavius Josefuksen teoksen tekstiin. Tätä kohtaa pidettiin ja oli pidettävä aitona aina 1700-luvun alkuun asti. Sitä käytettiin todisteena evankelien historian totuudesta. Mutta kun lopulta päästiin pahimmasta kirkon holhouksesta, niin tuo Flavius Josefuksen teoksessa oleva kertomus Jeesuksesta joutui ankaran kritiikin kohteeksi. Lähdettiin siitä tosiasiasta, ettei Flavius Josefus, joka oli fariseolainen pappi ja pysyi loppuun asti Juudan uskossa ja uskollisena fariseolaiselle veljeskunnalle, voinut kirjoittaa jo mainitulla tavalla Jeesuksesta. 98

Monet kristityt teologit ja muut tiedemiehet ovat katsooneet, että kysymyksessä on kiistattomasti interpolaatio, aivan ilmeinen väliinlisääminen.

Keim (I, s. 131) : jotta Josefus olisi kirjoittanut Jeesuksesta, että hän oli messias, ylösnoussut Kristus, niin Josefuksen olisi täytynyt olla kristitty".

Toinen tunnettu lutherilainen teologi Wernle (s. 13) nimittää tuota kohtaa "kristilliseksi väärennykseksi".

Myös Emil Schürer (I, s. 455-459) pitää tuota Josefuksen teoksen kohtaa kiistattomasti interpolaationa.

Bousset (Was wissen wir von Jesus?, s. 15-16) : "Tuo kohta on väärennys. Josefus ei ole kirjoittanut Jeesuksesta lainkaan".

Näin myös historioitsija professori Heinrich Graetz, e.m.t., 3.1, s. 277, v. 3.

Stauffer katsoo, että kysymyksessä on valitettavasti "kristillinen interpolaatio, joka ei ole varmuudella enään entisöitävissä".

Gustaf Volkmar käyttää tästä Josefuksen teoksen kohdasta jyrkkää kieltä: "Joku kristitty, joka ei ole voinut olla käyttämättä uskonsa todistajana ajan kuuluisinta Israelin historioitsijaa, on pannut Josefuksen antamaan tunnustuksen uskostaan Kristukseen. Että tässä on interpolaatio katoliselta ajalta, siitä ei voi olla mitään epäilystä". 99

Tätä toteamusta vastaan ovat israelilainen historioitsija Joseph Klausner ja ranskalainen orientalisti Ernst Renan kirjoittaneet, että kysymyksessä on vain osittainen interpolaatio. 100 Niinpä Klausner olettaa, että jos tuosta kertomuksesta poistetaan ne kohdat, joita Josefus ei ole voinut juutalaisena sanoa Jeesuksesta, niin jäännöstä on pidettävä aitona. Renan pitää vielä 1863 tuota kohtaa aitona, ellei oteta lukuun "vähäisiä muutoksia".

Tämä antaa aiheen kysyä, mikä on tuo Klausnerin "jäännös" ja Renanin "vähäiset muutokset"? Nämä eivät näet ilme-ne heidän kirjoistaan.

Huolimatta siitä, että monen monet teologit ja historioitsijat ovat osoittaneet, että tuo Flavius Josefuksen teoksessa oleva kohta on räikeä väärennys, niin voimme todeta, että vielä tämän vuosisadan puolivälissä otetuissa mainitun teoksen käännöksissä tuo kohta on edelleenkin sellaisenaan muistutuksitta.

Samassa Josefuksen teoksessa on kertomus Jeesuksen veljen Jaakobin tuomitsemisesta kuolemaan.¹⁰¹ Tämä on aito kertomus, lukuunottamatta siihen lisättyjä sanoja "Jeesus, jota messiaaksi kutsutaan". Jeesuksen veljen Jaakobin tuomitsi kuolemaan ylipappi Ananus Nuorempi.

Hän määräsi myös rangaistuksen täytäntöön pantavaksi kivittämällä, vaikkei hänellä ollut siihen enempää kuin kuolemanrangaistuksen tuomitsemiseenkaan minkäänlaista oikeutta. Jaakob oli Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan esimies, nimeltään "Jakob oikeamielinen" ja tunnettu hurskaudestaan. Hän noudatti ei yksin varsinaista Juudan uskoa, vaan myös seremoniaalisäännöksiä fariseolaisenkin ankaran mittapuun mukaan. Tämän vuoksi jyrkimmätkin fariseolaiset olivat katkeroituneita hänen kohtalostaan. He vaativat kuningas Agrippa II. viivyttelämättä erottamaan Ananuksen virastaan, johon roomalainen prokuraattori oli suuresta rahasta tavan mukaisesti nimitänyt tämänkin lurjuksen. Agrippa II. erottikin Ananuksen virastaan ja nimitti hänen tilalleen Jeesus Damneuksen. Kun prokuraattori saapui matkoiltaan Jerusalemiin, niin hän ei millään tavalla kajonnut tähän sadukkealaiseen prelaattiin!

Roomalaisia lähteitä ovat Tacituksen, Suetoniuksen ja Plinius Nuoremman lyhyet kertomukset Jeesuksesta ja kristityistä.

Tacitus kertoo, että kristityt ovat saaneet nimensä Kristuksesta, jonka prokuraattori Pontius Pilatus keisari Tiberiuksen aikana teloitti.¹⁰²

Evankeliumeissa Jeesus esiintyy yleensä saarnamiehenä, opettajana ja parantajana Nazareasta, miehenä, joka vaikutti

siinä yhteiskuntaluokassa, josta kukaan ei kirjoita historiaa. Tämä puoli Jeesuksen elämästä oli roomalaisille tyystin tuntematon. Heille hän oli vain kapinoitsija, jonka roomalainen prokuraattori tuomitsi kuolemaan. Vielä on huomattava, että Tacituksen mukaan Jeesuksen tuomitsemisesta vastuu lankeaa Pilatukselle, eikä "juutalaisille", käyttääkseni Johanneksen evankeliumin kieltä.

Myös Suetonius (135 - 165), joka oli Tacituksen aikalainen, kertoo kristityistä keisari Claudiuksen aikana (41-54). Suetonius kirjoittaa Claudiuksesta, että tämä karkoitti Roomasta juutalaiset, jotka pitivät meteliä Kresloksella.¹⁰³ Mainittu karkoitus johtui niistä mellakoista, jotka olivat puhjenneet Roomassa asuvien juutalaisten ja kristittyjen kesken. Karkoitus koski todellisuudessa molempia. Heidän karkoitettiin kaikki Sardiiniaan kukistamaan sinne pesiytyneet rosvojoukot.

Bitynian käskynhaltija Plinius Sekundus kertoo kirjeessään keisari Trajanukselle vuodelta 111, että kristinusko esiintyi jo joukkoliikkeenä. Koska tämä uskonto on hänelle tuntematon, niin hän pyytää keisarilta ohjeita siitä, miten hänen on suhtauduttava sen tunnustajiin.¹⁰⁴

Vuonna 1879 kuuluisa tiedemies Bruno Bauer, joka alunperin katsoi lähteiden mukaisesti, että Jeesus todella oli elänyt, mutta ettei tiedetty kuka hän oli ja mitä hän teki, esitti mainittuna vuotena julkaisemassaan kirjassa "Christus und die Cäsaren, der Ursprung des Christentums aus dem römischen Griechentum" (Kristus ja keisarit, kristinuskon synty Rooman kreikkalaisuudesta) sen ajatuksen, ettei Jeesus ole

lainkaan elänyt, vaan oli ainoastaan kuvitelma, yhdistelmä roomalaisesta filosooftista Senecasta ja juutalaisesta filosooftista Filo Aleksandrialaisesta. Siten samassa kuvittelussa henkilössä yhtyivät sen ajan uskonnollis-filosooftiset käsitykset: Senecan jalo siveysoppi ja Filonin syvästi uskonnolliset ajatukset.

Tästä lausuu israelilainen historioitsija, professori Joseph Klausner: "Ne, jotka kieltävät Jeesuksen eläneen ja hänen persoonallisuutensa arvon, kieltävät yksinkertaisesti historiallisen tosiasian." ¹⁰⁵

Bruno Bauerin kannalle asettui pastori Albert Kalthoff, joka kuitenkin päätyi tulokseensa eri perusteluilla kuin Bauer.

Pastori Kalthoff johtaa kristinuskon kehityksen Rooman taloudellisista edellytyksistä ja ehdoista sekä juutalaisen uskonnon messiasajatuksista. Kalthoff kirjoittaa: "Ei voi olla epäilystäkään siitä, että apostoolisten isien kirjoituksissa "Kristus" tai niin kuin hänestä on useammin sanottu "Herra" ei ollut historiallinen henkilö, vaan idea." ¹⁰⁶ Minkäänlaisia näyttöä tämän väitteensä tueksi hän ei ole esittänyt. Jeesuksen ristiinnaulitsemista hän ei pidä minikäänlaisena näytteenä siitä, että Jeesus olisi todella ollut olemassa muuna kuin ideana, sillä ristille naulittuja oli evankeliumien aikana lukemattomia, ja ristillä, joka oli orjien hirsipuu, päättivät tuolloin tuhannet päivänsä, ne, jotka uskalsivat toivoa lunastusta kahleistaan. ¹⁰⁷

Kaikki tämä on totta. Yksin Judeassa, tuossa vähäisessä roomalaisessa provinssissa tuhannet päättivät päivänsä ris-

tillä, jopa ilman enempiä oikeudenkäyntejä kuin muitakaan tutkimuksia. Mutta eihän tämä osoita millään tavalla Kalthoffin väitettä oikeaksi, ettei Jeesusta olisi ollut olemassa muuna kuin ideana.

Kun Kalthoff sanoo mahtipoltisesti, että jokaiselle, joka on perillä nykyaikaisen historiallisen tutkimuksen menetelmistä, on selvää, ettei kristinuskoa määrättynä yhteiskunnallisen elämän kulttuuri-ilmiönä ja kehitysmuotona voida pitää yksilöllisen uskonnon perustajan tekona, niin Johannes Weiss¹⁰⁸ on polemiikissaan Kalthofia vastaan lausunut tästä Kalthoffin ajatuksesta, ettei kukaan ole sellaista edes väittänyt.

Myös amerikkalainen oppinut W.B. Smith väittää, ettei Jeesusta ollut olemassa. Smithin käsityksen mukaan ei ole koskaan ollut Nazareth -nimistä kaupunkia, ja että Jeesus oli nasarealaisten, jotka elivät Jordanin itäpuolella ja olivat vegetariaaneja, kasvissyöjiä, kulttijumala.¹⁰⁹

Nazareth -nimistä kaupunkia ei todellakaan ollut Jeesuksen aikoihin. Sitä ei ole mainittu Talmudissa, Vanhassa Testamentissa eikä Josefuksen teoksissa. Talmud mainitsee 63 galilealaista kaupunkia, joiden joukossa ei ole Nazarethia. On hyvinkin mahdollista, että Jeesuksen aikana ei ollut Nazareth -nimistä kaupunkia, mutta tähän ei mitenkään todista, ettei sellaista paikkaa olisi ollut kylänä (kfar). Kun tällaiset kylät sitten kasvoivat pieniksi kaupungeiksi, esimerkiksi Kapernaum (kfar naum), niin ne vielä kaupungeiksi muututtuaan usein säilyttivät tuon nimityksen kylä (kfar). On ilmeistä, ettei Nazarethia ollut missään kau-

punkiluettelossa, niin kauan kuin se virallisesti oli kylä.

Historioitsija Arthur Drews on laajan teoksensa "Die christus Mythe" osissa I - II asettunut kaikessa oleellisessa Kalthoffin kannalle. Tämän mukaan Jeesus oli olemassa vain ideana (m.t. I, s. 178-180). Hän väittää, että jo mainitut roomalaiset lähteet ovat yhtä arvottomia kuin Flavius Josefuksen Jeesusta koskeva "kertomus". Flavius Josefuksen tapauksesta ei suinkaan voida päätellä, etteivät muukaan mahdolliset lähteet ole aitoja. Tällainen päättelyminen johtaisi missä asiassa tahansa arvelullaviin tuloksiin. On todella uskomatonta, että Arthur Drews, jonka teos kertoo tekijänsä valtavasta oppineisuudesta, on turvautunut todisteluun, jota on pidettävä täysin arvottomana.

Drews on lisäksi väitteensä tueksi esittänyt, että koko Jeesuksen opetus perustuu Vanhan Testamentin oppeihin (m.t. II, s. 391). Mutta onhan täysin luonnollista, että Jeesus, joka tunsi hyvin uskonsa opit, käytti niitä saarnoissaan ja opetuksessaan. Tämä ei toki millään tavalla tue Drewsin väitettä, pikemminkin se on hänen väitteensä vastainen.

Niistä, joiden käsitys kokonaan poikkeaa siitä, mitä lähteet kertovat meille historiallisesta Jeesuksesta, tulokoon tässä mainituksi Houston Stewart Chamberlain, kansallissosialistisen liikkeen oppi-isä. Hän ei tosin väittänyt, ettei Jeesusta olisi ollut olemassa, mutta väitti, että Jeesus oli synnyltään niin sanottu arjalainen. Tästä hän kirjoittaa näin. 110

Jeesus oli tosin uskonsa ja kasvatuksensa puolesta epäilemättä juutalainen, mutta rotunsa puolesta hän todennäköi-

sesti ei ollut juutalainen. Tämän hän perustelee seuraavasti:

1. Juutalaiset pyrkivät pitämään rotunsa puhtaana.
2. Avioliitto juutalaisen ja galilealaisen välillä ei ollut mahdollinen.
3. Kun Simon Makkabealainen teki voitokkaan sotaretken Galileaan, niin hän toi sieltä pois juutalaiset.
4. Juutalaisten ennakkoluulo Galileaa kohtaan oli niin voimakas, että kun Herodes Antipas perusti Tiberiaan kaupungin, niin hän ei saanut juutalaisia muuttamaan sinne edes pakolla.
5. Galilealaiset erosivat kokonaan juutalaisista siinä, että kun juutalaiset elivät sovussa Roomassa ja Aleksandriassa keisarikunnan muiden alamaisten kanssa, niin galilealaiset yksin nousivat kapinaan Roomaa vastaan. Esimerkkinä hän mainitsee vapaustaistelijat Ezekielen ja tämän pojan Juda Galilealaisen.

Tämä "rotuekspertti" ei ole lainkaan tutustunut tuon ajan historiaan.

1. Israelin kansan ovat muodostaneet israelilaiset heimat, Kaanaan alkuasukkaat ja heettiläiset sulautuessaan yhdeksi yhtenäiseksi kansaksi. Ja silläkö juutalaiset pitivät "rotunsa" puhtaana, että harjoittivat käännytystyötä laajas-
sa mittakaavassa?

2. Chamberlain ei ole edes tietänyt, ettei galilealaisella tarkoitettu enempää uskontoa kuin kansaa tai "rotua", vaan yksinomaan sitä, että joku oli kotoisin Galileasta, että se oli hänen syntymäpaikkansa tai kotiseutunsa.

3. On totta, että Simon Makkabealainen vei juutalaisväestön turvaan Galileasta silloin, kun se oli "pakanoiden Galilea", mutta jo hänen veljensä Simonin seuraaja valtaistuimella Johannan Hyrkanus I valloitti Galilean ja asutti sen juutalaisella väestöllä, mikä tapahtui noin 130 vuotta ennen Jeesuksen syntymän.

4. Juutalaiset todella kieltäytyivät asettumasta vasta perustettuun Tiberiaan kaupunkiin asumaan, koska se oli rakennettu hautuumaan paikalle, ja asettuminen asumaan sinne, oli loukannut säännöksiä rituaalisesta puhtaudesta. Mistään muusta ei ollut kysymys. Myöhemmin Tiberia oli yksinomaan juutalaisväestön asuma-alueena, sillä se oli hedelmällistä seutua ja antoi tilaisuuden kalastukseen Galilean Merellä. Meidän aikamme Tiberiassa asuu vain juutalaista väestöä.

5. Galilealaiset olivat tunnettuja vapaustaistelijoina, ja siellä syntyi myös seloottien itsenäisyysliike, jonka ehkä tunnetuin mies oli Juuda Galilealainen. En ole koskaan kuulut tai lukenut kenenkään toisen kuin Chamberlainin väittäneen, etteivät selootit olisi olleet juutalaisia. Ei edes evankeliumeissa heidän juutalaisuuttaan ole asetettu kiistanalaiseksi, ilmeisesti siitä syystä, että siellä heitä nimitellään "ryöväreiksi" roomalaisten miellyttämiseksi.

b) Jeesuksen lapsuus ja nuoruus..

Jeesus (Jeshua) syntyi Nazareassa juutalaisessa käsityöläisperheessä Josefin ja Marian (Mirjam, Mariam) lapsena. Jeesuksella oli neljä veljeä, Jaakob, Joose, Juuda

ja Simon sekä ainakin kaksi sisarta (Mark.6:3),jossa sanotaan:"eivätkö hänen sisarensa ole täällä".

Meillä ei tämän lisäksi ole muita historialliseksi luotettavia tietoja Jeesuksen lapsuudesta,kuin Luukkaan evankeliumin 2:42 - 49,jossa kerrotaan,että Jeesus istui kerran ollessaan 12 vuotias temppelissä opettajien keskellä kuunnellen heitä ja kysellen heiltä.Ja kaikki,jotka kuulivat hänen puhuvan ihmettelivät hänen ymmärrystään.Tämä hänen viisautensa herätti vuosia myöhemmin vielä suurempaa huomiota hänen selittäessään pyhiä kirjoituksia.Niinpä Johanneksen Evankeliumissa (7:15) kerrotaan,että kuulijat ihmettelivät,"kuinka tämä (Jeesus) osaa kirjoituksia vaikkei ole oppia saanut".

Käymättä minkäänlaisia kouluja,kun sellaisia ei Galileassa Jeesuksen aikana ollut,hän itseopiskelulla perehtyi niin hyvin Mooseksen Kirjoihin,profeettoihin kuin muihinkin V.T:n kirjoituksiin.Kun tutustuu Jeesuksen opetukseen senaikaisen sivistystason taustalta Galileassa,niin voi vaikeuksitta kohta päätellä,ettei Jeesus suinkaan ollut oppimaton mies.Hän oli hyvin perillä niin hyvin V.T:n kirjoituksista kuin suullisen perimätiedon opeista ja pystyi itsenäisesti käyttämään tietojaan.

Jeesus ei ollut kuninkaan poika,vaan kuului Galilean käsityöläisperheeseen.Hänen isänsä Josef oli puu-

seppä, ja ikivanhan tavan mukaan isä opetti pojalleen ammattinsa. He tekivät työtä yhdessä ja valmistivat muun muassa aurojen kärkiä ja vetojuhtien ikeitä.

Jeesus toimi puuseppänä aina vuoteen 30, jolloin aloitti toimintansa opettajana, saarnamiehenä ja parantajana. Tällöin hän oli noin 30 vuotias. Jeesuksen syntymäaika on melko tarkasti määritetty Luukkaan Evankeliumissa. Kohdassa 3:1 kerrotaan, että Johannes Kastaja kastoi kansaa Jordanilla keisari Tiberiuksen viidentenätoista hallitusvuotena eli siis vuonna 29, ja että Jeesus oli silloin noin 30 vuotias (Luuk. 3:23). Tä = män mukaan Jeesus on syntynyt keisari Augustuksen aikana vuonna 2 tai aikaisintaan vuonna 3 e.a.

Jeesus kuului yhteiskuntaluokkaan, josta kukaan ei niihin aikoihin kirjoittanut historiaa. Hän kuului nii = hin persoonallisuuksiin, jotka ilmestyvät historian va = loon vasta, kun he miehiksi vartuttuaan esiintyvät julki = suudessa ja vaikuttavat tavallista voimakkaammalla ta = valla ympäristöönsä. Jeesus vaikkei hän ollut sukua suur = ta eikä tavoitellut poliittista kuuluisuutta, teki niin valtavan vaikutuksen opetuslapsiinsa ja muihin kuuli = joihinsa, että he pitivät häntä messiaana (maschia, krei = kaksi kristus, krestos), ja vieläpä siitä huolimatta, ettei hän vastannut heidän historiallista messiasodotustaan, sotilaskuningasta, joka vapahtaisi kansansa sen sortajis = ta ja hallitsisi siten rauhanruhtinaana.

c) Jeesus, opettaja, maallikkosaarnaaja ja parantaja.

Judeassa oli jo Jeesuksen aikoihin perustettu alkeiskouluja, mutta aivan varmaa on, ettei niitä ollut ainoatakaan Galileassa. Mikäli mieli saada opetusta, oli liityttävä jonkin rabbin oppilaskuntaan. Kun Jeesus sai omat oppilaansa, niin häntä kutsuttiin rabbiksi. Tämä nimitys oli synonyymisana opettajasta (more). Jeesuksen aikana ei ollut minikäänlaisia rabbiinikouluja tai akateemioita, joissa olisi suoritettu tutkintoja. Rabbiiniakatemit perustettiin vasta vuoden 70 jälkeen.¹¹¹ Tätä ennen rabbi - mestarini, ei ollut mikään oppiarvo enempää kuin virkanimityskään, vaan se vastasi sanaa opettaja - more. Ja tätä nimitystä käytettiin vain siitä, jolla oli omia oppilaita, jolla oli oma oppilaskuntansa.

Jeesuksen syntymämaa Galilea ei tullut tunnetuksi kouluja käyneistä oppineista, jopa tiedämme, että Nazaretista sanottiin ylimielisesti "mitä hyvää voi Nazaretista Tulla". Mutta tiedämme, että galilealaiset olivat fariseolaisia, ja vaikka he eivät olleetkaan oppineita "hiuksenhalkojia", niin he olivat hartaita uskossaan ja kiihkeitä itsenäisyysmiehiä. Niinpä seloottien itsenäisyysliike syntyi Galileassa.¹¹²

"Jeesus seisoi kokonaan juutalaisella maaperällä, sen yli hänen näköpiirinsä ei ulottunut. Nämä sanat kirjoitti kuuluisa lutherilainen teologi ja historioitsija Eduard Meyer.¹¹³

Jeesus puhui niin kuin aikansa maanmiehet heprean sukuisesta arameaa. Staufferin mukaan (m.t. s. 54) Jeesus puhui

myös kreikkaa ja latinaa. Kreikkaa hän olisi puhunut Pilatuksen kanssa ja latinaa jo pikkupoikana Sepporiksen legioonalaisten kanssa. Mistä Jeesus olisi oppinut nämä kielet? Hän eli melkein koko elämänsä Galileassa, jossa ei ollut hänen aikanaan edes alkeiskouluja, eikä Galileassa asunut enempää kreikkalaisia kuin roomalaisiakaan, joilta olisi saanut opetusta näissä kielissä. Niinpä ei myöskään mistään ilmene, että Jeesus olisi puhunut Pilatuksen kanssa kreikkaa. Ja ken kurkistaa sen ajan historialliseen karttaan, voi todeta, että Zepporis kuului Herodes Antipaksen hallitsemaan Galileaan, jossa ei ollut roomalaisia joukkoja vuoden 4 e.a. jälkeen, jolloin Varus hävitti Zepporiksen. Senjälkeen siellä oli jälleen Herodes Antipaksen palkkasoturijoukkoja eikä mitään legioonalaisia.

Voidaan varmuudella sanoa, ettei Jeesus saanut minkäänlaisia välittömiä vaikutteita Galilean ja Judean ulkopuolelta. Jeesus ei tehnyt matkoja maansa ulkopuolelle, ellei oteta lukuun lyhyttä pakomatkaa Tyyrooseen ja Siidoniin. Hän ei tuntenut laajaa maailmaa eikä sen erilaisia oppeja. Hän oli muusta maailmasta täysin kokematon maansa ja kansansa poika. Jeesuksen horisonittia voidaan pitää oman maansa kulttuurin kannalta rajoitettuna. Se ei ulottunut hänen maansa ulkopuolelle. Missään ei ole jälkeäkään siitä, että hänellä olisi ollut käsitystä roomalais-kreikkalaisesta kulttuurista tai maailman historian kehilyksestä. Jeesusta voi ymmärtää vain omalaatuisen Juudan kansan maailmankatsomuksen taustalta. Näin lausuu sattuvasti teologi Hermann von Soden (Tärkeimmät kysymykset Jeesuksen elämässä, s. 108-109).

Jeesuksen käsitys Jumalasta perustui Juudan kansan profeettoihin. Myös apokalyptinen virtaus, joka syyrialaisvaltan aikana yhä voimistui Juudan kansassa, vaikutti hänen katsumuksiinsa. Siitä hän sai käsitteet messias ja Taivasten valtakunta ja tehtävänsä uskonnon opettajana. Myös fariseolaisten kanssa hänellä oli yhteistä ankara sivellisyys ja vetoaminen Jumalan käskyihin. Oliko Jeesus essealainen? Niin kauan kuin ei voida sitovasti todistaa, että hän olisi asunut Kumranissa tai ollut essealaisen seurakunnan jäsen essealaisten asumassa kylässä, on kysymykseen vastattava kielteisesti. Mutta kiistämätöntä on, että hän on saanut vaikutteita essealaisilta. Tällaisia olivat esimerkiksi yhteisomistus, joka vallitsi niin hyvin Jeesuksen ja hänen oppilaittensa kesken, heillä kun oli yhteinen kassa, ja koko Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan elämä perustui kommuuniin. Essealaisten tapaan Jeesus kielti vannomasta valaa ja ylimalkaan todistamasta. Niin kuin essealaiset, niin myös Jeesus harjoitti n.s. riivaajien vaivaamien ihmisten parantamista, toisin sanoen lähinnä hysteerikkojen parantamista.

Evankeliumien mukaan Jeesus oli tietoinen messiaanisuudesta kohtaa kasteessa. Tästä sanoo von Soden, ettei todellisuudessa näin ollut, vaan hänen kannattajansa "löysivät" messias-käsitteen hänen kuolemansa jälkeen avaimena hänen ilmestymisensä ymmärtämiseksi. Näin von Soden, e.m.t., s. 69. Soden on tässä asettunut kokonaan Wreden kannalle Wrede, Das Messiasgeheimnis in den Evangelien, s. 214-245.

Jeesus ei ollut kahta poikkeusta lukuunottamatta missään kosketuksissa pakanoitten kanssa ja samarialaisten kanssa ei

lainkaan.

Luukas kertoo, kuinka Jeesus paransi kenturion eli sadan miehen päällikön palvelijan Kapernaumis= sa (kfar naum), koska väkeä tuli Jeesuksen luokse ja kertoi hänelle, että kenturio oli suhtautunut heihin aina hyvántahtoisesti ja vieläpä rakennut = tanut heille synagoogan. Luuk. 7:1 - 10.

Toisessa näistä poikkeustapauksista kertoo Markus 7:25 - 29. Eräs syyrofoinikialainen nainen tuli ja lankesi Jeesuksen jalkojen juureen ja pyy= si, että Jeesus ajaisi ulos riivaajan hänen tyttäres= tään. Mutta Jeesus sanoi naiselle: "Anna ensin lasten tulla ravituiksi, sillä ei ole soveliaasta ottaa las= ten leipää ja heittää sitä penikoille". Mutta kun nainen nöyrästi vetosi Jeesukseen ja sanoi: "Niin Herra, mutta syöväthän koiratkin isäntänsä pöydältä putoilevia palasia", niin Jeesus heltyi ja sanoi nai= selle: "tämän sanan tähden mene; riivaaja on lähte= nyt tyttärestäsi".

Samariaa ja samarialaisia Jeesus karttoi. Lä = hettäessään oppilaansa saarnamatkalle hän nimenomaan varoitti heitä: "älkөөn tienne viekö pakanain luokse, älkääkä menkö mihinkään samarialaisten kaupunkiin". Tuo varotus samarialaisten kaupungeista johtui il = meisesti siitä, että "laupiaat" samarialaiset olivat murhanneet joukon Jerusalemiin Samarian kautta mat = kanneita pyhiihvaeltajia. Kun Jeesus itse matkasi Je = rusalemiin pääsiäistä viettämään, niin hän välttyäk = seen kulkemasta Samarian kautta, teki pitkän kierto= matkan Jerikon kautta.

Matteus kertoo (28:19) Jeesuksen sanoneen: "Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni, kastamalla heidät Isän, Pojan ja Pyhän hengen nimeen".

Näin vain Matteus. Markuksen mukaan (16:15) Jeesus sanoi: "Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa evankeliumia kaikille luoduille".

Luukas (24:47) kertoo Jeesuksen sanoneen: "Syntien anteeksisaamiseksi on saarnattava hänen (Jeesuksen) nimessä kaikille kansoille, alkaen Jerusalemistä".

Mutta kaikki nämä kohdat ovat ristiriidassa Matt. 10:5 kanssa, jossa sama evankelista Matteus kertoo Jeesuksen sanoneen opetuslapsilleen, lähettäessään heidät saarna- ja parantamismatkalle Galileaan, etteivät menisi pakanoitte luokse. Tätä on pidettävä Jeesuksen aitona ajatuksena, eikä suinkaan mitä on tullut hänen kuolemansa jälkeen evankeliumeihin tämän tilalle.

Enempää Jeesus kuin hänen jälkeisensä juutalais-kristillinen alkuseurakuntakaan ei tuntenut oppia Pyhästä kolminaisuudesta, sillä sitä ei ollut juutalaisuudessa, jonka oppien mukaan niin hyvin Jeesus kuin hänen jälkeisensä alkuseurakuntakin eli. Alkuseurakunta erosi opissaan muusta juutalaisuudesta vain siinä, että se tunnusti Jeesuksen messiaaksi, jota sekään ei pitänyt Jumalan Poikana. Juudan uskossa Jumala oli näkymätön eikä hänellä ollut poikaa kuin henkisessä mielessä. 1. Moos. 1 - 4 tosin puhutaan Jumalan pojista, mutta tämä kertomus on ajalta, jolloin ei ollut vielä Juudan uskoa lainkaan enempää kuin Israelin kansaa.

Kolminaisuusoppi, jota ei ollut Jeesuksen aikana, hyväksyttiin kovien oppiriitojen jälkeen Ariuksen ja Athanasiuksen välillä äänestyksen jälkeen Nikean kirkolliskokouksessa vuonna 325 ja lopullisesti vahvistettiin Konstantinopolin kirkolliskokouksessa vuonna 381. Kirkon dogmi Pyhästä Kolminaisuudesta on siis lopullisesti vahvistettu vuonna 381 n.s. symbolum nicaeo - constantinopolitanum, joka syntyi vasta kovien yhteenottojen jälkeen. Kun Nikean kirkolliskokouksessa ei päästy yhteisymmärrykseen, niin laadittiin seuraava päätöslauselma:

"Joka sanoo, että oli aika, jolloin Kristusta ei ollut, tai ettei häntä ole ollut ennen kuin hänet siitettiin, tai että hän syntyi tyhjästä, ja joka sanoo Jumalan Pojan tulleen luoduksi muusta perusaineesta (substantia) kuin Jumala itse, tai kutsuu häntä muuttuvaiseksi, hänet kiroaa Jumalan ja apostoolinen kirkko. Tämä päätöslauselma oli enemmistön sanelema vähemmistöä eli areolaisia vastaan. Tämä päätöslauselma muuten osoittaa, että jo 300 luvun alussa synoptisten evankeliumien Jeesusta ei enään pidetty Jumalan sukulaisuussuhteessa olevana olentona, vaan Jumalan kanssa yhdenveroisenä. Jo silloin oli Galilean idylli, vaeltava saarnamies ja opettaja Jeesus kokonaan unhoitettu.¹¹⁴

Tuossa katkerassa oppiriidassa oli kysymys siitä ,
oliko Jeesusta pidettävä samana kuin Jumalaa eli
oliko hän homousios tai Jumalan kaltaisena eli
oliko hän homoiusios .Edellisen katsomuksen kannal=
la oli Athanasius kannattajineen,jälkimmäisen kanal=
la oli Arius kannattajineen.Vuoron perään nämä kir =
kon korkeat papit ajettiin maanpakoon. 114 a.

Areolaisuus kiellettiin lopullisesti vuonna 660,
mutta senkin jälkeen se esiintyi Albigenssiliik =
keessä, jonka kirkko hävitti tulella ja raudalla.

c) Neitseellinen syntyminen.

Olen edellä maininnut historiallisen Jeesuk=
sen syntyneen Maarialle hänen mieheltään Joosefilta.
Matteuksen (1:18 - 20) ja Luukkaan Evankeliumin mu=
kaan Jeesus syntyi Maarialle Pyhästä Hengestä.

Kysymys partenogeneettisestä eli neitseel=
lisestä synnyttämisestä ei kuulu tämän historiaan
perustuvan kirjani puitteisiin enemmälti, kuin mikäli

on kysymys siitä, onko tämä Jeesuksen kuoleman jälkeen syntyneen kristinopin dogmi Juudan uskosta tai hellenististä opeista.

Tämä kertomus Jeesuksen syntymästä on täysin identtinen hellenististen uskomusten kanssa, joiden mukaan eräät sen ajan maailmanhallitsijat ja hen = genjättiläiset todellisuudessa olivatkin jumalten poikia. Niinpä egyptiläinen teologi Mendesistä on kertonut, että keisari Augustuksen, jota muuten kutsuttiin vapahtajaksi ja rauhanruhtinaaksi, siitti hänen äidilleen Atialle Augustuksen kotijumala Apollo.¹¹⁵ Mutta jo ennen tätä tapahtumaa Platonin veljenpoika Spensippos vaati setänsä jumalallisen syntyperän tunnustamista vetoamalla erääseen Ateenassa vaikuttaneeseen perimätietoon, jonka mukaan Ariston, Platonin nimellinen isä, yritti lähestyä kuvankaunista vaimoaan Periktonea, mutta tämä torjui Aristonin. Yöllä ilmestyi Aristonille jumala Apollo ja pyysi aristonia pidättäytymään Periktonesta 10 kuukautta, kunnes tämä olisi synnyttänyt lapsensa.¹¹⁶

Kaikesta päätellen jumala Apollo on ollut harvinaisen toimelias, kun on Apollonius Tynan mukaan siittänyt Pythagooraaankin tämän äidille.

Mutta jo noin 2.000 vuotta ennen näitä kerto-
muksia on myös egyptiläisten pappien mukaan Isis-
jumalatar synnyttänyt Horuksen partenogeneettises-
ti.

Anubis-jumalan kulttipaikasta Assiutista Ylä =
Egyptistä on eräästä ylimyshaudasta löydetty kaksi
sargofaagia noin uoden 2.300 vaiheilta e.a. Niiden
kansiin ja sivuihin on hakattu kertomus Hoorus -ju-
malan syntymästä. Siinä sanotaan Hooruksen äidistä
Iisiksestä muun muassa seuraavaa: "Hän, joka on sala-
peräisellä tavalla hedelmöittynyt, on neitsyt, joka
tuli raskaaksi ja joka tulee synnyttämään jumalten
tahdosta". Kertomuksen mukaan Iäsis synnyttikin par-
tenogeneettisesti Hooruksen, joka herätti nimellisen
isänsä Osiriksen kuolleista. Iisiksestä tuli muinaisen
Egyptin kansan lempijumalatar, neitsytäiti, joka kuvat-
tiin pitelemässä rinnallaan pientä Hoorus ,lasta. ¹¹⁷

Arkeologian professori Armas Salonen on tässä
kirjoituksessaan väittänyt, että Vanhan Testamentin Je-
saja on Kirjansa 7:14 suvainnut lainata noin 1700 vuot-
ta myöhemmin eli noin vuonna 600 e.a. melkein sanasta
sanaan tuon egyptiläisten pappien kirjoituksen. Jesajal-
la tämä on väitteen mukaan uskollisesti käännettynä:
"neitsyt tulee raskaaksi ja synnyttää pojan." ¹¹⁸

Valitettavasti tässä on Saloselle sattunut paha

kömmähdyks, aivan niin kuin niille teologeille, jotka jatkuvasti hakevat Jeesusta koskeville opeille tukea profeetoista tai Psalmeista, jotka ovat syntyneet monta sataa vuotta sitten ennen Jeesuksen aikaa niissä olosuhteissa, jotka tuolloin vallitsivat. Tässä on syytä niin kuin muissakin tapauksissa painaa mieleen kottimaisen oppineemme teologian professori Heikki Räisänen ajatus:

"Jos Vanhaa Testamenttia luetaan sen omilla ehdoilla ja sen tekstimaailma otetaan vakavasti - se ei millään tavalla viittaa Kristukseen".¹¹⁸

On lähdettävä siitä, että Jesaja, niin kuin kaikki muutkin profeetat, oli juutalainen. Tämän vuoksi on myös Jesajan Kirjan kohtaa tarkasteltava sen hepreankielisessä muodossa, sillä profeetat eivät kirjoittaneet eivätkä lausuneet ajatuksiaan kreikankielellä. Septuaginta-käännöksessä sanotaan virheellisesti, että partenos eli kreikaksi neitsyt synnyttää pojan. Alku - eli hepreankielisessä tekstissä on käytetty sanaa alma - nuori nainen synnyttää. Jos kysymys olisi ollut neitseellisestä synnytyksestä, niin Jesaja olisi käyttänyt siihen ainoata mahdollista sanaa - betula = neitsyt.

Kun Hadrianuksen aikana (117 - 138) kirjanoppinut, rabbiini Aquila Pontoksesta, joka oli proselyytti, sanatarkasti Vanhan Testamentin käännöksessään neitsyt sanan tilalle merkitsi nuori nainen, niin häntä syytettiin siitä, että hän olisi tahallisesti pahansuopuudesta vääristellyt eräitä kristinuskon perustotuksista. Kirkon käsitys voitti myös ennen pitkään kaikkien "kerrottilästen" filoloogisen omantunnontarkkuuden. Ja kun oppositio oli vaijennettu, niin käsitys Jeesuksen per-

soonasta oli tullut aivan toiseksi, kuin mitä se otaksuttavasti oli ollut vanhimmasa eli alkuseurakunnassa. Nyt sanottiin, että Messias, joka ei ollut syntynyt kuin muut ihmiset, oli tämän vuoksi neitsyestä syntynä jo syntymästään ja jo ennen syntymäänsä Jumala. Näin professori Yrjö Hirn.¹²⁰

Kirkkoisät Justinianus (n.150) ja Ireneus (n.180) ovat väittäneet, että juutalaisuuteen kääntynyt kreikkalainen oppinut Theodotion Efesoksesta olisi Jesajan 7:14 käännöksessään hänkin antaakseen väärän kuvan laittanut sanan neitsyt tilalle sanan nuori nainen.

Englantilainen teologian professori F.C.Burkitt on osoittanut tämän väitteen vääräksi. Niin myöhään kuin 3. vuosisadan keskivaiheilla kirkkoisä Cyprianus on näet käyttänyt Jesajan kohtaa 7:14 Theodotionin kääntämässä muodossa, vaikka Testimoniassa muuten oli siellä täällä jälkiä Septuaginta - käännöksestä.¹²¹

Klausnerin mukaan (Jeesusvon Nazareth, s.316 -317), valheellinen tarina siitä, että Jeesuksen isä olisi ollut roomalainen Panthera-niminen legioonalainen, on epäilemättä seuraus opista, jossa väitetään Jeesuksen syntyneen Marialle Pyhästä Hengestä.

Robert Eisler on osoittanut, että todellisuudessa ei ollut kysymys pantherasta, vaan Panderosta eli Panderosksesta, joka ei lainkaan esiintynyt enempää Judean kuin Galileankaan maisemissa. Vaan Homeroon kuvaamassa Troijan sodassa. Troijalainen Panderos rikkoi aselevosta annetun valan ampumalla kuningas Menelaaokseen nuolen. Tästä seurasi sodan jatkuminen ja sitä tietä Troijan tuho. Panderos

nimestä tuli tämän jälkeen synonyymisana valanrikkojas= ta. Tämä ilmaisu tuli myös käyttöön Judeassa, mikä voidaan päätellä siitä, että tällainen kohta on Miaraschissa :ka= la pander = Panderin ääni. Strack-Billerbeck I, s. 574 § 1. Eisler, "Die Messianische Unabhängigkeitsbewegung (Messi= aaninen itsenäisyysliike) II, s. 254.

vuonna 1892 löysi englantilainen filosofian tohtori Agnes Lewis-Smith Siinain vanhasta vuoriluostarista per = gamenttikirjoituksen, niin sanotun "Syrus Sinaiticus", jo= ka käsitti pyhimyskronikoita. Tämä oli niin kutsuttu pa = limpsesti, vanha teksti oli pyyhitty pois, jotta pergament= tia olisi voitu käyttää toiseen kirjoitukseen. Kemiallisiin keinoin onnistuttiin saamaan alkuperäinen teksti esille ja luettavaksi, jolloin osoittautui, että se sisälsi osia hyvin vanhasta evankeliumikirjoituksesta, jossa muun muas= sa on alkuperäisen Matteus -Evankeliumin sanat Matt. 1:16: " Ja Josef, jolle neitsyt Maria oli kihlattu, siitti Jee = suksen, jota kutsutaan Kristukseksi".

Tämän "Evangelion Da mepharesche" on syyriaksi kir = joittanut Antiokian piirissä sijaitsevassa Ma-arrath Mes= ren luostarissa elänyt munkki Johannes Stylite, joka kertoo kirjoittaneensa tämän evankelion "hyödyksi itselleni ja veljilleni".¹²²

e) Daavidilaiset sukuluettelot.

Matteuksella ja Luukkaalla, joilla on kertomus Jee= suksen syntymisestä Pyhästä Hengestä, on kummallakin suku= luettelo, jolla he ovat kumpikin omallaan yrittäneet todis= taa Jeesuksen polveutumisen Daavid - kuninkaasta.

Eräät teologeista ovat katsoneet, että Matteuksen ja Luukkaan kertomukset Jeesuksen yliluonnollisesti syntymisestä, eivät ole ristiriidassa Jeesuksen daavidilaisten suku-
luetteloiden kanssa. On vedottu siihen, että kun kerran Josef otti omakseen Maarian lapsen, niin Jeesuksesta tuli daavidilainen, vaikka Josef ei ollutkaan lapsen biolooginen isä. Jeesus olisi siten verrattavissa ottolapseen, jolla on vastaavasti sama oikeus perintöön kuin perillisellä. Mutta jos lähdetään siitä, ettei Josef ollut Jeesuksen biolooginen isä, niin Jeesus ei missään tapauksessa silloin voinut kuulua Daavidin sukuun, mikä edellytti verisukulaisuutta. Mutta jos lähdetään siitä ajatuksesta, että historiallisella Jeesuksella on ollut biolooginen isä, Josef, niin silloin meillä on yleensä aihetta tarkastella Matteuksen ja Luukkaan sukulueteloita, muuten ei.

Matteus alkaa luettelonsa Aaprahamista ja päättää sen Jeesukseen. Hän jakaa luettelonsa kolmeen jaksoon, väittäen kunkin jakson käsittävän 14 polvea. Tästä on lausuttu sellainen ajatus, että "sukuluettelon jakaantumisella kolmeen 14 sukupolven jaksoon Matteus on voinut osoittaa miten Jumala hallitsee ihmisten historiaa".¹²³

Ensimmäinen jakso koostuu Matteuksen mukaisesti 14 polvesta. Se käsittää siis polvet Aaprahamista Daavidiin.

Mattaueuksen toiseen jaksoon olen tutustunut vertaamalla sitä Kun. 1. ja 2. Kirjaan, 1. Aikakirjan 3. lukuun ja historioitsija Simon Dubnovin suurteoksessa "Weltgeschichte des jüdischen Volkes" (Juudan kansan maailmanhistoria)¹²⁴ olevaan luetteloon Juudan daavidilaisista kuninkaista Salomosta

lähtien hallitusaikoihin:

1.	Salomo	970 - 930 e.a.
2.	Rehabeam	930 - 915 "
3.	Abia	915 - 912 "
4.	Asa	912 - 874 "
5.	Josafat	874 - 850 "
6.	Jehoram (Jooram)	850 - 843 "
7.	Ahasja	843 - 842 "
8.	Atalja	842 - 836 "
9.	Joas	836 - 796 "
10.	Amazia	796 - 782 "
11.	Uria-Asarja	782 - 740 "
12.	Jotam	740 - 735 "
13.	Ahas	735 - 720 "
14.	Hiskia	720 - 690 "
15.	Manasse	690 - 640 "
16.	Amon	640 - 638 "
17.	Josia	638 - 608 "
18.	Jojakim	607 - 597 "
19.	Jojakin (Jekonja)	597 - 597 "
20.	Sidkia (zedekia - Mattanja)	597 - 588 "

Tästä Luettelosta on polvia laskettaessa poistettava Atalja, joka oli vallanastaja eikä perinnöllinen hallitsija, ja Sidkia, joka ei muodostanut omaa polvea, vaan oli Jojakimin veli ja siis Jojakinin (Jekonjan) setä. Sidkian pojat surmattiin Babylooniassa. Matteuksen toinen jakso käsittää siis 18 polvea eikä vain 14 polvea. Tämä on omiaan osoittamaan, ettei Matteuksen luettelo voi olla auten-

tinen, vaan on jälkeinpäin ja vieläpä huolimattomasti kokoon kyhätty. Tämä taas voidaan päätellä siitä, että kolmannessa jaksossa ei ole 14 polvea, vaan 13 polvea, kun myös Jeesus lasketaan mukaan, muuten 12 polvea. Lisäksi on huomattava, että 3. jaksossa Sealtielia ja Serubaabelia lukuunottamatta muut nimet ovat täysin tuntemattomia. Ne eivät esiinny missään muuall¹²⁵a.

Vielä mielivaltaisempi on Luukkaan esittämä sukuluettelo, jossa Sealtielille on keksitty aivan olemattomat esi-isät. ¹²⁶ Daavidista ja Naatanista lähtien luettelo jatkuu aivan tuntemattomien polvien kautta. Vain Sealtielin ja Serubabelin kohdalla se on V.T:n mukainen, mutta näidenkin osalta ristiriidassa 1. Aikak. 3, 17, 19 kanssa, kun se mainitsee Sealtielin Nerin poikana, vaikka Sealtielin isä oli Jekonia, ja Luukas on laittanut Serubabelin pojaksi Resan, jota ei edes mainita Aikakirjoissa Serubabelin lapsena. Sealtiel ja Serubabel ovat muuten ainoat nimet, jotka näissä "sukutauluissa" ovat samoja. Niinpä ei edes Jeesus-
sen isoisa ole näissä luetteloissa samanniminen, Matteuksella hän on näet Jakob, mutta Luukkaalla Eli! Lisäksi tulkoon harvinaisuutena mainitukseksi, että Luukkaan luetteloon on merkitty yhdeksi polveksi (Luuk. 3:36) Kainam, jota ei ole lainkaan alkuperäisessä hepreankielisessä V.T:ssä, mutta kyllä Septuagintassa, mitä on käytetty tuon "sukutaulun" kyhäämisessä.

Sen osoittamiseksi, etteivät nämä luettelot, joita ei muuten ole millään tavalla vahvistettu, olisikaan mitenkään ristiriidassa keskenään todellisuudessa, on esitetty teoria,

jonka mukaan Matteuksen luettelo koskee Josefia, kun taas Luukkaan luettelo Mariaa. Mutta Luukas ei edes yritä vahvistaa Marian vaan Josefin syntyperän, koska jopa nykyisenkin tekstin mukaan Jeesuksen edellytetään olevan Joosefin poika (Luuk. 3:28), joskin siinä sanotaan Expressis verbis "ja Jeesus oli niin kuin luultiin Joosefin poika" Sanonta "niin kuin luultiin" on tullut mukaan, jottei olisi ajauttu ristiriitaan sen dogmin kanssa, jonka mukaan Jeesus oli syntynyt neitsyt Maarialle Pyhästä Hengestä.

Näillä luetteloilla ei ole muuta yhteistä kuin kaksi nimeä, Sealtiel ja Serubaabel, ja lisäksi niiden yhteinen tarkoitus: todistaa, että Jeesus todella oli "Daavidin Poika", jollaista sen ajan juutalaiset yleensä odottivat tulevaksi pelastamaan heidät vieraan ikeestä, eiväl kuitenkaan ne, jotka pystyivät pitämään päänsä kylmänä.

Alkuseurakunnalle oli itsestään selvää, että Jeesus polveutui Daavidista, luonnollisesti isän puolelta, sillä suku-oikeutta ei koskaan laskettu Israelissa naisten mukaan.

Jeesuksen periytyminen Daavidista oli alkujaan yksinkertaisesti eräs kristinuskon postulaatti, perusolettamus. Olisikin ilmeisesti ollut parempi pitää se sellaisena eikä lähteä valmistamaan sukuluetteloita.

f) Betlehemin lastenmurha, pako Egyptin ja paluu sieltä

Sukuluetteloiden tukemiseksi oli välttämätöntä luoda vielä legenda Bethелеmin lastenmurhasta. Siitä ei ole kerrottu missään muualla kuin Matteuksen evankeliumissa. Mutta luke-

mattomia kirjoja on kirjoitettu, joissa sanotaan, että se on "tapahtunut tosiasia", mikä voidaan päätellä Herodes I tekemistä rikoksista ja hänen harjoittamistaan julmuuksista . Jo 2.000 vuotta on saarnoissa kerrottu, että "silloin kävi toteen, mikä on puhuttu profeetan kautta, joka sanoo: "ääni kuuluu Raamasta, itku ja iso parku, Raakel itkee lapsiaan eikä lohdutuksesta huoli, kun heitä ei enään ole". Näin Matt. 2:17 - 18, joka perustaa kertomansa profeetta Jeremiaan sanoihin . Jer. 31:15.

Mutta tässä on käynyt aivan vastaavasti kuin joka ainoassa muussakin tapauksessa, jossa U.T:n oppeja on yritetty johtaa V.T:n kirjoituksista. Niitä ei voi käyttää U.T:ssä kerrottuihin tapahtumiin, sillä V.T:n kirjoitukset ovat syntyneet aikansa olosuhteissa ja niiden historiallisen tekijöiden vaikutuksesta, jotka kulloinkin ovat olleet vallalla Juđan kansan vaiheissa.

Keitä ovat olleet nuo profeetat?. Tavallista paremmalla älyllä ja tiedoilla varustettuja reaalipolitiikkoja, jotka ovat vallitsevista olosuhteista ja määrätyistä historiallisista tekijöistä päätelleet tulevista tapahtumista. Mutta profeetat eivät tulleet tunnetuiksi pelkästään taidosta ennustaa tulevista tapahtumista, vaan myös korkeasta eettisestä tasostaan. Vaikka he melkein kaikki olivat parempiosaisia, niin he puhuivat köyhien ja sorrettujen puolesta , mikä ei aina ollut heille itselleen vaaratonta. He olivat myöskin poikkeuksetta lämpimiä isänsä ystäviä, todellisia patriootteja.

Profeettojen kirjoitukset ja Psalmit liittyvät niin kiinteästi ja erottamattomasti Juudan kansan historiallisiin vaiheisiin, ettei niitä voida irroittaa niistä muuta kuin väkivaltaa käyttämällä palvelemaan ventovieraita tarkoituksia ja intressejä.

Saksalainen tiedemies Bruno Bauer on lausunut: "käyttämättä väkivaltaa teologi ja hänen järjestelmänsä eivät voi olla olemassa". Näin teoksessaan "Christus und die Caesaren, II, s. 167. Tämä itsessään oivallinen ajatus on esitetty yleistetyssä muodossa, mitä on pidettävä etevän tiedemiehen lausumana valitettavana.

Mutta palatkaamme nyt Jer. 31:15 ja verratkaamme sitä saman luvun 31:16 ja 17.

Jer. 31:16 näet sanotaan: "Näin sanoo Herra: Pidätä äänesi itkusta, silmäsi kyyneleistä, sinun työstäsi on tuleva palkka, sanoo Herra, ja he palajavat vihollisen maasta! Ketkä palaavat vihollisen maasta? Eivät suinkaan nuo Matteuksen "murhatut" lapset! Tässä on kysymyksessä yksinomaan profeetta Jeremiaan kertomus Babylooniaan pakkosiirrettävistä, joiden kärsimystä Raakel (Juudan kansa) itkee. Raamassa poikansa benjaminin alueella, missä pakkosiirrettävien joukko kulkee Raakelin ohi, seisoo Raakel, heidän kanta-äitinsä ja itkee omiensa onnettomuutta. Mutta Jeremias kertoo Jumalan luvanneen, että he palaavat vihollisen maasta.

Sitä seuraavasta Jeremiaan kohdasta 31:17 tämä ilmenee vielä selvemmin: "Sinulla (Raakelilla) on tulevaisuuden

toivoa, sanoo Herra, sinun lapsesi palaavat omalle maalleen". Ei suinkaan Herodes I. "murhaamat lapset" palaa omalle maalleen ?

Tälle Matteuksen mielettömälle tarulle Betlehemin lastenmurhasta on monissa uskonnoissa valmis malli: jumalaa, kuningasta tai tulevaa kansanjohtajaa uhkaa jo kohta hänen synnyttyään kuoleman vaara. Niinpä Zeus on piiloitettava isäلتään Kroonokselta luolaan Kreetalle. Hooruksen hänen äitiensä Iisis vie pakoon Egyptistä Typhonin raivolta. Matteus on tuskin tuntenut näitä suuren maailman kertomuksia, mutta hänellä on ollut keksimälleen tarulle tarjolla lähempääkin sopiva malli, 2. Moos. 1:22, jossa kerrotaan, kuinka Faarao antoi käskyn kaikkien israelilaisten poikalasten surmaamisesta kohta heidän synnyttyään.

Matteuksen kertomuksessa faaraon tilalle astuu taapahtumien näyttämölle Herodes I, joka "hämmästyí ja koko Jerusalem hänen kanssaan" Matt. 2:3 - 4. Koottuaan "kaikki kansan ylipapit ja kirjanoppineet", ajatella mikä operaatio, hän sai tietää näiltä, että Jeesus oli syntyvä Betlehemissä. Tämän vuoksi hän kutsui maagit (itämaiden tietäjät) luokseen ja kehoitti näitä palaamaan ja kertomaan, missä Lapsi (Jeesus) on. Tämä on tarinan naivein kohta. Herodes I, jolla oli käytettävissään ehkä kaikkein tehokkain poliisi- ja urkintalaitos koko Rooman valtakunnassa, olisi joutunut turvautumaan kaikkiin kerrottuihin järjestelyihin saadakseen selville missä lapsi oli syntyvä. Ja ennenkaikkea, kuningas Herodes I, joka ei

luottanut edes lähimpiin omaisiinsa, luotti siihen, että ventovieraat ulkomaalaiset palaisivat kertomaan hänelle lapsesta. Herodeksen tapana ei ollut jättää ketään varjostamatta, jonka liikkumisista tai asioista hän halusi olla selvillä.

Lopuksi on syytä huomata, ettei tuosta väitetystä Betlehemin lastenmurhasta ole kertonut tai kirjoittanut kukaan muu kuin evankelista Matteus. Tuon ajan tunnetuimmat juutalaiset historioitsijat, Flavius Josefus ja Justus Tiberiaasta eivät ole sanallakaan edes maininneet kerrotusta tapauksesta. Flavius Josefus ei suinkaan vaijennut Herodes I. lukuisista rikoksista, vaan kirjoitti niistä, niin kuin edellä kertonut, vaikuttavalla tavalla salaamatta mitään. Tuosta kerrotusta lastenmurhasta Flavius Josefus olisi varmasti kirjoittanut, jos sellainen olisi tapahtunut, semminkin, kun hän oli äitinsä puolelta läheistä sukua makkabealaisruhtinaille,¹²⁷ joiden haudat Herodes I loi viimeistä myöten umpeen.

Kotimaisessa kirjallisuudessamme on esitetty ajatus, jonka mukaan "tosiasia on, ettei edomilaissyntyinen Herodes mitään niin pelännyt kuin oikean daavidilaisen kuninkaan ilmaantumista".¹²⁸

viittaan selviykseeni tässä edellä niin sanotuista sukuluetteloista. Ensinnä ei ole lainkaan tosiasia, että Jeesus olisi ollut todistettavasti sukua daavidilaiselle kuninkashuoneelle. Toiseksi Herodesta voidaan päätellä kaikesta siitä, mitä historiassa on hänestä kirjoitettu, ettei Herodes I pelännyt enempää Daavidin kuin mitään muutakaan kuningas-

sukua, joka oli kadonnut jäljettömiin jo satoja vuosia ennen hänen aikaansa. Herodes oli realistti. Hän ei suinkaan vainonnut kummituksia, vaan ilmieläviä miehiä, jotka olivat hänen vastustajiansa tai joiden hän epäili sellaisia olevan tahi joiden vainoamisesta hänellä oli taloudellista hyötyä, niin kuin olen edellä selostanut.

Herodes I oli, niin kuin olen jo aikaisemmin maininnut, 12. ensimmäisen hallitusvuotensa (37 - 25 e.a.) aikana va = kiinnuttanut valtansa hävittämällä vastustajansa tai aja = malla heidät maanpakoon. Raivattuaan heidät tieltään, hän ei pelännyt vallananastajia, koska sellaisia ei enään ollut. Li = säksi hänellä oli käytettävissään salainen poliisi, joka kaiken näki, kaiken kuuli ja kaiken tiesi. Ja siltä, joka oli = si raahattu Hyrkänian linnoitukseen kuulusteltavaksi, olisi = vat hyvin pian karisseet ajatukset vallan kaappaamisesta, mikäli sellaisia olisi ylimalkaan lainkaan ollut. Tässä suh = teessa Nicolo Machiavellin "Il principe" oli Herodes I. ver = rattuna - kuoripoika!

Kolmanneksi ei ole lainkaan tosiasia, että Herodes I oli edomilaissyntyinen, sillä hänen äitinsä Kypros oli naba = tealainen eli siis arabi.¹²⁹ Herodes oli siis vain puoliksi edomialaissyntyinen.

Mutta lapsi, joka kertomuksen mukaan vietiin turvaan Egyptiin, oli myös tuotava takaisin, jotta kuvaus olisi voi = nut jatkua. Tässä turvauduttiin profeetta Hosean kohtaan 11: 1, jossa kerrotaan, että kun "Israel oli nuori rakastin minä sitä, ja Egyptistä minä kutsuin poikani". Tämä Hosean kerto = mus ei lainkaan koske Jeesusta, vaan kertomusta siitä, kuinka Jumala vapautti Israelin kansan Egyptin orjuudesta, mikä on kerrottu 2. Mooseksen Kirjassa, mistä kertomuksesta voidaan pää =

tellä orjuudesta vapauttamisen tapahtuneeksi ehkä noin 1200 vuotta ennen Jeesuksen syntymän.

Tällä Hosean käyttämällä sanalla "poikani" ei suinkaan tarkoiteta Jeesus-lastaa, vaan se tarkoittaa luonnollisesti Israelin kansaa, josta 2.Moos.4:22 sanotaan: "Näin sanoo Herra, Israel on minun esikoispoikani. Näin myös Jeesus Syyrakkilainen (Jeshu ben Schirach) 36:14: "Herra armahda kansaasi Israelia, jonka olet nimennyt esikoispojaksi". Eikä tällä ole tarkoitettu minkäänlaista messiasta.

g) Johannes Kastaja.

Keisari Tiberiuksen aikana (14-37) noin vuonna 29 Herodes Antipaksen hallitessa vasalliruhtinaana Galileaa ja Pereaa, vaelteli Jordanin länsirannalla Judean erämaassa kuolleen Meren ympäristössä Johannes Kastaja (Johannan ha matbil) -niminen erakko. Häntä kutsuttiin tuolla nimellä, koska hän kulkiessaan kehoitti ihmisiä katumaan syntensä ja sen jälkeen puhdistautumaan kasteessa Jordan virrassa.

Evankeliumeissa kerrotaan hänen olleen pukeutunut karheaan kamelinkarvavaippaan, joka oli kiinnitetty vyötäröltä nahkavyöllä. Ravintonaan kerrotaan hänen käyttäneen villimehiläisten hunajaa ja heinäsirkkoja. Koska Johannes noudatti kaikella ankaruudella Mooseksen opin käskyjä, niin ovat nuo heinäsirkat olleet niitä, jotka 3.Moos 11:22 mukaan olivat sallittuja ravintona käytettäviksi. Hän oli ker-

tomuksen mukaan nasiiri, ei siis syönyt leipää eikä rypäleitä eikä juonut viiniä.

Herää kysymys, miksi Johannes Kastaja vetosi kansaansa erämaasta käsin eikä asutuilla paikoilla?

Poliittiset olosuhteet olivat silloin sellaiset, että oli varsin vaarallista esiintyä kansalle, minkä voimme hyvin päätellä Johanneksen kuin Jeesuksenkin traagillisesta kohtalosta. Roomalainen hallinto maassa niin kuin herodiaanitkin tulkitsivat kaiken kokoontumisen tapahtuvan kapinaan ryhtymisen tarkoituksessa, tämä siitä syystä, että tuona aikana oli ehtimiseen kapinoita. Niihin aikoihin alkoivat messiaaniset liikkeet, olivatpa ne sitten uskonnollisia tai poliittisia. Hallituksen tehtävänä oli tukahduttaa kaikki joukko- liikehdintä, ellei kysymys ollut temppeliin matkaavista pyhiinvaeltajista. Ja niin tapahtui nytkin.

Johannes Kastajan lapsuudesta ja nuoruudesta meillä ei ole muuta historiallisesti luotettavaa tietoa kuin Luuk. 1:80, johon palaan tässä tuonnempana.

Sivuutan Luukkaan kertomuksen Johannes Kastajan syntymästä, sillä se on seipitetty käyttämällä mallina profeetta Samuelin (1 Sam. 1. luku) syntymäkertomusta. Sitävastoin Luukkaan legenda (Luuk. 1:41-44) Johanneksen tanssista äitinsä kohdussa Jeesuksen edessä, joka ei vielä ollut edes syntynyt, on pidettävä Luukkaan omintakeisena luomuksena.

Johannes Kastaja kutsui kansaa katumaan syntejään, pyytämään niistä anteeksi ja senjälkeen puhdistautumaan kasteessa, toisin sanoen ensinnä'oli puhdistauduttava henkises-

ti ja sitten käytävä kasteessa. Tämä oli Juudan uskossa niin hyvin fariseolaisilla kuin essealaisillakin ehdoton edellytys, jotta kasteella olisi puhdistava vaikutus. Jotta voisimme ymmärtää Johanneksen kehoituksen katumuksen teosta ja kasteesta, meidän on tutustuttava tässä erääseen tapahtumaan Juudan kansan vaiheissa, josta kerrotaan 1. Sam. 7.6., että israelilaiset sotilaat Mizpassa, ennen ratkaisevaa taistelua filistealaisia vastaan, paastosivat, tunnustivat tehneensä syntiä Jumalan edessä ja ammensivat ja kaatoivat sitten vettä päälleen. He katuivat ja pyysivät anteeksi: "Herra meidän Jumalamme on armo ja anteeksiantamus", niin kuin Danielin Kirjassa 9:9 sanotaan.

Johanneksen sanoma oli varoitus, että Taivasten valtakunta oli ovella. "Tehkää parannus, sillä Taivasten valtakunta (malkut schamaim) on lähellä" oli hänen sarnojensa kertosaakeena. Tällä kasteella ei ollut mitään tekemistä enempää kirkon kasteen kuin proselyyttikasteenkaan kanssa. Johannes ei kastanut ketään mihinkään uskoon. Johanneksella ja kastettavilla oli näet yhteinen usko, Juudan usko. Ei Johannes saarnannut enempää kuin Jeesuskaan minkäänlaista uutta uskoa, eikä kumpikaan kehoittanut juutalaisia maanmiehiään luopumasta Mooseksen opista. Päinvastoin, Jeesus julisti, ettei hän ole tullut lakia ja profeettoja kumoamaan, vaan täyttämään (Matt. 5:17). Ainoa, minkä Johannes vaati, oli katumus ja parannus. Johannes halusi saada ne maanmiehensä, jotka olivat syntiä tehneet, katumaan syntejään ja menemään sen jälkeen kasteeseen. On todettava, että evan geliumeissa on tästä kirjoitettu tavalla, joka antaa sellaisen

kuvan, että koko kansa oli synnissä elänyt. Tämä olisi ajateltavissa, jos Juudan uskossa olisi tunnustettu oppi perisynnistä. Mutta niin kuin tulemme tässä kirjassa myöhemmin havitsemaan, Juudan uskossa ei ole perisyntiä! Värjättyt fariseolaiset, jotka olivat tuiki vähäinen osa fariseolaisista veljeskuntaa, sadukkealaiset pappisylimykset ja rikkaiden luokka oli katumuksen ja syntien anteeksiannon tarpeessa. Muun kansan elintavat ja uhrimieli maan ja kansan puolesta kertoivat siveellisestä ryhdistä, jota on pidettävä esimerkillisenä milloin ja missä tahansa. Tämän voi itsekukin todeta, tutustumalla senaikaisen Galilean ja Judean historiaan.

Mark. 1:3, Matt. 3:3 ja Luuk. 3:4 viitataan profeetta Jesajaan, joka olisi sanonut Kirjansa 40:3: "Huutavan ääni kuuluu erämaassa: "Valmistakaa Herralle (Kyrios) tie, tehkää polut hänelle tasaisiksi."

Näin ei sanota enempää hepreankielisessä V.T:n tekstissä kuin Kumraanin essealaisessa lahko-ohjesäännössäkään.

Hepreankielisessä Jesajan 40:3 on kirjoitettu: "ääni huutaa valmistakaa erämaassa Jahvelle tie, tasoittakaa Jumalallemme valtatie". Sellaisena kuin se on evankeliumeissa, se on ajatukseltaan virheellinen, mikä on periytynyt jo V.T:n kreikankielisestä Septuaginta käännöksestä. Se antaa sen kuvan, että "huutavan ääni" on Johannes Kastajan, ja kun U.T:ssä Johannes Kastajaa pidetään Jeesuksen edelläkävijänä, niin tuo tie erämaahan on valmistettava Jeesukselle, josta on käytetty sanaa Herra. Tässä on siis virheellistä käännöstä käytetty määrätyn kirkollisen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Niin kuin voimme itsekukin todeta alkuperäisestä tekstis-

tä, niin tie on rakennettava Jahvelle ja vielä käytetään sanaa le elohenu, mikä vastaa sanaa Jahvelle, Jumalallemme. Eikä huutavan ääni lainkaan kuulu erämaassa, vaan erämaa on vain osoittamassa, minne tuo tie on rakennettava. Sanonta ääni huutaa tai ääni julistaa on aivan tavanomainen V.T:n profeetoissa alkuna.

Kumranin lahosäännössä 1 QS 13-16 sanotaan, että lahkoon kuuluvien on vetäydyttävä erilleen pahan palvelijoista, mennäkseen erämaahan ja valmistakseen siellä tie Hänelle, joka on merkitty hepreankielessä neljällä kirjaimella kirjoitetun Jahve sanan sijasta neljällä pisteellä. Ja itse teksti on seuraava: "Niin kuin on kirjoitettu: Erämaahan valmistakaa Jahvelle tie, tasoittakaa arolla jumalallemme valtatie ("ka-ascher katuv ba midbar panu derech jaschru ba arava mesila le eloihennu"). Ks. Flusser, Jesus, s. 24 ja Lohse, s. 31. Vrt. lahosääntö 1 QS VIII, 13 - 16 ja IX, 19-20.

Luuk. 3:21 kerrotaan, että kun kansaa kastettiin, niin myös Jeesus oli saanut kasteen. Jeesus ei ollut vielä aloittanut enempää saarna- kuin parannustoimintaansa, joten hän oli siihen asti kuin Johannes vangittiin, tuntematon julki-suudessa. Ennen Jeesuksen toimintaa Johannes ei kuullut eikä tietänyt hänestä mitään. Ja mikäli hän oli kastanut Jeesuksen, niin oli Jeesus vain yksi niistä monista, jotka tulivat kastettaviksi. Tulkoon tässä mainituksi, ettei Jeesus ilse koskaan kastanut ketään, mikä on täysin luonnollista. Mihin uskoon hän sitten olisi kastanut? Omaan uskoonsako? Mutta "kastettavat" olivat jo ennestään Juudan uskossa, joten heil-

lä oli sama usko.

Evankeliumien kuvaus Johanneksesta Jeesuksen edelläkävi-jänä, ja Jeesuksesta välittömästi Johanneksen jälkeen ilmes-tyvänä messiaana on puhtaasti kristillinen kuvaus, joka on laitettu tapahtumien kulkuu¹³⁰. Aivan samoin on Matteuksen (3:13-15) kertomus siitä, ettei Johannes tahtonut kastaa Jeesusta, sillä "minun tarvitsee saada sinulta kaste, ja si-nä tulet minun tyköni", johon Jeesus olisi sanonut: "Salli nyt, sillä näin meidän sopii täyttää kaikki vanhurskaus (t.s. kaikki käskyt), on täysin legendaarinen, joka on kerrottu sen ristiriitaisuuden poistamiseksi, että Jeesus, joka oli suurempi kuin Johannes ja kaikesta synnistä vapaa, siitä huolimatta tuli kastettavaksi ja tarvitsi katumusta syntien anteeksisaamiseksi. Todellisuudessa Jeesus ei lain-kaan tarvinnut enempää syntien katumista kuin kastettakaan. Tätä kertomusta ei ole enempää Markuksella kuin Luukkaallakaan.

Matteus kertoo (3:7), että nähdessään paljon fariseo-laisia ja sadukkealaisia tulevan kasteelle Johannes sanoi heille: "Te kyykäärmeitten sikiöt, kuka on neuvonut teitä pakenemaan tulevaista vihaa?"

Matteus, joka oli niin kuin Markuskin lähtöisin Juudan kansasta, tiesi hyvin, etteivät sadukkealaiset, joilla oli helleeniset elämäntavat ja katsomukset käyneet lainkaan kas-teella, sillä he pitivät oppeja synnistä, kasteesta, palkkios-ta ja rangaistuksesta kuoleman jälkeen sekä ruumiiden ylösnou-semuksesta sekä paratiisista ja helvetistä pelkkinä nauretta-vina kansanuskomuksina. Ja kyllä Matteuksen täytyi myös tie-tää, etteivät "värjättyt" fariseolaiset, jotka olivat fariseo-

laisia vain nimeltä, tulleet hekään enempää katumaan syntejään kuin kastettaviksikaan.

Kenestä Johannes olisi sitten käyttänyt tuota halventavaa nimitystä? Ilmeisesti omista fariseolaisista uskonveljistään! Tästä lausuu tunnettu saksalainen tiedemies Eduard Meier: "moinen hyökkäys fariseolaisia vastaan on ollut Johannekselle vierasta, se on erityisen kristillinen (das ist spezifisch christlich)" ¹³¹ Ja nämä sanat on lausunut historioitsija, joka oli tunnettu juutalaisten vihaajana!

Oliko Johannes Kastaja essealainen? On katsottu, ettei Johannes ollut pelkästään essealainen, vaan että hän oli heidän mahtavin saarnamiehensä, mutta saarnalessaan Jordanilla, hän ei enään kuulunut Kumranin essealaiseen lahkoon, vaan oli siitä eronnut. Eroamisen syynä on pidetty sitä, että Johannes hylkäsi essealaislahkon eristäytymisen muusta juutalaisesta väestöstä. ¹³² Mutta pelkästään tämä olettamus eroamisesta ja sen syystä, ei ole vähinkään todiste Johanneksen kuulumisesta Kumranin lahkoon, vaan pelkkä olettamus. Ja ellei meillä olisi tuota jo mainitsemaani Luuk. 1:80, niin voisimme sanoa, ettei missään ole kerrottu Johannes Kastajan kuuluneen Kumranin essealaiseen seurakuntaan. Mutta Luuk. 1:80 meille on annettu vihje Johanneksen kuulumisesta Kumranin erämaaveljeskuntaan: "ja lapsi kasvoi ja vahvistui hengessä. Ja hän oli erämaassa siihen päivään asti, jona hän oli astuva Israelin eteen". Ei lapsi voinut olla vuosikaudella erämaassa ilman vaatteita, ravintoa ja muuta hoitoa, vaikkei erämaalla olisikaan tarkoitettu pelkästään aavikkoa. Meillä on todiste, Kumranin "erämaan" ja Johanneksen "erä-

maan" välisestä yhtäläisyydestä. Evankeliumit, joissa puhutaan äänestä, joka Jes. 40:3 mukaan huutaa: "valmistakaa Jahvellen tie erämaahan", tarkoittivat tällä huutajalla Johannes Kastajaa. Mutta näitä sanoja käyttivät myös essealaiset itsestään, mikä on mainittu kahdesti yhdyskuntasäännössä (VIII, 12-14 ja IX, 19-20). Tällainen yhtäläisyys ei voi olla sattumanvarainen. Voimme todeta, että se "erämaa", jossa niin hyvin essealaiset kuin Johannes "valmistivat Jahvellen tietä" on sama molemmissa tapauksissa. Niin hyvin essealaiset kuin Johanneskin olivat askeetteja. Johannes oli naimaton niin kuin ne essealaiset, jotka asuivat Kumranissa, jossa otettiin toisten lapsia hoidettaviksi ja kasvatettaviksi essealaiseen henkeen. Ja kun Johanneksesta tuli saarnamies, niin hän essealaiseen tapaan kehoitti antamaan vaatteita ja ruokaa niille, joilla ei ollut. Ja veronkantajia ja sotilaita hän neuvoi harjoittamaan oikeamielisyyttä, niin että itsekukin vaatisi kansalta vain sen, mikä hänelle kuuluu, eikä kiristäisi ja kiskoisi etuja, jotka eivät hänelle kuuluneet (Luuk. 3:11-14).

Mark. 6:17-18, Matt. 14:3-4 ja Luuk. 3:19-20 mukaan Johannes Kastaja vangittiin ja mestattiin Herodes Antipaksen käskystä, koska Johannes oli jatkuvasti saarnoissaan moittinut Herodes Antipasta siitä, että tämä oli vastoin uskonnon määräyksiä mennyt avioliittoon veljensä Filippuksen vaimon Herodiaan kanssa. Herodias ei kuitenkaan ollut Filippuksen vaimo, vaan oli ollut avioliitossa Herodes Antipaksen saman nimisen velipuolen kanssa, josta avioliitosta Herodiaksella oli tytär Salome. Tämän vuoksi avioliitto Herodes Antipaksen

ja Herodiaksen välillä oli 5.Moos.25:5 mukaan kielletty.¹³³

Ruhtinasparin moittiminen tästä avioliitosta ei kuitenkaan ollut pääasiallinen syy Johanneksen vangitsemiseen ja surmaamiseen. Herodes Antipas, joka oli huolissaan Jordanin rannoille saapuneen väen paljoudesta, epäili, että Johanneksen kansalliseen liikkeeseen sisältyi uskonnon harjoittamisen lisäksi myös poliittisia tavoitteita, päätti, että olisi parasta ryhtyä ennakoestäviin toimiin mahdollisen kapinalliliikkeen tukahduttamiseksi alkuunsa. Vaikka hänellä ei ollut minkäänlaista näyttöä enempää kapinan suunnittelusta kuin muistakaan kapinan oletetuista valmisteluista, niin hän määräsi Johanneksen vangittavaksi. Jonkun aikaa siitä, kun Johannes oli pidetty kahleissa Macheruksen linnoituksessa Kuolleen Meren itärannalla, Herodes Antipas antoi käskyn hänen mestauksestaan. Näin kertoo tapauksesta Flavius Josefus.¹³⁴

Johannes Kastaja oli vahvasti juutalaiskansallinen.¹³⁵ Tämän vuoksi hän nautti kansan ja erittäinkin sen hengellisten johtajien fariseolaisten suosiota. Kun Herodes Antipas oli surmauttanut Johanneksen, niin kansa suri Johannesta marttyyrina. Herodeksen armeijan kärsittyä Johanneksen kuoleman jälkeen vuonna 36 musertavan tappion arabien eli nabatealaisten kuningasta Aretasta vastaan käydyssä sodassa, kansa piti sitä Jumalan rangaistuksena Herodekselle hänen kammottavasta teostaan.¹³⁶

Markuksen kertomus 6:22 - 28 siitä, kuinka Salomelle luovattiin vaikka puoli valtakuntaa tanssistaan, on suora jäljennös Esterin Kirjassa olevasta legendasta 5:3 ja 6. Kertomus Johanneksen pään tarjoamisesta vadilla salomen äidille, on vain

raaka tarina, jolla on pyritty lisäämään legendan vaikutusta sen ajan vähemmän kriittiseen lukijakuntaan. Surullisinta tässä on kuitenkin se, että sitä on 2.000 vuoden ajan istutettu niin vahvasti ihmisten mieliin, että vielä tänäkin päivänä on lukuisasti niitä, jotka ottavat tämän raa-an legendan täydestä.

Johanneksen tarkoituksena oli perustaa veljeskunta, johon pääsemisen ehtona oli oikeamielisyyden harjoittaminen lähimmäisiään kohtaan ja hurskautta Jumalaa kohtaan, ja sen jälkeen osallistuminen kasteeseen. Tämän veljeskunnan johtajina olisivat olleet hänen oppilaansa.

Johanneksen kuoleman jälkeen hänen alullepanemansa liike ei sammunut, vaan niin hyvin Jeesuksen aikana kuin hänen kuolemansa jälkeenkin oli Johanneksen oppilaita, jotka niin kuin Jeesuksenkin oppilaat hänen kuolemansa jälkeen perustamassaan alkuseurakunnassa noudattivat ehdottomasti Juudan uskoa. Nämä oppilasryhmät erosivat toisistaan siinä, että Jeesuksen jälkeinen seurakunta tunnusti hänet messiaakseen, kun sitävastoin Johannes Kastajan oppilaat eivät tunnustaneet Jeesusta messiaaksi, vaan pitivät Johannes Kastajaa, surmattua mestariaan messiaana. Näin Dibelius, s. 143.

h) Jeesuksen opetuksen lähteet

Ennen kuin otamme tarkastelumme kohteeksi Jeesuksen opetuksen, on meidän luotava katsaus niihin oppeihin, jotka ovat olleet hänen opetuksensa ja saarnojensa lähteinä.

Olen tähänastisesti puhue'ssani Juudan uskosta käyttänyt

yksinomaan sanontaa "Vanha Testamentti". Tämä siitä syystä, että Juudan usko tunnetaan yleisesti tällä nimellä. Todellisuudessa Juudan kansalla ei voi olla "Vanhaa Testamenttia", kun ei ole Uuttakaan Testamenttia. Kaikki se, mistä niin sanottu Vanha Testamentti koostuu, muodostaa Tanach -nimisen rukouskirjan. Tanach on lyhennys kolmen sanan alkukirjaimista: Thoorä - Mooseksen kirjat, nevi-im - profeetat ja chetovim - kirjoitukset, mikä viimeksimainittu käsittää kaikki muut V.T:n kirjoitukset.

Kirkko on tunnustanut V.T:n eli Tanachin Septuaginta eli kreikankielisenä käännöksenä pyhäksi kirjakseen, käyttäen tätä käännöstä todisteena Raamatun tulkinnalleen. Tämän vuoksi Juudan kansa alkoi vieroksua tuota kreikankielistä septuaginta-käännöstä. Näin todella tapahtui, sanoo kansainvälisestikin tunnettu edesmennyl teologimme, Antti Fileimon Puukko, mutta hän lisää tähän, ei kuitenkaan pelkästään mainitusta syystä, vaan "lähinnä siitä syystä, että siinä oli lukuisasti virheitä, ja että sen kieli oli sille vieras".¹³⁷ Vain helleniläistyneet juutalaiset niin hyvin Judeassa kuin nimenomaan Egyptissä, Vähässä-Aasiassa ja Kreikassa käyttivät Septuagintaa rukouskirjanaan.

Mistä asioista puhutaan sitten Thoorassa (= Moos. 5 Kirjaa)?

1. Moos. Kirjassa on biologiaa, sellaisena kuin siitä kerrotaan uskonnon puitteissa, ja historiaa.
2. Moos. Kirjassa kuvataan Israelin elämää Egyptissä ja sieltä lähtöä (exodus).
3. Moos. Kirjassa puhutaan pappien oikeuksista ja velvol-

lisuuksista. Siinä on lisäksi lueteltu koko joukko rikoksiksi katsottuja tekoja ja niistä säädettyjä rangaistuksia. Mutta tärkeintä siinä on normit lähimmäisen rakkaudesta 19:18 ja 34.

4. Moos. Kirja käsittää numero ja muita tietoja väestöstä, ja koko joukon matkakertomuksia ja muuta historiaa.

5. Moos Kirjassa on saarnoja, katsauksia ja ohjeita jumalanpalveluksesta. Lisäksi siinä puhutaan turvakaupungeista, ja siinä on suuri joukko aikaansa edeltäneitä sosiaalisia normeja.

Antti Fileimon Puukko sanoo, että 5. Moos Kirjan kreikkalainen nimitys Deuteronomium - "toinen laki", on hiukan harhaanjohtava. Kuitenkin tällä nimellä on jonkin verran oikeutustakin, sillä 5 Moos. Kirja ei jatka edellisten kirjain historiallista esitystä kuin sivumennen ja varsinaisesti vasta kirjan lopussa. Sen pääsisältö on "lakiluonteista!"¹³⁸

Kieltämättä Puukko on oikeassa sanoessaan, että Deuteronomian pääsisältö on lakiluontoista, sillä tuo kuningas Joosian codex vuodelta 622 e.a. on historian ensimmäinen sosiaalinenormien kokoelma, jolla yritettiin toteuttaa takuujärjestelmä heikkojen suojelemiseksi rikkailta tai muuten mahdollilta.¹³⁹

Tosin jo 200 vuotta vanhemmassa liiton kirjassa voidaan tavata eräiden melko barbaaristen säännösten yhteydessä mon-

ta huomattavaa puhtauden, ihmisyyden ja kohteliaisuuden normia, mutta Deuteronomian kirjoittaja on siinä verrattomasti edistyneempi.

Arkeologi ja orientalisti Ernst Renan lausuu Deuteronomian sosiaalisista säännöistä:

"Ei koskaan ole vielä nähty niin paljon rakkautta hyljättyjä ja vähäosaisia kohtaan. ¹⁴⁰ Säännöksissään se ei unohda leskiä, orpoja tai muukalaisia, jotka tuntevat itsensä yksinäisiksi ja suojaattomiksi. ¹⁴¹

Suorastaan liikuttavia ovat Deuteronomiaan, 5. Moos. Kirjan säännökset, joilla se pyrki suojelemaan orjia, jotka olivat paenneet isänniltään. ¹⁴² Se on korostanut voimakkaasti turvapaikka - eli asyylioikeutta voidakseen siten lieventää tuota Hammurabin laista saatua "henki hengestä" kostolle rakentuvaa julmaa rangaistusseuraamusta.

Eräänä 5. Moos. Kirjan suurena saavutuksena on myös pidettävä siitä ajatuksesta luopumista, joka oli 2. Moos. Kirjan 20:5., jonka mukaan Jumala kosti isäin pahat teot lapsille kolmanteen ja neljänteen polveen. Tästä lausuu 5. Moos. 24:16, että "älkөөn isiä rangaistako lasten tähden, eikä lapsia isien tähden". Tämä ajatus esiintyy myöhemmin myös profeetta Jeremiaalla 31:29-30.

Eräs kaikkein tyypillisimpiä Deuteronomiumin sosiaalisista kieltonormeista, jolla pyritään suojelemaan vähempiosaisia, on 24:14 ja 15, joissa kielletään tekemästä vääryyttä kurjalle ja köyhälle palkkalaiselle, olipa hän omaa heimoa tai muukalainen, ja kielletään pidättämästä hänen palkkaansa, joka on maksettava vielä samana päivänä ennen auringonlaskua.

Jeesuksen opetus perustui myös profeettoihin ja Psalmeihin.

i) Vaeltava galilealainen rabbi.

Jeesus aloitti toimintansa Kapernaumissa (kfar nahum)
Galilean Meren (Kinnereth = Genesareth järven) länsiran =

nalla. Kaikista Etelä-Galilean kaupungeista, jotka olivat lähellä Nazarethia, Kapernaum oli sopivin Jeesuksen toiminnalle. Se ei ollut niin suuri kuin Zepporis, joka ennen Tiberiaan perustamista oli Galilean pääkaupunki. Suurempien kaupunkien asukkailla oli tapana suhtautua epäilevästi vaeltavaan saarnamieheen, ja Jeesuksella oli sitäpaitsi syytä karttaa Herodes Antipaksen poliiseja, ylistettyään köyhyyttä ja puhuessaan rikkaita vastaan. Johannes Kastajan kohtalo oli Jeesukselle varoittava esimerkki. Kun Jeesus tahtoi saada opetuksensa tunnetuksi, niin hän ei toisaalta voinut valita toiminnalleen aivan pikkukaupunkia tai kylää. Tämän vuoksi keskisuuresta kaupungista, jollainen oli Kapernaum, tuli hänen toimintansa keskuspaikka. Tähän saattoi osaltaan vaikuttaa myös se, että siellä asuivat hänen ensimmäiset kannattajansa, Simon ja Andreas, ja että hänet otettiin sydämellisesti vastaan Simonin kodissa.

Niin sitten Jeesus vaelteli saarnaten, opettaen ja parantaen hermosairaita galilealaisissa kaupungeissa ja kylissä ja palasi aina takaisin Kfar Nahumiin. Hänen toimintansa Galileassa ei ulottunut kovinkaan laajalle alueelle. Sitä rajoitti idässä Galilean Meri ja lännessä raja kulki Korasinin ja Migdalin välillä. Jeesuksen toiminta-alue oli siten alussa varsin rajoitettu. Vasta aivan toimintansa lopussa hän matkaa Jerikon kautta Jerusalemiin, jossa saarnaa, vangitaan, tuomitaan ja ristiinnaulitaan.

Kuitenkin tapaamme Jeesuksen ennen Jerusalemiin matkaansa myös pakanoiden alueella Tyyroksessa ja Sidonissa. Herää kysymys, kuinka Jeesus on itse mennyt pakanoiden luokse, kun

hän vähää aikaisemmin varoitti saarnamatkalle lähettämiään oppilaitaan karttamasta menemästä muiden kuin oman kansansa luokse? Tässä ei ole kysymyksessä lainkaan mitään ristiriitaa kertomusten välillä. Jeesus lähti Tyyroksen ja Sidonin alueelle, koska hänen oli paettava vihamiehiään, Herodes Antipaksen poliiseja. Jeesuksella oli hyvässä muistissa Johannes Kastajan kauhistuttava kohtalo. Että tässä tapauksessa oli kysymys pelkästään pakomatkasta, osoittaa Markuksen evankeliumin 7:24 kuvaus Jeesuksen saapumisesta Tyyroon ja Siidonin alueelle: "Hän meni erääseen taloon eikä tahtonut, että kukaan saisi siitä tietää, mutta hän ei saanut olla salassa." Hänen oleskeluaan Tyyroon ja Siidonin alueella ei siis voida pitää minään uutena kautena Jeesuksen toiminnassa, niin kuin tunnettu teologi Oscar Holzmann on väittänyt kirjassaan "Leben Jesu", jossa on omistanut tästä erityisen luvun "pakanallisella maaperällä".¹⁴³

Jeesus ei ollut missään tekemisessä pakanoiden kanssa, lukuunottamatta paria poikkeustapausta, joista olen jo edellä maininnut. Kertomus Samarialaisesta naisesta Johanneksen evankeliumissa, jota kertomusta muuten ei ole lainkaan Markuksella, on täysin epähistoriallinen, minkä voimme päätellä niin hyvin Jeesuksen opetuslapsilleen antamasta varoituksesta välttää samarialaisia kaupunkeja, kuin siitäkin, että, niin kuin olen jo aikaisemmin maininnut, Jeesus itse vältti kulkemasta samarian alueen kautta. Johanneksen evankeliumin mukaan Jeesus sitävastoin suorastaan "asui" Samariassa! Nämä kertomukset ovat syntyneet aikana, jolloin alkuseurakuntaan oli jo liittynyt lukuisasti pakanoita eli vuoden 120 jälkeen.

Jeesus saarnasi ensimmäisen kerran Kfar Nahumissa. Eräänä Sapattina (Schabbath) hän tuli synagoogaan ja saarnasi siellä. Että jo lähes 2000 vuotta sitten oli tapana saarnata synagoogassa eli rukoushuoneessa, ilmenee Ap.t. 15:21: "sillä Mooseksella on ammoisista ajoista asti joka kaupungissa julistajansa; luetaanhan häntä Synagoogissa jokaisena sapattina". Tästä siis ilmenee, että joka kaupungissa sapattina synagoogassa luettiin Thoorasta, ja että tätä pidettiin n 1. vuosisadan lopussa ja 2. vuosisadan alussa, jolla välillä Ap.t. on kirjoitettu, ikivanhana tapana. Meidän on syytä huomata, että vain temppelissä jumalanpalvelus suoritettiin juhlallisin menoin ja noudattaen temppelikulttia, vain papien toimiessa jumalanpalvelukseen kuuluvissa uhrimenoissa. Synagoogissa jumalanpalvelus oli muodoista vapaata uskonnonharjoittamista, joka oli kokonaan maallikkojen hoidettavana. Papeilla ei ollut tuohon aikaan synagoogapalveluksessa osaa eikä arpaa. Niissä olivat isäntinä fariseolaiset.

Jumalanpalveluksessa luettiin ensinnä kullekin viikolle määrätyt kohdat Thoorasta, minkä jälkeen luettiin kohtia profeetoista ja muista V.T:n kirjoituksista. Luetut kohdat käännettiin sitten suullisesti kansalle arameaksi, koska Galileassa vain aniharvat ymmärsivät hepreaa. Saarna käsitti luettujen kohtien tulkinnan, t.s. saarnana oli Raamatun kohtien opetus. Melkein aina olivat lukijoina kirjanoppineet, jotka myös toimittivat lukemansa tulkinnan. Mutta kun jo tuona aikana synagooga-seurakunnissa vallitsi demokraattinen henki, niin myös muille, jotka tunsivat luettavat tekstit ja osasivat niitä tulkita, suotiin mahdollisuus lukea ja tulki-

ta lukemansa teksti. Tässäkin fariseolaisilla ja heidän kirjanoppineillaan oli ratkaiseva merkitys roomalaisten nimittämän ja valvoman temppelipapiston vastustajina.

Ja niin Jeesus luki Danielin Kirjasta ja tulkitsi lukemansa Kfar Nahumin synagoogassa. Jeesus ei kuitenkaan aloittanut toimintaansa pelkästään saarnamiehenä ja opettajana vaan myös parantajana.

Kapinat ja muu levoton aika sekä Herodes I ja hänen jälkeensä roomalaisten prokuraattoreiden poliittinen sorto ja taloudellinen riisto aiheuttivat Judeassa ja erittäinkin Galileassa pysyvän taloudellisen hädän, jolloin köyhien ja työttömien luku lisääntyi pelottavassa määrin. Tästä oli seurauksena monenlaiset sairaudet, ennenkaikkea hermosairaudet, mitkä ilmenivät naisilla hysteriana. Tuona aikana jopa oppia saaneet ihmiset katsoivat tällaisten sairauksien aiheuttajiksi pahat henget (seidim) eli riivaajat. Nämä olivat käsityksen mukaan menneet ihmisiin heitä kiusataksaan. Niinpä Jeesus joutui ajamaan Luuk. 8:2 mukaan Maria Magdaleenasta "seitsemän riivaajaa". Ihmiset uskoivat mystillisiin parannuskeinoihin ja ihmeiden tekijöihin, jotka käsityksen mukaan pystyivät ajamaan pois riivaajat. Jeesus ei käyttänyt mitään mystillisiä keinoja enempää kuin toimi minään ihmeiden tekijänä parantaessaan hermosairaita. Hän kuului niihin, jotka tavallista suuremmalla tahdonvoimallaan vaikutti parantavasti erilaisiin hermosairauksiin, eikä vain lähi- vaan myös kaukohypnoosilla. Matt. 12:42-44 voimme päätellä, ettei parantava vaikutus aina ollut pysyvää, vaan myös vain väliaikaista. Mutta monet hysteriasta

kärsivät naiset ovat epäilemättä tulleet pysyvästi parannetuiksi Jeesuksen hypnoottisesta voimasta, joka onnistuakseen edellytti, että potilas uskoi paranevansa. Niinpä kun Jeesus tunnettiin Nazareassa pelkästään puuseppä Joosefin poikana, niin väki siellä ei uskonut Jeesuksen pystyvät parantamaan. Tämän vuoksi hän ei siellä voinut ketään parantaa. Matteus kertoo (13:57), että Jeesus tämän vuoksi, ja kun ihmiset synagoogassa ihmettelivät mistä Jeesus olisi saanut oppinsa ja viisautensa, sanoi: "Ei ole profeetta halveksittu muualla kuin kotikaupungissaan ja kodissaan."

j) Jeesuksen opetustoiminta.

- Rakkaus lähimmäistä kohtaan. '

Markus kertoo (12:48) kirjanoppineesta, joka kysyi Jeesukselta: "mikä on ensimmäinen kaikista käskyistä". Jeesus vastasi: "Kuule Israel: Herra meidän Jumalamme on yksi, ja rakasta Herraa sinun Jumalaasi kaikesta sydäimestäsi ja kaikesta mielestäsi ja kaikesta voimastasi; ja toinen on tämä: "Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi". Ei ole käskyä suurempaa kuin nämä".

Eräät kirkon teologit katsovat, että tämä "kaksois käsky" on kokonaan Jeesuksen luoma uusi oppi. Niin hyvin Jeesus kuin tuo kirjanoppinut tiesivät, että nämä kaksi käskyä, joista edellinen sisältää juutalaisuuden uskontunnustuksen ja jälimmäinen Juudan uskon etiikan perusopin, normin lähimmäisen rak=

144
kaudesta. Mitään "kaksoiskäskyä" ei ole ollut olemassakaan. Eikä tässä ollut kysymys mistään uudesta siveysopista, eikä Jeesus sitä sellaisena myöskään pitänyt, eikä hän luonut mitään uusia oppeja, enempää kuin uutta uskontoakaan, vaan pysyi katkeraan loppuun asti Juudan uskossa. Näin myös hänen jälkeisensä alkuseurakunta, joka erosi muusta juutalaisuudesta vain siinä, että sen jäsenet tunnustivat Jeesuksen messiaakseen.¹⁴⁵

Kristinusko, joka syntyi Jeesuksen kuoleman jälkeen, ei alkuseurakunnan aikana suinkaan ollut mikään maailmanuskonto, joka myöhemmin jyrkästi erosi opeissaan juutalaisuudesta. Alkuseurakunnan jäsenet näkivät Jeesuksessa juutalaisen messiaan. He asettivat pääpainon messiaanisiin toiveisiin. Mutta he eivät laiminlyöneet elää lain mukaan. Jeesuksen opetuslapset, jotka muodostivat alkuseurakunnan ytimen, olivat yhtä kuuliaisia laille kuin kuka tahansa muista juutalaisista. Sillä lain tarkka noudattaminen näytti heistä olevan välttämätön edellytys messiaan tulemiselle. Siten näemme ensimmäisen seurakunnan apostolien johdolla osallistuvan jumalanpalvelukseen temppelissä. He noudattivat tarkasti rukousaikoja ja kävivät myös säännöllisesti synagogissa. He olivat kaikessa kuin yleensä muutkin uskovaiset Judeassa ja Galileassa.

Nuo jo mainitut kaksi käskyä olivat niin hyvin Jeesuksen kuin tuon kirjanoppineenkin juutalaisuuden perusoppeja. Lähimmäisen rakkaudesta sanotaan Tobiaan Kirjassa 4: 16: "Mitä et tahdo, että sinulle tehtäisiin sitä älä myöskään tee toiselle." Näin myös opetti toinen suuri juutalainen

oppinut, Hilel I.¹⁴⁶ joka eli niin kuin Tobiaankin Kirjan tuntemattomaksi jäänyt tekijä ennen Jeesuksen aikaa.

Rabbiini filosofian tohtori Abraham Geiger sanoo kirjoittamassaan juutalaisuuden historiassa, että juutalaisuus ei tuonut maailmaan yksin ajatusta yhdestä ainoasta Jumalasta, vaan se pyrki selvittämään myös ihmisten keskinäiset suhteet ja jalostaa ihmisiä. Lähimmäisen rakkaus on juutalaisuuden perusta ja opin juuri, kaikki muu on tulkintaa. Lähimmäisen rakkaus, opettaa rabbiini Geiger, tarkoittaa, että ihmisen on tunnustettava muut ihmiset ja heidän jälkeläisensä tasaver-
taisiksi. Nämä ovat juutalaisuuden suurten oppineiden Hillelin, Ben Sôman ja Akiban ajatuksia. "Meidän on painettava sydämiimme heidän sanansa." Näin Abraham Geiger.¹⁴⁷

Antisemiitit ovat väittäneet, että 3. Moos. 19:18 lähimmäisen rakkaudesta koskee vain oman kansan jäseniä, mutta ei muukalaisia. Tälläisen väitteen on esittänyt myös piispa Aimo T. Nikolainen kirjassaan Matteuksen Evankeliumi. Kun Moos. 19:18 sanotaan "älä kosta äläkä pidä vihaa kansasi lapsia kohtaan, vaan rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi", niin tämä "sisältää epäsuorasti sen, etteivät viha ja kosto olleet kiellettyjä, kun kysymyksessä oli ei-israelilainen. Lähimmäinen oli toinen saman kansan jäsen".

Näin Nikolainen,¹⁴⁸ joka on esittänyt näin vakavan väitteen, mutta on tarkoituksellisesti jättänyt samalla kertomatta lukijalle 3. Moos. 19:34, jossa muukalaiset on rinnastettu israelilaisiin. Nikolainen on myös visusti jättänyt ~~ker-~~lo-
matta niistä monista normeista Mooseksen Kirjoissa,¹⁴⁹ joissa määrätään, että muukalaisia, jotka asuvat maassa, on kohdel-

tava kuin omia. Nikolainen on tukenut väitettään vielä vetoamalla Psalmiin 139:21 ja 22, joissa puhutaan vihasta Jumalan vihollisiin. Olisi ollut syytä tällöin myös kertoa samalla, mitä kuuluisa saksalainen teologi Rudolf Kittel on lausunut tästä Psalmeista kirjoittamassaan suuressa kommentaarissaan: "Enempää tässä kuin Psalmissa 104:35 ei ole kysymys kostonhimosta, vaan murhe siitä, että jumalattomia on olemassa." Näin Kittel, s. 474-475.

3. Moos. Kirjan 34 kohdassa sanotaan, että "muukalainen, joka asuu teidän luonanne, olkoon niin kuin maassa syntynyt teikäläinen. Rakasta häntä niin kuin itseäsi, sillä tekin olitte muukalaisina Egyptin maassa".

Niin kuin viitteestä 149 voimme todeta, niin Mooseksen opissa on useita kohtia tämän lisäksi, joissa kehoitetaan kohtelevaan muukalaisia niin kuin omia. Kaikkein vakavin niistä on 5. Moos. 27:19 käsky: "Kirottu olkoon se, joka vääristää muukalaisen, orvon tai lesken oikeuden. Ja kaikki kansa sanokoon: Amen ¹⁵⁰

Matt. 5:43 kerrotaan Jeesuksen sanoneen: "Te olette kuulleet sanotuksi: rakasta lähimmäistäsi ja vihaa vihollistasi." Jeesus ei ole koskaan näin sanonut. Missään Juudan Uskossa ei ole kirjoitettu tai sanottu, että juutalaisten tulee vihata vihamiehiään. 3. Moos. 19:18, jossa on käsky lähimmäisen rakkaudesta, sanotaan nimenomaan: "älä kosta äläkä pidä vihaa kansasi lapsia kohtaan". Ja saman luvun 34 kohdassa ilmenee, niin kuin olemme edellä todenneet, että se koskee yhtälailla muukalaisia kuin omia.

Mooseksen opissa kehoitetaan nimenomaan osoittamaan myös

vihamiehelle lähimmäisen rakkautta. 2 Moos.23:4 ja 5 kehoitetaan auttamaan vihamiestä, joka on joutunut vaikeuksiin eläintensä kanssa tiellä tai pellolla. Sananlaskuissa 24:17 opetetaan: " Älä i = loitse vihamiehesi langetessa, älköönkä sydämesi riemuitko hänen suistuessaan kumoon". Sama ajatus on esitetty myös Jobin Kirjassa 31:29. Ja kaikkein vaikuttavimmin on sanottu rakkaudesta myös vihamieheen Sananlaskujen 25:21 - 22 : " Jos vihamiehelläsi on nälkä ,anna hänelle leipää syödä, ja jos hänellä on jano, anna hänelle vettä juoda. Sillä niin sinä kokoat tulisia hiiliä hänen pänsä päälle". Ja Jeesus Syyrakkilainen (Jeshu ben Schirach) neuvoo: "Anna anteeksi sinulle tehty vääräys, niin silloin pyynnöstäsi sinullekin annetaan anteeksi syntisi".¹⁵¹

-Jeesuksen opetus Jumalasta isänä.

Jeesus neuvoi alkamaan rukouksen: "Isä meidän, joka olet taivaissa . Pyhitetty olkoon sinun nimesi". Matt.6:8.

Kirkon papit ovat julistaneet lähes 2,000 vuotta, että oppia Jumalasta isänä on pidettävä Jeesuksen uutena suurena jumalallisenä ilmoituksena ihmisille. Todellisuudessa tämä ei ollut mikään uusi oppi, vaan perustui Juudan uskoon, niin kuin kaikki muukin Jeesuksen opetus, josta ei voida tavata yhtään ainoata ajatusta helleenisestä kulttuurista, Vasta hänen jälkeensä syntyneessä kristinuskossa omaksuttiin useita oppeja tuosta kulttuurista, kuten opit ehtoollisesta, kolminaisuudesta ja neitseellisestä syntymisestä.

"Meidän isämme taivaissa" on varmasti juutalaisin uskon ilmaisu. Kuudes pyyntö "kahdeksantoista rukouksessa" (schmone eschre) alkaa synagoogan jumalanpalveluksessa : " Isämme anna

meille anteeksi, sillä olemme syntiä tehneet." Tunnettu englantilainen teologi Burkitt lausuu tästä: "Kun Jeesus opetti oppilaitaan sanomaan "Isämme" rukouksissaan, niin se ei ollut uudistus, eikä Jeesus itsekään pitänyt sitä minään uutuutena." Isä meidän on osa kristinuskon velasta juutalaisuudelle, eikä suinkaan mikään vähäpätöinen ~~osa~~ ^{osa} ¹⁵²

Lutherilainen teologi Wilhelm Wrede sanoo kirjassaan "Paulus", että jo aikoja ennen Jeesusta juutalaisuudessa käytettiin Jumalasta nimitystä "isä", eikä häntä ajateltu pelkäänsään Israelin isänä. Samalla tavalla katsottiin juutalaisuudessa Jumalan suhtautuminen ihmisiin kuin isä lapsiinsa, korkeimmaksi uskonnolliseksi hyväksi. ¹⁵³

Verrattoman kuvaavaa on kirkon virallista teologiaa edustavan huomattavan teologin Hans Heinrich Wendtin asennoituminen tässä kysymyksessä kirjassaan "Kristillisen opin järjestelmä". ¹⁵⁴

Wendt lähtee siitä ajatuksesta, että kun käytetään Jumalasta nimitystä "isä", niin sillä voidaan tarkoittaa ensisijaisesti luovaa jumaluutta tai sillä voidaan ensisijaisesti painottaa Jumalan rakkautta luomiinsa. Jeesus käytti Jumalasta nimitystä isä jälkimmäisessä merkityksessä (Matt. 5:44; 6:32; 7:9-11; Luuk. 12:32).

Wendtin mukaan tämä ajatus oli aivan toinen kuin juutalaisuudessa, jossa Jumalan olemuksen tärkeimpiä piirteitä olivat hänen pyhyytensä ja hänen kaikkivaltansa maailman yllä. Myös Jeesuksella olivat nämä ajatukset, että Jumala on pyhä ja taivaan ja maan kaikkivaltias herra, itsestään selviä, kuin myös, että Jumala on absoluuttinen valtiias,

jota on ihmisten ehdot omasti toteltava kuin palvelijoiden herraansa ja kuningastaan. Jumalan isä-luonne ei myöskään merkinnyt Jeesukselle rajoitusta Jumalan käskyjen vaka = vuudesta, mitään välinpitämättömyyttä Jumalassa ihmisten synneistä. Hän päinvastoin jyrkin sanoin julisti Jumalan tuomiota katumattomille syntisille. Mark. 9:43 - 48; Matt. 10: 28 ja Luuk. 13:3 - 5. Mutta samalla taivaallinen isä on niin kuin inhimillinen isä, joka ottaa kaconneen poikansa tämän katuvaivana palatessa takaisin ilolla vastaan ja varustaa hänet kaikella hyvällä. Luuk. 15:20 - 23.

Wendtin mukaan tämä katsomus Jumalasta on aivan erikoi = nen edistysaskel v. T:n juutalaisesta käsiyksestä Jumalasta. Ja tämän toteamuksensa jälkeen Wendt kuitenkin myöntää, että Jumalan siveellistä luonnetta ja armahtavaista rakkautta profeetat vahvasti painottivat. Tämän jälkeen hän luettelee vielä 17 kohtaa Vanhasta testamentista, joissa Jumalasta i = sänä puhutaan aivan vastaavasti samassa mielessä, millai = sena se esiintyy Jeesuksella. Sic ! Wendtin luetteloimat koh = dat ovat seuraavat: Jes. 63:16 ja 64:7, Jer. 3:4 ja 19, 31:9 ja 20, Mal. 1:6 ja 2:10, Deut. 1:31 ja 32:6, 2 Sam. 7:14, Ps. 2:7, 89:27, 103:13, Aikak. 29:10, Hos. 2:1 ja 11:1. Lienee syytä lisätä näihin Wendtin mainitsemiin kohtiin vielä muutama Jeesus Syyrakki = laisen (Jeshua ben Schirach) ajatuksista:

"Oi Herra, isäni, ja elämäni Jumala, älä anna minua vainoo = jieni käsiin " 2:14

"Minä kutsuin Herraa, isääni ja Herraani, ettei hän hylkäi = si minua "hädän hetkellä". 51:10

"Oi Herra, minun isäni, älä anna minun joutua kadotukseen." 21:1.

Ja mistä muusta Jeesus on saanut tuon nimen "isä" Jumalalle kuin omasta Juudan uskostaan. Ehkä joku haluaa vanhaan tapaan Wendtin lailla väittää, että "Jahve on ankara ja rankaiseva Jumala". Mutta eihän Jeesuksellakaan, juutalainen kun oli myös uskoltaan, ajatus tuomitsevasta ja rankaisevasta Jumalasta ollut ventovieras. Mutta toisaalta molemmissa tunnetuissa juutalaisuuden synnintunnustuksissa, Nehem. 9:2 ja Dan 9:9 sanotaan: "Jumala on armo ja anteeksiantamus. Ja kun Jesaja sanoo (64:7): Olethan sinä Herra, meidän isämme, me olemme savi ja sinä olet meidän valajamme, kaikki olemme sinun kättesi tekoa", niin siinä on kerrottu, ettei Jumala ole vain kaiken Luoja, vaan myös isä luomilleen.

Jeesuksen Isä Jumala on kypsä hedelmä juutalaisuuden puusta. Ja kun Jeesus nimittää Jumalaa isäkseen, niin siinä ei ole mitään uutta. Jo Salomon Viisaus nimisessä apokryfissä 2:16 kerrotaan, kuinka pahat ivasivat vanhuskasta, kun tämä kutsui Jumalaa isäkseen.

Se, että Jeesuksen lausumat ajatukset ovat peräisin hänen uskonsa runsaista ja rikkaista lähteistä, ei suinkaan vähennä vähimmälläkään tavalla hänen arvoaan tietäjänä ja taitajana. Persoonallisuudet niin kuin Jeesus eivät ole syntyneet eikä kasvaneet hottentottien maassa, vaan siellä missä on ollut vanhaa kulttuuria ja kulttuuriperinteitä.

k) Vuorisaarna

Vuorisaarna on yhdistelmä Jeesuksen eettisistä opetuksista. Sitä ei ole Markuksella lainkaan, eikä sitä ole sellaisena kuin se on Matteuksella, koskaan pidetty yhdellä kertaa.¹⁵⁵ Luukkaan mukaan (6:17) se on pidetty laakealla paikalla eikä siis vuorella. Olisikin mielenkiintoista tietää, millä vuorella se on pidetty. Se ei sisällä ainoatakaan ajatusta, jota ei olisi ollut V.T:n kirjoituksissa tai muussa juutalaisuuteen kuuluvassa kirjallisuudessa ennen ajanlaskuamme.

Lutherilainen teologi Johannes Weiss lausuu tästä, että alkuseurakunnan jäsenet ja Jeesus itsekin ovat ravinneet sie-luaan Juudan kansan pyhistä kirjoituksista, ja että Jeesuksen julistus on kokonaisuudessaan profeettojen ja Psalmien hurskauden uudesti elvyttämistä. Tähän hän vielä lisää, että teologiassa on alkuperäiskäsitteellä harjoitettu tavatonta ilkeävaltaa, mikä muissa tieteissä on jo aikoja sitten voitettu.

Mutta kaiken tämän jälkeen seuraa melkein välittömästi tuo tavanomainen vuodatus:

"Jeesuksen sanat eivät suinkaan ole mikään juutalaisen etiikan uusi painos. Ei ole mitään juutalaisuudelle vieraampaa kuin vuorisaarnan tunnelma, Jeesuksen asettuminen moraalin ja yhteiskunnan tuomitsemien puolelle. Mitä vuorisaarnassa sanotaan rukoilemisesta ja paastoamisesta, kirjanoppineista, noista "hurskauden säveltäjistä", niin kaikki tämä on vierasta juutalaisuudelle kuin suinkin mahdollista.

Vuorisaarnassa ilmenevä nöyryys ja sisäinen hurskaus ovat mitä suurin vastakohta Ylkonaiselle laskelmoivalle tekopyhyydelle, mikä siinä on niin nerokkaasti kuvattu." Näin Johannes Weiss.¹⁵⁶

valitettavasti tälläisessä saarnassa on unhoitettu, että profeetat, ennenkaikkea Jesaja ja Jeremia asettuivat heikkojen ja sorrettujen puolelle kansan johtajia vastaan, jotka heidän aikanaan noin 600 vuotta ennen Jeesusta hallitsivat maata, ja näiden profeettojen vaatimuksen tuos="sisäisestä hurskaudesta",

Kun otamme lisäksi huomioon 5.Moos.Kirjan normit, jotka on annettu muukalaisten, orpojen ja leskien sekä muiden vähempiossaisten suojelemiseksi vahvoilta ja mahtavilta, ja Psalmien sekä apokryyfin rikkaan etiikan ja vertaamme tuosta kaikkea Weissin väitteisiin, niin voimme todeta, että Weiss on viljellyt tavanomaisia tyhjiä korulauseita, joilla ei ole minkäänlaista katetta.

Ottakaamme esimerkkeinä muutamia Jeesuksen lausumia ajatuksia, jotka on koottu n.s. vuorisaarnaan, niin voimme vaikeuksitta todeta, että vastaavasti samanlaisia ajatuksia on esitetty jo vuosisatoja ennen Matteuksen Evankeliumia juutalaisuuden kirjoituksissa.

Matt.5:3 vastaavasti Psalmissa 116:6.

Matt.5:4 tämä ajatus on kokonaan Jesajan 66:13.

Matt.5:5 vastaavasti Jesaja 57:15.

Matt.5:6 vastaavasti Jesaja 15 ja 16

Matt.5:7 "autuaita ovat laupiaat, sillä he saavat laupeuden."

Aivan vastaavasti Sananlaskuissa 21:21 "joka laupeuteen ja vanhurskauteen pyrkii, se löytää elämän, vanhurskauden ja kunnian". Laupeudesta myös eläimiä kohtaan, eikä vain lähimäistä kohtaan on säädetty useissa 5. Moos. Kirjan kohdissa, esim. 25:4; 22:6 ja 7 sekä 10.

Matt. 5:8 hieman toisessa muodossa Ps. 24:3 ja 4.

Matt. 5:9 "autuaita ovat rauhantekijät, sillä heidät pitää Jumalan lapsiksi kutsuttaman". Jo Psalmeissa kehoitetaan hakemaan rauhaa. Ps. 34:15. "Vältä pahaa ja tee hyvää, etsi rauhaa ja pyri siihen."

Jeesus oli koko elämänsä viettänyt kansansa keskuudessa. Niinpä koko hänen rikas ajatusmaailmansa on juutalaisuuden kulttuurista. Ei voida tavata ainoatakaan ajatusta, jonka Jeesus olisi saanut helleenisestä kulttuurista.

n) Evankeliumien kuvaus Jeesuksen ja fariseolaisten välisistä suhteista ei perustu historiallisille tosiasioille

Niin hyvin synoptikoissa kuin Johanneksenkin evankeliumissa kerrotaan, kuinka fariseolaiset ja heidän kirjanoppineensa osoittivat vihamielisyyttä Jeesusta kohtaan. Tämä ei ole totta. Tähän tulokseen voi päätyä jokainen, joka osaa lukea ja on tutustunut Jeesuksen ajan historiaan.

Olisiko fariseolaisilla ja heidän kirjanoppineillaan ollut syytä vainota Jeesusta?

Jeesuksen opetus ei ollut ristiriidassa fariseolaisten oppien kanssa. Jeesus ei mitään sellaista sanonut tai tehnyt, joka olisi antanut fariseolaisille aiheen häntä vihata

tai jopa vainota, mitä he eivät myöskään tehneet.

Väärinkäsitysten välttämiseksi korostan, että puhumtässä Jeesuksen opetuksesta sellaisena kuin se oli ennen kristinuskoa ja siihen otettuja oppeja hellenistisistä uskonnoista. Tässä ei ole tarkoitus loukata kenenkään uskontoa tai sen tunnus-tajia, kun totean, että sitä uskontoa, joka ei olisi saanut vaikutteita toisista uskonnoista, ei ole olemassa ainoatakaan. Jokaisessa uskonnossa on tapahtunut milloin enemmän, milloin vähemmän yhteen-sulautumista, synkretismiä toisten uskontojen kanssa.

Kun Jeesus kutsui Jumalaa isäkseen, niin siinä ei voinut olla mitään Juudan uskosta poikkeavaa, sillä jokainen muukin juutalainen kutsui Jumalaa siten, ja vielä tänäkin päivänä uskovaiset kutsuvat Jumalaa "Isämme taivaissa" (qvinu sche ba schomaim) tai "Isämme kuningas" (qvinu malkeinu) kaikissa rukouksissaan.

Julkisissa puheissaan Jeesus ei maininnut olevansa Messias eli Kristus, ja vaikka hän olisi näin tehnyt, niin fariseolaiset eivät olisi nähneet siinä mitään tuomittavaa, sillä julistihan fariseolaisten eräs suurimmista oppineista, rabbiini Akiba vuosien 132 - 135 kansannousun aikana sen johtajan ja armeijan komentajan Bar Kokhban messiaaksi. Ja kuinka monta oli niitä, jotka ennen tätä julistautuivat messiaiksi? Heistä olivat tietävästi tunnetuimmat Theudas ja Benjamin Egyptiläinen. Fariseolaiset eivät mitenkään vainonneet näitä kahtakaan, mutta roomalaiset surmasivat edellisen, jälkimmäisen päästyä pakenemaan heidän käsistään.

Nimitys "Jumalan poika" ei myöskään ollut fariseolaisia mitenkään töytäisevä, sillä yksityisiä henkilöitä, muun muassa Israelilaisia kuninkaita kutsuttiin Jumalan pojiksi ja Israelin kansaa Jumala Raamatun mukaan kutsui "esikoispojaksi". Näin 2. Moos. 4:23; 2 Sam. 7:14; Hos. 11:1; Jerem. 31:9 ja 20 ja 89:27 sekä Ps. 2:7, jossa Jumala on sanonut kruunatulle kuninkaalle kruunaustilaisuudessa: "Sinä olet minun poikani, tänä päivänä minä sinut synnytin." Niin hyvin Jeesus kuin fariseolaisetkin ymmärsivät tämän henkisessä mielessä, sillä "juutalaisuudessa ei enempää kansalla kuin sen kuninkaillakaan ollut jumalallista arvoa". Näin tunnettu juutalaisuuden tuntija lutherilainen teologi Gustav Dalman.¹⁵⁷

Minkä vuoksi fariseolaiset olisivat sitten Jeesusta vihanneet ja vainonneet? Minkälaisten sanojen tai tekojen vuoksi? Olisiko Jeesuksen opetuksessa sittenkin ollut sellaista, joka olisi ollut ristiriidassa fariseolaisten vastaavan opin kanssa?

Jeesuksen opin ytimenä oli rakkaus Jumalaan ja ihmiseen. Joka tuntee Vanhan Testamentin (Tanach) tietää, että monet kohdat Mooseksen Kirjoissa ja profeetat Samuel, Jesaija, Jeremia, Micha ja monet Psalmien kirjoittajat saarnasivat, että rakkaus Jumalaan ja ihmiseen, oikeamielisyys, heikkojen ja köyhien puolustaminen muodostivat uskon olemuksen, ja että tälläisillä teoilla hankitaan Jumalan mieltymys eikä uhreilla! Samat ajatukset esiintyvät monissa juutalaisuuden apokryyfeissa. Fariseolaiset kulkivat profeettojen jälkiä ja taistelivat koko kansan pyhyyden puolesta, eristäytynyttä sadukkealaista temppelipapistoa vastaan.

Olisiko Jeesus mahdollisesti jättänyt täyttämättä uskonsa määräykset ja tehnyt jotain sellaista, mikä oli kiellettyä, ja siten herättänyt fariseolaisissa suuttumusta?

Mitään tällaista ei todellisuudessa tapahtunut. Tämän voimme jo päätellä siitä, että Jeesus usein saarnasi ja opetti synagoogissa. Näissä olivat fariseolaiset kiistattomasti isäntinä, eivätkä he olisi ikinä sallineet sellaisen miehen saarnaavan synagoogassa, joka ei itse noudattanut uskoa tai yllyttäisi kansaa luopumaan isien uskonnollisista perinteistä. Mutta ei vain Jeesus saanut esteettä saarnata ja opettaa synagoogassa vaan myöskin hänen jälkeisensä alkuseurakunnan jäsenet saivat esteettömästi osallistua noissa rukoushuoneissa jumalanpalvelukseen.

Minkäänlaisia periaatteellisia eroja Jeesuksen ja fariseolaisten välillä ei ollut siitä, mikä uskossa oli kiellettyä tai määrätty noudatettavaksi. Muutamissa riitakysymyksissä Jeesuksen ja fariseolaisten oppineiden välillä ei ollut kysymys mistään uudesta antifariseolaisesta opista, jonka fariseolaiset olisivat katsoneet vääräksi ja hyljättäväksi, vaan kysymyksessä oli tällöin vain niin hyvin Jeesuksen kuin fariseolaistenkin tunnustaman opin soveltamisesta. Oli siis kysymys sellaisesta erimielisyydestä, jota voidaan tavata sadoissa tapauksissa rabbiinisessa kirjallisuudessa, ilman että noiden erilaisten mielipiteiden edustajien välillä olisi syntynyt vihamielisyyttä, vainoamista tai syyttelyitä kerettiläisyydestä.

Olemme lukeneet, että fariseolaiset moittivat Jeesuksen oppilaita siitä, että nämä olisivat sapattina nyhtäneet täh-

käpäitä pellolla kulkiessaan .Jeesus puolusti oppilaitaan sillä,että nämä olivat pakotettuja näin tekemään,kun olivat nälissään.Hän vetosi tässä Daavidin tapaukseen,jossa Daavid sotilaineen,kun he olivat nälissään,löivät näkyleipiä,joi= ta vain papit saivat syödä.Näin Evankeliumin kertomuksen mukaan.Eikä mistään ilmene,että fariseolaiset eivät olisi hyväksyneet tätä Jeesuksen selitystä.

Tässä on huomattava,etteivät Jeesuksen oppilaat nyhtäneet tähkäpäitä,vaan hiersivät ne sormissaan,mikä ei ollut mitenkään kiellettyä sapattina.Tähkäpäiden nyhtäminen sapattina oli sitävastoin rikkomus senaikaista lakikäytäntöä vastaan,josta on kerrottu synoptisissa Evankeliumeissa. Mutta maininta,jonka mukaan tähkäpäiden hiertämisen sijasta on käytetty sanontaa "nyhtäminen",on peruisen alkutekstin kreikkalaiselta kääntäjältä,joka ei ilmeisesti ollut kovin hyvin perillä silloisesta juutalaisesta lakikäytännöstä.Näin israelilainen teologi David Flusser kirjassaan"Erään juutalaisen huomautuksia kristilliseen teologiaan - Bemerkungen aines Juden Zum Christlichen Teologie,s.27.

Mark. 7: 5 mukaan kirjanoppineet kysyivät Jeesukselta, miksi hänen oppilaansa syövät leipää pesemättä käsiään? Moosesen Kirjoissa ei käsien pesusta ennen ateriala puhuta mitään, eikä sellainen ole mainittu rikkomuksena myöskään juutalaisuuden suullisessa opissa.Käsien pesu ennen ateriala tuli juutalaisilla tavaksi keskiaikana ja on siitä lähtien kuulunut juutalaiseen elämäntapaan.Niinpä he nimenomaan tämän tavan an =

sioista säästyivät paremmin Mustasta Surmasta kuin muut tuolta rutolta 1200-1300 luvulla. Jeesuksen aikana oli voimassa lause: "Käsien pesu ennen ateriala on vapaan valinnan asia, mutta käsien pesu aterian jälkeen on velvollisuus."

Ei edes ahdasmielisinkään kyläfariseolainen olisi pudistanut päätään, jos joku olisi väittänyt, että kun opetuslapset eivät aina pesseet käsiään ennen ateriala, niin Jeesus olisi rikkonut Mooseksen lakia vastaan. Näin Flusser, e.m.t. s. 27.

Aivan erikoista huomiota herättää kysymys siitä, olisiko Jeesuksen ja fariseolaisten oppineiden kesken syntynyt erimielisyyttä parantamisesta sapatista?

Mark. 2:27 kertoo Jeesuksen sanoneen: "Sapatti on asetettu ihmistä varten eikä ihminen sapatista varten."

Tämä Jeesuksen lausuma ajatus sapatista on täysin yhdenmukainen fariseolaisten oppien kanssa. On näet kaikkien juutalaisten oppineiden tunnustama perusoppi, jonka mukaan ihmishengen pelastaminen syrjäyttää sapatin pyhyyden, joten jos on kysymys ihmishengen pelastamisesta, niin jokainen muuten sapatista kielletty työ tai toimi on sallittu. Tämän perusopin ovat rabbiinit tulkinneet pitkälle menevällä tavalla väljästi. Ihmishengen pelastamiseksi voidaan rikkoa muitakin Mooseksen opin normeja. Tätä periaatetta katsottiin voitavan jo Jeesuksen aikana soveltaa myös milloin oli syytä epäillä, että joku on hengenvaarassa. Nimenomaan on rabbiinisessa kirjallisuudessa lausuttu ajatus, että "jos kerran sapatin voi rikkoa tekemällä temppelipalveluksessa tarvittavia töitä, niin sitä suuremmalla syyllä sapatin voi rikkoa ihmishengen pelastamiseksi".¹⁵⁸

Kaksi oppinutta, Simon ben Menasia ja Jonathan ben Josef ovat lausuneet. "Sapatit on teille luovutettu, mutta ette te sapatille" ¹⁵⁹ Eikö tämä kuulosta jollain tavalla outulta?

Tästä voimme päätellä, että fariseolaisten opit olivat olleet täysin yhdenmukaisia niiden ajatusten kanssa, jotka evankeliumien kertomusten mukaan Jeesus on myöhemmin esittänyt jo mainitsemissani tapauksissa. Erimielisyyttä on syntynyt vain periaatteiden soveltamisessa, koska fariseolaiset eivät katsoneet, että sapatin voi rikkoa esimerkiksi parantaakseen kuivettuneen käden. Se ei ollut heidän mielestään niin kiiressellinen toimi, että jo kuivettuneen käden parantamiseksi oli rikottava sapatista annettua normia. Tässä on lisäksi huomattava, että milloin parantaminen käsitti vain käden päälle laittamisen tai milloin se tapahtui vain puhumalla, niin sellainen ei ollut lainkaan sapatina kiellettyä. Juutalainen oppinut, Daniel Chwolson, josta läännyttyään kreikkalaistatoliseen uskoon tuli Pietarin keisarillisen hengellisen akatemian professori, kirjoitti edellä käsittelemästäni kysymyksestä:

"Mitä monet kommentaattorit ovat lausuneet evankeliumeissa kerrotuista suurista eroista tässä kōdīn Jeesuksen ja fariseolaisten välillä, vaikka todistettavasti ei ollut minkäänlaista periaatteellista eroa, vaan ainoastaan erimielisyyttä sovellutuksesta joissakin tapauksissa, sivuutan mieluimmin vaikenemalla." ¹⁶⁰

Myöskään Jeesuksen kielteinen suhtautuminen avioeroihin¹⁶¹ ei aiheuttanut hänen ja fariseolaisten välillä minkäänlaista erimielisyyttä. Jo profeetta Malakia monta sataa vuotta ennen Jeesusta kertoo Jumalan käskeneen: "älkää olko uskottomat nuoruutenne vaimolle, sillä minä vihaan hylkimistä", Ja Talmudissa sanotaan: "joka eroaa vaimostaan, siitä vuodattaa alttari kyyneleitä" ja "joka eroaa vaimostaan sitä Jumala vihaa".

Matt.15:5 ja Mark.7:10 - 13 mukaan Jeesus nuhteli fariseolaisia siitä, että nämä perinnäissäännöksillään olisivat tehneet tyhjiksi käskyn kunnioittaa isäänsä ja äitiänsä vetoamalla siihen, että koska he olivat antaneet uhrilahjaksi sen, mikä olisi tuleva vanhemmille, niin he ovat siten vapautuneet velvollisuuksistaan vanhempiaan kohtaan. "Tämän miellettömän sotkun Matleus on laittanut Jeesuksen sanomaksi. Kysymys ei lainkaan ollut uhrilahjasta, vaan sellaisen lupauksesta. Siltä varalta, että uhrilahjan luvannut joutuisi rikkomaan käskyn isänsä ja äitinsä kunnioittamisesta, hän sai rikkoa jo antamansa lupauksen uhrilahjasta." Näin Klausner, e.m.t., s.396 - 397. Kovin huonosti ovat Markus ja Matleus tunteneet sen uskon normit, josta he olivat luopuneet.

Meillä on tässä jälleen yksi niistä Jeesuksen sanomiksi laitettuja puheita fariseolaisten mustaamiseksi, harjoitettaessa räikeätä propagandaa usko levittämisessä. Ei ole hämmästyttävää, kun Ruotsin Akatemian jäsen, kirjallisuushistorioitsija Henrik Schück käsitellessään kysymystä kristinuskon nopeasta leviämisestä, kirjoittaa, että "en-

ensimmäisten kristittyjen siveellisestä ylemmyydestä sen uskin voi katsoa johtuneen".¹⁶²

Mahtaisiko tätä jyrkkää lausuntoa lieventää Matt. 23:23, jossa kerrotaan Jeesuksen sanoneen fariseolaisille ja heidän kirjanoppineilleen: "voi teitä kirjanoppineet ja fariseolaiset, te ulkokullatut, kun te annatte kymmennykset mintuista ja tilleistä ja kuminoista, mutta jätätte sikseen mitä laissa on tärkeintä: oikeuden, laupeuden ja uskollisuuden. Näitä pitäisi noudata eikä noitakaan sikseen jättää."

Jeesus ei ole näin sanonut. Hän varmasti tiesi yhtä hyvin kuin jokainen muukin uskonsa normit tunteva juutalainen, ettei mintuista, tilleistä ja kuminoista suoritettu lainkaan kymmennyksiä.

Tästä voidaan päätellä, että Matt. 23:23 kokonaisuudessaan on valheellisesti laitettu Jeesuksen sanomaksi!

Kuinka oikeassa onkaan historioitsija Gillis Wetter, joka selostaessaan Jeesuksen ajan juutalaisuutta, neuvoo, "ettei ole syytä unohtaa, että sen ovat uudessa testamentissa kuvanneet juutalaisuuden vastustajat ja jopa juutalaisuuden luopiot".¹⁶³

Aniharvoja poikkeuksia lukuunottamatta onkin osoittautunut, että Juudan uskosta luopuneet ovat riehuneet kuin miellettomät entisiä uskonveljiään vastaan, kerjätessään päänsilitystä uuden uskonsa paimenilta.

Kaikki Jeesuksen sanomiksi laitettut syyttelyt fa-

riseolaisia tai Johanneksen Evankeliumissa juutalaisia vastaan ovat niiden kirjoittamia, jotka julistaessaan ja levittäessään uskoa, ovat tahallisesti pyrkineet alentamaan ja mustaamaan niitä, jotka eivät ole olleet kiinnostuneita heidän käännytyspuuhistaan tai vastustaneet heidän käännytystyötään Judeassa ja Galileassa.

Eräs kaikkein räikein esimerkki tästä on Matt. 23:34 - 37, jossa Jeesuksen on kerrottu ⁱkronneen fariseolaiset kirjanoppineet siitä, että nämä olisivat surmanneet Sakariaan Barakin pojan, ja sanoneen, "että teidän päällenne tulisi kaikki se vanhurskas veri, joka maan päällä on vuodatettu vanhurskaan Aapelin verestä Sakariaan Barakin pojan vereen asti, jonka te tapoitte temppelin ja alttarin välillä".

Kuinka Jeesuson voinut syytellä tuon miehen surmaamisesta, mikä on tapahtunut kansannousun aikana vuonna 67 piiritetyssä Jerusalemissa, kun Jeesus on kuollut vuonna 30 ! Tästä tapauksesta kertoo tapauksen aikainen Flavius Josefus: vuonna 67 Jerusalemin piirituksen aikana eräät seloottien äärimmäisyysmiehet, jotka epäilivät Sakarjan Barakin pojan syyllistyneen maanpetokseen, tavattuaan hänet temppelissä, surmasivat hänet ja heittivät ruumiin rotkoon.¹⁶⁴

Mutta ehkä Mattias on erehtynyt ja tarkoittanutkin, että surmattu olikin 700 vuotta aikaisemmin elänyt Sakarias, pappi Jojodan poika ? Mutta tätä ei surmattu "temppelin ja alttarin välillä", vaan temppelin esipihalla kuningas Jooaksen käskystä.¹⁶⁵ Eikä kummassakaan tapauksessa surmaajina olleet - fariseolaiset kirjanoppineet!

Jälkimmäisessä eli olettamassamme tapauksessa fariseolaiset kirjanoppineet eivät edes olisi voineet olla surmaajina, kun heitä ei edes ollut olemassa 700 vuotta aikaisemmin Sakariaan pappi Jojodan pojan aikana mailla eikä halmeilla. Fariseolaiset ja heidän kirjanoppineensa näet ilmestyivät maisemiin vasta makkabealaisten aikana eli siis aikaisintaan 165 e.a. eli siis noin 165 vuotta ennen Jesuksen aikaa.

Vaikeuksitta voidaan todeta, että järjestään kaikki ne syyttelyt evankeliumeissa, jotka on laitettu Jeesuksen sanomiksi joko fariseolaisista tai juutalaisista, on suoraan jäljennetty Jesajalta (1:16 - 17 ja 59 luku), hänen syytellessään 600-700 vuotta aikaisemmin niissä olosuhteissa kansansa ylimpiä. Näitä kohtia on syytä verrata Mark. 12:40; 5:20 ; Matt. 15:14; 23:16; 19:24 ja 26. Ja aina Jesaja palaa puhumaan kertoakseen kansansa ja sen johtajien sokeudesta. On muistettava, ettei fariseolaisia enempää kuin heidän oppineitakaan ollut enempää Jesajan kuin Jeremiaankaan aikana.

Ottakaamme vielä tarkasteltavaksemme pari kouluesimerkkiä siitä, kuinka fariseolaisia oppineita on estottomasti alennettu ja kuvattu suorastaan hölmöiksi.

Matt. 23:15 luemme: " -te kierrätte meret ja mantereet tehdäksenne yhden käännyksinäisen". Kuka oli tämä käännyksinäinen?

Vuonna 95 loppukesästä neljä huomattavinta fariseolaista oppinutta, patriarkat Gamaliel, Elieser ben Asarja, Joshua ja Akiba tekivät kovassa myrskyssä rasittavan ja vaarallisen matkan Jerusalemistä Roomaan meritse ja maitse juutalaisuuteen kääntyneiden roomalaisten ylimysten pyynnöstä.

oli kysymys keisari Domitianuksen serkun konsuli Flavius Clemenssin ilmoituksesta haluavansa kääntyä Juudan uskoon.

Historioitsija Dio Cassius kertoo, että keisari Domitianus oli viimeisenä hallitusvuotenaan 96 määrännyt teloitettavaksi serkkunsa Flavius Clemensin ja karkoitettavaksi tämän vaimon Flavia Domitillan jollekkin Välimeren saarelle, koska nämä olivat hairautuneet noudattamaan "juutalaisia tapoja". Kirkon taholta väitettiin, että Flavius Clemens ja hänen vaimonsa eivät olleet kääntyneet juutalaisuuteen, vaan kristinuskoon.

Jo se, että Clemens teloitettiin ja hänen vaimonsa karkoitettiin, koska olivat noudattaneet "juutalaisia tapoja", osoittaa kiistattomasti, ettei kysymyksessä ollut kääntyminen kristinuskoon, sillä n.s. pakanakristityt eivät noudattaneet "juutalaisia tapoja", vain Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan juutalaiset jäsenet Jerusalemissa noudattivat vielä tuolloinkin "juutalaisia tapoja". Kirkonmiesten tuolloin esittämä väite sotii lisäksi seuraavia tosiasioita vastaan:

Kirkon kronikoitsija Bruttius kertoo, että konsuli Flavius Clemenssin serkku olisi kristillisen uskontunnustuksensa vuoksi karkoitettu maasta. Konsuli Clemensistä hän ei mainitse sanallakaan. Tämä oli ilmeisesti ollut kipeä kohta, josta oli paras vaijeta. Muuten on syytä huomata, ettei Flavia Domitilla ollut Flavius Clemenssin serkku vaan vaimo. Kaikkein varmin todiste Flavius Clemenssin kääntymisestä Juudan uskoon on juuri tuo Matt. 23:15 ! Tuskin näet Matteus olisi purkanut harmiaan näihin oppineisiin, jos Flavius Clemens olisikin kääntynyt kristinuskoon eikä juutalaisuuteen.

oli kysymys keisari Domitianuksen serkun konsuli Flavius Clemenssin ilmoituksesta haluavansa kääntyä juudan uskoon.

Historioitsija Dio Cassius kertoo, että keisari Domitianus oli viimeisenä hallitusvuotensa 96 määrännyt teloitettavaksi serkkunsa Flavius Clemensin ja karkoitettavaksi tämän vaimon Flavia Domitillan jollekkin välimeren saarelle, koska nämä olivat hairahtuneet noudattamaan "juutalaisia tapoja". Kirkon taholta väitettiin, että Flavius Clemens ja hänen vaimonsa eivät olleet kääntyneet juutalaisuuteen, vaan kristinuskoon.

Jo se, että Clemens teloitettiin ja hänen vaimonsa karkoitettiin, koska olivat noudattaneet "juutalaisia tapoja", osoittaa kieltämättä, ettei kysymyksessä ollut kääntyminen kristinuskoon, sillä n.s. pakanakristityt eivät noudattaneet "juutalaisia tapoja", vain Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan juutalaiset jäsenet Jerusalemissa noudattivat vielä tuolloinkin "juutalaisia tapoja". Kirkonmiesten tuolloin esittämä väite sotii lisäksi seuraavia tosiasioita vastaan:

Kirkon kronikoitsija Bruttius kertoo, että konsuli Flavius Clemenssin serkku olisi kristillisen uskontunnustuksensa vuoksi karkoitettu maasta. Konsuli Clemensistä hän ei mainitse sanallakaan. Tämä oli ilmeisesti ollut kipeä kohta, josta oli paras vaijeta. Muuten on syytä huomata, ettei Flavia Domitilla ollut Flavius Clemenssin serkku vaan vaimo. Kaikkein varmin todiste Flavius Clemenssin kääntymisestä Juudan uskoon on juuri tuo Matt. 23:15! Tuskin näet Matteus olisi purkanut harmiaan näihin oppineisiin, jos Flavius Clemens olisikin kääntynyt kristinuskoon eikä juutalaisuuteen.

Jolla on vaikkapa kipinän verran järkeä päässään, käsittää, etteivät nuo mainitut korkeasti oppineet miehet olisi tehneet tuota vaaroja ja vaivoja täynnä olevaa matkaa, ellei kysymyksessä olisi ollut suorastaan pakottevia syitä, konsuli Clemenssin ja tämän vaimon Flavia Domitillan voittaminen juutalaisuudelle.

Kuinka muuten Jeesus olisi lausunut tuon hänen sanomakseen laitettun moitteen fariseolaisia oppineita vastaan, kun tuo käännytysmatka tapahtui vuonna 95, ja Jeesus kuoli vuonna 30 !

Matt.22:41 - 45 mukaan Jeesus olisi esittänyt fariseolaisille oppineille ratkaistavaksi seuraavan arvoituksen:

"Mitä arvelette Kristuksesta ? kenen poika hän on?", johon fariseolaiset olisivat vastanneet:"Davidin".Täähän Jeesus olisi sanonut heille:" kuinka sitten Daavid Hengessä kutsuu häntä Herraksi sanoen:Herra sanoi minun Herralleni:"istu minun oikealle puolelleni,kunnes minä panen sinun vihollisesi sinun jalkojesi alle".Näin Jeesus,käyttääkseni Martinus Lutherin sanoja"tukki heidän suunsa." 166

Meidän on ensinnä todettava,että Psalmi 110,jota hyväksikäyttäen Matteus on keksinyt tuon Jeesuksen kysymäksi laittamansa arvoituksen,eikä ole Daavidin kirjoittama eikä edes hänelle omistettu!

Hepreankielisessä alkutekstissä ei sanota, että "Herra sanoi minun Herralleni", vaan siinä sanotaan : " Jahve sanoi minun herralleni (adoni) t.s. Psalmin kirjoittaja kertoo, että Jumala sanoi - minun - siis kirjoittajan hallitsijalle: "Istu minun oikealle puolelleni, kunnes minä panen sinun vihollisesi jalkojeni astinlaudaksi".

Professori, historioitsija Heinrich Graetz kirjoittaa laajassa Psalmien kommentaarissaan, että persoonallisuus, jonka kunniaksi tämä Psalmi on kirjoitettu, ei aivan selvän tekstin mukaan vielä ollut ruhtinas, vaan odotti sellaiseksi tulevansa, ja oli silloin vielä vain korkein pappi (cohen ha gadol), joka oli maan hallitsijana. Tällä persoonallisuudella on ollut vastustajia omassa kansassaan. Jos lähdemme näistä olosuhteista, niin voimme päätellä varmuudella, että Psalmi on omistettu pakkosiirtolaisuusajan jälkeiselle korkeimmalle papille Jeshua ben Jozadakille. Profeetta Sakarja julisti hänestä, että hän kantaisi kruunua ja istuisi valtaistuimella, ja että hän olisi samalla korkein pappi ja kuningas. Sakarja 6:12 - 13.

Tämän papin Jeshuan eli Joshuan aikana daavidilaisen suvun perillinen prinssi Serubaabel syrjäytettiin valtaistuimelta. Sakarja julisti lisäksi, että pappi Joshuasta tulisi myös messiaaninen vapahtaja, tuo vesa (zemach). Sakarja 3:8.

Pappi Joosuan asettamisesta valtaistuimelle ja vanhan kuninkaallisen suvun syrjäyttämisestä syntyi kansan kes = kuudessa puolueriitoja. Daavidilainen puolue suhtautui ym = märrettävästi vihamielisesti korkeinta pappia Joshuaa vas = taan. Myös Aaronin suvun jälkeläiset, aroniidit, riitauttivat Joshuan aseman korkeimpana pappina. Psalmin kirjoittaja on asettunut puoltamaan Joshuaa. Hänen Psalminsa on siten vas = takolta Psalmille 89, jonka kirjoittaja on puolestaan aset = tunut puolustamaan prinssi Serubaabelia sisäisiä viholli = sia vastaan.¹⁶⁷

Jeesus ei ole koskaan esittänyt jo mainittua arvoi = tusta, joka on alusta loppuun Matteuksen keksimä. On näet varmaa, ettei Jeesus ole voinut esittää tuota sotkua. Jee = sus on näet, tuntien hyvin vanhan Testamentin kirjoitukset, ollut niiden perusteella selvillä kansansa historiasta , sellaisena kuin se ilmenee vanhassa Testamentissa .

Yhteenvedona Jeesuksen ja fariseolaisten välisistä suhteista sellaisina ne ne todellisuudessa olivat, voimme todeta:

1. Jeesuksen opetus ei ollut ristiriidassa fariseo = laisten katsomusten ja opin kanssa, sillä se perustui Juudan uskoon, joka oli yhteisenä Jeesukselle ja fariseolaisille. On syytä tässä pitää mielessä Jeesuksen ja kirjanoppineen keskustelu, josta kerrotaan Mark. 12: 28 - 34, Jeesus sa =

noi keskustelukumppanilleen "sinä et ole kaukana Jumalan valtakunnasta".

2. Ei myöskään uskonnollisten perinteiden suhteen ollut erimielisyyttä, eikä sellaista voinut syntyä, sillä Jeesus oli saanut vanhempiensa kodissa jo lapsesta fariseolaisen kasvatuksen. Galileassa tuskin oli kotia, jossa lapset ei olisi kasvatettu fariseolaisten oppien mukaan.

3. Jeesus ei vastustanut fariseolaisia sellaisinaan, vaan vain pientä ryhmää, joka kieltäen uskon oikean olemuksen, liioitellulla kirkollisuudellaan, jos niin voi sanoa, uhkasivat kivettää uskonnon harjoittamisen. Niin kuin olen jo aikaisemmin edellä kertonut, niin myös muut juutalaiset oppineet kuin Jeesus vastustivat jyrkästi tälläisiä hurskastelijoita. Näitä teeskentelijöitä vastustamaan Jeesus asettui mitä ankarimmin. Ei lainkaan ole hämmästyttävää, että hän nimitteli heitä käärmeiksi, mutta ei siinä yleistetyssä muodossa, kuin se on kerrottu evankeliumeissa. Ei sovi unhoittaa, että evankeliumit on kirjoitettu aikana, jolloin fariseolaisuuden ja Jeesuksen jälkeen syntyneen kristinuskon välillä vallitsivat vakavat vastakohdat. Olosuhteet olivat täydellisesti muuttuneet vuoden 70 jälkeen, jolloin kansannousu roomalaisia vastaan kukistettiin veriin. Juuri tuolloin kirjoitettiin ensimmäinen evankeliumi ainakin 40 vuotta Jeesuksen kuoleman jälkeen. Ja kolmessa ensimmäisessä evankeliumissa lyötiin jo lyötyä, vaikka kristityt itsekkin joutuivat Rooman vainoamiksi. Mutta vasta Johanneksen evankeliumissa tuo juutalaisvihamielinen propaganda muuttuu entistäkin räikeämmäksi ja osin suorastaan

mielettömäksi, kun Jeesus on pantu sanomaan juutalaisille uskonveljilleen: "Te olette isästä perkeleestä, ja isänne himoja te tahdotte noudattaa. Hän on ollut murhaaja alusta asti, ja totuudessa hän ei pysy, koska hänessä ei totuutta ole. Kun hän puhuu valhetta, niin hän puhuu omaansa, sillä hän on valhetteli ja sen isä" (8:44). Ja papit ja munkit, jotka jo lähes 2.000 vuotta ovat saarnanneet tätä vihan sanomaa, ovat ilmeisesti tyystin unhoittaneet niin hyvin Jeesuksen kuin hänen juutalaisen oppinsa lähimmäisen rakkaudesta!

Ja kun lukee Johanneksen evankeliumia, niin tulee ajatelleeksi, ettei Jeesuksen ajan juutalaisilla ollut muuta tekemistä, kuin ehtimiseen kerätä kiviä tappaakseen Jeesuksen. Niin he ovat Johanneksen mukaan yhtenäen olleet tuossa tarkoituksessa kivenkeruussa. Tuskin kuitenkaan ne, jotka varoittivat Jeesusta Herodes Antipaksen aikeista. Ja ne olivat juuri fariseolaisia!

Jeesuksen jälkeisen alkuseurakunnan jäsenet noudattivat elämässään ehdottomasti Fariseolaisia tapoja. He eivät millään tavalla uskossaan eronneet juutalaisuudesta, kuin että he tunnustivat Jeesuksen messiaakseen. He muodostivat itseasiassa siten juutalaisen lahkon.¹⁶⁸ Fariseolaiset suhtautuivat heihin erotuksetta kuin muihinkin juutalaisiin. Tämä suhde pysyi muuttumattomana aina noin vuoteen 130 eli paria vuotta ennen vuoden 132 kansannousua. Tällöin oli alkuseurakuntaan liittynyt myös kreikkalaisia ja syyrialaisia, joiden joukossa oli lukuisasti ilmiantajia. Tästä oli seurauksena, että suhteet vähitellen kylmenivät, kunnes lo-

pulta noin 200 luvulle päästyä alkuseurakunnalla ja fariseolaisseurakunnilla ei ollut enään mitään yhteistä.

4. Jeesuksen ja oikeitten fariseolaisten välillä ei voinut syntyä eikä vallita minkäänlaista vihamielisyyttä. Molemmat tunnustivat samaa uskoa ja elivät fariseolaisittain. Vaikka Jeesus niin kuin fariseolaisetkin vastusti sadukkealaista papistoa sen vallanhimon ja röyhkeän sekä ylimielisen käyttäytymisen vuoksi, ja ennenkaikkea, koska se riisti ja orjuutti köyhää kansaa ja oli yhteistoiminnassa roomalaisten vallanpitäjien kanssa, niin Jeesus niin kuin fariseolaisetkin suoritti tästä huolimatta temppeliveron puoli sheke-
lää. 169

Lutherilainen teologi ja historioitsija Julius Wellhausen kirjoittaa Jeesuksesta:

"Jeesus ei ollut kristitty vaan juutalainen" 170 Hän ei julistanut mitään uutta oppia, vaan opetti tekemään "Jumalan tahdon mukaan". Jumalan tahto oli lausuttu hänelle niin kuin muillekin Juudan uskon tunnustajille Mooseksen Kirjoissa ja muissa V.T:n kirjoituksissa. Jeesus ei asettunut lakia vastaan, niin kuin se on esitetty Matteuksen vuorisaarnassa. 171

Niin kuin muutkin juudan uskon tunnustajat, niin myös Jeesus odotti Taivasten valtakuntaa maan päälle. Tämä juutalaisuudesta lähtenyt oppi oli Jeesuksen saarnojen pääaiheena. Niin Jeesuksen kuin ennen häntä Johanneksen (Johannan) mukaan viimeinen tuomio ja Taivasten valtakunta olivat lähellä. Kaiken piti tapahtua vielä Jeesuksen sukupolven aikana. 172

Jeesus ei ollut kumoava tai uuden perustaja. Hän ei ajatellut hävittää juutalaista "kirkkoa" ja asettaa kristillisen sen paikalle.¹⁷³

"Niin kuin fariseolaiset, niin myös Jeesus seisoo Vanhan Testamentin maaperällä eikä kiellä juutalaisuutta."¹⁷⁴

Tunnettu israelilainen oppinut, professori Joseph Klausner kirjoittaa teoksessaan "Jesus von Nazareth", että koskaan aikaisemmin ei kukaan kristitty oppinut ole uskaltanut tunnustaa, että "Jeesus ei ollut kristitty - hän oli juutalainen", ja tämän on kaiken lisäksi kirjoittanut niin jyrkkä juutalaisuuden vastustaja kuin oli Julius Wellhausen".¹⁷⁵

On mielenkiintoista todeta, että Jeesus on pienintäkin yksityiskohtaa myöten noudattanut Mooseksen opin normeja. Niinpä hänellä oli viittansa kulmissa tupsut (zizot).¹⁷⁶ Tässä hän noudatti 5. Moos. Kirjan 22:12 olevaa käskyä: "Tee itsellesi tupsut viittasi neljään kulmaan." Tämä käsky perustui 4. Moos. 15:38 ja 39 oleville määräyksille. Tupsut oli ommeltava viitan kulmiin, jotta ne muistuttaisivat israelilaisia Jumalan antamien käskyjen täyttämisestä eivätkä seuraisi sydämensä ja silmiensä himoja, jotka houkuttelevat heitä haureuteen.

Lähettyessään oppilaansa saarna ja parantamismatkalle, Jeesus Matt. 10:17 mukaan varoitti heitä: "Kavahtakaa ihmisiä, sillä he vetävät teidät oikeuksiin ja synagoogissa he teitä ruoskivat." Keiden ihmisten olivat synagoogat? Juutalaisten ja niissä isännöivät fariseolaiset. Että synagoogissa eli rukoishuoneissa olisi koskaan ketään ruoskittu, on mitä häpeällisin valhe. Eikä Jeesus ole mitään sellais-

ta todellisuudessa sanonut, sillä niin hyvin hän itse kuin vielä aikakin 100^{vuotta} hänen jälkeensä alkuseurakunnan jäsenet kävivät päivittäin rukoilemassa synagoogassa. Ja alkuseurakunnan jäsenet avoimesti tunnustivat tällöin Jeesuksen messiaakseen, mikä ei millään tavalla estänyt heitä osallistumasta synagoogan juumalanpalvelukseen.

On murheellista lukea, kuinka syvälle tuo uskontoaan luopunut Matteus on langennut propagandassaan ontisiä uskonveljiään vastaan. Mutta vielä murheellisempaa on, että tätä evankelistojen vihan oppia vielä tänä päivänä istutetaan ihmisten mieliin käännetyssä työssä ja siitä saarnataan lukemattomissa kirkoissa.

Eräs tyypillisimpiä esimerkkejä evankelistojen harjoittamasta yleistämisestä propaganda-aseenaan on Matt. 23:2 ja 3. "Mooseksen istuimella istuvat kirjanoppineet ja fariseolaiset. Sentähden tehkää kaikki mitä he sanovat teille, se tehkää ja pitäkää, mutta heidän tekojensa mukaan elköö tehkö, sillä he sanovat, mutta eivät tee".

Jeesus tiesi hyvin, että fariseolaisten veljeskuntaan oli hiipinyt joitakin teeskentelijöitä, niin sanottuja "värjättyjä" (zevuim), ja on varmaa, että hän varoitti kansaa tekemästä, niin kuin nämä tekivät, mutta yhtä varmaa on, että Jeesus, joka oli lapsuuden kodissaan saanut fariseolaisen kasvatuksen, tiesi, että fariseolaiset olivat syvästi uskovaisia, ei puhunut fariseolaisista yleensä, niin kuin on pantu hänen sanomakseen.

Tällainen yleistäminen olisi ollut Jeesukselle suula mahdottomuus, sillä hänen maailmankuvansa oli täysin fariseolainen.¹⁷⁷ Tämän ajatuksen kirjoittaja historioi-

sija Edvard Meyer on tähän vielä lisännyt, ettei Jeesus perustanut, niin kuin monet muut koulukuntaa tai lakkoa, vielä vähemmän uutta uskontoa, "tällainen" syntyi vasta myöhemmin Jeesuksen kuoltua.¹⁷⁸

Meillä on teologian professori Heikki Räisänen vastaavasti katsonut, ettei "Jeesus perustanut uutta uskontoa. Hänen seuraajansa muodostivat aluksi vain uuden ryhmittymän juutalaisen uskonnon puitteissa."¹⁷⁹

Evankeliumeissa on väen väkisin annettu se kuva, että fariseolaiset vihasivat ja vainosivat Jeesusta. Vääristetyn kuvasta ei voida antaa todellisuudessa Jeesusta vihasivat ja vainosivat sadukkealaiset prelaatit ja herodiaanit. Nämä roomalaisten yhteistoimintamiehet näet valvoivat huolella, ettei maassa vain syntyisi levottomuuksia, sillä silloin joutuisivat vaaraan heidän hankkimansa omaisuudet köyhältä kansalta "rosvoamalla", ja mikäli roomalaiset eivät ensi hätään pysyisi heitä suojelemaan, niin laajemman kansanliikkeen syntyessä myös heidän päänsä olisivat olleet löysässä. Ja Jeesus oli jo monissa tilaisuuksissa puhunut kansalle kielteisesti rikkauksista ja rikkaista, jotka mammonaa palvelivat, ja ylistänyt hiljaisia ja köyhiä, jotka tulisivat perimään maan.

Jeesus oli vaarallinen sadukkealaiselle ylimystölle. He näkivät hänessä kiihoittajan, jota oli pidettävä tarkoin silmällä, puhumattakaan herodiaaneista, jotka vain odottivat oikeata hetkeä käydäkseen Jeesukseen käsiksi. Poikkeuksena näistä oli Herodes Filippus, joka oli luonteeltaan oikeamielinen ja lempeä.

Tästä kaikesta evankelistat vaikenivat kuvauksissaan. Oli näet käännytystyössä parasta olla syyttelemättä roomalaisia tai heidän yhteistoimintamiehiään. Vain Kaifaksen ja Annaksen osuudesta Jeesuksen vangitsemisessa evankeliumeissa on kerrottu. Se on näet ollut tuikeki välttämätöntä, jotta Pontius Pilatuksesta olisi voitu antaa mahdollisimman myönteinen kuvaus. Eikä tällöin mitenkään ilmaistu, että Kaifas ja Annas olivat sadukealaisia ylipappeja, jotka Rooman prokuraattorit olivat rikollisella tavalla, lahjuksista virkaan nimittä^{neet}~~neet~~. Pelkäs-
tään kertomalla, että Kaifas ja Annas olivat ylipappeja, saatiin sitäkin tietä vieritettyä syy Jeesuksen kuolemas-
ta Juudan kansan niskalle, tuon kansan, joka vihasi sydä-
mensä syvyydestä noita sadukealaisia pappisylimyksiä. Kan-
sa puhui heistä sananlaskujen 10:27 sanoin: "Herran pelko
elinpäiviä jatkaa, mutta jumalattomien vuodet lyhenevät".
Syntyi legenda, jonka mukaan temppelistä kuultiin ääni tai-
vaista, joka huusi: "Menkää pois täältä te Melin pojat, olette
lianneet Jumalan huoneen". 1Sam. 2:12.

Olen edellä kertonut, kuinka fariseolaiset eivät katkeruu-
deltaan pystyneet unhoittamaan Jeesuksen veljen Jaakobin kuo-
lemaan syyllistyneen ylipappi Annas nuoremman tekoa. Mutta mo-
net muutkin kansasta Jerusalemissa kuin fariseolaiset olivat
katkeroituneita tästä oikeusmurhasta. Seitsemän vuotta myö-
hemmin piiritetyssä Jerusalemissa, sekasortoisten olosuhteiden
vallitessa Annas tapettiin kadulla ja hänen ruumiinsa heitet-
tiin koirille. Annas Nuorempi oli kajoanut mieheen, jota fariseo-
laiset kutsuivat "oikeamieliseksi". Tämän vuoksi Annas nuo =

rempi sai hengellään sovittaa katalan tekonsa.¹⁸⁰

m) Pitikö Jeesus itseään messiaana?

Teologiassa vallalla olevan käsityksen mukaan Jeesus piti itseään messiaana jo toimintansa alusta lähtien, vaikka hän ei sitä ilmaissut kuin vasta aivan lopussa tultuaan Jerusalemiin viettämään Pääsiäistä.

Tästä poiketen lutherilainen teologi Wilhelm Wrede on puolestaan katsonut, ettei Jeesus ole koskaan pitänyt itseään messiaana, vaan vasta hänen opetuslapsensa julistivat hänen kuolemansa jälkeen hänen olevan messias.¹⁸¹

Albert Schweizer esittää monien painavien huomautustensa yhteydessä avainkysymyksenä Wreden teoriaa vastaan: "Jos ei Jeesusta olisi tuomittu messiaana t.s. juutalaisten kuninkaana, niin miksi hänet sitten ristiinnaulittiin?". Schweizer, s. 376-389. Tätä kysymystä on tässä polemiikissa pidettävä ratkaisevana. Tiedämme näet, että julistautuminen messiaaksi, Juudan kansan kuninkaaksi, oli majesteettirikos, laesio majestatis, josta Rooman rikosoikeuden mukaan seurasi kuolemanrangaistus, mikä pantiin täytäntöön ristiinnaulitsemalla.

Rabbiini tohtori Abraham Geiger: Jeesus on sanonut olevansa messias, ja että hänen ilmestymisellään alkaa uusi maailmanaika (jo m.t. s. 180).

n) "Ihmisen poika"

Niin kuin kaikilla kirjanoppineilla, niin myös Jeesuksella oli varsinaisten oppilaittensa lisäksi kuulijoita. Edelliset jättivät työnsä ja perheensä. Muut tulivat silloin tällöin kuullakseen hänen opetustaan, joka oli siitä erikoinen, ettei hän niin kuin muut opettajat jatkuvasti ja joka askeleella ^{veistos} vetosivat profeettojen tai muiden arvovaltaisten miesten lausuntoihin, vaan puhui vapaasti kehenkään vetoamatta. Jeesus oli maallikkosaarnaaja, joka ei puhunut opittujen kaavojen mukaan, vaan puhui ja opetti suoraan sydäimestään. Hän oli opettajana ja saarnamiehenä niin vakuuttava, ettei hänen tarvinnut vedota kehenkään. Kuulijat uskoivat hänen sanoihinsa.

Jeesusta hänen oppilaansa kutsuivat rabbiksi opettajan merkityksessä. Itseään hän kutsui "Ihmisen Pojaksi", hebreaksi ben ha~~ad~~am ja arameaksi bar enosch tai bar nasch. Jo noin 600 vuotta ennen Jeesusta profeetta Ezekiel (Ihazkel) kutsui itseään ihmisen pojaksi eli ihmiseksi 87 kertaa, korostaakseen, että profeetta on tavallinen ihminen, lihasta ja verestä.¹⁸²

Englantilainen teologi Vincent Henry Stanton kirjoittaa, että Jeesuksen ajan juutalaiset eivät tunteneet käsitettä "ihmisen poika" messiasta tarkoittavana nimityksenä. Ydin-kohtana voidaan pitää etteivät juutalaiset kirjoittajat ottaneet nimitystä "ihmisen poika" kuvaamaan messiasta. Tuossa Danielin kohdassa "ihmisen poika ei ole arvonimi, vaan kuvaus, joten sen käyttö tarkoittamaan messiasta on

epäilyttävä.¹⁸³ Kun Joh. 12:34 ihmiset kysyivät kuka on ihmisen poika, niin tämä jo osoittaa, että he olivat hämillään nimityksestä, jota he eivät tunteneet. On myös esitetty ajatus, jonka mukaan nimitys tarkoittaa profeettaa. Sitä on käytetty Vanhassa Testamentissa yleensä ihmisen nimityksenä. Bar enosch - ben ha adam tarkoittavat samaa, ihmistä, Danielin Kirjassa se on ymmärrettävä kollektiivisesti kansana, eikä mitään muuta.

Englantilainen teologi Geza Vermes on tutkimuksessaan "Post biblical studies", esitettyään monien tiedemiesten keskenään vastakkaiset kannat päätynyt siihen tulokseen, että Danielin 7:13 bar nascha eli ihmisen poika ei ole messiaaninen enempää kuin ben ha adam. Se ei ole titteli enempää kuin mikään määrätty henkilökään.¹⁸⁴

Teologi ja historioitsija Julius Wellhausen on kirjoittanut, että tällä ihmisen poika tarkoitettiin ihmistä eikä mitään muuta. Aramealaisilla ei ollut muuta ilmaisuä käsitteelle ihminen. Se ei myöskään ole Danielin Kirjassa lainkaan mikään messiaan nimitys, eikä sitä ole juutalaisuudessa koskaan sellaiseksi käsitetty. Juutalaiskristillisen alkuseurakunnan jäsenet eivät ymmärtäneet, että Jeesus yksinkertaisesti kutsui itseään ihmiseksi. Koska he pitivät Jeesusta messiaana, niin he tämän mukaisesti tekivät bar naschasta messiaan. Syyrialaiset seurasivat tässä alkuseurakuntaa. Tämä erehdys siirtyi sitten evankeliumeihin.¹⁸⁵ Niinpä se esiintyy Uudessa Testamentissa 81 kertaa.

) Jumalan Poika

Oliko Juudan kansan odottama messias Jumalan poika? Tunnettu lutherilainen teologi Gustav Dalmann on kirjoittanut: "Ominaista israelin kansalle on se, ettei se ole antanut enempää itselleen kuin kuninkaalleenkaan jumalallista syntyperää." 186

Itsessään on "Jumalan poika" vanhastaan hallitsijasta käytetty nimitys itämailla. Tämän mukaan oli jokainen kuningas Egyptissä Jumala Re'n poika. Faaraota on pidetty Jumalan poikana fyysillisessä mielessä. Jopa kerrotaan, että Jumala on astunut maahan ja lähestynyt kuninkaan äitiä. On itsestään selvää, että tämä käsitys torjuttiin Israelissa. Vaikka 2. Sam. 7:14 mukaan Israelin kuningas ei voi olla missään vähäisempi kuin muut hallitsijat ja häntä on tämän vuoksi kutsuttu Jumalan pojaksi, niin aivan ilmeisesti siinä edellytetään, että tämä Jumalan poika on ymmärrettävä kuvannollisesti eikä fyysillisesti. Näin myös Psalmissa 2 ja perustuu kuninkaan siveellisiin ominaisuuksiin. Kun Psalmissa sanotaan, että "tänään olen sinut synnyttänyt", niin on siinä selvästi ilmaistu adoption luonne. Sana "tänään" sulkee pois fyysisen synnyttämisen, valtaistuimelle nousun päivä on samalla adoption päivä. Tultuaan kuninkaaksi on hän samalla tullut Jahven pojaksi. Niin kuin Ps. 72, niin myös Ps. 2 on ihannoinut määrättyä historiallista kuningasta. Näin Rudolf Kittel Psalmien kommentaarissaan. 187.

Psalmista 2:7 lueimme nämä sanat, jotka Psalmin kirjoittaja kertoo Jumalan sanoneen kuninkaalle:

"Sinä olet minun poikani, tänä päivänä minä sinut synnytin", Psalmin kirjoittaja kertoo ennen tätä kohtaa Jumalan varoittaneen kukistettuja kansoja ja näiden ruhtinaita aset-
tumasta vastustamaan Jumalan asettamaa ja rakastamaa kunin-
gasta.

Tämä Psalmi on omistettu kuningas Hiskialle (720-690 e.a.), joka oli Raamatun mukaan Jumalalle erityisen rakas. Kansat joista tässä Psalmissa puhutaan olivat filistealaisia ja moabiitteja (Jes. 16:1-5), jotka Hiskia alistui val-
taansa.¹⁸⁸

Nuo Ps. 2:7 sanat on luonnollisesti käsitettävä henki-
sessä eikä fyysillisessä mielessä. Kuningashan on syntynyt
ihmisistä, eikä suinkaan millään yliluonnollisella tavalla.
Juudan uskossa Jumala ei ollut rakkaussuhteissa ihmisiin.
Tällaiset suhteet vallitsivat Rooman, Kreikan, Egyptin ja
monien Vähä-Aasian uskonnoissa jumalien ja ihmisten välillä.

Jeesus, joka oli niin hyvin synnyltään kuin uskoltaankin
juutalainen, ei koskaan itse sanonut olevansa syntynyt Juma-
lasta, eikä kukaan hänen oppilaistaankaan ole julistanut sel-
laista oppia. Kun Jeesusta sanottiin hyväksi, niin hän sa-
noi tähän juutalaisen uskontunnustuksensa mukaisesti: "Mik-
si sanot minua hyväksi, on vain yksi, joka on hyvä, Jumala
yksin."

Synoptisissa evankeliumeissa Jumala, Isä Jumala seisoo
kaiken yläpuolella. Myös Jeesuksella itsellään Jumala on
kaiken yläpuolella. Jumalan valtakunta, Jumalan tahto ja
Jumalan isänrakkaus. Kaikkialla Jeesus käännättää ihmiset
itsestään Jumalan luokse. Täyttämällä Jumalan tahdon pääs-

tään Jumalan valtakuntaan."Herra ei niin kuin minä tahdon, vaan niin kuin sinä tahdot".

Soli Deo gloria seisoo ylinnä Jeesuksen elämässä. Mutta Johanneksen Evankeliumissa olemme kreikkalaisella maaperällä. Tämän meille kertoo jo evankeliumin proloogi:

1:1 alussa oli Sana, Loogos ja Sana oli Jumalan tykö= nä, ja Sana oli Jumala.

1:2 Hän oli alussa Jumalan tykönä.

1:3 Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on.

1:4 Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus.

1:10 Maailmassa hän eli ja maailma on hänen kauttaan saanut syntynsä ja maailma ei häntä tuntenut.

Ja tämän jälkeen seuraa ehtoollisoppi:

6:54 Joka syö minun lihani ja juo minun vereni, sillä on iankaikkinen elämä; ja minä herätän hänet viimeisenä päivänä.

6:55 Sillä minun lihani on totinen ruoka ja minun vereni totinen juoma.

6:56 Joka syö minun lihani ja juo minun vereni, se pysyy minussa ja minä hänessä.

Näin Johannes johdattaa ihmiset kunnioittamaan Poikaa niin kuin isää. Jeesus on Johanneksen mukaan Jumala - Jumalasta syntynyt. Tämä kaikki oli jo kaukana Pauluksestakin. Alunperin juutalaisen Pauluksen oppi Jumalan Pojasta, on vasta kreikkalaisella maaperällä Johanneksella tullut Jumalaksi. Näin Wernle "Die Quellen des Leben Jesu", s.28 -32. 189

Juudan kansan uskontunnustuksessa sanotaan:

"kuule Israel ! Herra meidän Jumalamme, Herra on yksi". Tämä on sanottu niin lyhyesti ja selvästi, että vain se, joka on sotkeutunut dogmien verkkoon, ei pysty käsittämään, että oppi Jeesuksesta Jumalan paikana ei ole peräisin juutalaisuudesta, vaan on omakuttu Jeesuksen kuoleman jälkeen syntyneeseen kristinuskoon hellenismistä. Tämän vuoksi ei tälle opille käy hak minen tukea enempää Psalmeista tai profeetoista kuin muistakaan Vanhan Testamentin kirjoituksista. Messias Jumalasta syntyneenä oli Juudan uskon monoteismille vieras olento. Juuri hellenismi loi dogmin Kristuksen eli Messiaan jumaluudesta.¹⁹⁰

Sol invictus, josta 200 - luvulla tuli Rooman valtakunnan suojelusjumala, on myös jättänyt jälkeensä oppiin Kristuksesta siten, että Jeesuksen syntymäpäivää ruvettiin viettämään Sol invictuksen juhlapäivänä joulukuun 25 päivänä. Samoin on Kristuksen sädekehä Sol invictuksen, aurinkojumalan sädekehän jäljennös.¹⁹¹

Assimilaatiokykynsä avulla kristinuskon oli paljon helpompi kuin juutalaisuuden tunkeutua pakanamaailmaan, jossa kristinuskon varsinaisena vastustajana oli Mitra tai Mitras uskonto, jolla oli myös sama mystiikka ja melkein samat sakramentit. Niinpä kun kuolemanvaltakunnan kauhujen pelko kasvoi voimakkaasti antiikin ajan lähestyessä loppuaan, niin kristinusko pystyi tarjoamaan yhtä voimakkaan suojan kuin Kybelen ja Mitran kultit. Kristinusko oli suvaitsevaisempi kuin juutalaisuus pakanallisiin uskomuksiin suhtautumisessaan.¹⁹²

Juutalainen filosofi ja teologi Martin Buber on kirjoittanut: "Kristillinen liike tuli Juudan kansalle hedelmättömäksi, kun se muutti Jeesuksen todella juutalaisen julistuksen, jonka mukaan jokainen voi ehdottomalla elämällään tulla Jumalan pojaksi, opiksi, jonka mukaan vain uskolla Jumalalle syntyneeseen Poikaan, voidaan saavuttaa ikuinen elämä."¹⁹³

p) Temppelin miehitys vai vain väkivaltainen mielenosoitus temppelissä

Matt. 21:12; Mark. 11:15-16; Luuk. 19:45 ja Joh. 2:14-16. kerrotaan, kuinka Jeesus meni temppeliin ja "ajoi ulos kaikki jotka myivät tai ostivat pyhäkössä, ja kaatoi kumoon rahanvaihtajien pöydät ja kyyhkysten myyjäin istuimet". Johanneksen evankeliumissa jopa kerrotaan, että temppelissä myytiin härkiä ja lampaista. Tälläisestä ei kerrota synoptisissa evankeliumeissa.

Gustav Dalman kirjoittaa, ettei missään muualla kuin

Johanneksella kerrota, että papit olisivat harjoittaneet uhrieläinten kauppaa temppelissä tai temppelialueella. Kun Dalman on itsekin aikaisemmin kirjoittanut, että papit harjoittivat temppelialueella karjakauppaa, niin hän on korjannut tämän esittämänsä väitteen. Hän sanoo, ettei sellaista olisi sallittu temppelivuorella, puhumattakaan varsinaisessa pyhätössä tai eläinten kantamista pyhätön kautta. Mutta sadukkealaiset, jotka Jeesuksen aikaan hallitsivat temppeliä, sallivat temppelin ulommaisella pihalla myydä kyyhkyksiä ja vaihtaa rahaa, muttei sitäkään toki temppelissä tai siihen rajoittuvalla pihalla. ¹⁹⁴

Evankeliumeissa kerrotusta väkivaltaisesta episodista on syntynyt teoria, jossa väitetään, että kysymyksessä olisi ollut todellisuudessa Jeesuksen ja hänen kannattajiensa kapina roomalaisia vallanpitäjiä ja heidän sadukkealaisia yhteistoimintamiehiään vastaan, jolloin kapinalliset saivat miehitettyä temppelin alueineen.

Luuk. 12:49, 51-53:

"Tulta minä olen tullut heittämään ja kuinka minä tah-toisinkaan, että se jo olisi syttynyt. Luuletteko, että minä olen tullut tuomaan maan päälle rauhan? Ei sanon minä teille, vaan eripuraisuutta. Sillä tästedes riitautuu viisi samassa talossa keskenään, kolme joutuu riitaan kahta vastaan ----." Samoin Matt. 10:34-36. jossa Jeesus sanoo, ettei ole tullut tuomaan rauhaa vaan miekan. Lisäksi on teorian tueksi esitetty Luuk. 22:36 jossa Jeesuksen kerrotaan kehoittaneen oppilaitaan hankkimaan aseita.

Ensimmäisenä esitti teorian Jeesuksen aloittamasta kapi-

nasta ja temppelin miehityksestä saksalainen itämaisten kielten professori Hampurin Yliopistosta Herrmann Samuel Reimarus (1694-1768).

Reimarus kirjoittaa, että Jeesus odotti yleistä kansannousua, mutta kahdesti turhaan. Hän uskoi sellaisen olevan lähellä. Kerran lähettäessään oppilaansa saarnaamaan kansalle Galileaan maailman lopusta ja Taivasten valtakunnan tulemisesta (Matt. 10:23). Jeesus odotti, että oppilaiden saarnan vaikutuksesta kansaa virtaisi hänen luokseen ja heti kohta hänet julistettaisiin messiaaksi. Hänen toiveensa ei toteutunut.

Toisen kerran hän ajatteli saattaa asian ratkaisuun Jerusalemissa. Ja todella hänen saapuessaan sinne monet huusivat "hosiana Daavidin poikaa, auttakaa Davidin poikaa". Jeesus luottaen omiensa tukeen kaappaa vallan temppelialueella ja tulisella puheella kehoittaa kuuliijoitaan kapinaan.

Mutta kansa Jerusalemissa kieltäytyi seuraamasta häntä, niin kuin kansa kieltäytyi hänen oppilaittensa saarnamatkan aikana Galileassa. Jo ennen hänen vangitsemistaan pelko tarttui häneen, ja ristillä hän sanoi: "Jumalani, Jumalani, miksi hylkäsit minut" (Ps. 22,2). Näin Reimarus.¹⁹⁵

Seuraava tuon kapinateorian edustajana oli Robert Eisler niminen historioitsija, joka 1930 laajan teoksensa II. osassa käsitteli kysymystä siitä, kuinka on ymmärrettävissä, että Jeesus kieltää vastustamasta pahaa pahalla ja opettaa, että joka miekkaan tarttuu se miekkaan hukkuu. Ja ristiriidassa tämän kanssa kehoittaa kannattajiaan hankkimaan aseita, vaikka tietää, että sellaisten hankkiminen on rangaistava teko,

ja julistaa, ettei ole tullut rakentamaan rauhaa, vaan tuomaan miekan ja kansalaissodan ja sytyttämään maailman tuleen.

Eislerin mukaan ei ole mitään ristiriitaa Jeesuksen lausumien ajatusten välillä, koska ne on lausuttu eri aikoina, ja kuvaavat hänessä tapahtunutta mielenmuutosta. Kun näet Jeesus alun alkaen uskoi siihen, että taivaisten valtakunta tulee hetimiten, kun vain ihmiset tekevät parannuksen, katuivat syntejään ja elävät vanhurskaasti, toisin sanoen täyttävät elämässään Moosen opin (Thooran) normit rakkaudesta Jumalaan ja lähimmäisiin, niin kun mitään ei entisestään muuttunut, niin hän päätteli, että Taivasten valtakuntaa jouduttaisiin siten odottamaan loppumattomiin, minkä vuoksi kansa oli pelastettavissa vain voimakeinoin. Tässä tarkoituksessa kirjoittaa Eisler, Jeesus lähetti 12 sanansaattajaa, saadakseen kootuksi ympärilleen 3/5 tai ainakin 2/5 kansasta. Jos nämä hänen sanansaattajansa saisivat salaisesti koolle tälläisen ihmisjoukon roomalaisten tietämättä, ja liikkeelle määrättyyn paikkaan exoduksen vuosipäivänä eli Pääsiäisenä, niin silloin olisi mahdollista yllättää roomalainen kohortti ja apujoukot sekä temppelivartiosto.

Vaikka Jeesus luotti Jumalan apuun, niin hän hyvin ymmärsi, että hänen oli aseistettava joukkonsa, sillä ei hän ollut tullut tuomaan rauhaa vaan miekan. Ja kun hän kehoittaa ostamaan miekkoja ja kuulee, että jo on kaksi miekkaa, niin Eisler sanoo, ettei tätä ole tulkittava, ikäänkuin olisi ollut kaikkiaan kaksi miekkaa, vaan itsekullakin oli pari lyhyttä miekkaa eli sicaa.

Pidettyään lyhyen ajan, ehkä ainoastaan muutaman tunnin

temppelialueen miehitettynä, Jeesus kannattajineen joutui vetäytymään sieltä ja niin päättyi tämä temppelin miehitys kiireiseen perääntymiseen temppelipoliisin ja roomalaisen kohortin puututtua tapahtumien kulkuun. Näin Robert Eisler.¹⁹⁶

1960 luvulla amerikkalainen kirjailija Joel Carmichael kirjoitti tästä aiheesta kirjan, jonka ajatukset perustuvat Eislerin kerrotulle teoreettiselle rakennelmalle.

Carmichael katsoi evankeliumeista ilmenevän, että Jeesus marssi miesjoukon kanssa Jarusalemiin ja miehitti joksikin ajaksi temppelin. Hänet kavallettiin, vangittiin, kuulteltiin ja luomittiin kuolemaan kapinoitsijana ristillä. On yksinkertainen tosiasia, sanoo Carmichael, että Jeesus miehitti temppelin. Ja sitten kirjoittaja käsittelee kysymystä siitä, miten tämä oli mahdollista. Hän vastaa asettamaansa kysymykseen näin:

Jeesus tuli temppeliin joukkonsa kanssa, ikäänkuin he olisivat olleet pyhiinvaeltajia. Miehitysoperaatio suoritettiin siten yllättäen. Koko temppelialue oli 180 m. leveä ja 400 m. pitkä eli siis noin 7 ha. Tällä alueella oli useampia rakennuksia, joissa toimi 20.000 suuruinen henkilökunta. Sen suojana oli huomattava temppelipoliisi, joka oli vain seipäillä aseistettu, koska se ei saanut hallussa pitää eikä kantaa miekkoja, kohortin suuruinen sotilasosasto, joka käsitti noin 600 miestä ja lisäksi apujoukkoja. Kun temppelialueella Pääsiäisenä tungeksi tuhansia pyhiinvaeltajia, ja kun roomalainen kohortti ja apujoukot oli maajoitettu Antonian linnoitukseen, joka ei ollut tempeli-

alueella, vaan oli yhdistetty siihen pylväskäytävällä, niin itse temppelin miehittäminen ei tuonut suurempia vaikeuksia, mutta eri asia oli sitten, miten jatkossa kävisi.

Carmichael kertoo, että krisittyjen vainooja Sossianus Hierocles, joka oli Foinikian, Arabia Libaniksen ja Bitynian prokuraattori, mainitsee, että Jeesus oli noin 900 ryövärin päällikkö. Selootteja eli itsenäisyysmiehiä näet roomalaiset, evankeliumin kirjoittajat ja Flavius Josefus, tuo lippunsa ka-
valtaja, kutsuivat ryöväreiksi, aivan samalla tavalla, kuin pari tuhatta vuotta myöhemmin kansallissosialistiset vallan-
pitäjät kutsuivat Euroopan eri maissa toimivia vastarintamie-
hiä bandiiteiksi eli roistoiksi.

Kun sitten kapina kukistettiin alkuunsa ja Jeesus vangit-
tiin Betaniassa noin 2,5 km Jerusalemistä Jerikon tietä, mis-
sä Jeesus oleskeli oppilaittensa kanssa jouduttuaan vetäyty-
mään Jerusalemistä, niin hänen oppilaansa pakenivat kukin
197
omalle taholleen Galileaan.

Tämä teoria on todella mielenkiintoinen, eikä ole lainkaan
ihmeellistä, että Carmichaelin kirjasta tuli menekkikirja ja
se käännettiin monelle sivistyskielelle. Mutta mihinkään his-
toriallisiin tosiasioihin tuo teoria ei perustu. Se on koko-
naisuudessaan olettamuksille ja mielikuvitukselle rakentuva
kertomus, niin hyvin Reimaruksella ja Eislerillä kuin Carmic-
haelillakin. Historia ei tunne tätä kapinaa enemmän kuin
temppelin miehitystäkään.

Tuo temppelin uloimmalla pihalla tapahtunut väkivaltai-
nen episodi, josta tämä kapinateoria on syntynyt, on hyvin-
kin saattanut tapahtua, sillä Jeesukselle temppeli oli pyhä.

Tämä ilmenee jo hänen sanoistaan vanhemmilleen, jotka häntä etsivät ja tapasivat hänet temppelissä (Luuk. 2:49)

"Mitä te minua etsitte? Ettekö tiedneet, että minun pitää niissä oleman, mitkä minun isäni ovat?" Näin Flusser, Bemerkungen eines Juden zum christlichen Theologi, s. 24-25.

Temppelissä, joka kansalle oli pyhä, ei olisi saanut harjoittaa mitään maallisia toimia. Mutta on pidettävä mielessä, että Jeesuksen väkivaltainen esiintyminen temppelin uloimalla pihalla, on sekin antanut Pontius Pilatukselle aiheen Jeesuksen tuomitsemiseen majesteettirikoksesta, sillä sellaiseksi katsottiin Rooman rikosoikeuden mukaan myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vastainen teko. Tämä Jeesuksen mielenosoitus temppelin pyhyyden tähden, on silloin ristiriidassa kaiken sen kanssa, missä on väitetty Jeesuksen puhuneen temppelin hajoittamisesta, sillä Jeesus piti temppeliä pyhänä. Näin ollen ei voi olla mahdollista, että Jeesusta olisi Synhedriossa syytetty tämän vuoksi enempää kuin Jumalan pilkasta. Niin kuin tuonnempana tässä kirjassani tulen osoittamaan, niin Jumalan pilkkana voitiin pitää yksinomaan Jahve - nimen lausuminen julki, ei mitään muuta. Jeesus ei ylimalkaan puhunut sanalallakaan temppelin hajoittamisesta, joten häntä ei sellaisesta myöskään syytetty.

Lukuunottamatta tuota mielenosoitusta temppelin pihalla, Jeesus ei hyväksynyt sinänsä minkäänlaista väkivaltaa. Hänen sanomansa perustui eskatologiseen näkemykseen maailman lopusta ja alkavasta Taivasten valtakunnasta, mikä kaikki oli tapahtuva vielä hänen sukupolvensa aikana. Tämän vuoksi kaikki maallinen toiminta oli tarpeetonta. Hän ei osallistu-

nut enempää politiikkaan kuin muihinkaan yhteiskunnan maallisiin rientoihin. Jeesuksen suhtautumista elämään ei voida ymmärtää lainkaan ilman hänen eskatoloogista katsomustaan.

Aloitettuaan toimintansa maallikkosaarnaajana, opettajana ja parantajana, Jeesus ei enään harjoittanut puusepän ammatiaan. Samoin eivät hänen oppilaansakaan jatkaneet työtään, liityttyään hänen seuraansa. Ja niin heillä ei ollut tuloja, minkä vuoksi he näkivät usein nälkää. Mutta Jeesus opetti, että Taivaallinen Isä, joka huolehti linnuista, huolehtisi myös ihmisten huomisesta päivästä.

q) Jeesuksen viimeinen Pääsiäinen

Evankeliumien mukaan Jeesus tuli Jerusalemiin kuollakseen siellä. Jeesus ei tullut Jerusalemiin kuollakseen siellä, vaan viettääkseen Pääsiäistä uskonsa mukaisesti ja opettaakseen temppelissä. Jeesus vietti Pääsiäistä oppilaittensa kanssa perjantaina Nissan kuun 14 päivän vastaisena yönä vuonna 30. Kun galilealaiset olivat anakarampia kuin Judean asukkaat soveltaessaan määräyksiä, jotka oli annettu Pääsiäisen aattopäivästä, niin kun Judeassa aattopäivänä tehtiin työtä puoleen päivään asti, niin Galileassa ei tehty lainkaan työtä aattopäivänä. Kun useimmat Jeesuksen oppilaista olivat Galileasta, niin he kiiruhtivat jo torstai-aamuna kysymään Jeesukselta, missä vietettäisiin Pääsiäisehtoota (seder), jolloin syötäisiin pääsiäislammas. Jeesus oli sopinut erään vedenjakajan kanssa sederin järjestämisestä tämän omistaman talon ullakko-kerroksessa.¹⁹⁸

Kaikesta päätellen sederin vietto järjestettiin kai kesäsalaisuudessa, sillä Jeesus pelkäsi vihamiehään, niin hyvin sadukkealaisia kuin herodiaanijakin. Tämän vuoksi hän vietti koko viikon kaupungin ulkopuolella öisin.

Jeesus vietti oppilaineen sederin eli pääsiäisaaton tarkoin Juudan uskon perinnäistapojen mukaisesti: hän mursi ja jakoi leivän, lausui kiitosrukouksen, otti maljan ja ojensi sen oppilailleen kiitosrukouksen (kidusch) jälkeen ja lausui lopuksi ylistyksen Jumalalle (Hallel ha godol). Hän täytti kaiken tarkoin tradition mukaisesti.¹⁹⁹ Näin vielä meidän ajallamme Juudan uskon tunnustajat viettävät pääsiäistä, joka uskon mukaan on vapauden juhla. Myös Jeesuksen jälkeisessä alkuseurakunnassa Pääsiäinen vietettiin jo kerrotulla tavalla.

Jeesuksen kuoleman jälkeen Pääsiäinen muuttui evankeliumin kirjoittajilla ehtoolliseksi.²⁰⁰ Tässä meillä on alku Johanneksen transsubstantiationoppiin ehtoollisleivän ja viinin muuttumisesta Kristuksen ruumiiksi ja vereksi.

Jeesus oli uskoltaan juutalainen. Hän ei voinut kehoittaa oppilaitaan edes kuvaennollisessa mielessä juomaan hänen vertaan tai syömään hänen ruumistaan.

Jos Jeesus olisi odottanut kuoleman olevan niin lähellä, kuin minä se on kuvattu, niin hän ei olisi ollut niin jäkyltynyt nähdessään se edessään. Mutta hän aavisti, että hän oli suuressa vaarassa, ja silloin kuoleman pelko valtasi hänet.

Jo ensimmäisestä Jerusalemissa viettonsa päivästä lähtien hän pelkäsi, että hänet vangittaisiin. Tämän vuoksi hän

lähti joka ilta Bethaniaan ja tämän vuoksi hän järjesti Pääsiäisehtoon vieton salaisesti, vedenkantajan talon ullakolla.

Pääsiäisaterian jälkeen hän ei voinut tapansa mukaan palata Bethaniaan, sillä 5. Moos. 16:7 tulkinnan mukaan Pääsiäisehtoon vieton jälkeen oli yövyttävä Jerusalemissa. Mutta kaupungin alueella oli lupa vaihtaa paikkaa. Tämän vuoksi Jeesus lähti oppilaineen heti Halel-rukouksen jälkeen Öljymäelle, joka oli Jerusalemin alueen uloin paikka.

Jeesus oli hyvin masentunut. Hän ei luottanut enään edes oppilaihinsa. Hän oli havainnut heidän olevan liian yksinkertaisia. He eivät olleet ymmärtäneet hänen opetuksensa henkeä. He olivat jopa kiistelleet kunniapaikoista Taivasten valtakunnassa.

Tässä alkaa hänen suuri ja syvä tragiikkansa. Jeesus meni Getsemaane-nimiseen puutarhaan ja otti mukaansa Pietarin (Simon), Jaakobin ja Johanneksen, kehoittaen muita oppilaitaan odottamaan. Markus kertoo, että "Jeesus alkoi kauhistua ja tulla tuskaan". Ja hän sanoi niille oppilaistaan, jotka hän oli ottanut mukaansa: "Minun sieluni on syvästi murheellinen kuolemaan asti; olkaa tässä ja valvokaa" (Mark. 14:32-34).

Tuona yönä hän pelkäsi jäädä yksin. Kuinka tämä oli ymmärrettävää ja inhimillistä. Mutta kaikki tämä oli jo kauaksi etääntynyt evankeliumeissa, joiden mukaan Jeesus olisi tietänyt, mikä häntä odotti; hän kun evankeliumien mukaan haki kuolemaa Jerusalemissa, oli nimenomaan matkustanut sinne kuollakseen siellä.

Jeesus ei tietänyt, että kuolema oli häntä lähellä. Hän ei tietänyt, että hänet tultaisiin pian tuomitsemaan kuole-

maan. Ainoa, minkä hän tiesi, että hänen vihamiehensä, sadukealaiset olivat lukuisia ja vaikutusvaltaisia, kun taas hänen omat kannattajansa olivat niin hyvin luvultaan kuin vaikutusvallaltaan vähäisiä ja hänen oppilaansa heikkoja. Varmuudella voidaan sanoa, että hän aavisti, että hänet vangit-taisiin, sillä kuinka monta kertaa hän olikaan puhunut rik-kaita, mammonan kerääjiä ja köyhien riistämistä vastaan. Keitä hän kaikella tällä tarkoitti? Siihen ei ole vaikeata vastata: ne olivat rikkaat sadukealaiset prelaatit, jotka roomalaisten vallanpitäjien yhteistoimintamiehinä elivät ja toimivat roomalaisten prokuraattoreiden suojeluksessa.

Luukas kertoo evankeliuminsa 22:36, että Jeesus sanoi opetuslapsilleen (oppilailleen). "Jolla on kukkaro, otta-koon sen mukaansa, niin myös laukun. Ja jolla ei ole, myy-köön vaippansa ja ostakoon miekan." Näin hän kehoitti itse-kutakin hankkimaan itselleen miekan, vaikka hän tiesi, että, sellaisen hallussapito ja kantaminen oli juutalaisilta hei-dän aktivistiensä (seloottien) vuoksi kielletty laissa. Jeesuksen tarkoituksena olisi tämän mukaan puolustaa itseään ase kädessä vihollisiaan vastaan, jos nämä, niin kuin hän oletti, tulisivat vangitaakseen hänet. Tämä Luukkaan evan-geliumin kohta vaikuttaakin oudolta, sillä vaikka Jeesus ei ollutkaan mikään "lammas", niin voimme hänen monen monista muista sanoistaan päätellä, ettei hän hyväksynyt minkään-laista aseiden käyttöä, ei edes puolustautumisen tarkoitukses-sa. Tämä ilmenee kaikkein vakuuttavimmin Matt. 26:51, jos-sa kerrotaan, että Jeesus sanoi eräälle, joka halusi häntä puolustaa ja veti miekkansa esille: "pistä miekkasi tuppeen,

sillä kaikki, jotka miekkaan tarttuvat, ne miekkaan hukkuvat".

Jeesuksen oppilaat, joita hän oli pyytänyt valvomaan, olivat nukahtaneet. He olivat kuolemanväsyneitä Pääsiäisehtoon valmisteluista ja he olivat myös paljon syöneet ja juoneet, pääsiäislampaan lihan ja neljä maljaa viiniä. Jeesus tapasi heidät nukkumassa. Hän sanoi Pietarille: "Simon, nukutko? Etkö jaksanut yhtä hetkeä valvoa?". Hän pyysi sitten, että kaikki kolme, jotka olivat hänen lähellään valvoisivat ja rukoilisivat, etteivät joutuisi kiuksaukseen. "Minun sieluni on syvästi murheellinen kuolemaan asti". Jeesuksen, tuon yksinäisen miehen tuska ja kärsimys hädässään jättävät jokaisen sydämeen lähtemättömän vaikutuksen.

r) Vangitseminen

Jeesuksen aavistus siitä, että häneltä riistettäisiin hänen vapautensa, toteutui vielä samana yönä.

Markuksen mukaan Jeesuksen vielä kehoittaessa oppilaitaan nousemaan ja lähtemään (14:42) yksi hänen oppilaitaan Juudas, saapui mukanaan joukko ylipappien, kirjanoppineiden ja vanhinten lähettämänä "miekat ja seipäät käsissä". Kertomuksen mukaan Juudas oli ennakolta sopinut vangitsijoiden kanssa, että se, jota hän suutelisi, on Jeesus. "Ottakaa hänet kiinni ja viekää tarkasti vartioituna pois." Näin kertoo myös Matteus, vain sillä erotuksella, että hän ei mainitse joukon tulleen kirjanoppineiden luota, mutta lisää, vangitsemaan saapunut joukko oli "lukuisa".

Luukkaalla vangitsijoiden mukana tulivat paikalle myös

ylipapit ja "joukon" sijasta hän sanoo, että paikalle tuli "joukko kansaa".

Synoptiset evankeliumit ovat lukuunottamatta noita vähäisiä eroja täysin yhdenmukaisia siinä, että vangitsemisen toimitti temppelipoliisi ylipappien määräyksestä, t.s. vangitsijoina olivat vain juutalaiset temppelipoliisit.

Jo tämä kuvaus antaa aiheen epäillä, ettei se ole totuudenmukainen nimenomaan siitä syystä, että siinä mainitaan vangitsijoiden olleen varustettuina myös miekoilla seipäitten lisäksi. On kiistämätön tosiasia, ettei edes temppelipoliisi saanut kantaa miekkaa, vaan oli varustettu pelkästään seipäillä!

Johanneksen evankeliumista 18:3 voimmekin lukea, ettei vangitsemista toimittaneet yksin temppelipoliisit, vaan Jeesuksen vangitsi roomalainen sotilasosasto yhdessä temppelipoliisin kanssa. On nimenomaan huomattava, että alkuperäisessä kreikankielisessä tekstissä tuosta sotilasosastosta on käytetty sanaa "speira", joka on kreikankielinen nimitys kohortista tai sen puolikkaasta, manipulista, ja sen päälliköstä sotatribuunista "chiliarchos". Melkein poikkeuksetta oppineet ovat nyttemmin yksimielisiä siitä, että vangitsemisen toimitti roomalainen kohortti sotatribuuninsa komennossa, t.s. roomalainen sotilasyksikkö roomalaisen upseerin komennossa. Mutta kun synoptisissa evankeliumeissa kerrotaan vain juutalaisen temppelipoliisin toimittaneen vangitsemisen, niin Johanneksen mukaan tämän vuoksi kerrotaan, että myös temppelipoliisi oli Jeesusta vangitsemassa yhdessä roomalaisen sotilasosaston kanssa.

Jesuiittaveljeskuntaan, Societas Jesu²⁰¹ kuuluva teologian tohtori Josef Blinzler on teoksessaan "Der Prozess Jesu" kertonut, että useimmat Johanneksen evankeliumin 18:3 ja 12 tulkitijat ovat ymmärtäneet "speiralla" ja "chili = archoksella" roomalaista sotilasyksikköä kohorttia ja sen päällikkönä olevaa sotatriouunia. Mutta ei niitäkään ole vä= hän Blinzlerin mukaan, jotka pitävät Johanneksen kertomusta virheellisenä, sillä synoptikot eivät ole sanallakaan mainin= neet ,että roomalaiset olisivat osallistuneet Jeesuksen vangitsemiseen .Blinzlerin olisi ollut syytä sanoa, että synop= tikot tarkoituksellisesti salasivat roomalaisten olleen mu = kana vangitsemisessa, koska synoptikot pyrkivät ehdoin tahdoin antamaan se kuvan, ettei roomalaisilla ollut osaa eikä arpaa enempää Jeesuksen vangitsemisessa kuin hänen tuomitsemisessa= kaan riitille. Tuo jesuiittainen Blinzler katsoo jopa olleen mahdollista, että "speira" ja "chiliarchos" voivat tarkoittaa yhtä hyvin juutalaista puolisoitiilaallista osastoa.²⁰² Mutta tämä on kestävä ajatus, sillä tuossa kapinoinnille alttiis= sa roomalaisessa provinssissa, ei ollut minkäänlaisia juuta = laisia joukko-osastoja, juutalainen väestö ei saanut edes hal= lussapitää tai kantaa aseita, ei edes temppelipoliisi, joka oli seipäillä varustettu.

Evankeliumeja lukiessa saa sen käsityksen, että vain fariseolaisilla oli kirjanoppineita. Tämä virheellinen käsitys joh= tuu siitä, kun tavan takaa puhutaan "fariseolaisista ja kirjan= op ineista". Todellisuudessa myös sadukkealaisilla oli omat kir= janoppineensa.

Kun ylipapin Kaiifaksen ja hänen appensa Annaksen li = ääksi vangitsemisoperaatioon on vedetty mukaan "kirjanopoi =

neet, fariseolaiset ja kansan vanhimmat", niin kuvaus on tarkoitukseltaan niin läpinäkyvä kuin se suinkin olla saattaa: että Jeesuksen oma kansa olisi vastuussa alusta alkaen siitä tapahtumain kulusta, joka johti Jeesuksen kauhistuttavaan kohtaloon ristillä.

Mark. 14:10; Matt. 26; 14 ja Luuk. 22:4 kerrotaan Juudaksen ja ylipappien välisestä salahankkeesta Jeesuksen vangitsemiseksi ja siitä, että nämä lupasivat antaa Juudakselle kavaltamisesta rahaa. Matteus jopa mainitsee tästä tarkan summan, 30 hopearahaa. Tämän summan Matteus on saanut monta sataa vuotta ennen Jeesusta eläneen profeetan Sakarjan Kirjasta. Sen 11 luvun 12 kohdassa puhutaan tästä summasta, mutta tietysti, niin kuin tuosta kohdasta ilmenee, aivan muun tapahtuman yhteydessä. Missään tapauksessa tuo kovin vähäinen raha ei ole voinut olla minkäänlaisena vaikuttimena väitettyyn kavaltamiseen. Jopa ne, jotka katsovat kavaltamisen tapahtuneen, lähtevät siitä ajatuksesta, ettei tuo summa ole voinut olla ainakaan päävaikuttimena tekoon. Näin jopa Blinzler, joka muuten perustaa todistelunsa orjallisesti evankeliumien kertomuksiin, niistä mitenkään poikkeamatta. Blinzler olettaa, että ehkä Juudas oli odottanut Jeesuksen olevan kansallispoliittinen messias, joka rakentaisi uudeleen daavidilaisen valtaistuinen ja valtion, mutta oli tässä odotuksessaan mitä katkerimmin pettynyt.²⁰³

Jo vuosia ennen Blinzleriä on Josphe Klausner teoksessaan "Jeesus von Nazareth" esittänyt saman ajatuksen laajoin perusteluin. Klausnerin mukaan Juudas oli alunperin yhtä uskollinen Jeesukselle kuin parhaimmat Jeesuksen oppilaista,

minkä vuoksi Jeesus oli valinnut hänet yhdeksi apostoleista, joiden tehtävänä oli saarnata Taivasten valtakunnasta. Mutta vähitellen Juudas, joka toisin kuin muut Jeesuksen oppilaista, noista Galilean oppimattomista ja yksinkertaisista kalastajista, oli oppinut mies ja oli tottunut arvostelemaan ja asioita tarkoin punnitsemaan, alkoi vähitellen tarkastella mestarinsa tekoja ja sanoja kriittisesti. Tällöin hän totesi, että Jeesus polkasi vihamiehiään ja vainoojiaan niin, että pakeni heitä piiloon. Juudas totesi myös huomattavia ristiriitaisuuksia Jeesuksen puheissa: "Jokainen, joka ei ole meitä vastaan, on meidän puolellamme." "Joka ei ole minun kanssani, on minua vastaan." Jeesus kehoitti antamaan kaiken köyhille, mutta salli kuitenkin, että hänet voideltiin 300 dinaaria maksavalla voiteella. Tämän lisäksi Juudas totesi, ettei tämä "messias" enempää tahtonut kuin voinutkaan vapahtaa kansaansa roomalaisten ikeestä, mutta vaati silti tunnustamistaan messiaaksi. Ennen kuin Jeesus Caesarea Philippiissä ilmaisi oppilailleen olevansa messias, ei Juudas odottanut häneltä enempää kuin jokaiselta rabbilta tai korkeintaan joltakin profeetalta. Mutta Jeesuksen ilmaistua olevansa messia, Juudas odotti, että Jeesus Jerusalemissa, Juudan kansan uskonnollisessa ja kansallisessa keskuksessa tekisi suuria ihmetekoja, tuhoaisi roomalaiset ja pakottaisi kaikki tunnustamaan messiaanisuutensa ja ihanuudessaan tulisi koko kansan tunnustamaksi viimeiseksi vapauttajaksi.

Mutta todellisuudessa Juudas eli oikealta nimeltään Juuda isch karioth - Juuda mies Kariotista ei nähnyt minkään-

laisia ihmetekoja tapahtuneen enempää kuin odottamiaan sankarillisuutensa tekoja.²⁰⁴ Jeesus ei tule alistaneeksi ketään valtaansa. Päinvastoin: messias pakeni joka ilta Jerusalemin Bethaniaan.

Klausnerin mukaan tällainen on ehkä ollut Juudaksen ajatuksen kulku, joka on ollut se todellinen psykologinen syy, joka on johtanut Juudaksen hänen tekoonsa. Pettymys, joka johtui hänen todettuaan mestarinsa inhimilliset heikkoudet, esti häntä näkemästä opettajansa ja mestarinsa hyveitä ja hänen suuruuttaan persoonallisuutena.

Kun tarkastelemme niitä olosuhteita, joissa Jeesuksen vangitseminen tapahtui, meidän on syytä kysyä, onko tuohon vangitsemiseen lainkaan tarvittu todellisuudessa kavaltajaa?

Matt. 26:55; Mark. 14:48-49 ja Luuk. 22:52-53 kerrotaan, että kun Jeesusta tultiin vangitsemaan, niin hän sanoi vangitsijoilleen: "Niin kuin ryöväriä vastaan te olette lähteneet miekat ja seipäät käsissä, ja minä olen joka päivä ollut teidän kanssanne pyhäkössä, ettekä ole ojentaneet käsiänne minua vastaan." Näistä kohdista voimme päätellä, ettei hänen tunnistamiseen tarvittu Juudasta, ja että häntä olisi voitu seurata minne tahansa hän meni ja vangita hänet perillä, ellei katsottu voitavan tehdä sitä temppelialueella. Ei ollut tarvetta kavaltaa tai ryhtyä salahankkeisiin Juudaksen kanssa Jeesuksen vangitsemiseksi.

Juudakseen kavaltajana liittyy vielä tunnettu myytti "Juudaksen suudelmasta".

Johanneksen evankeliumin mukaan (18:4 ja 5) Jeesusta ei tunnistanut Juudas, vaan Jeesus itse astui eteenpäin koh-

den vangitsijoitaan ja kysyi: "ketä etsitte". Ja saatuaan kuulla, että he etsivät Jeesus Nazarealaista, hän sanoi heille: "Minä se olen". Temppeleliisi tunsi hyvin Jeesuksen, joka opetti joka päivä temppelissä. Ei siis tarvittu mitään tunnistamista, ei edes yöllä!

Oli kuukauden 14 päivä, jolloin oli täysi kuu ja näkyvyyssyys Jerusalemissa erinomainen. Johannes mainitsee, että sotilasosasto ja poliisi olivat varustettuja soihduilla ja lampuilla. Vangitsijat olisivat tuskin epäonnistuneet etsinnässään ja tunnistamisessaan siinäkin tapauksessa, että taivas olisi ollut tavallisuudesta poiketen Jerusalemissa täyden kuun aikana vaikka kauttaaltaan pilvessä. Ei ole suinkaan vailla merkitystä, että Johanneksen evankeliumin tekijä hylkäsi tradition, jonka mukaan, Juudas kavaltti mestarinsa suutelemalla tätä. Koska Johanneksen evankeliumi ei puhu mitään Juudaksen väitetystä salahankeesta, niin se ei myöskään anna vähintäkään kuvausta, siitä, millä tavalla Juudas olisi kavaltanut Jeesuksen.

Totuus on, ettei enempää salahanke kuin kavaltaminenkaan ollut tarpeellinen Jeesuksen vangitsemiseksi. Kuka tahansa päätti vangita tai vangituttaa Jeesuksen, saattoi sen tehdä niin päivällä kuin yölläkin ja ilman ulkopuolista apua.

Juudan, Kariotista olevan miehen rooli tässä murhenäytelmässä on keksitty vain Juudan kansan mustaamiseksi. Tämän vuoksi en katso syytä olevan omistaa yhtään ainoata riviä enemmälti tälle iljettävälle ja valheelliselle kertomukselle.

a.) Oikeudenkäynti

Meillä ei ole oikeudenkäynnistä Jeesusta vastaan minkäänlaista pöytäkirjaa, josta saisimme tietää, mikä oli syyte, syytetyn vastine syytteeseen, mahdollisten todistajien kuulustelu ja muu tapahtuminen oikeuden istunnossa sekä päätös. Tunnettu lakimies ja historioitsija Paul Winter kirjoittaa, että on syytä epäillä, ettei Jeesuksen aikoihin pidetty minkäänlaisia pöytäkirjoja rikosoikeudenkäynneistä, semmin-
kään, kun juttuja ei lykätty, vaan ne käsiteltiin yhdessä ainoassa istunnossa. Rooman provinsseissa istuivat oikeutta rikosasioissa prokuraattorit, jotka eivät olleet oikeusoppineita vaan sotilaita. Heidän harjoittamansa prosessi on ollut sotilaallisen lyhyttä pikaoikeudenkäyntiä.²⁰⁵

Kun meillä ei ole käytettävissämme minkäänlaista historiallista asiakirjaa Jeesusta vastaan käydystä prosessista, niin mikäli haluamme tietää siitä muutakin, että sellainen on käyty, on meidän tutustuttava evankeliumien kertomuksiin siitä. Tällöin on meidän pidettävä mielessä, etteivät ne ole olleet Jeesuksen itsensä kirjoittamia, ne eivät ole historiallisia asiakirjoja siinä mielessä, että niiden kirjoittajilla olisi ollut, niin kuin olen edellä tässä kirjassani kertonut, tarkoituksena selvittää kaikkea tapahtunutta historian valossa. Ja niin kuin olen edellä selostanut, niin evankeliumien kirjoittajat eivät olleet historioitsijoita, vaan propagandisteja, jotka ovat kirjoittaneet uskon julistamista ja teydyttämistä varten. Jeesuksen vanginneet poliisit ja sotilaat veivät Jeesuksen entisen ylipapin annaksen

asuntoon. Herää kysymys, miksi ei Jeesusta viety suoraan roomalaiseen vankilaan, jollainen oli Antoonian linnoituksessa? Mikäli evankeliumien kertomus Jeesuksen kuljettamisesta ylipappien Annaksen ja Kaifaksen luokse on oikea, niin Jeesus ilmeisesti vietiin jo mainittujen ylipappien luokse, jotta nämä saisivat tilaisuuden kuulustella, saadakseen selville, oliko Jeesus mahdollisesti syyllistynyt Jumalan pilkkaan. Häntä ei viety Annaksen ja Kaifaksen luokse, jotta he suorittaisivat esitutkinnan Pontius Pilatusta varten, niin kuin on väitetty, sillä esitutkinnan suorittamiseen roomalaiset eivät tarvinneet enempää Annasta kuin Kaifastakaan. Monet korkeimmista roomalaisupseereista hallitsivat arameaa, joten he saattoivat hyvin suorittaa tarpeelliset kuulustelut ja muut virkatoimet. Tämän lisäksi Pontius Pilatuksella oli tarkoitukseen sopivia tulkkeja.

Jokaisessa evankeliumissa on oma kertomuksensa oikeudenkäynnistä. Vain Markus (14:64) kertoo, että Sanhedrin eli Juudan kansan korkein oikeusaste tuomitsi Jeesuksen kuolemaan. Matteuksen mukaan (26:66) tuomarit sanoivat ylipappi Kaifakselle, että Jeesus on "vikapää kuolemaan", mutta ei mitään tuomiota. Luukkaan mukaan (22:71) tuomarit eivät sanoneet edes tätäkään. Luukas ei myöskään mainitse minkäänlaisesta yöllisestä istunnosta (22:54 ja 66). Johanneksella ei ole lainkaan minkäänlaista oikeuden päätöstä, sillä hänen mukaansa ei ollut minkäänlaista oikeudenkäyntiä Sanhedrinin edessä. Luukaksellakaan ei ole minkäänlaista Sanhedrinin langettamaa kuolemantuomiota.

Ei kukaan ilmoittanut Pontius Pilatukselle, että oikeuden

istunto olisi pidetty Sanhedrinissä, ja että Jeesus olisi Sanhedrinin edessä tuomittu kuolemaan. Kuitenkin tämä olisi ollut, jos sellainen päätös olisi julistettu, ensimmäinen asia, josta ilmoittaa roomalaiselle maaherralle, jos Juudan kansa olisi todella ollut niin innokas näkemään Jeesuksen tuomittuna, niin kuin evankeliumeissa on kerrottu.

Annas ja Kaifas, nuo vannoutuneet roomalaisten yhteistoimintamiehet, nuo kansansa kvislingit, olivat kaikesta päätellen salaliitossa Pontius Pilatuksen kanssa ja valmiita tekemään mitä tahansa, miellyttäkseen roomalaisia isäntiään. Myös vangitsemisesta ja siihen liittyvistä järjestelyistä on melko varmasti sovittu etukäteen yksityiskohtia myöten ylipappi Kaifaksen ja Pontius Pilatuksen kesken. Mutta on vastoin historiallisia tosiasioita väittää, että nuo roomalaisten nimittämät ylipapit olisivat olleet Juudan kansan edustajia! Kvislingit ovat aina ja kaikkialla pahempia sortamaan kansaa kuin vieras miehittäjä!

Nykyajan niin hyvin teologit kuin historioitsijatkin ovat hyljänneet teorian, jonka mukaan Sanhedrinissä olisi pidetty oikeudenkäynti Jeesusta vastaan.

Näin ennen kaikkea kirkkohistorian professori Hans Lietzmann Berlinin yliopistosta. Tutkimuksessaan "Der prozess Jesu" hän on todennut, ettei juutalainen viranomainen ole langettanut Jeesukselle kuolemantuomiota enempää kuin pitänyt oikeudenkäyntiäkään Jeesusta vastaan, vaan on tämän vain pidättänyt ja toimittanut hänet roomalaisille viranomaisille. Koko Markuksen 14:55-65 on epähistoriallinen: Näin Lietzmann. 206

Markuksen mukaan Jeesus oli tuomittu väitetyssä yöllä pidetyssä istunnossa Jumalan pilkasta. Mutta tästä ei ole vähintäkään luotettavaa historiallista lähdettä, sanoo²⁰⁷ Litzmann. Jumalan nimen Jahven lausuminen julki oli Jumalan pilkan tunnusmerkistön täyttymiselle conditio sine qua non, ehdoton edellytys.²⁰⁸ Näin myös Klausner, "Jesus von Nazareth".²⁰⁹ Jeesus juutalaisena käytti Jumalasta ilmaisuvoima (gvura), joka ei ollut enempää Jumalan pilkaa kuin muutakaan Jumalan häväisemistä. Jumalan pilkka, josta seurasi kuolemanrangaistus, käsitti siis Jahven lausumisen julki, jonka sai lausua vain ylipappi temppelin sisimmässä pyhätössä kerran vuodessa. Ja on merkityksetöntä mitä muuta nimitystä on käytetty, kun ei ole lausuttu julki nimeä Jahve! Muusta Jumalan häväisemisestä seurasi raipparangaistus.²¹⁰

Voimme todeta, että Juudan uskon mukaan tuona aikana Jumalan pilkaksi katsottiin Jumalan nimen Jahven lausuminen julki. Ja vain tällaista menettelyä seurasi "vaatteiden repiminen" ja kuolemanrangaistukseen tuomitseminen.

Näin ei tapahtunut, kun Jumalaa oli häpäistyt jollain muulla tavalla, jossa nimeä Jahve ei oltu lausuttu julki (Lev. 24:15 ja 16). Uuden Testamentin huomattavat kommentaattorit ovat osoittaneet vääriksi kertomukset, joiden mukaan tuomarina evankeliumien mukaan istunut ylipappi Kaifas repi vaatteensa ja langetti kuolemanrangaistuksen Jeesuksen käytettyä jumalallista nimeä "voima".²¹¹ Ja todellisuudessa nimitystä "voima" (gvura) on käytetty Jumalasta vain V:T:n jälkeisenä aikana. Se oli fariseolainen ilmaisu, jonka Jeesus oli omaksunut käytettäväksi nimenä Jumalasta

yleisessä keskustelussa.

Jotkut lutherilaiset teologit ovat päätelleet, että ylipappi piti Jumalan pilkkana sitä, kun Jeesus vastatesaan hänelle sanoi: "Minä olen" (Mark. 14:62). Tämän he ovat päätelleet siitä, että "minä olen" (ani hu) on pidettävä jumalallisena nimenä yhtä pyhänä ja loukkaamattomana kuin nimitys Jahve.

On totta, että Jumalan on sanottu käyttäneen tätä kuvausta puhuessaan itsestään (5. Moos. 32:39) ja eräs profeetoista on myös laittanut sen Jumalan sanomaksi (Jes. 48:12). Mutta tämä ei tarkoita, että tässä olisi jokin syy erotella nimitystä monista muista sanoista, joita Jumalan on sanottu käyttäneen puhuessaan itsestään. Joka ainoa, joka tuntee hepreankielen alkeet, sanoo Haim Cohn, tietää että sanoja "minä olen" (ani hu) käytetään satoja kertoja jokapäiväisessä puheessa, eikä ilman niitä voitaisi tulla edes toimeen. Ja tehdä näiden sanojen ääntämisestä rikos, ja vieläpä sellainen, josta seuraisi kuolemanrangaistus, merkitsee samaa, kuin jos olisi tehty jokainen tavallinen kansalainen vuoden jokaisena päivänä syypääksi tekoon, josta seuraa kuolemanrangaistus!

Kun huomattavat teologit ovat esittäneet tälläisiä miellettömyyksiä, niin se osoittaa kuinka epätoivoisia heidän yrityksensä ovat olleet saada Jeesuksen sanat Juudan lain Jumalanpilkkaa sisältävään luokkaan eli kategoriaan. Näin toteaa Israelin Korkeimman oikeuden tuomari Haim Cohn.²¹²

Koska Jeesus ei pienimmälläkään tavalla syyllistynyt Jumalan pilkkaan Juudan lain mukaan, niin ei ole voitu lan-

gettaa hänelle kuolemanrangaistusta Jumalan pilkasta enempää kuin on pidetty minkäänlaista oikeudenkäyntiä Sanhedrinin edessä. Myös kuvausta siitä, että ylipappi Kaifas olisi repinyt vaatteensa on kokonaisuudessaan epähistoriallinen. Luukaksen ja Johanneksen evankeliumien tekijät ovatkin hyljänneet Markuksen ja Matteuksen tätä koskevat kertomukset ilmeisesti pitäen niitä epäluotettavina.

Prokuraattorit eli maaherrat olivat keisarin lailla täytäntöönpano - eikä oikeusviranomaisia. Heidän tuomiovaltansa perustui heidän imperiumiinsa, heidän valta-asemaansa, ja he harjoittivat rikosoikeudellista lainkäyttöä, imperium merum. Prokuraattorien vallan langettaa kuolemanrangaistuksia katsottiin johtuvan ius Gladiasta, miekan oikeudesta.

Kun oikeudenkäynnit ammattituomarien edessä pidettiin forumilla julkisesti, niin prokuraattorit harjoittivat tuomiovaltaansa Praetoriumissa, joksi nimitettiin prokuraattorin palatsia, jossa nämä asuivat ja jossa oikeudenkäynnit pidettiin suljettuina, in camera.

Lukuun ottamatta syytettyjä ja muita, joita jutussa kuultiin tai kuulusteltiin, saivat olla läsnä vain tulkit ja ylemmät upseerit. Yleisön oli sallittu tulla sisälle oikeussaliin vain milloin prokuraattori kutsui sen sisälle. Vain poikkeustapauksissa hallitsija tai prokuraattorit pitivät istuntoja foorumilla ja julkisesti. Oikeudenkäynti Jeesusta vastaan pidettiin praetoriumissa in camera, mutta on syytä olettaa, että itse tuomio julistettiin julkisesti tuomarinistuimelta "sella" käsin, joka tuotiin palatsin edessä olevalle aukiolle.²¹³

Johanneksen mukaan Pontius Pilatus nousi tältä tuomarinistuimeltaan useamman kerran ja meni praetoriumista ulos kuullakseen "juutalaisten syytökset" (18:29) ja tämän jälkeen kysyäkseen heiltä, halusivatko he, että hän armahtaisi ja päästäisi irti Jeesuksen (18:39), minkä jälkeen hän näytti heille Jeesuksen orjantappurakruunu päässään ja puetuna purppuraiseen vaippaan. Kertomuksen mukaan Pilatus ilmoitti heille, ettei hän löytänyt Jeesuksessa yhtään syytä. Näin Joh. 19:4-5 mukaan. Ja lopuksi hän tuli vielä kerran ulos ja istuutui sellalle julistaakseen tuomionsa.

Johanneksen evankeliumista ilmenee, ettei Pilatus nousut tuomarinistuimeltaan ja mennyt ulos vain julistaakseen tuomionsa, vaan myös puhuakseen väkijoukolle, joka kertomuksen mukaan oleskeli torilla uteliaisuudesta, ja kuullakseen, mitä sillä oli sanottavana.²¹⁴

Tämä kuvaus antaa aiheen kysyä, kuinka on mahdollista, että ylväs Rooman keisarin asettama prokuraattori tuomarina yhtenäen hyppii tuomarinistuimeltaan ja menee ulos puhuakseen torille kerääntyneen rahvaan kanssa?

On käsittämätöntä, että roomalainen prokuraattori,²¹⁵ joka oli kaartin ja sen upseereiden ympäröimänä, ja istui oikeutta imperaattorin hänellä suomalla rajattomalla vallalla, olisi kysellyt neuvoja provinssin asukkailta siitä, kuinka hänen oli meneteltävä oikeutta jakaessaan. Hipoo suorastaan järjettömyyden rajoja ajatus, että Pontius Pilatus, rajattomalla vallalla varustettu provinssin korkein vallanhaltija olisi ristiinnaulinnut Jeesuksen väkijoukon pakotuksesta ja tällöin sallinut alentaa itsensä pelkäksi

välikappaleeksi sen käsissä.²¹⁶

Ja millä tavalla he olisivat voineet pakottaa Pilatuksen ryhtymään virkatoimeen vastoin hänen tahtoaan?

Väkijoukolla oli varmaan vielä hyvin mielessä, mitä tapahtui sen osoittaessa mieltään temppelialueella vuonna 4 e.a., jolloin Arkelaos järjesti todellisen verilöylyn, jossa noin 3000 mielenosoittajaa sai surmansa ja sadat haavoittuivat. Ja jos ehkä olisivat unhoittaneet vuonna 30 tuon tapauksen, niin varmaan vielä muistivat 4 vuoden takaisen Pontius Pilatuksen järjestämän teurastuksen, jossa surmattiin aseistamattomia mielenosoittajia tuhansittain, kun Pilatus oli puettanut legioonalaiset siviiliasusteisiin ja ennalta sovitun merkin annettuaan, legioonalaiset löivät mielenosoituksen armotta veriin.

Mark. 15:6 kerrotaan, että Pilatuksella oli tapana Pääsiäisenä päästää yksi vangituista irti, sen, jota kansa anoi. Tämän vuoksi Pilatus, joka evankeliumien kertomusten mukaan piti Jeesusta syyttömänä, kysyi väkijoukolta, joka Markuksen mukaan oli tullut seuraamaan oikeudenkäyntiä torille palatsin edustalle (Mark. 15:9), tahtooko se, että hän päästää sille vapaaksi "juutalaisten kuninkaan"? Mutta ylipappien siihenyllyttämänä joukko olisi huutanut Pilatukselle, että hän päästäisi ennemmin heille Barrabaksen. Ja kun Pilatus kysyi heiltä, mitä hän sitten tekisi Jeesukselle, niin väkijoukko olisi huutanut kerta toisensa jälkeen "ristiinnaulitse hänet". Niin kun Pilatus tahtoi tehdä kansalle mieliksi, niin hän päästi Barrabaksen vapaaksi, mutta Jeesuksen hän ruoskitutti ja luovutti ristiinnaulittavaksi

(Mark. 15:11-15).

Joka on vähänkin perillä Jeesuksen ajan Juudan historias-
ta, tietää hyvin, etteivät papit pystyneet kiihoittamaan kan-
saa mihinkään, sillä nuo sadukkealaiset roomalaisten nimittämät
prelaatit olivat kansan katkerasti vihaamia sortajia ja rooma-
laisten käytyreitä. Ja suorastaan luonnotonta on väittää, että
ylipapit olisivat yllyttäneet torilla kertomuksen mukaan sei-
soskelevaa väkeä vaatimaan Barrabaksen vapauttamista, joka oli
aktivistina ja itsenäisyysmiehenä heille kuolemanvaarallinen
vihamies, paljon vaarallisempi kuin Jeesus konsanaan.

Missä määrin kaikki evankeliumeissa kerrottu on propa-
gandaa, pelkkä saarna uskon levittämiseksi, ilmenee seuraa-
vasta:

1. Roomalaisen oikeuden mukaan provinssien virkamiehiä
oli kielletty keisarin luvatta jättämään silleen rikosasia
syytettyä vastaan. Jokainen, joka käyttää järkeään voi pää-
tellä, että jos Pilatus olisi ottanut tavakseen vapauttaa ri-
koksesta epäilty vangittu henkilö niin hän olisi päällään
sovittanut tälläisen mielivaltaisuuden, semminkin kun kei-
sarina oli Tiberius, joka ei sallinut minkäänlaista tottele-
mattomuutta.

2. Barrabas eli oikealta nimeltään Jeesus bar Abba -
Jeesus isän poika, oli niin kuin Mark. 15:7 ilmenee, seloot-
ti, joka oli vangittu eräiden muiden kapinoitsijoiden kanssa
murhasta. Hän oli siis aktivisti ja sellaisena erittäin vaa-
rallinen roomalaisille miehitysjoukoille. On suorastaan mie-
letöntä väittää, että Pontius Pilatus enempää kuin kukaan
muukaan roomalainen miehitysviranomainen olisi päästänyt irti

tälläisen miehen.

Kysyn, ja ennen minua monet oppineet miehet ovat kysyneet, miten Pontius Pilatus olisi selittänyt tuon Jeesus bar Abban tapauksen upseereilleen ja ennen kaikkea raportissaan imperaattorille, keisari Tiberiukselle, että hän oli vapauttanut vangitun kapinajohtajan, joka oli vieläpä syyllistynyt murhaan?

3. Mistään historiallisista asiakirjoista ei ilmene, että Tiberius olisi antanut Pilatukselle luvan ylimalkaan päästää irti vangittuja henkilöitä ilman oikeudenkäyntiä, saati sitten rikoksesta epäiltyjä, jotka oli tavattu verekseltä itse teossa. Ja vieläpä majestettirikoksesta, laesio majestatis.

Niinpä Schürer kirjoittaa, että, armahtaminen kuului yksin keisarille. Prokuraattorilla olisi ollut oikeus armahtaa vain keisarin luvalla. Prokuraattoreilla ei muuten ollut minkäänlaista oikeutta armahtaa. Näin myös Merkel, joka tutkimuksensa tuloksena toteaa, että vain keisarilla oli lupa armahtaa niin hyvin keisarille kuuluvissa kuin senaatinkin provinsseissa. Samaan tulokseen on päätynyt Hirschfeld: roomalaisen oikeuden mukaan prokuraattoreilla eikä edes keisarin käskynhaltijoilla ollut minkäänlaista oikeutta armahtaa.²¹⁷

4. Tuo kerrottu tapa, päästää irti vangittu Pääsiäisenä kansan valinnan mukaan, Privilegio Paschale, ei ollut roomalaisessa oikeudessa eikä Juudankaan laissa enempää kuin tavanomaisessa oikeudessakaan. Tämä evankeliumien kertomus on täysin keksitty selitys, jota on yritetty taholta jos toiseltakin paikata vetoamalla siihen, että Juudan laissa olisi

ollut määräys, jonka mukaan vangittu, jolle oli annettu lupaus vapauttamisesta Pääsiäisenä, oli tuona pyhänä päästettävä irti. Mutta tämä koski vain juutalaisen viranomaisen antamaa lupausta vapaaksi päästämisestä. Sillä ei ollut mitään tekemistä "Privilegio Paschalen" kanssa.²¹⁸ Irti päästäminen ei perustunut kansan valintaan, vaan juutalaisen viranomaisen lupaukseen vapautettavalle. Eikä voinut koskea niitä, jotka oli vangittu murhasta tai muusta törkeästä rikoksesta. Lupauksen antajat eivät näet olleet idiootteja enempää kuin Pontius Pilatuskaan, jollaiseksi hänet on tehty evankeliumeissa.

5. Jos tälläinen tapa, vapauttaa vangittu Pääsiäisenä kansan valinnan mukaan olisi todella ollut olemassa, niin kuinka on selitettävissä, että kerrottu torilla seisoskeleva väkijoukko sai tavan sille muka suoman valintaoikeuden vain Jeesuksen ja Barrabaan välillä? Vangittujahan oli kaikkiaan neljä, joista Barrabaksen lisäksi evankeliumeissa kerrotaan vangitun samasta rikoksesta vielä kaksi "ryöväriä", kapinasta roomalaisia vastaan. Kuinka torilla seisoskelevalla väkijoukolla oli oikeus valita vain Jeesuksen ja Barrabaksen välillä? Tämäkin episodi, jota kukaan ei pysty ratkaisemaan, koska se on syntynyt keinotekoisesti valheellisen kertomuksen pohjalta, on omiaan osoittamaan, että "tapaus Barrabbas" on kokonaisuudessaan keksitty taru.

Manchesterin yliopiston teologian professori, historioitsija Samuel George Frederick Brandon kirjoittaa teoksessaan "Jesus and the Zealots", että jos Pilatus olisi todella halunnut pelastaa Jeesuksen, niin hän ei voinut tehdä pahemmin

toteuttaakseen tarkoituksensa, kuin tarjota torilla olevalle väelle valintaa Jeesuksen ja Barrabaan välillä. Näille Baarabas oli isänmaan ystävä, joka oli pannut alttiiksi henkensä taistellessaan näiden vihaamia roomalaisia vastaan, kun taas Markuksen mukaan Jeesus oli kehottanut maksamaan Roomalle veroja. Tuollaisen valinnan tarjoaminen torilla olevalle väelle, kun tarkoituksena oli pelastaa Jeesus, oli idiootin leko "was the act of an idiot" ²¹⁹

Markuksen kertomus käy Brandonin mukaan vielä mahdottomammaksi jatkossa. Ensinnä meidän on huomattava, että jos Pilatus olisi todella halunnut käyttää useasti mainittua tapaa pelastaakseen Jeesus, niin Pilatuksen on täytynyt olla uskomattoman typerä. Sillä jos Jeesus oli Rooman eduksi pasifisti, jollaisena Markus hänet kuvaa, niin Pilatuksen olisi pitänyt käsittää, mikä tulisi päätökseksi, kun valinta tapahtuisi Jeesuksen ja sellaisen patriootin kuin Barrabaan välillä. Ja lisäksi törmäämme kysymykseen Barrabaan vapauttamisesta. Pilatuksen hämmästyttävästä asenteesta oli seurauksena, että Pilatus tuomitsi kuolemaan sen, jonka hän tiesi syyttömäksi ja päästi irti selootin, joka oli hiljan osoittanut, kuinka vaarallinen hän saattoi olla. Tällä tavalla Markuksen evankeliumin kirjoittaja pyrki selittämään kristitylle seurakunnalle Roomassa, kuinka Jeesus tuli ristiinnaulituksi juutalaisena kumouksellisena. "Kertomus on uskomaton niin hyvin historiallisilla perusteilla kuin mahdottomuutensa vuoksi." Kuitenkin se ajan yksinkertaisille lukijoille täytti tarkoituksensa. Se näytti dramaattisella kuvauksella, että Juudan kansa oli oleellisesti vastuussa

siitä, että roomalaiset ristiinnaulitsivat Jeesuksen.

6. Kun kertomuksen mukaan Pilatus piti kerran Jeesusta syyttömänä, niin olisi ollut yksinkertaisinta hyljätä syyte Jeesusta vastaan ja vapauttaa hänet. Eikä tässä olisi tarvittu soveltaa mitään keksittyä "Privilegio Paschalea" Jeesuksen vapauttamiseksi: samalla kun Pilatus olisi hyljännyt syytteen Jeesusta vastaan, niin Pilatus olisi voinut vapauttaa Barrabaksen tuon niin sanotun "Privilegio Paschalen" nojalla.

On vielä huomattava, että jos jo useasti mainittu tapa vapauttaa vangittu Pääsiäiseksi olisi ollut olemassa tai sitä olisi Pilatus tai jokin toinen roomalainen prokuraattori käyttänyt, niin Flavius Josefus tuo roomalaisten ihailija ei varmasti olisi jättänyt kertomatta enempää tästä kuin muistakaan roomalaisten prokuraattoreiden "jalomielisistä tavoista Judeassa".

7. Luuk. 23:7 kerrotaan, että kun Pontius Pilatus sai tietää että Jeesus oli galilealainen ja että Galilean tetrarkka Herode Antipas oli tullut viettämään Pääsiäistä Jerusalemiin, niin hän toimitti Jeesuksen tämän luokse tuomittavaksi, koska Jeesus oli Herodes Antipaksen hallintoalueelta. Tämä tapaus on kerrottu vain Luukkaan evankeliumissa, jossa myös mainitaan, että Pontius Pilatus, ja Herodes Antipas, jotka ennen olivat olleet toistensa vihamiehiä, tulivat sinä päivänä ystäviksi keskenään. Meille ei ole kuitenkaan annettu vähäistäkään selitystä, mistä syystä he olivat aikaisemmin olleet toistensa vihamiehiä ja vielä vähemmän, millä perusteella he tämän tapauksen johdosta

tulivat ystäviksi keskenään. Millä tavalla tämä maininta liittyy Jeesuksen ja Herodes Antipaksen tapaamiseen?

Koko tämä kertomus Jeesuksen toimittamisesta Herodes Antipaksen luokse on keksitty alusta loppuun vain sen osoittamiseksi, kuinka Pilatus olisi halunnut päästä tuomitsemaan Jeesusta, ja käyttäen hyväkseen sitä, että Jeesus oli Herodes Antipaksen hallintoalueelta, siirti jutun Herodes Antipaksen käsiteltäväksi. Kun Luukas keksi tämän tarinan, niin hän ei tullut ajatelleeksi tai ei edes tietänyt, kun ei ollut lainoppinut, ettei rikosoikeudenkäynti määräytynyt Rooman rikosprosessioikeuden mukaan asuinpaikan, vaan tehdyn väitetyn rikoksen tekopaikan mukaan, joten ainoana oikeuspaikkana oli forum delicti, t.s. tekopaikan tuomioistuim, koska niin hyvin yleisen järjestyksen - ja turvallisuuden rikkominen oli tapahtunut Jerusalemin temppelissä ja Jeesus oli myös julistautunut messiaaksi eli juutalaisten tulevaksi kuninkaaksi julkisesti Jerusalemissa.

Luukkaan kertomuksessa tai sen kertomuksessa, joka on kirjoittanut Luukkaan evankeliumin, ei ole siteeksikään totuutta. Tälle kertomukselle on kuvaavaa eräänlainen salamyhkäisyys. Se jättää lukijan monessa kohdin ymmälle. Luuk. 23:10: "ja ylipapit ja kirjanoppineet seisoivat siinä ja syyttivät häntä kiivaasti". Mistä he syyttelivät häntä tuossa tilaisuudessa. Ja mistä nämä olivat ilmestyneet Herodes Antipaksen palatsiin? Tuon kopean ruhtinaan palatsiin ei vain muutta mutkitta törmätty. Koko kertomuksen tarkoitus on niin läpinäkyvä kuin olla saattaa. Sekin on keksitty Pontius Pilatuksen vapauttamiseksi vastuusta ja sen siirtä-

miseksi Juudan kansalle. Kovasti ovat evankeliumien kirjoittajat uurastaneet Pontius Pilatukseen puhtaaksipemiseksi kaikesta vastuusta.

Tässä tarkoituksessa on sepitetty kertomuksia tosiasioiden salaamiseksi, jotka on viety siinä määrin inabsurdum, järjettömyyksiin, että niiden kertojat eivät ole pystyneet välttämään ristiriitaisuuksia niiden ja myöhempien kertomustensa välillä. Niinpä Johannes (19:16 -18) kertoo, että Pilatus luovutti Jeesuksen juutalaisten ristiinnaulittavaksi, ja nämä ottivat Jeesuksen ja ristinnaulitsivat hänet Golgata (Golgolet) nimisellä paikalla. Samassa luvussa Johannes kertoo (19:23), että "kun sotamiehet olivat ristiinnaulinneet Jeesuksen, niin he ottivat hänen vaatteensa ja jakoivat ne keskenään!" Tämän mukaan roomalaiset sotilaat ristiinnaulitsivat Jeesuksen. Kuitenkin on jätetty kertomatta, etteivät sotilaat ole kuinkaan ristiinnaulinneet enempää Jeesusta kuin niitä kahta muutakaan tuomittua ilman Pontius Pilatuksen käskyä. Ja tämä käsky perustui hänen langettamaansa tuomioon majesteettirikoksesta, ellei sitten haluta väittää, että Pontius Pilatus toimitti Jeesuksen ristille ilman minkäänlaista tuomiotähtäystä. Tällainen ajatus tulee mieleen, kun luemme Luukkaan kertomuksen siitä, kuinka Pilatus oli ilman minkäänlaista oikeudenkäyntiä surmauttanut muutamia galilalaisia pyhiinvaeltajia, ja ristiinnaulinnut eräitä samarialaisia ylijäykkiä, jotka olivat kokoontuneet noustaakseen pyhänä pitämälleen Gerasim-vuorelle, mistä Flavius Josefus on kertonut kirjoittamassaan *Antiquitates Judaicae*.

Matteus on saanut kyhättä kokoon valheellisen kertomuksen käyttäen mallinaan eräitä v.T:n kohtia, joista

tässä lainittakoon 5. Moos.21:1 - 9 .Nämä siinä on käsittelevän tapauksen, jossa joku löydetään surmattuna vi-
rumasta kedolla, eikä tiedetä kuka hänet on surmannut,
jolloin kaikki sen kaupungin vanhimmat, jotka asuvat
murhattua lähinnä pesköt kätensä ja sanokoot: "Meidän
kättemme eivät ole tätä verta vuodattaneet, eivätkä sil-
mämme tapausta nähneet".Tässä on siis kysymys tunte =
mattomasta miehestä, joka löydetään surmattuna kedolla,
eikä tiedetä, kuka hänet on surmannut. Käsien peseminen
viattomuuden osoittamiseksi tapahtui siis sen jälkeen,
kun surmattu oli löydetty.

Tämä Moos. Kirjan 21:1 -9 vertauskuvallinen sere =
monia oli täysin tuntematon roomalaisille. Voiaan ku-
vitella, että juutalainen vallanhaltija olisi pesnyt kä-
tensä ja vakuuttanut viattomuuttaan johonkin veritekkoon.
Roomalainen prokuraattori, ei olisi menetellyt sanotul =
la tavalla, koska koko tapa ja sen symboliikka olivat hä-
nelle vieraita ja vailla mieltä. Ja mikä tässä on myös
tärkeää huomata: roomalainen prokuraattori, semminkään
Pontius Pilatus, joka kaikella mahdollisella tavalla nöy-
ryytti juutalaista väestöä, niin kuin olen jo edellä ku-
vannut, ei missään tapauksessa olisi ottanut juutalaisia
tapoja! Jämieletohtä on eocs kuvitella, että imperaatto =
ria edustava korkeimman vallan haltija pesiskelisi

julkisella paikalla käsiään ja vakuuttaisi torilla seisoskelevalle rahvaalle olevansa syytön.²²⁰

Ja vielä törkeämpää on Juudan kansan kollektiivisen vastuun perustamiseksi Johanneksen kertomus 19:12, jossa juutalaiset yrittivät painostaa Pilatusta tuomitsemaan Jeesuksen huutamalla Pilatukselle: "Jos päästät hänet, et ole keisarin ystävä: jokainen joka tekee itsensä kuninkaaksi, asettuu keisaria vastaan". On suorastaan mieletön ajatus, että joku roomalaisen provinssin asukas uskaltaisi uhata prokuraattoria, jonka käsissä oli elämä ja kuolema, painostamalla häntä, vieläpä muistuttamalla häntä velvollisuuksistaan imperaattoria kohtaan. Ei ole pienintäkään epäilystä siitä, että moisen uhkauksen huutajat olisi viivyttelämättä tuomittu majesteettirikoksesta ja ristiinnaulittu.

Todellisuudessa ei ollut enempää väkeä torilla kuin tuota käsienpesuakaan, ja vielä vähemmän prokuraattorin uhkaamistakaan muistuttamalla häntä velvollisuuksistaan virkamiehenä imperaattoria kohtaan.

Mutta suorastaan sairaalloisena on pidettävä Matteuksen kertomusta, jonka mukaan torilla palatsin edustalla seisoskeleva väkijoukko olisi vapaaehtoisesti ottanut syyn päälleen Jeesuksen kuolemasta ja vieläpä vetänyt lapsensakin mukaan tähän vastuuseen: "Tulkoon hänen verensä meidän päällemme ja meidän lastemme päälle."

Tämän on Matteus aivan ilmeisesti jäljentänyt Jer. 26:14 ja 15, jossa kerrotaan, että kun profeetta Jeremias joutui puheistaan vastaamaan papeista koostuvan tuomioistuinen eteen, niin hän sanoi: "katso, minä olen teidän käsissänne; tehkää

minulle, mitä katsotte hyväksi ja oikeaksi. Mutta se tietää, että te, jos minut surmaatte saatatte viattoman veren päällänne ja tämän kaupungin ja sen asukkaiden päälle".

Matteus on tätä Jeremiaan puhetta vain sen verran korjannut, että on ulottanut vastuun tuleville polville ikuisiksi ajoiksi. Matteus on vain tuota kertomustaan sepittäessään tullut unhoittaneeksi, että sitä vastan sotii Deut. 24:16: "älkөөn isiä rangaistako kuolemalla lasten tähden älkөөnkä lapsia isien tähden; kukin rangaistakoon kuolemalla oman syntinsä tähden".

Aivan Matteuksen mukaisesti kirkkoisä Origenes tulkitsi kirkon asenteen juutalaisiin yksiselitteisesti: "Vastuu Jeesuksen verestä ei lankea yksin niille juutalaisille, jotka olivat hänen aikalaisiaan, vaan kaikille tuleville polville kaikkien aikojen loppuun asti." Ja koko tämä keksitty kollektiivinen vastuu ei suinkaan perustunut historiallisille tosiasioille, vaan yksinomaan valheelliselle propagandalle. Uskon levittämiseksi oli välttämätöntä salata, että roomalainen prokuraattori oli tuominnut Jeesuksen Ristiinnaulittavaksi lex Julia maijestaatiksena nojalla majesteettirikoksesta - crimen laese majestatis.

Tämä ilmenee ristille kirjoitetuista sanoista RexJudeorum - juutalaisten kuningas. Rooman oikeuden mukaan rikos, johon tuomittu oli todettu syyllistyneen, oli kirjoitettava ristille - titulus qui causam poenae indicat - rikoksen nimi osoittaa rangaistuksen perusteen.

Kun Jeesus oli sanonut olevansa messias, juutalaisten kuningas, niin siitä seurasi syyte majesteeettirikoksesta

ja ainoana rangaistuksena kuolemanrangaistus, joka oli täytäntöön pantava ristiinnaulitsemalla. Tämä oli tyystin roomalainen (alunperin persialainen) kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanotapa, sitä edeltävine ruoskimisineen.

Kun Jeesus oli kuollut, niin Josef Arimatilainen pyysi Pilatukselta lupaa saada ottaa Jeesuksen ruumiin ristiltä ja haudata sen juutalaiseen tapaan. Luvan ristiltä ottamiseen oli näet oikeutettu antamaan vain se tuomari, joka oli tuominnut kuolemanrangaistuksen.

Pilatus oli kysynyt kuulustellessaan Jeesusta: "Oletko sinä juutalaisten kuningas?", johon Jeesus oli vastannut: "sinä sen sanot". (Mark. 15:2; Matt. 27:11; Luuk. 23:3 ja Joh. 18:33.)

Tämä Jeesuksen ongelmallinen vastaus on antanut aiheen niin hyvin teologeille kuin juristeillekin pohtia kysymystä siitä, onko Jeesus tällä vastauksellaan kieltänyt tai myöntänyt olevansa Juutalaisten kuningas?

Sanat "sinä sen sanot" on tulkittu yleensä tarkoittavan: "sinä sen sanot, mutta en minä". Tämän mukaan Jeesus olisi kiistänyt Pilatuksen syytteen majesteettirikoksesta. Toisaalta tätä vastaan puhuisi Joh. 18:37, jonka mukaan Jeesus olisi sanonut Pilatukselle: "sinä sen sanot, että minä olen kuningas. Sitä varten minä olen syntynyt ja maailmaan tullut---". Tätä on kuitenkin pidettävä osana saarnaa. Pelkäämään tämän perusteella ei voida päätellä mitään Jeesuksen vastauksesta, sillä koko Joh. 18:36-37 on laitettu Jeesuksen sanomaksi paljon myöhempanä aikana, jolloin 4. evankeliumi kirjoitettiin. Oikeudenkäynnistä Jeesusta vastaan ilmenee, että

hän oli Platuksen kuulustelussa hyvin vaitelias, niin että Pilatus kysyi jopa: "Etkö puhu minulle?" Jeesus ei antanut vastattuaan jo kerrottuun kysymykseen mitään selityksiä todellisuudessa. Se olisikin ollut tarpeetonta. Hän piti itseään juutalaisten kuninkaana taivaallisessa eli henkisessä merkityksessä eikä suinkaan maallisessa mielessä. Hänen vastauksensa oli luonteeltaan: tunnustus ja samalla kiisto! Se on ymmärrettävä käsitykseni mukaan näin:

On totta, niin kuin sanot, olen juutalaisten kuningas, mutta sillä ajatuksella, joka sinulla on kuningaskunnasta, ei ole mitään yhteistä omani kanssa, en näet ole kuningas samassa mielessä kuin sinun hallitsijasi.

Jeesus kiisti olevansa kuningas maallisessa tai poliittisessä merkityksessä, mutta sanoi olevansa taivaallisessa merkityksessä kuningas.

Roomalaisen ajatustavan mukaan ei ollut selvää ero maallisen ja taivaallisen kuninkuuden välillä. Imperaattori ei ollut vain keisari vaan ex officio, asemansa perusteella jumala. Tämä oppi periytyi Julius Caesarilta.

Roomalaiset kukistivat Juudan kansannousun vuonna 70 veiriin. Evankeliumien kirjoittajat näkivät suuren hetkensä koittaneen: valheellisilla kertomuksillaan lyödä jo lyötyä. Tämän on kuvannut sattuvasti tunnettu juristi ja historioitsija Paul Winter:

"Monissa maissa ovat omat maanmiehet syyttäneet, tuomineet ja teloittaneet omia huomattavia miehiä ja naisia, jotka myöhemmin on julistettu syyttömiksi. Kreikkalaiset tuomitsivat Sokrateen ja ojensivat hänelle myrkkymaljan, persialaiset

ristiinnaulitsivat Manin ja ranskalaiset katoolisista papista kokoonpantu tuomioistuin tuomitsi Orleanssin Neitsyeen poltettavaksi roviolla, jonka ranskalaiset itse sytyttivät.

Kukaan ei tänään syytä kreikkalaisia Sokrateen oikeusmurhasta, kukaan ei tee Persian kansaa vastuulliseksi Manin kuolemasta eikä ainoallekaan kristitylle tule mieleen panna syytä Jean d'arcin kuolemasta ranskalaisten niskoille.

On vain yksi ainoa tapaus maailmanhistoriassa, useiden liikuttavien oikeudenkäyntien joukossa, jossa vielä vuosikatoja myöhemmin ja edelleenkin syy vieritetään kokonaisen kansan niskoille tähän kansaan kuuluvan miehen kuolemasta ja siihen katsomatta, että hänet tuomitsi ja määräsi ristiinnaulittavaksi tämän kansan sortaja! Ja tämä keksitty vastuu ei suinkaan perustu historiallisille tosiasioille, vaan yksinomaan valheelliselle propanandalle.

Niille, jotka ymmärtävät lukea kriittisesti, mitä Jeesuksen oikeudenkäynnistä on evankelioihin kirjoitettu, niille ei voida jäädä salatuksi, että kerrottu ei perustu historiaa, vaan on lähinnä saarna.²²¹

Vuonna 1961 Kirkkojen maailmanneuvoston edustajat pitivät kokouksen New-Delhissä, jossa muun muassa todettiin äänestämällä, ettei Juudan kansa ollut vastuussa Jeesuksen kuolemasta, minkä tosiasian kirkkojen papit hyvin tiesivät jo lähes koko tuon 2.000 vuoden ajan. Ajatukseni moisesta menettelystä sivuutan mieluimmin vaikenemalla.

Kirjallisuusluettelo

- Tanach (Heparankielinen Vanha Testamentti). Tel-aviv.
1980. Sinai Publishing House.
- Vanha Testamentti XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933
käyttöön ottama suomennos. Suomen piip-
liaseura Turku - Helsinki 1975.
- Uusi Testamentti XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938
käytäntöön ottama suomennos. Suomen
piipliaseura Turku - Helsinki 1975.
- Apokryferna. Svenska Bibelsällskapet. Stockholm 1969.
- Apokryphen nach Deutscher Übersetzung Martin Luthers.
Deutsche Bibelgesellschaft. Stuttgart
1981.
- Allegro, John : The Dead Sea Scrolls. Second edition.
Suffolk 1982.
- " " : Dödahavsrullarna. Skriftfunden, som
kastat nytt ljus över bibel. 3 uppl.
Stockholm 1963.
- Ausübel, D : The History of Jewish People in Pietares
New York 1956.
- Bayer, Bruno : Christus und die Caesaren, Berlin 1879.
- Ben-Chorin, Schalom: Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer
Sicht. 5. Aufl. München 1982.
- Blaedel, Nicolai : Född av jungfru Maria. Smaa skrifter,
Religionshistoria. Köbenhavn 1910.
- Blinzler, Josef : Der prozess Jesu. 3 Aufl. Regensburg
1960.

- Bousset, Wilhelm : Die Religion des Judentums im Neutestamentlichen Zeitalter. Halle 1903.
- " " : Was wissen wir von Jesus? Halle 1906.
- Brandes, Georg : Petrus. Kobenhavn 1926.
- " " : Urkristendom. Kobenhavn 1927.
- Brandon, S.G.F. : Jesus and the Zealots. Manchester University Press 1967.
- Buber, Martin : Vom Geist des Judentums. Leipzig 1916.
- Buhl. Frants : Die sozialen Verhältnisse der Israeliten. Berlin 1899.
- Burkitt, F.C. : The Dept of Cristianity To Judaism. Legacy of Israel. Oxford at the Claredon Press. 1927.
- Carmichael, Joel : Jesu död. Nya rön kring den historiske Jesus. Stockholm 1965.
- Chamberlain, Houston Steward: Die Grundlagen des 19. ten Jahrhunderts H 1-2. Berlin 1901.
- Chwolson, Daniel : Das letzte Passahmal Christi. Petersburg 1893.
- Cohn, Haim : The Trial and Death of Jesus. New-York 1977.
- Comay, Joan : The World's Greatest Story. The Epic of the Jewish People in Biblical Times. London 1978.
- Dalman, Gustav : Die Worte Jesu. Leipzig 1898.
- " " : Orte und Wege Jesu. Leipzig 1919.
- " " : Jesus - Jeschua. Leipzig 1922.

- Danielou, Jean : Dödehavsrullarna och christendomens
ursprung. Stockholm 1959.
- Delitzsch, Franz : Handverkarelif till Jesu tid. Ett bid=
rag till N.T.historia. Stockholm 1894.
- Dibelius, Martin: Die Ursprungliche Überlieferung von
Johannes dem Täufer. Göttingen 1911 .
- Dobschutz, D : Den apostoliska tiden. Stockholm 1907.
- Drews, Arthur : Die Christusmythe 1 - 2. Berlin 1910 -
1911.
- Dubnow, Simon : Weltgeschichte de judischen Volkes.
Von seinen Uranfängen bis zur Gegen =
wart, in zehn Bänden. Band II und IV .
Berlin 1925.
- Eisler, Robert : Die messianische Unabhängigkeitsbe =
wegung von Aufstehen Johannes des Täu=
fers bis zum Untergang Jakobs des From=
men. Heidelberg 1929 - 1930. I - II .
- Flavius Josefus : Jüdische Altertümer (Antiquitates
Judaicae) . Köln 1923
- " " : Geschichte des jüdischen Krieges (De
bello Judaicae) . Köln 1923.
- " " : Kleinere Schriften (Vita, Contra Api=
onem). Köln 1960.
- Flusser, David : Jesus . Hamburg 1968.
- " " : Bemerkungen eines Juden zur Christlichen
Theologie. München 1984.

- Geiger, Abraham: Das Judentum und seine Geschichte I. 2 Aufl. Breslau 1865.
- Graetz, Heinrich: Geschichte der Juden. Bd. 3, 1 - 2 und 4. Leipzig 1905
- " " : Die Jüdischen Proselyten im Römerreich unter den Kaisern Domitianus, Nerva, Trajanus und Hadrianus. Jüdisch - Theologisches Seminar Jahresbericht 1884.
- " " : Kritischer Commentar zu den Psalmen nebst Text. I - II. Breslau 1882 - 1883.
- Grayzel, Salomon : A History of the Jews. New - York 1949.
- Haapa, Esko : Ihminen Pojan Kuolema. Helsinki 1949
- Herzfeld, Levi : Handelsgeschichte der Juden des Altertums. Berlin 1909.
- Hirn, Yrjö : Det heliga skrinet. Stockholm 1909.
- Hirschfeld, Otto : Die ritterlichen Provinzialstatthalter . Sitzungsberichte der königlichen Preussischen Akademie der Wissenschaften. Zu Berlin. Jahrgang 1889.
- Hitzig, Ferdinand: Geschichte des Volkes Israel II. Leipzig 1869.
- Holzmann, Oscar : Leben Jesu. Tübingen 1901.
- Hölschner, Gustav : Palestina in der persischen und hellenistischen Zeit. Berlin 1958.
- Jeremias, Joachim : Jerusalem zur Zeit Jesu. I Die wirtschaftlichen und II. die sozialen Verhältnissen. Berlin 1958.

- Julischer, Adolf : Einleitung in das Neue Testament.
Tübingen 1913.
- Kalthoff, Albert : Das Christus - Problem. Leipzig 1903.
- Keim, Theodor : Rom und Christenthum. Berlin 1881.
- " " : Geschichte Jesu von Nazara I - III.
Berlin 1867.
- Kittel, Rudolf : Die Psalmen. Kommentar zum Alten Tes=
tament. 1-2. Leipzig 1914.
- " " : Geschichte des Volkes Israel. II.
Gotha 1922.
- Klausner, Joseph : Jesus von Nazareth, seine Zeit, sein Leben
und seine Lehrer. Berlin 1930 .
- Klein, G. : Bidrag till Israels Religionshis=
toria. Sex Föredrag. Stockholm 1898.
- Kraus, Hans Joachim: Biblischer Kommentar altes Testament.
II. Die Psalmen. 5. Aufl. Neukirchen 1978.
- Leipold, Johannes : Sterbende und Auferstehende Götter. Leip=
zig - Erlangen 1923.
- " " : Antisemitismus in der alten Welt. Leip=
zig-Erlangen 1923.
- Lewis Agnes Smith: Light on the Sinai Palimpsest. London
1913.
- Lietzmann, Hans : Der Prozess Jesu, in Kleine Schriften -
Texte und Untersuchungen zur Geschichte
der Altchristlichen Literatur. Berlin
1958.

- Livson, Mikael : Kiskomisrikos (Rl 38 :10).Suomalaisen
Lakimiesyhdistyksen Julkaisu.B-Sarja.
Helsinki 1960.
- Merkel, Johannes : Abhandlungen aus dem Gebiete des
römischen Rechts: Über die Begnadigungs-
competenz im römischen Strafprozess.
1. Stuttgart 1881.
- Meyer, Eduard : Ursprung und Anfänge des Christentums.
1-2. Berlin 1921-1923.
- Mommsen, Theodor : Römische Geschichte I-III, V. Leipzig
1854-1856.
- " " : Römisches Staatsrecht Bd. II, 1. Leipzig
1874.
- " " : Römisches Strafrecht. I: 4. Leipzig
1899.
- " " : Zum ältesten Strafrecht der Kulturvölker.
Leipzig 1905.
- Nielsen, Ditlef : Den historiske Jesus. Stockholm 1925.
- " " : Der dreieinige Gott in religionshistorisc-
her Beleuchtung. Gyldendal 1922.
- Nyström, Anton Kristen: Kristendomen, dess uppkomst, utveck-
ling och upplösning. Stockholm 1926.
- Nöldeke, Theodor : Zeitschrift der deutschen morgenländisc-
hen Gesellschaft, Bd. XVII (1863)
s. 703-708. Bs. XXV (1871) s. 113-
130.
- Palva, Heikki : Raamatun Tietosanasto. Porvoo - Helsinki
1974.
- Persson, Axel W : Stora Religionsblandningen teoksessa
Folkens Historia Genom Tiderna I.
Stockholm 1963.

- Purkko, Antti Filemon : Vanhan Testamentin Johdanto- oppi.
Suomalainen teologinen kirjallisuus=
seura. Julkaisuja 44. Helsinki 1945.
- " " " : Das Deuteronomium. Greifswald. 1908 .
- Raumer, Carl Otto : Palestina. Berlin 1838.
- Renan, Ernest : Jesu Lefnad (La Vie de Jesus) 1863.
- " " : Geschichte des Volkes Israel. Bd. 1
- 5. Berlin 1894.
- Daniel -Rops : Sellaista oli elämä Jeesuksen ajan
Palestiinassa. Helsinki 1961.
- Räsänen, Heikki : Miten ymmärrän Raamattua oikein.
Vaasa 1981.
- " " : Raamattun tutkimusta etäsimissä. Hämeen=
linna 1984.
- Salonen, Armas : " Syntyi neitsyt Mariasta" .Uusi
Suomi 20.11.1966.
- Schlatter, Adolf : Israels Geschichte von Alexander
des Grossen bis Hadrian. Stuttgart
1901.
- Schück , Henrik : Världslitteraturens Historia II. Den
israelitiska litteraturen. Stockholm
1906.
- " " : Vleinen kirjallisuuden historia.
Ruotsin Akatemian julkaisemasta
2.painoksesta suom. Katri
Ingman - Palola. WSOY Porvoo 1960.

- Schürer, Emil : Geschichte Des Jüdischen Volkes Im
Zeitalter Jesu. Bd. I-III.
Stuttgart 1886-1902.
- Schweizer, Albert : Geschichte Leben - Jesu - Forschung.
Tübingen 1951.
- Smith, William : Der Vorchristliche Jesus. Giessen 1906.
- Soden, Hermann : Die Wichtigsten Fragen im Leben Jesu.
Berlin 1904.
- Stanton, Vincent : The Jewish and the Christian Messiah:
a study in the Earliest History of
Christianity. Edinburgh 1886.
- Stauffer, Ethelbert: Jesus Gestalt und Geschichte.
Berlin 1957.
- Strauss, David Friedrich: Leben Jesu. Bd. I-II.
Tübingen 1835.
- Stevenson Riggs, James: A History of The Jewish People During
The Maccabean and Roman Periods including
New-Testament Times. London 1900.
- Vermes, Geza : Post Biblical. Jewish Studies.
Brill 1975.
- Volkmar, Gustav : Die Evangelien oder Marcus und die
Synopsis der kanonischen und
Ausserkanonischen Evangelien nach der
ältesten Text in historischen Exegetischen
Commentar. Leipzig 1870.
- Weber, Max : Gesammelte Aufsätze. Bd. III.
Berlin 1921.

- Weiss, Johannes : Jesus von Nazaret. Mythos oder Geschichte .
Tübingen 1910.
- Wellhausen, Julius : Israelitische und Jüdische Geschichte.
Berlin 1914.
- " " : Einleitung in die drei ersten Evangelien.
Berlin 1905.
- Wendt, Hans Heinrich : System der christlichen Lehre. Göttingen
1904.
- Wernle, P . : Die Quellen des Leben Jesu. Berlin 1904.
- Wetter, Gillis : Religionerna i det romerska Världväldet.
Stockholm 1918.
- Winter, Paul : Zum Prozess Jesu. (In Altertum 9 - 10
Berlin 1963 - 1964.
- " " : Zum Prozess Jesu. Judenhass - Schuld der
Christen ? . Essen 1964.
- Wrede, William : Paulus. Religionshistoriska folkböcker
5 -8. Stockholm 1906 - 1907.
- " " : Das Messiasgeheimniss in den Evangelien.
Berlin 1901.
-

Viitteet

1. Palestiina maan nimenä on johdettu Filisteasta ja sen asukkaista filistealaisista, joista kerrotaan vanhassa Testamentissa. Kun keisari Hadrianus kukisti Juudan kansannousun Bar Kochban aikana 132-135, niin keisarinimitti maan virallisesti Palestiinaksi vuonna 135. Roomalaisten jälkeen ei ollut minkäänlaista poliittista tai alueellista kokonaisuutta, jota olisi virallisesti nimitetty Palestiinaksi, vasta kun maasta tuli I Maailmansodan jälkeen brittiläinen mandaattialue, niin englantilaiset käyttivät siitä virallisesti Palestiina - nimeä. Tämä nimi katosi jälleen kartalta Israelin tultua itsenäiseksi 1948 käynnänsä vapaussodan jälkeen. Joan Comay, s. 342 - 343.
2. Roomalaiset käyttivät Juudasta ennen vuotta 135 nimitystä Judea.
3. Nimen Epimanes Antiokos IV. antoi hänen aikalaisensa historioitsija Polybios. Antiokos IV. edeltäjät, jumalaksi julistetun Aleksanteri Suuren seuraajat pitivät itseään jumalan kaltaisina. Niinpä esimerkiksi Antiochos II. kutsuttiin jumalaksi, Antiokos theos.
4. II Makk. 6:1 - 11; Flavius Josefus Ant. XII, 5, 4 (Antiquitates); Schürer I, s. 154.
5. I Makk. 1:43 - 56; Schürer I, s. 155; Dubnow II, s. 55. Ristiinnaulitseminen oli aikujaan persialainen kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanotapa. Roomalaiset käyttivät ristiinnaulitsemista, milloin kysymyksessä oli laesio majestatis, rikos hallitsijaa, valtiota tai yleistä jär-

jestystä ja turvallisuutta vastaan.

6. 1 Makk.4:32.Temppeli puhdistettiin Zeuksen palvonnan jäljiltä joulukuussa (Kishelev)vuonna 165 e.a.Näin myös Schlatter I.s.73 - 80; SchürerI,s.155; Dubnow II,s.56.
- 7 Schürer III,s.189-190;Renan,Geschichte,III, s.319-335; Schück, Världslitteraturens historia II,s.891 - 903.
8. Makk.I,s.1:57-60; Dan.11:31 ja 12:11.
9. Lisänimi Makkabi tulee heprealaisesta sanasta makevet = vasara.
10. Ernst Renan kertoo 1894 kirjoittamansa teoksen "Geschichte des Volkes Israel" IV.osassa,s.338: "Juuda Makkabealainen johti joukkojaan ,niin kuin suuri sotapäällikkö ikään, ja hänen taistelusuunnitelmaansa ja sen toteuttamista sotilastaktikat vielä tänä päivänä pitävät loistavana suorituksena".
- 11 . I Makk. 8:23-28;Schürer, I,s.172,v . 1;Dubnow II,s.75 -76; Eduard Meyer,II,s.246,v.4.Vrt.Graetz,Geschichte 3² s.657 - 672,jossa hän kertoo laajoista tutkimuksista sen seikan selvittämiseksi,solmittiinko tuo sopimus Rooman kanssa Juuda Makkabealaisen tai hänen seuraajansa Simon Makkabealaisen tai tämän seuraajan Hyrkanus I aikana.Tutkimuksissa on päädytty siihen tulokseen Graetzin mukaan,että tuo sopimus syntyi pikemminkin Hyrkanus I aikana.
12. Renan,Geschichte IV,s. 36 - 37.
13. Flavius,Josefus,contra Apionem I,7; Renan,e.m.t. IV. s.37.

- 14 . Johannes Hyrkanuksen ja Juuda Makkabealaisen vallattua näin koko Galilean siitä tuli täydellisesti juutalaisen väestön asuma-alue. Näin Klausner, s. 179 ja 181, v. 16; Hölschner, s . 31 - 37 ja 89. Oltuaan sitä ennen "pakanoiden Galilea" (Galil ha gojim) siitä tuli "juutalaisten Galilea" (Galil ha jehudim).
15. Essealaisista tarkemmin s. 57 - 63.
16. Tuona aikana kaatui ainakin 100.000 juutalaissotilasta näissä taisteluiden melskeissä.
17. Flavius Josefus, Alt. XVII, 11, 2.
18. Flavius Josefus, Jüd. Krieg II, 6, 2.
19. Dubnow, II, s. 275.
20. Dubnow, II, s. 279 - 280.
21. Kreikkalaiset nimittivät Herodes I "Herodes Suuri". Niin kuin prokuraattori Sabinus kerran sanoi, niin Herodes I juutalaisia alamaisia ei olisi saanut edes kiduttamalla kutsumaan häntä kuninkaakseen. Schürer (I, s. 345 - 346) mainitsee, että tuota nimitystä "Suuri" on käytetty Herodes I nimen erottamiseksi hänen samannimisistä seuraajistaan. "Vain tässä merkityksessä sen käyttö on oikeutettua".
- 22 . Flavius Josefus, Alt. XVII, 10, 2, jossa sanotaan, että Sabinus ryösti temppelistä 400 talenttia kultaa. Kun kultalentti painoi 49,11 kg, niin anastettua kultaa olisi sen mukaan ollut noin 20.000 kg, mikä ei ole mahdollista. On aivan ilmeistä, että Josefuksen teoksen jäljentäjä on erehdyksessä laittanut 40 talentin sijasta 400 talenttia.
23. Flavius, Josefus, Alt. XVII, 10, 5 ja 10; Schürer, I, s. 346 - 347; Klausner, s. 207 - 208.

24. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 1, 1; Schürer, I, s. 406 ja 427 - 455 ;
Graetz, Geschichte 3¹, s. 254; Klausner, s. 214 ; Keim, I, s. 403 ;
Dubnow, II, s. 375; Mommsen, Römische Geschichte, V, s. 393-394 ;
Eduard Meyer, I, s. 51 ; Blaedel, s. 21.
25. Flavius Josefus, Alt. XX, 5, 1; Schürer, I, s. 473; Dubnow, II, s. 407;
Graetz, Geschichte, 3¹, s. 362.
26. Graetz, Geschichte 3¹, s. 259; Schürer, I, s. 388 - 389.
27. Graetz, Geschichte 3¹, s. 259; Schürer, I, s. 388 - 389.
28. Ei kuitenkaan, jos syytetty oli Rooman kansalainen, jolloin hä =
nellä oli oikeus vedota asiansa keisariin.
29. Schürer, I, s. 408; Dubnow, II, s. 377; Carl Grimberg, Världshistoria,
IV, 358.
30. Graetz, Geschichte, 3^I s. 267.
31. Flavius Josefus, alt. XV, 3, 1 ja 2.
32. Näin Filo Aleksandrialainen Schürerin (I, s. 408 - 409), Klausne=
rin (s. 216) ja Dubnowin (II, s. 378 - 379) mukaan.
33. Näin kuvaa Pilatusta Keim, I, s. 363.
34. Keim, III, s. 450.
35. Flavius Josefus, XVIII, 4, 2 ,josta ilmenee, että samarialaiset ases=
tautuivat suojellaakseen itseään Pilatuksen rikollisilta teoilta.
36. Schlatter, s. 244; Nielsen, s. 96.
37. Carl Grimberg, e.m.t. IV, s. 360 - 363.
38. Graetz, Geschichte, 3², s. 434 - 453; Schürer, I, s. 471 - 472; Dubnow,
II, s. 405 - 422.
39. Schürer, I, s. 471 - 472.
40. v. Dobchütz, Den Apostoliske tiden, s. 57.
41. Käytti kirjailijanimeä Daniel - Rops.
42. Daniel - Rops, s. 203 - 204; Delitzsch, s. 24; Duhl, s. 5 ; Klausner,
s. 231 - 232.

43. Sama kielto on lausuttu myös 3.Moos.25:36; Moos.23:19 ;
Ps.15:5 ja Hes.18:8 ja 20:21.
44. Livson,s.20 - 21.
45. Nehemia.
46. Dinari oli 1.mk arvoinen,laskettuna v.1889 meillä olleen
rahanarvon mukaan.Se vastasi arvoltaan evankeliumeissa
mainittua "hopearahaa".
47. Matt.20:8 ja Luuk.16:1
48. Matt.20:1 - 7.
49. Flavius Josefus,Alt.XX,9,7.
50. Flavius Josefus,Alt.XX,9,7; Jeremias,s.12 - 13 ja s,24.
51. Ap.t.18:3.
52. Klausner,s.236 - 237.
53. Hepreaksi "sofrim",mikä tulee sanasta sefer = kirja .
54. Klausner,s.236 - 237.
55. Jeremias,s.207 - 208.
56. Flavius,Josefus,De bello Judaico(Jüd.Krieg) IV,9,3.
- 57.Tulee sanasta publicus ja tämä sanasta publica= yleinen,
julkinen.
58. Stevenson -Riggs,James,s.290; Herzfeld,s.256.
59. 1.Kun.12:4
60. Flavius Josefus,De bello Judaico (Jüd.Krieg),II,6,2 ja
Alt.XVII,11,1 - 5.
- 61.Weber,III,s.406 - 410.
- 62.Tämä on eräs juutalaisuuden perusoppeja.Perisyntiä ei voi=
da perustaa 1.Moos.8:21.Tämä ilmenee 5.Moos.24:16,jossa
nimenomaan sanotaan:"älkөөn isiä rangaistako kuolemalla
lasten tähden,älkөөnkä lapsia isien tähden".Tapahtunutta
kehitystä kuvaa myös Hesekielen (Ihatzkel) noin 600 lu =
vun alussa e.a. Kirjansa 18 luvussa lausuma ajatus:"Mi=
kä teillä on , kun te lausutte tätä pilkkalaulua Israelin

maasta: Isät söivät raakoja rypäleitä, lasten hampaat heltyivät ?
Niin totta kuin minä elän, sanoo Jumala, ei teidän enään tarvitse
lausua tätä pilkkalauseetta Israelissa".

63. Weber, III, s. 410 - 419.
64. Graetz, Geschichte 3¹, s. 87 ; Klausner, s. 288.
65. Palva, s. 60.
66. Dubnow, II, s. 314 ; Graetz, Geschichte 3¹ s. 206.
67. Dubnow, II, s. 318 ; Graetz, Geschichte 3¹ s. 207.
68. Dubnow, II, s. 318 Tämä lähimmäisen rakkauden normeista 3. Moos. 19:
18 ja 34 johdettu ajatus oli ainakin 100 vuotta ennen Hilleliäkin
lausuttu Tobia - nimisessä apokryfissä 4:16: "mitä et tahdo sinulle
tehtävän, sitä älä myöskään aiheuta kenellekään toiselle".
69. Schürer, II, s. 191, v. 1.
70. Dan. 12:12 ; Dubnow, II, s. 190 - 191.
71. Flavius Josefus, Alt. XIII, 1, 3; De bello judaico (Jüd. Krieg) II,
8, 4.
72. Graetz, Geschichte, 3¹, s. 87 - 88 ; Vrt. Matt. 22:23 ja Ap. t. 23 : 8.
73. Grayzel, s. 127.
74. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 1, 2 - 5 ; De bello judaico (Jüd. Krieg),
II, 8, 14; Eduard Lohse, s. 1 - 45; Renan, Geschichte V, s. 53-63; Eduard
Meyer, II, s. 593 - 402 ; Dubnow, II, s. 200 - 205 ; Graetz, Geschichte
3¹, s. 91-95.
75. Seurakuntasäännön lisäksi essealaisilla oli yhteisösääntö. Lohse, s.
41 - 43 ja 45 - 51 ; Allegro, Dödahavsrullorna, s. 77 -80. Siitä, että
essealaisia asui myös Kumranin ulkopuolella kylissä, ks. Flavius Jo-
sefus, De bello judaico (Jüd. Krieg), II, 8, 4; Allegro, The Dead Sea
Scrolls s. 118.
76. Graetz, Geschichte, 3¹, s. 94 ; Dubnow, II, s. 202; Vrt. Matt. 5:33 - 37.
77. Hippolytus, Refutatio omnium haeresium IX, 28 (Klausnerin mukaan).
78. Alkuseurakunnalla omaisuus oli yhteinen. Tämä ilmenee Ap. t. 5:1 -10.
79. Flavius Josefus, De bello Judaico (Jüd. Krieg) II, 8, 5,

- 80 . Flavius Josefus, De bello Judaico (Jud. Krieg) II, 8, 11; Graetz, Geschichte 3¹, s. 96-98.
81. Eduard, Meyer II, s. 399-400.
82. Schürer, III, s. 102-135; Schück, Världslitteraturens historia, II, 817.
83. Schürer III, s. 118-120; Schück, e.m.t. II, s. 820-821, jossa Schück viittaa Paavalin kirjeisiin ja Ap.t. useihin kohtiin, joista kiistattomasti ilmenee, kuinka kaikkialla mihin Paulus tuli matkoillaan, hän törmäsi juutalaisiin seurakuntiin ja juutalaisiin proselyytteihin.
84. Flavius Josefus, Alt. XX, 2, 1-5; Schürer III, s. 121-122; Dubnow II, s. 508.
85. Flavius Josefus, De bello Judaico (Jud. Krieg) VI, 6, 4; Schürer III, s. 134-135.
86. Flavius, Josefus, Alt. XV, 2, 5; Schürer III, s. 134-135.
87. Dio Cassius, 67, 14 Graetzin mukaan tutkimuksesta "Die jüdischen Proselyten in Römerreiche, s. 6.
88. Schück, e.m.t. II, s. 818; Grimberg, Världshistoria X, s. 498; Nyström, allmän kulturhistoria III, s. 178-179; Dubnow IV, s. 246-259; Margolis, s. 525-526; Graetz V, s. 199-201 ja 303-349.
89. Jeesuksesta puhutaan myös Rom. 1-3; 8:34 ja 15:3; Kor. 2:2 ja 15, 4:4-8 ja 11:23; Gal. 2:20 ja 3:13; Fil. 2:8 ja Tes. 2:15, mutta näissä kirjeissä ei kuvata Jeesusta historiallisena henkilönä.
90. Wernle, Die Quellen des Lebens Jesu, s. 4-5; Haapa, s. 19: "Paavali ei ollut ainoa, joka oli päättänyt olla

- tunnustamatta mitään muuta, paitsi Jeesuksen Kristuksen ja hänet ristiinnaulittuna" (Kor. 2:2).
91. Dubnow, IV, s. 407-408; Ausübel, s. 100.
 92. Räisänen, Raamattu näkemystä etsimässä, s. 173.
 93. Busset, Was wissen wir von Jesus, s. 43.
 94. Graetz, Geschichte 3², s. 755-761, muist. 20.
 95. Ks. tästä lähemmin Graetz, e.m.t. 3², s. 758.
 96. Volkmar, Die Evangelien, s. 647 katsoo, ei kuitenkaan Graetzin perusteluihin, että Markuksen evankeliumi on kirjoitettu noin 73, Matteuksen noin 110, Luukkaan noin 100 ja Johanneksen noin 155.
 97. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 3, 3.
 98. Tuo interpolaatio on tehty aikaisintaan joskus 3. vuosisadan jälkipuoliskolla, mikä voidaan päätellä siitä, ettei kirkkoisä Origenes, joka eli 3. vuosisadan alkupuolella, ei tuntenut mainittua kohtaa lainkaan. Näin Schürer, I, s. 457.
 99. Volkmar, Evangelien, s. 654-655.
 100. Klausner, s. 67-75; Renan, Jesu Lefnad, s. 6-7.
 101. Flavius Josefus, Alt. XX, 9, 1.
 102. Auctor nominis eius Christus Tiberio imperitante per procuratorem Pontius Pilatum supplicio adfectus erat. Tacitus, Annales, XV, 44.
 103. Suetonius, Claudius, 25: "Judeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma Expulit".
 104. Plinius secundus, Epistolae liber X, 96-97; Bousset, e.m.t. s. 15-16.
 105. Klausner, s. 89.

- Geiger, Abraham: Das Judentum und seine Geschichte I. 2 Aufl. Breslau 1865.
- Graetz, Heinrich: Geschichte der Juden. Bd. 3, 1 - 2 und 4. Leipzig 1905
- " " : Die Judischen Proselyten im Romerreich unter den Kaisern Domitianus, Nerva, Trajanus und Hadrianus. Jüdisch - Theologisches Seminar Jahresbericht 1884.
- " " : Kritischer Commentar zu den Psalmen nebst Text. I - II. Breslau 1882 - 1883.
- Grayzel, Salomon : A History of the Jews. New - York 1949.
- Haapa, Esko : Ihmisen Pojan Kuolema. Helsinki 1949
- Herzfeld, Levi : Handelsgeschichte der Juden des Altertums. Berlin 1909.
- Hirn, Yrjö : Det heliga skrinet. Stockholm 1909.
- Hirschfeld, Otto : Die ritterlichen Provinzialstatthalter . Sitzungsberichte der königlichen Preussischen Akademie der Wissenschaften. Zu Berlin. Jahrgang 1889.
- Hitzig, Ferdinand: Geschichte des Volkes Israel II. Leipzig 1869.
- Holzmann, Oscar : Leben Jesu. Tübingen 1901.
- Hölschner, Gustav : Palestina in der persischen und hellenistischen Zeit. Berlin 1958.
- Jeremias, Joachim : Jerusalem zur Zeit Jesu. I Die wirtschaftlichen und II. die sozialen Verhältnissen. Berlin 1958.

- Julischer, Adolf : Einleitung in das Neue Testament.
Tübingen 1913.
- Kalthoff, Albert : Das Christus - Problem. Leipzig 1903.
- Keim, Theodor : Rom und Christenthum. Berlin 1881.
- " " : Geschichte Jesu von Nazara I - III.
Berlin 1867.
- Kittel, Rudolf : Die Psalmen. Kommentar zum Alten Tes=
tament. 1-2. Leipzig 1914.
- " " : Geschichte des Volkes Israel. II.
Gotha 1922.
- Klausner, Joseph : Jesus von Nazareth, seine Zeit, sein Leben
und seine Lehre. Berlin 1930 .
- Klein, G. : Bidrag till Israels Religionshis=
toria. Sex Föredrag. Stockholm 1898.
- Kraus, Hans Joachim: Biblischer Kommentar altes Testament.
II. Die Psalmen. 5. Aufl. Neukirchen 1978.
- Leipold, Johannes : Sterbende und Auferstehende Götter. Leip=
zig - Erlangen 1923.
- " " : Antisemitismus in der alten Welt. Leip=
zig-Erlangen 1923.
- Lewis Agnes Smith: Light on the Sinai Palimpsest. London
1913.
- Lietzmann, Hans : Der Prozess Jesu, in Kleine Schriften -
Texte und Untersuchungen zur Geschichte
der Altchristlichen Literatur. Berlin
1958.

- Livson, Mikael : Kiskomisrikos (Rl 38 :10).Suomalaisen
Läkimiesyhdistyksen Julkaisu.B-Sarja.
Helsinki 1960.
- Merkel, Johannes : Abhandlungen aus dem Gebiete des
römischen Rechts: Über die Begnadigungs-
competenz im römischen Strafprozess.
1. Stuttgart 1881.
- Meyer, Eduard : Ursprung und Anfänge des Christentums.
1-2. Berlin 1921-1923.
- Mommsen, Theodor : Römische Geschichte I-III, V. Leipzig
1854-1856.
- " " : Römisches Staatsrecht Bd. II, 1. Leipzig
1874.
- " " : Römisches Strafrecht. I: 4. Leipzig
1899.
- " " : Zum ältesten Strafrecht der Kulturvölker.
Leipzig 1905.
- Nielsen, Ditlef : Den historiske Jesus. Stockholm 1925.
- " " : Der dreieinige Gott in religionshistorisc-
her Beleuchtung. Gyldendal 1922.
- Nyström, Anton Kristen: Kristendomen, dess uppkomst, utveck-
ling och upplösning. Stockholm 1926.
- Nöldeke, Theodor : Zeitschrift der deutschen morgenländisc-
hen Gesellschaft, Bd. XVII (1863)
s. 703-708. Bs. XXV (1871) s. 113-
130.
- Palva, Heikki : Raamatun Tietosanasto. Porvoo - Helsinki
1974.
- Persson, Axel W : Stora Religionsblandningen teoksessa
Folkens Historia Genom Tiderna I.
Stockholm 1963.

- Purkko, Antti Filemon : Vanhan Testamentin Johdanto- oppi.
Suomalainen teologinen kirjallisuus=
seura. Julkaisuja 44. Helsinki 1945.
- " " " : Das Deuteronomium. Greifswald. 1908 .
- Raumer, Carl Otto : Palestina. Berlin 1838.
- Renan, Ernest : Jesu Lefnad (La Vie de Jesus) 1863.
- " " : Geschichte des Volkes Israel. Bd. 1
- 5. Berlin 1894.
- Daniel -Rops : Sellaista oli elämä Jeesuksen ajan
Palestiinassa. Helsinki 1961.
- Räsänen, Heikki : Miten ymmärrän Raamattua oikein.
Vaasa 1981.
- " " : Raamattun"kemystä et\$imässi. Hämeen=
linna 1984.
- Salonen, Armas : " Syntyi neitsyt Mariasta" .Uusi
Suomi 20.11.1966.
- Schlatter, Adolf : Israels Geschichte von Alexander
des Grossen bis Hadrian. Stuttgart
1901.
- Schück , Henrik : Världslitteraturens Historia II. Den
israelitiska litteraturen. Stockholm
1906.
- " " : Yleinen kirjallisuuden historia.
Ruotsin Akatemian julkaisemasta
2.painoksesta suomennut Katri
Ingman - Palola. WSOY Porvoo 1960.

- Schürer, Emil : Geschichte Des Jüdischen Volkes Im
Zeitalter Jesu. Bd. I-III.
Stuttgart 1886-1902.
- Schweizer, Albert : Geschichte Leben - Jesu - Forschung.
Tübingen 1951.
- Smith, William : Der Vorchristliche Jesus. Giessen 1906.
- Soden, Hermann : Die Wichtigsten Fragen im Leben Jesu.
Berlin 1904.
- Stanton, Vincent : The Jewish and the Christian Messiah:
a study in the Earliest History of
Christianity. Edinburgh 1886.
- Stauffer, Ethelbert: Jesus Gestalt und Geschichte.
Berlin 1957.
- Strauss, David Friedrich: Leben Jesu. Bd. I-II.
Tübingen 1835.
- Stevenson Riggs, James: A History of The Jewish People During
The Maccabean and Roman Periods including
New-Testament Times. London 1900.
- Vermes, Geza : Post Biblical. Jewish Studies.
Brill 1975.
- Volkmar, Gustav : Die Evangelien oder Marcus und die
Synopsis der kanonischen und
Ausserkanonischen Evangelien nach der
ältesten Text in historischen Exegetischen
Commentar. Leipzig 1870.
- Weber, Max : Gesammelte Aufsätze. Bd. III.
Berlin 1921.

- Weiss, Johannes : Jesus von Nazaret. Mythos oder Geschichte .
Tübingen 1910.
- Wellhausen, Julius : Israelitische und Jüdische Geschichte.
Berlin 1914.
- " " : Einleitung in die drei ersten Evangelien.
Berlin 1905.
- Wendt, Hans Heinrich : System der christlichen Lehre. Göttingen
1904.
- Wernle, P . : Die Quellen des Leben Jesu. Berlin 1904.
- Wetter, Gillis : Religionerna i det romerska Världväldet.
Stockholm 1918.
- Winter, Paul : Zum Prozess Jesu. (In Altertum 9 - 10
Berlin 1963 - 1964.
- " " : Zum Prozess Jesu. Judenhass - Schuld der
Christen ? . Essen 1964.
- Wrede, William : Paulus. Religionshistoriska folkböcker
5 -8. Stockholm 1906 - 1907.
- " " : Das Messiasgeheimnis in den Evangelien.
Berlin 1901.
-

Viitteet

1. Palestiina maan nimenä on johdettu Filisteasta ja sen asukkaista filistealaisista, joista kerrotaan vanhassa Testamentissa. Kun keisari Hadrianus kukisti Juudan kansannousun Bar Kochban aikana 132-135, niin keisarinimitti maan virallisesti Palestiinaksi vuonna 135. Roomalaisten jälkeen ei ollut minkäänlaista poliittista tai alueellista kokonaisuutta, jota olisi virallisesti nimitetty Palestiinaksi, vasta kun maasta tuli I Maailmansodan jälkeen brittiläinen mandaattialue, niin englantilaiset käyttivät siitä virallisesti Palestiina - nimeä. Tämä nimi katosi jälleen kartalta Israelin tultua itsenäiseksi 1948 käymänsä vapaussodan jälkeen. Joan Comay, s. 342 - 343.
2. Roomalaiset käyttivät Juudasta ennen vuotta 135 nimitystä Judea.
3. Nimen Epimanes Antiokos IV. antoi hänen aikalaisensa historioitsija Polybios. Antiokos IV. edeltäjät, jumalaksi julistetun Aleksanteri Suuren seuraajat pitivät itseään jumalan kaltaisina. Niinpä esimerkiksi Antiochos II. kutsuttiin jumalaksi, Antiokos theos.
4. II Makk. 6:1 - 11; Flavius Josefus Ant. XII, 5, 4 (Antiquitates); Schürer I, s. 154.
5. I Makk. 1:43 - 56; Schürer I, s. 155; Dubnow II, s. 55. Ristiinnaulitseminen oli alkujaan persialainen kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanotapa. Roomalaiset käyttivät ristiinnaulitsemista, milloin kysymyksessä oli laesio majestatis, rikos hallitsijaa, valtiota tai yleistä jär-

- jestystä ja turvallisuutta vastaan.
6. 1 Makk.4:32.Temppeli puhdistettiin Zeuksen palvonnan jäljiltä joulukuussa (Kishelev)vuonna 165 e.a.Näin myös Schlatter I.s.73 - 80; SchürerI,s.155; Dubnow II,s.56.
 - 7 Schürer III,s.189-190;Renan,Geschichte,III, s.319-335; Schück, Världslitteraturens historia II,s.891 - 903.
 8. Makk.I,s.1:57-60; Dan.11:31 ja 12:11.
 9. Lisänimi Makkabi tulee heprealaisesta sanasta makevet = vasara.
 10. Ernst Renan kertoo 1894 kirjoittamansa teoksen "Geschichte des Volkes Israel" IV.osassa,s.338: "Juuda Makkabealainen johti joukkojaan ,niin kuin suuri sotapäällikkö ikään, ja hänen taistelusuunnitelmaansa ja sen toteuttamista sotilastaktikat vielä tänä päivänä pitävät loistavana suorituksena".
 - 11 . I Makk. 8:23-28;Schürer, I,s.172,v . 1;Dubnow II,s.75 -76; Eduard Meyer,II,s.246,v.4.Vrt.Graetz,Geschichte 3² s.657 - 672,jossa hän kertoo laajoista tutkimuksista sen seikan selvittämiseksi,solmittiinko tuo sopimus Rooman kanssa Juuda Makkabealaisen tai hänen seuraajansa Simon Makkabealaisen tai tämän seuraajan Hyrkanus I aikana.Tutkimuksissa on päädytty siihen tulokseen Graetzin mukaan,että tuo sopimus syntyi pikemminkin Hyrkanus I aikana.
 12. Renan,Geschichte IV,s. 36 - 37.
 13. Flavius,Josefus,contra Apionem I,7; Renan,e.m.t. IV. s.37.

- 14 . Johannes Hyrkanuksen ja Juuda Makkabealaisen vallattua näin koko Galilean siitä tuli täydellisesti juutalaisen väestön asuma-alue. Näin Klausner, s. 179 ja 181, v. 16; Hölschner, s . 31 - 37 ja 89. Oltuaan sitä ennen "pakanoiden Galilea" (Galil ha gojim) siitä tuli "juutalaisten Galilea" (Galil ha jehudim).
15. Essealaisista tarkemmin s. 57 - 63.
16. Tuona aikana kaatui ainakin 100.000 juutalaissotilasta näissä taisteluiden melskeissä.
17. Flavius Josefus, Alt. XVII, 11, 2.
18. Flavius Josefus, Jhd. Krieg II, 6, 2.
19. Dubnow, II, s. 275.
20. Dubnow, II, s. 279 - 280.
21. Kreikkalaiset nimittivät Herodes I "Herodes Suuri". Niin kuin prokuraattori Sabinus kerran sanoi, niin Herodes I juutalaisia alamaisia ei olisi saanut edes kiduttamalla kutsumaan häntä kuninkaakseen. Schürer (I, s. 345 - 346) mainitsee, että tuota nimitystä "Suuri" on käytetty Herodes I nimen erottamiseksi hänen samannimisistä seuraajistaan. "Vain tässä merkityksessä sen käyttö on oikeutettua".
- 22 . Flavius Josefus, Alt. XVII, 10, 2, jossa sanotaan, että Sabinus ryösti temppelistä 400 talenttia kultaa. Kun kultatalentti painoi 49,11 kg, niin anastettua kultaa olisi sen mukaan ollut noin 20.000 kg, mikä ei ole mahdollista. On aivan ilmeistä, että Josefuksen teoksen jäljentäjä on erehdyksessä laittanut 40 talentin sijasta 400 talenttia.
23. Flavius, Josefus, Alt. XVII, 10, 5 ja 10; Schürer, I, s. 346 - 347; Klausner, s. 207 - 208.

24. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 1, 1; Schürer, I, s. 406 ja 427 - 455 ;
Graetz, Geschichte 3¹, s. 254; Klausner, s. 214 ; Keim, I, s. 403 ;
Dubnow, II, s. 375; Mommsen, Römische Geschichte, V, s. 393-394 ;
Eduard Meyer, I, s. 51 ; Blaedel, s. 21.
25. Flavius Josefus, Alt. XX, 5, 1; Schürer, I, s. 473; Dubnow, II, s. 407;
Graetz, Geschichte, 3¹, s. 362.
26. Graetz, Geschichte 3¹, s. 259; Schürer, I, s. 388 - 389.
27. Graetz, Geschichte 3¹, s. 259; Schürer, I, s. 388 - 389.
28. Ei kuitenkaan, jos syytetty oli Rooman kansalainen, jolloin hä =
nellä oli oikeus vedota asiansa keisariin.
29. Schürer, I, s. 408; Dubnow, II, s. 377; Carl Grimberg, Världshistoria,
IV, 358.
30. Graetz, Geschichte, 3^I s. 267.
31. Flavius Josefus, alt. XV, 3, 1 ja 2.
32. Näin Filo Aleksandrialainen Schürerin (I, s. 408 - 409), Klausne=
rin (s. 216) ja Dubnowin (II, s. 378 - 379) mukaan.
33. Näin kuvaa Pilatusta Keim, I, s. 363.
34. Keim, III, s. 450.
35. Flavius Josefus, XVIII, 4, 2 ,josta ilmenee, että samarialaiset ases=
tautuivat suojellaakseen itseään Pilatuksen rikollisilta teoilta.
36. Schlatter, s. 244; Nielsen, s. 96.
37. Carl Grimberg, e.m.t. IV, s. 360 - 363.
38. Graetz, Geschichte, 3², s. 434 - 453; Schürer, I, s. 471 - 472; Dubnow,
II, s. 405 - 422.
39. Schürer, I, s. 471 - 472.
40. v. Dobchütz, Den Apostoliske tiden, s. 57.
41. Käytti kirjainijanimeä Daniel - Rops.
42. Daniel - Rops, s. 203 - 204; Delitzsch, s. 24; Duhl, s. 5 ; Klausner,
s. 231 - 232.

43. Sama kielto on lausuttu myös 3.Moos.25:36; Moos.23:19 ;
Ps.15:5 ja Hes.18:8 ja 20:21.
44. Livson,s.20 - 21.
45. Nehemia.
46. Dinari oli 1.mk arvoinen,laskettuna v.1889 meillä olleen
rahanarvon mukaan.Se vastasi arvoltaan evankeliumeissa
mainittua "hopearahaa".
47. Matt.20:8 ja Luuk.16:1
48. Matt.20:1 - 7.
49. Flavius Josefus,Alt.XX,9,7.
50. Flavius Josefus,Alt.XX,9,7; Jeremias,s.12 - 13 ja s,24.
51. Ap.t.18:3.
52. Klausner,s.236 - 237.
53. Hepreaksi "sofrim",mikä tulee sanasta sefer = kirja .
54. Klausner,s.236 - 237.
55. Jeremias,s.207 - 208.
56. Flavius,Josefus,De bello Judaico(Jüd.Krieg) IV,9,3.
- 57.Tulee sanasta publicus ja tämä sanasta publica= yleinen,
julkinen.
58. Stevenson -Riggs,James,s.290; Herzfeld,s.256.
59. 1.Kun.12:4
60. Flavius Josefus,De bello Judaico (Jüd.Krieg),II,6,2 ja
Alt.XVII,11,1 - 5.
- 61.Weber,III,s.406 - 410.
- 62.Tämä on eräs juutalaisuuden perusoppeja.Perisyntiä ei voi=
da perustaa 1.Moos.8:21.Tämä ilmenee 5.Moos.24:16,jossa
nimenomaan sanotaan:"älkөөn isiä rangaistako kuolemalla
lasten tähden,älkөөnkä lapsia isien tähden".Tapahtunutta
kehitystä kuvaa myös Hesekielen (Ihatzkel) noin 600 lu =
vun alussa e.a. Kirjansa 18 luvussa lausuma ajatus:"Mi=
kä teillä on , kun te lausutte tätä pilkkalaulua Israelin

maasta: Isät söivät raakoja rypäleitä, lasten hampaat heltyivät ?
Niin totta kuin minä elän, sanoo Jumala, ei teidän enään tarvitse
lausua tätä pilkkalauseetta Israelissa".

63. Weber, III, s. 410 - 419.
64. Graetz, Geschichte 3¹, s. 87 ; Klausner, s. 288.
65. Palva, s. 60.
66. Dubnow, II, s. 314 ; Graetz, Geschichte 3¹ s. 206.
67. Dubnow, II, s. 318 ; Graetz, Geschichte 3¹ s. 207.
68. Dubnow, II, s. 318 Tämä lähimmäisen rakkauden normeista 3. Moos. 19:
18 ja 34 johdettu ajatus oli ainakin 100 vuotta ennen Hilleliäkin
lausuttu Tobia - nimisessä apokryfissä 4:16: "mitä et tahdo sinulle
tehtävän, sitä älä myöskään aiheuta kenellekään toiselle".
69. Schürer, II, s. 191, v. 1.
70. Dan. 12:12 ; Dubnow, II, s. 190 - 191.
71. Flavius Josefus, Alt. XIII, 1, 3; De bello judaico (Jüd. Krieg) II,
8, 4.
72. Graetz, Geschichte, 3¹, s. 87 - 88 ; Vrt. Matt. 22:23 ja Ap. t. 23 : 8.
73. Grayzel, s. 127.
74. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 1, 2 - 5 ; De bello judaico (Jüd. Krieg),
II, 8, 14; Eduard Lohse, s. 1 - 45; Renan, Geschichte V, s. 53-63; Eduard
Meyer, II, s. 593 - 402 ; Dubnow, II, s. 200 - 205 ; Graetz, Geschichte
3¹, s. 91-95.
75. Seurakuntasäännön lisäksi essealisilla oli yhteisösääntö. Lohse, s.
41 - 43 ja 45 - 51 ; Allegro, Dödahavsrullorna, s. 77 -80. Siitä, että
essealaisia asui myös Kumranin ulkopuolella kylissä, ks. Flavius Jo=
sefus, De bello judaico (Jüd. Krieg), II, 8, 4; Allegro, The Dead Sea
Scrolls s. 118.
76. Graetz, Geschichte, 3¹, s. 94 ; Dubnow, II, s. 202; Vrt. Matt. 5:33 - 37.
77. Hippolytus, Refutatio omnium haeresium IX, 28 (Klausnerin mukaan).
78. Alkuseurakunnalla omaisuus oli yhteinen. Tämä ilmenee Ap. t. 5:1 -10.
79. Flavius Josefus, De bello Judaico (Jüd. Krieg) II, 8, 5,

- 80 . Flavius Josefus, De bello Judaico (Jud. Krieg) II, 8, 11; Graetz, Geschichte 3¹, s. 96-98.
81. Eduard, Meyer II, s. 399-400.
82. Schürer, III, s. 102-135; Schück, Världslitteraturens historia, II, 817.
83. Schürer III, s. 118-120; Schück, e.m.t. II, s. 820-821, jossa Schück viittaa Paavalin kirjeisiin ja Ap.t. useihin kohtiin, joista kiistattomasti ilmenee, kuinka kaikkialla mihin Paulus tuli matkoillaan, hän törmäsi juutalaisiin seurakuntiin ja juutalaisiin proselyytteihin.
84. Flavius Josefus, Alt. XX, 2, 1-5; Schürer III, s. 121-122; Dubnow II, s. 508.
85. Flavius Josefus, De bello Judaico (Jud. Krieg) VI, 6, 4; Schürer III, s. 134-135.
86. Flavius, Josefus, Alt. XV, 2, 5; Schürer III, s. 134-135.
87. Dio Cassius, 67, 14 Graetzin mukaan tutkimuksesta "Die jüdischen Proselyten in Römerreiche, s. 6.
88. Schück, e.m.t. II, s. 818; Grimberg, Världshistoria X, s. 498; Nyström, allmän kulturhistoria III, s. 178-179; Dubnow IV, s. 246-259; Margolis, s. 525-526; Graetz V, s. 199-201 ja 303-349.
89. Jeesuksesta puhutaan myös Rom. 1-3; 8:34 ja 15:3; Kor. 2:2 ja 15, 4:4-8 ja 11:23; Gal. 2:20 ja 3:13; Fil. 2:8 ja Tes. 2:15, mutta näissä kirjeissä ei kuvata Jeesusta historiallisena henkilönä.
90. Wernle, Die Quellen des Lebens Jesu, s. 4-5; Haapa, s. 19: "Paavali ei ollut ainoa, joka oli päättänyt olla

- tunnustamatta mitään muuta, paitsi Jeesuksen Kristuksen ja hänet ristiinnaulittuna" (Kor. 2:2).
91. Dubnow, IV, s. 407-408; Ausübel, s. 100.
 92. Räisänen, Raamattu näkemystä etsimässä, s. 173.
 93. Busset, Was wissen wir von Jesus, s. 43.
 94. Graetz, Geschichte 3², s. 755-761, muist. 20.
 95. Ks. tästä lähemmin Graetz, e.m.t. 3², s. 758.
 96. Volkmar, Die Evangelien, s. 647 katsoo, ei kuitenkaan Graetzin perusteluihin, että Markuksen evankeliumi on kirjoitettu noin 73, Matteuksen noin 110, Luukkaan noin 100 ja Johanneksen noin 155.
 97. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 3, 3.
 98. Tuo interpolaatio on tehty aikaisintaan joskus 3. vuosisadan jälkipuoliskolla, mikä voidaan päätellä siitä, ettei kirkkoisä Origenes, joka eli 3. vuosisadan alkupuolella, ei tuntenut mainittua kohtaa lainkaan. Näin Schürer, I, s. 457.
 99. Volkmar, Evangelien, s. 654-655.
 100. Klausner, s. 67-75; Renan, Jesu Lefnad, s. 6-7.
 101. Flavius Josefus, Alt. XX, 9, 1.
 102. Auctor nominis eius Cristus Tiberio imperitante per procuratorem Pontius Pilatum supplicio adfectus erat. Tacitus, Annales, XV, 44.
 103. Suetonius, Claudius, 25: "Judeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma Expulit".
 104. Plinius secundus, Epistolae liber X, 96-97; Bousset, e.m.t. s. 15-16.
 105. Klausner, s. 89.

- 106 Kalthoff, s.32.
- 107 Kalthoff, s.23.
- 108 Weiss, s.12 .
- 109 Smith, Der Vorchristliche Jesus, s.42 -43.
- 110 Chamberlain I, s.211- 227.
- 111 Weber, III, s.408. Rabbiini tulee hepreankielisestä
sanasta rav = suuri.
- 112 Eduard Meyer, II, s.422.
- 113 Eduard Meyer, II, s.426.
- 114 Brandes, Urkristendom, s.40
- 114 a Nielssen, s.66 -76.
- 115 Eduard Meyer, 54-56.
- 116 Eduard Meyer, 54 -56; Blaedel, s.34.
- 117 Salonen, U.S. 20.11.1966.
- 118 Salonen, U.S. 20.11.1966.
- 119 Räisänen, Raamattunäkemyistä etsimässä, s.138.
- 120 Hirn, Det heliga Skrinet, s.173.
- 121 Burkitt, s. 76.
- 122 Agnes Smith -Lewis, s.XII - XIV.
- 123 Näin piispa Nikolainen
- 124 Simon Dubnow, "Weltgeschichte des Jüdischen Volkes", I,
s.466. Tämä Dubnowin teos on 10 osainen suurteos Juu=
dan kansan vaiheista kaikkialla maailmassa.-Simon Dub=
nowin murhasi SS.Sonderkommando Riissa 1941.

Juudan kansan vaiheista kaikkialla maailmassa. - Simon Dubnowin murhasi SS. Sonderkommando Riiassa 1941.

125. Straus I, s. 105-115; Blaedel, s. 14-15.
126. Eduard Meyer, I, s. 61, v. 2.
127. Flavius Josefus, vita (omaelämäkerta), s. 7.
128. Näin Aimo Nikolainen, Matt.ev. s. 20.
129. Mommsen, Römische Geschichte V, s. 476, josta ilmenee, että nabatealaiset olivat arabeja, joiden tunnetuin tukikohta oli Petra näin myös Nöldecke, zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft, Bd. XVII (1863, s. 703-708 ja Bd. XXV 1871, s. 113-130).
130. Eduard Meyer, I, s. 84.
131. Eduard Meyer, I, s. 89, v. 1.
132. Flusser, Jesus, s. 24; Grayzel, s. 131. Näin myös Pariisin katoollisen instituutin (Institut Catholique) alkukristillisen uskon professori Jean Danilou, s. 15-16. Sivulla 21 hän kuitenkin sanoo, että joskin eskatologinen näkemys oli hämmästyttävän yhtäläinen Johannes Kastajan ja Kumranin ympäristössä, niin voidaanko tästä päätellä, että Johannes Kastaja ei ollut mitään muuta kuin essealainen profeetta? On mahdollista, että hän oli essealainen. Mutta on luultavampaa, että hän kuului essealaisten kannattajiin.
133. Deut. 25:5 tosin puhutaan "pojasta", mutta se on katsottu yhtäläillä olleen voimassa, milloin kysymyksessä on ollut tytär. Vrt. Klausner, s. 331.
134. Flavius Josefus, Alt. XVIII, 5, 2.

- 135 Näin muun muassa Volkmar, Religion Jesu, s. 61 -65; Eduard Meyer, I, s. 87; Eisler, II, s. 92=94.
- 136 Flavius Josefus, Alt. XVIII, 5, 2.
- 137 Puukko, Vanhan Testamentin johdanto-oppi, s. 40.
- 138 Puukko, Das Deuteronomium, s. 73. Thoorä = oppi, ohje, laki.
- 139 Renan, Geschichte III, s. 224.
- 140 Renan, e.m.t. III, s. 224 - 225.
- 141 Renan, e.m.t. III, s. 225; 5. Moos. 24:17 ja 18, ja jo sitä ennen 2. Moos. 22:20 - 23 ja 23:9.
- 142 5. Moos. 23:16 - 17.
- 143 Holzmann, s. 233=270.
- 144 Edellinen on lausuttu 5. Moos. 6:4 -5, jälkimmäinen 3. Moos. 19:18 ja 34.
- 145 von Dobschütz, Den apostoliska tiden, s. 11.
- 146 Klausner, s. 300 - 301.
- 147 Geiger, s. 41.
- 148 Nikolainen, e.m.k., s. 51.
- 149 2 Moos. 23:9; 3. Moos. 19:33; 4. Moos. 15:14 - 16; 5. Moos. 10:18, 21:13, 24:14, 17:21, 26:12 ja 27:19. Mooseksen 5. Kirjan 5 luvussa, jopa määrätään, että kymmennyksistä saakoot leeviläiset, muukalaiset, lesket ja orvot osansa.
- 150 Hebreankielinen sana amen= totisesti. Tästä on kirkko saanut Juudan uskosta sanan, jolla rukoukset päätetään niin hyvin kirkossa ja synagoogassa vielä tänäkin päivänä.
- 151 Jeesus Syyrakkilainen (Jeschua ben Schirach) 28:1. Sananl. 20:22: "älä sano minä koston pahan, odota Herraa, hän auttaa sinua".
- 152 Burkitt, e.m.k., s. 73.
- 153 Wrede, Paulus, s. 92.
- 154 Wendt, s. 73-75.
- 155 Räisänen, Miten ymmärrän Raamattua oikein?, s. 60 - 61.
- 156 Weiss, s. 163 - 165.
- 157 Die Worte Jesu, s. 191 - 192.

- 158 Chwolson .Das letzte Passahmahl,s.91.
- 159 Talmud babli,Traktat Schabbat,128 h.
- 160 Chwolson,e.m.k.,s.93
- 161 Tapauksissa,joissa ei ollut kysymyksessä huorinteko.
- 162 Schück ,Yleinen kirjallisuuden historia I,s.368.
- 163 Wetter,s.187.
- 164 Flavius Josefus,De bello judaico(Jüd.Krieg) IV, 5,4.
- 165 2 Aikakirja 24:21.
- 166 Tämä Jeesuksen kysymäksi laitettu arvoitus on otettu Psalmista 110.
- 167 Graetz,Kritischer Commentar zu den Psalmen I,s.586 - 587.
- 168 Chwolson,e.m.k.,s.124.
- 169 Chwolson ,e.m.k.,s.123 - 125.
- 170 Wellhausen,Einleitung in die Drei ersten Evangelien, s. 113: "Jesus war kein Christ - er war ein Jude".
- 171 Sama,jo mainittu teos,s.113.
- 172 Sama,Jüdische Geschichte,s.313.
- 173 Sama, e.m.t. s.315.
- 174 Sama, e.m.t. s.318.
- 175 Klausner,s.122=123.
- 176 Näin Mark.6:56;Matt.9:20 ja Luuk.8:44.
- 177 Eduard Meyer,II,s.425
- 178 Eduard Meyer,II,s.445.
- 179 Räisänen,"Miten ymmärrän Raamattua oikein",s.13.
- 180 Chwolson,e.m.k.,s.124.
- 181 Wrede,Das Messiasgeheimnis,s.214 - 245.
- 182 Ezekielen Kirjassa ei ole nimitystä "ihmislapsi",niin kuin se suomenkielisessä Raamatussa.Hepreankielisessä tekstissä puhutaan Ezekielen Kirjassa ihmisen pojasta.
- 183 Stanton,s.61,viite 1.
- 184 Vermes,s.147 - 165.
- 185 Julius Wellhausen,Jüdische Geschichte,s.312.Käsitteestä bar nasch vertaa myös Dalman,"Die Worte Jesu",s.223.
- 186 Dalman,jo mainittu kirja,s.223.

- 187 Kittel, Psalmen, s. 11 - 12.
- 188 Graetz, "Kritischer commentar zu den Psalmen", s. 155 - 156.
- 189 Professori Axel W. Persson sanoo teoksessa "Folkens Historia genom Tiderna", I, 391 - 400 kappaleessa "suuri uskontojen sekoitus" muun muassa: "Ei mikään ole sen virheellisempää kuin olettaa, että kristinuskon ja pakanuuden välillä olisi ollut ammottava kuilu. Niillä oli yhteisiä piirteitä: vaikuttavia seremoonioita, kuolemattomuusoppi ja jumalan ja ihmisten kesken välittäjä. Myös kristinuskoko oli aikansa lapsi, ja sillä oli sama yleinen orientoituminen kuin se kanssa kilpailleilla ajan pakanauskonnoilla. Se maailmanväsymys joka tarttui ihmisiin kauhistuttavien kansalaissotien aikana, muokkasi mielet uusille vapahtajauskonnoille. Keisari Augustusta itseään palvottiin vapahtajana". Ks. myös Nielssen, s. 66 - 76 .
- 190 Wernle, s. 28 - 31.
- 191 Schück, Yleinen kirjallisuushistoria I, s. 368.
- 192 Schück, j. m. t., s. 369.
- 193 Buber, s. 55-56.
- 194 Dalman, "Die Orte und Wege Jesu", s. 271, v. 4. - Sisällä temppelissä ei kerätty kolehtia eikä toimitettu minkäänlaista rahojen vaihtoa. Rahan vaihto tapahtui temppelin uloimmalla pihalla. Ja sellainen oli välttämätöntä, koska monista maista saapui pyhiinvaeltajia, joiden rahoja ei voitu käyttää, vaan ne oli vaihdettava maassa lyötyihin rahoihin.
- 195 Reimarus, "von Zweck Jesu und seiner Jünger, teoksesta

- Albert Schweizer, Geschichte des Leben Jesu - Forschung", s. 19-20.
- 196 . Eisler II, s. 254-284.
- 197 . Carmichael, s. 104-117.
- 198 . Mark. 14:15.
- 199 . Näin kirjoittaa Jeesuksen viimeisestä Pääsiäisen vieto-
sta jo edellä useasti mainittu professori "Daniel Chwol-
son", Das letzte Paschahmahl, s. 191; Klausner, s. 451-
452.
- 200 . Mark. 14:22-24; Matt. 26:27-28; Luuk. 22:19-20.
- 201 . Perustajansa Ignatius Loyolan mukaan "comppania de
Jesus".
- 202 . Blinzler, s. 90-99.
- 203 . Blinzler, s. 86-87.
- 204 . Klausner, 449-450.
- 205 . Paul Winter, "Zum Prozess Jesu", s. 157-158 julkaisusta
"Das Altertum" 9 (1963).
- 206 . Lietzmann, "Prozess Jesu", s. 251-263 julkaisusta Klei-
nere Schriften I, s. 251-263.
- 207 . Lietzmann, e.m.k., s. 254.
- 208 . Lietzmann, e.m.k., s. 255.
- 209 . Klausner, s. 474.
- 210 . Babli Sanhedrin 56a.
- 211 . Näin Strack-Billerbeck I, s. 1018; Eduard Meyer, II,
s. 20; Bousset, "Religion des Judentums" 1. p. (1903)
s. 303.
- 212 . Haim Cohn, "The Trial and Death of Jesus", s. 130-131".
- 213 . Joh. 19:13 mainitsee, että tämä on hepreaksi "Gabbata".

Sellaista sanaa ei ole ollut, eikä ole hepreankielessä.

Näin Israelin Korkeimman oikeuden tuomari, tohtori

Haim Cohn, e.m.k., s. 148-149.

214.. Näin Mark. 15:3 ja 14; Matt. 27:11-12 ja 23; Luuk. 23: 2-4 ja Joh. 18:38.

215 . Vuonna 1961 löydettiin Caesareasta Israelista n.s. Pilatuskivi. Siinä oli piirtokirjoitus: Pontius Pilatus Praefectus Judaeae. Tämän mukaan Pilatus ei ollut pelkästään prokuraattori eli maaherra, vaan sitäkin korkeampi virkamies, prefekti. Ks. Flusser, Jesus, s. 6, jossa p.o. kivi on kuvattu.

216 . Haim Cohn, e.m.k. s. 156.

217 . Näin Schürer, I, s. 469: armahtaminen kuului yksin imperaattorille; Merkel, Über die Begnadigungscompetenz im römischen Strafprozesrecht", s. 50-51; Otto Hirschfeld, "Die ritterlichen Provinzialstathalter". s. 439.

218 . Cohn, e.m.k. 164-165; Brandon, Jesus and the Zealots, s. 4 ja 258-259, minkäänlaista Privilegio Paschalea ei ollut olemassa. - Tosin Flusser, Jesus, s. 125. Flusserin mukaan tällainen etuoikeus oli olemassa. Hän vetoaa tässä jo mainittuun vapauttamiseen lupauksen perusteella. Tähän on Blinzler tarttunut kuin "hukkuva oljenkorteen".

219 . Brandon, em.m.t., s. 262-263.

220 . Lietzmann, e.m.t., s. 251 kirjoittaa, että Matteuksen kertomus Pilatuksen käsienpesusta (27:24-25) on luonteeltaan niin legendaarinen, ettei se kaipaa edes todistelua. Yhtäläillä hän pitää pelkkänä taruna Pila-

tuksenvaimon Prokulan unta ja varotusta miehelleen olla kajoamatta Jeesukseen (Matt. 27:19). Itse puolestani totean, että Matteus on sepittänyt tämän tarun piitäen mallina Julius Caesarin vaimon Calpurnian legendan mukaan näkemää unta ja hänen varotustaan miehelleen menästä senaatin istuntoon, jossa salaliittolaiset surmasivat Caesarin.

- 221 . Paul Winter, Zum Prozess Jesu, s. 163-164 julkaisusta Das Altertum 9. (1963).

- 161 Haim Cohn, e.m.k. s.156.
- 162 Hain Schärer,I,s.469: armahtaminen kuului yksin imperaattorille; Merkel,"Über die Begnadigungs = kompetenz im römischen Strafprozessrecht",s.50 - 51; Otto Hirschfeld,"Die ritterlichen Provinzialstathalter",s. 439
- 163 Cohn,e.m.k.164 - 165.Brandon,Jesus and the Zealots, s.4 ja 258 - 259,minkaanlaista Privilegio Paschalea ei ollut olemassa. - Toisin Flusser,Jesus,s. 125. Flusserin mukaan tällainen etuoikeus oli olemassa. Hän vetoaa tässä jo mainittuun juutalaisen viranomaisen antamaan lupaukseen vangin vapauttamisesta. Mutta tähän perustuu lupaukseen eikä mihinkään armahtamiseen.
- 164 Brandon,e.m.k. s.262 -263.
- 165 Lietzmann,e.m.t.,s.251 kirjoittaa ,että Matteuksen kertomus Pilatuksen käsienpesusta 227:24 - 25) on luonteeltaan niin legendaarinen,ettei se kaipaa edes todistelua .Yhtäläillä hän pitää pelkkänä taruna Pilatuksen vaimon näkemän unen,ja varoituksen miehelleen olla kajoamatta Jeesukseen.
- 166 Winter;Zum Prozess Jesu ,s.163 - 164.Joulukuusta Das Altertum 9. (1963)